הארץ

1.10 ש"ח יום א' ט' בחשוון תשמ"ח, 1 בנובמבר 1987 VOL.68/20822 NOVEMBER 1 1987
(כולל מע"מ ובאילת 96 אג')

ועדת לנדוי הגישה את הדו"ח על הנהלים ושיטות החקירה של השב"כ:

"שלושת ראשי השב"כ אחראים ל־16 שנים של עדויות־שקר"

הוועדה ממליצה לא לנקוט צעדים משפטיים נגד איש מחוקרי השב"כ: חוקרים שהפעילו לחץ פיסי ופסיכולוגי לא חרגו מההנחיות הקיימות; חוקרים שהעידו עדות שקר פעלו מתוך מחשבה שבהתנהגותם זו הם משרתים את הציבור ● גורם משפטי בכיר: חריש יורה למשטרה לסגור תיקי החקירה נגד חוקרי השב"כ החשודים בעדויות שקר בפרשת נאפסו

חברי ועדת לנדוי מגישים לראש הממשלה יצחק שמיר, ביום שישי, את הדו"ח על שיטות החקירה של השב"כ. בצילום (בכיוון מחוגי השעון): יצחק שמיר, מבקר המדינה יעקב מלץ, מרכז הוועדה אלון גילון, אלוף (מיל.) יצחק חופי, והיו"ר השופט משה לנדוי. (צילום: מגי אילון, לע"מ)

דו"ח ועדת לנדוי על שיטות החקירה של השב"כ: הנוסח המלא

ראה עמודים 17—16—15—14—13

מאת גדעון אלון

ועדת לנדוי מותחת, בחלק הגלוי של הדו"ח שלה על נהלי ושיטות החקירה של השב"כ, ביקורת חריפה ביותר על השב"כ. "השירות, שעשה ועושה עבודה חשובה ביותר בשמירה על בטחון ישראל, רשם לעצמו הישגים רבים וחשובים בשטח זה, נכשל כשלון חמור בכך שראה היתר לעצמו להפר

(סוף בעמוד 18)

הוועדה חשפה שמו המלא של אברהם שלום: בנדור

מאת גדעון אלון

מבין שלושת ראשי השב"כ שכיהנו בתפקידם מאז ראשית שנות השבעים ועד 1986, רק ראש השב"כ האחרון, אברהם שלום, מוזכר בדו"ח לנדוי בשמו המלא, "מר אברהם בנדור (שלום)". הוועדה

(סוף בעמוד 18)

"גם בלי להעמיד חוקרים לדין — נפגע קשה דימוי השב"כ בציבור"

— כך מגיב אחד מראשי קהיליית המודיעין בעבר על הדו"ח ● "פסק־הדין חמור במיוחד משום שכשיש נורמות שלפיהן מותר לשקר בבתי־משפט, אף פעם אי־אפשר לדעת בוודאות מתי דיווחים אחרים של אנשי השב"כ — נכונים ● חוקרי שב"כ: חשוב שוועדה מכובדת כזאת קבעה כי אכן יש אמת בטענותינו; אמרנו כל העת שמקרה נאפסו אינו יוצא־דופן

פרשנות בטחונית / זאב שיף

הסכמה בוועדה: אפשר לחקור גם בעזרת לחץ פסיכולוגי ואף פיסי

שתי מסקנות עיקריות מודגשות מדו"ח ועדת החקירה שדנה בשיטות החקירה של שירות הביטחון הכללי: האחת, שזה כ־16 שנה העידו עדים מטעם השב"כ עדויות שקר בבתי המשפט בנושא של שימוש באמצעי לחץ בעת חקירה. השניה, בהתחשב בנסיבות הביטחוניות מסכימה הועדה, הכוללת גם שני שופטים בכירים, כי אפשר לחקור גם בעזרת לחצים פסיכולוגיים, ולעיתים, כאשר אין ברירה, אפילו באמצעות לחץ פיזי.

הוועדה הצביעה בגלוי על מה שהיה ידוע בחוגים סגורים של אנשי ביטחון, וגם של משפטנים, כי בנושאים מסויימים של שיטות החקירה נאלצים עדים מטעם השב"כ למסור עדויות שקר. אין מדובר בעיוותים, אלא בשיטות שהיו בוודאי פוסלות, לא אחת, עדויות במשפטים פליליים רגילים.

(סוף בעמוד 18)

מאת ראובן פדהצור

"זהו פסק־דין חמור מאד על שירות הביטחון הכללי. במיוחד מדהים אותי הקטע המתייחס לתיפקודם של ראשי השירות והתעלמותם מהנורמה הפסולה כל־כך". כך הגיב אתמול אחד מראשי קהיליית המודיעין בעבר.

לדבריו, פסק־הדין חמור במיוחד, משום שכאשר קיימות נורמות לפיהן מותר לשקר בבתי־משפט, פירוש הדבר שאין אף פעם אפשרות לדעת בוודאות מתי דיווחים אחרים של אנשי השב"כ הם נכונים. "מתחילים בשקרים בבית־המשפט, וממשיכים לאן? עבירה גוררת עבירה. אסור בשום פנים להשלים עם תופעה כזאת. דרושה עתה פעולת חינוך מאוד יסודית".

הגילוי, לפיו כבר 16 שנה קיימת נורמה המאפשרת לחוקרי השב"כ לשקר בבתי־משפט, הפתיע אותו מאוד. "מה שמפתיע

(סוף בעמוד 18)

פרשנות משפטית / פרופ' ברוך ברכה

ההמלצה שלא להעמיד אנשי השב"כ לדין — לא מחייבת את חריש

ההמלצה של ועדת לנדוי בעניין אי־העמדתם לדין של אנשי השב"כ, שעברו, לכאורה, עבירות פליליות, אין בה כדי לחייב את המשטרה או את היועץ המשפטי לממשלה. מכאן שהמשטרה רשאית להמשיך בחקירה הפלילית שהיא מקיימת בנדון והיועץ המשפטי רשאי — אם ימצא ראיות לכאורה לכך — להעמיד לדין אנשי שב"כ בגין ביצוע עבירות פליליות.

בהקשר זה יש לציין, שלמשטרה וליועץ המשפטי סמכויות הקבועות בחוק והתואם לכללים של המשפט המינהלי. אמורים הם להפעיל את סמכויותיהם מתוך שיקול דעת עצמאי משלהם. לפי סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי, חייבת המשטרה לקיים חקירה במקרה בו נודע לה "על ביצוע עבירה, אם על פי תלונה ואם בכל

(סוף בעמוד 18)

שמיר ופרס מגיבים: אנו מרוצים

חריש: אתייעץ בימים הקרובים על יישום ההמלצות לאלתר ● ח"כים קוראים להורות על משפטים חוזרים לאסירים שהורשעו בגלל עדות שקר ● נאפסו: "אני עדיין מפחד מיוסי גינוסר; הוא לא יודה לעולם שטעה; אני מצפה מהמוסדות שיעשו להענישו"

מאת גדעון אלון, עקיבא אלדר, ראובן פדהצור, דן מרגלית

ראש הממשלה, יצחק שמיר, אמר אמש בתגובה על דו"ח ועדת לנדוי כי ההתרשמות הראשונה שלו היא ש"הוועדה עשתה עבודה גדולה וחשובה מאד, ויש בדו"ח תרומה רצינית לפתרון הבעיות שלשמם הוקמה הוועדה".

שמיר, שהספיק בשבת לקרוא את שני חלקי הדו"ח, הגלוי והסודי, שנמסר לו שלשום ע"י חברי הוועדה — לנדוי, מלץ ואלוף (במיל) חופי, — אמר אמש כי "הדו"ח מצדיק את החלטתנו להקים את ועדת החקירה". לדבריו, יש בדו"ח הערכה רבה מאד לפעילות השב"כ ותרומתו לבטחון המדינה וכן דאגה לעקרונות מערכת המשפט בישראל. "אני מרוצה מאד ממדיניות זו," אמר שמיר, שהביע את הערכתו ותודתו לחברי הוועדה על עבודתם היסודית.

ראש הממשלה אינו מתכוון להעלות היום לדיון בממשלה את ממצאי דו"ח לנדוי. מקורביו אמרו אמש כי בכוונת ראש הממשלה לקיים בימים הקרובים דיונים עם ראש השב"כ לגבי ההמלצות והאופרטיביות הכלולות בדו"ח.

(ע.) "ראשי שחוקרי השב"כ ישקרו במשפט שלי", אמר עיזאת נאפסו בתגובה על ממצאי ועדת לנדוי, בראיון לכתב עת"ם בדרום, יצחק לוינסון.

על העובדה שהדו"ח אינו כולל מסקנות אישיות הוא אמר: "הדו"ח לא היה צריך לכלול מסקנות אישיות. הוועדה לא דנה בפרשה שלי, אלא בשיטות ובנוהלי החקירה של השב"כ בכלל. עובדה, לא הוזמנתי להעיד בפני הוועדה, לא נשאלתי ולא נחקרתי על ידה. הם לא דנו בתיק שלי בפרוטרוט. אחרת היו מזמינים אותי לעדות".

היום מחכה נאפסו להחלטת היועץ המשפטי לממשלה, על בסיס ממצאי חקירת המשטרה את אנשי השב"כ. נאפסו אמר: "מבחינתי היה טוב יותר לוא הוקמה ועדת חקירה לבדיקה ספציפית של הנושא שלי. את זה עושה עכשיו המשטרה וכנראה שחקירתה כבר הסתיימה. לשם הזמנתי, מסרתי עדות ונחקרתי, כי חוקרי המשטרה מתייחסים רק לפרשה שלי. עכשיו אני מחכה להחלטת היועץ המשפטי לממשלה. החלטתו חשובה לי מאד והיא גורלית והכרעת עבורי. היועץ המשפטי צריך להחליט, על פי מימצאי חקירת המשטרה, אם יש מקום להגיש כתבי אישום נגד אנשי השב"כ שחקרו אותי. ההחלטה זו של היועץ המשפטי לממשלה גורלית עבורי הרבה יותר, כאשר מסקנות ועדת לנדאו".

לא מתקבל על הדעת

על מסקנות ועדת לנדוי, ששיטות החקירה של השב"כ נכונות, הגיב נאפסו: "אם שיטות החקירה של השב"כ הן אלה שנחקרתי בהן, אזי זו מסקנה שאינה מתקבלת על הדעת כלל. אינך צריך ללכת רחוק, כדי לראות לאן הובילה שיטה זו. אם מסקנות הוועדה נכתבו לאחר ששיטות החקירה של יוסי גינוסר נודעו לחברי הוועדה והוברר להם שזו נורמה בשב"כ ועל פי זה הם החליטו את אשר החליטו, אזי זה חמור מאד. תלוי באיזו נקודת מוצא החליטה כך

(סוף בעמוד 18)

החלק החסוי של הדו"ח: מה יש בו

מאת גדעון אלון
סופר "הארץ"

ועדת לנדוי החליטה לחלק את הדו"ח שלה על שיטות החקירה של השב"כ בנושא פעילות חבלנית עויינת (פח"ע) לשני חלקים: גלוי וחסוי. החלק החסוי לא יפורסם משום שהוועדה "שוכנעה שהדבר דרוש לשם שמירה על בטחון המדינה". חלק זה מתאר בפירוט את משימותיו ומבנהו של השב"כ, שיטות החקירה ונהליה כפי שהתנהגו מאז 1967. בין השאר, מדובר גם על הרשות שניתנה לחוקרים להשתמש באמצעי לחץ פיסי בעת חקירתם של החשודים בפח"ע.

(סוף בעמוד 18)

"שוב חיוכים בוול־סטריט"; גם משקיעים קטנים חוזרים

דאו־ג'ונס עלה ב־55.20 נקודות ● רייגן: "מעתה, קיצוצים בגרעונות בתקציב, כדוגמת יהלומים, חייבים להיות לנצח"

מאת שלמה שמיר

ניו־יורק (מיוחד ל"הארץ"). "החיוכים שבו אל וול־סטריט" — כך הגדירו ברוקרים ופרשנים את האווירה בבורסת ניו יורק, עם נעילת המסחר ביום שישי. זה היה היום הרביעי ברציפות של עליה בשערי המניות. גל הביקושים ביום שישי הוכיח כי הן מוסדות פיננסים גדולים והן המשקיעים הקטנים — חוזרים לבורסה, ואמונתם בשוק המניות השתקמה במידה משמעותית.

עם הפסקת המסחר ביום ששי,

(סוף בעמוד 18)

פסגת רייגן—גורבצ'וב — ב־7 בדצמבר בוואשינגטון

המטרה העיקרית: הסכם לחיסול הטילים לטווח בינוני ● הערכה בארה"ב: עיכוב הפסגה — בגלל חילוקי דעות פנימיים בקרמלין

חיוכים בבית הלבן: הנשיא רייגן ושר החוץ הסובייטי שווארדנדזה. (תצלום איי־פי)

מאת צבי בראל
שליח "הארץ" בארה"ב

וואשינגטון (מיוחד ל"הארץ"). הנשיא רייגן הודיע ביום ששי כי המזכיר הכללי מיכאיל גורבצ'וב יגיע לוואשינגטון ב־7 בדצמבר כדי לחתום על הסכם לחיסול הטילים לטווח בינוני. יהיה זה ביקורו הראשון של מנהיג סובייטי בארה"ב מאז ביקורו של לאוניד ברז'נייב ב־1973.

(סוף בעמוד 18)

האוצר דוחה הצעת הפשרה לסיים שביתת השידורים

מאת לילי גליל
סופרת "הארץ"

משרד האוצר דוחה לחלוטין את הצעת הפשרה שהיתה עשויה להביא לידי סיום השביתה ברשות השידור. בתשובה שהעביר השר נסים לשר נבון, הוא עומד על דרישתו שרשות השידור תצטרף להסכם המסגרת המשותף לכל המגזר הציבורי לשנה אחת בלבד, ושתוספת השכר תהיה 75 שקל לחודש.

ההצעה שהגישו המנהלה והשר נבון, היתה מבוססת על הסכם לשני־

(סוף בעמוד 18)

חדשות הארץ

שיחות היום

עם: י.א. איש שב"כ שפרש לאחרונה מהשירות
על: דו"ח ועדת לנדוי (עמ' 2)

★

ראש ממשלת צרפת שיראק מגיע היום לארץ (עמ' 2)

★

כוח גולני פעל נגד חיזבאללה בלבנון (עמ' 2)

המילה האחרונה בעיבוד תמלילים
WORDMILL 4.5
להזמנת דיסקט הדגמה 02-699311

שרות הארץ

מזג האוויר

● ירושלים: 19—7.
● תל־אביב: 24—13.
● חיפה: 23—15.
● באר־שבע: 24—11.
הגולן 20—7, צפת 18—7, טבריה 24—11, השומרון 22—11, נתב"ג 24—11, יריחו 28—11, אילת 29—14.

שערי הדולר

	שער הדולר	השינוי בש"ח
יציג	1.5743	−0.0022
טרסטים	1.8712	−0.0026
שחור	1.7000	—

שער הסל

יציג	1.6815	−0.0049

בגליון זה 20 עמודים

חגורת בטיחות גם בעיר — חובה מהיום

(ע). מהיום חייבים כל היושבים במושב הקדמי ברכב פרטי, בחגירת חגורת־הבטיחות גם בעיר.

תקנה זו תחול תחילה ל־6 חודשים בלבד, ואם יתברר שהביאה להפחתה בנפגעים ובחומרת הפציעות, תהפוך לתקנת־קבע.

המשטרה תקדיש מאמצים מיוחדים לאכיפת החוק, אך תחילה תעסוק יותר במתן התראות והסברים, ופחות ברישום דו"חות.

הנהגים יהיו אחראים לכך שגם היושב במושב לידם, יחגור את החגורה.

ערך את העמוד: משה ריינפלד

מושג חדש בבינלאומי
"FORWARD today"
עוסק ביבוא, יצוא?
בבינלאומי תוכל להבטיח לך כבר היום את שער העסקה העתידית. דולר-שקל.

הבנק הבינלאומי מאפשר לך עתה גמישות מירבית בעיסקות עתידיות בדולרים.

אם ברצונך לקנות או למכור דולרים בעתיד, או לשמור על ערכם הדולרי של השקעותיך, תקבל מידית מידע על שער עתידי של הדולר. במילים אחרות בכל *יום תוכל לקבל בבנק הבינלאומי פרטים על שער הדולר המובטח לצורך ביצוע העיסקה שלך, למועד המסויים הנוח לך. (בין חודשיים עד ל־6 חודשים) אינך צריך להמתין או להרשם כמעונין בעיסקה עתידית. בכל *יום תוכל לבצע את העיסקה בו במקום.

אני מעביר עסקים לבינלאומי

פרטים נוספים בסניפים.

* רק ביום שמתפרסם שער יציג. סכום מינימלי לעיסקה $10,000. ביצוע כל עיסקה לפי שיקול דעת הבנק וכפוף לבטחונות. הבנק רשאי להפסיק תוכנית זו בכל עת.

הבנק הבינלאומי הראשון

גמיד כהן (יעקבסון)

هكذا من الأصل

ראיתי שמעתי

הוועדה שמרה בסוד אף את מועד פרסום הדו"ח

במשך חמשת חדשי עבודתה של ועדת לנדוי, שבמהלכם קיימה 43 ישיבות בהן הופיעו בפניה 42 עדים, הצליחה הוועדה לשמור על חשאיות מוחלטת של דיוניה. איש זולת חברי הוועדה ומרכז הוועדה, השופט אלון גילון, לא ידע פרטים על תוכן הדיונים. למעט עו"ד צבי בורלא, שהורשה להיות נוכח בישיבות כמשקיף מטעם השב"כ. איש גם לא ידע מראש על מועד פרסום החלק הגלוי של הדו"ח. רק שלשום לפני הצהרים, אחרי שחברי הוועדה הגישו לראש הממשלה את מימצאי הדו"ח, התפשטה כאש בשדה קצים הידיעה על פרסומו.

* * *

ועדת לנדוי צירפה לדו"ח שלה על השב"כ נספח המפרט את הוצאותיה הכספיות שהסתכמו ב־ 585 אלף שקלים. ההוצאה הגדולה היתה על שכר עבודה ותשלום שעות נוספות לסגל המנגנון — 125 אלף שקלים, סכום ניכר של כ־90 אלף שקלים שולמו לבית מלון "שערי צדק" עבור דמי השכירות של המבנה שבו התקיימו דיוני הוועדה. 44 אלף שקל הוצאו לרכישת ריהוט וציוד משרדי ו־34 אלף שקלים לשיפוצים ותיקונים במבנה שבו התקיימו הישיבות. מכיוון שמשרד האוצר הקציב לוועדה סכום של 500 אלף שקל, תחזיר הוועדה כ־115 אלף שקלים שנותרו בקופתה למשרד האוצר.

ג.אדם

ראש ממשלה עם "סטייל"

ז'אק שיראק, המגיע היום לישראל לראשונה בתפקידו כראש ממשלת צרפת, עושה זאת עם "סטייל". מתלווה אליו "מסודרי" — מלצר אישי שתפקידו לדאוג לתידרוך המלצרים במלון המלך דוד בירושלים ולדאוג לנוהותיו הרגילה של ראש הממשלה.

שיראק, המגיע בראש פמליה של 40 איש, ישהה כאן שלושה ימים ויהיה אורחו האישי של ראש הממשלה, יצחק שמיר.

יש מקום שני ויש מקום שני

גם זו פוליטיקה. מרכזי המפלגות בארץ בוחרים בימים אלה את הצירים שלהם לקונגרס הציוני הקרוב. אברהם בורג זכה להישג נאה במרכז מפלגת העבודה כשצבר 545 קולות ונבחר כציר במקום השני מבין חברי מפלגתו. במקום השני זכה גם אביו, ד"ר יוסף בורג, אך לו מתמיא הציבור קצת פחות. בורג, הנשיא של תנועת המזרחי העולמית, רגם רק במקום השני בבחירות שהתקיימו במפד"ל.

בורג ובורג
עולה ויורד

לפני אברהם בורג רוצג שמר עון ארוחון, צעיר יוצא עדות המזרח מאוניברסיטת בר־אילן. בעבודה דורג ראשון נתן רעבן, שעמד בעבר בראש המשמרת הצעירה של מפלגת העבודה

תיסח את מצע העבודה לקראת הקונגרס הציוני הקרוב.

במפד"ל היו כמה הפתעות. אחת מהן: חנן פורת, שהציג את מועמדותו לציר, לא שובץ בין התשעה שנבחרו. אנשי מטה של יוסף שפירא לא העבירו ולו ציר אחד מטעמם.

ג.ש

לא מספרים להם כלום

המנכ"ל המדיני של משרד החוץ, ד"ר יוסי ביילין, סיפר שלשום, בתום דיווח להנהלת משרד החוץ על ביקורו בבריטניה, כי השגרירות הישראלית שם מתלוננת על חוסר מידע בנעשה בתחום המדיני.

הדברים הומינו מיד ביקורת מצד כמה מבכירי המשרד ובראשם המשנה למנכ"ל, ישעיהו ענוג, והסמנכ"ל לצפון אמריקה, יואב בירן, שהודיעו כי גם השגרירים הורים בארץ למרד שהפקידות הבכירה אינה מעודכנת, ולכן הולך לבקש פגישות עמם. ביילין הסביר כי מזכיר המדינה האמריקאי, ג'ורג' שולץ, עמד בכל שיחותיו בארץ על הדרישה שמגעי השלום האחרונים יישארו חסויים, ולפיכך לא ניתן היה להכניס את הפקידות הבכירה בסוד העניינים.

הוחלט למצוא דרך שתאפשר לשמור על הסודיות, תוך עדכון מירבי של הפקידות הבכירה והשגרירים בחו"ל.

א. לם

אין סנטימנטים אל משפחת וייצמן

דאודי וייצמן, שבעלה לשעבר דוד, היה נכדו היחיד של הנשיא הראשון, חיים וייצמן, מוחה בפני הפדרציה הציונית על שהיא ובתה התבקשו לשלם עבור ארוחת־צהריים הנערכת השבוע לציון 70 שנה למתן הצהרת בלפור. על 50 הלישט"ס, שהתבקשה לשלם, אמרה: "אם היינו משלמות סכום זה, היינו נותרות ללא אוכל במשך שבוע". היא הוסיפה כי חיים וייצמן מילא תפקיד מרכזי בהשגת ההצהרה, וההתעלמות ממנו היא בהפגנה עורף לחלקו באותו אירוע היסטורי.

בתה, להאוורה, עשתה לפני שנתיים נסיון להשתקע בישראל, אולם נכשלה בכך וחזרה לבריטניה כעבור שנה, לצרות שחזרה, עזר וייצמן, נטלה תחת חסותו. דאודי וייצמן סיפרה כי שלחה תרומה בסך 10 לישט"ס לפדרציה הציונית, אולם המחאה חזרה אליה כשהיא תלויה לשתיים. דובר הפדרציה אמר על כך: "אינני אירגון צדקה. כולם משלמים".

שאול צדקא
לונדון

קהילת אוסטריה למען תל השומר

בנוכחות שר הביטחון, יצחק רבין, נשיא אוניברסיטת תל־אביב, פרופ' משה מני, שגריר אוסטריה בישראל, ד"ר אוטו קליינר [illegible] הצהרים בבית החולים תל השומר מחלקה חדשה לכירורגיה פלסטית. המחלקה החדשה היא תרומת חוג ידידי בית החולים באוסטריה, שתרמו כחצי מיליון דולר לצרכי העברת המחלקה לכירורגיה פלסטית מצריף ישן לבניין חדש.

חוג ידידי בית החולים באוסטריה נטל חלק פעיל בשיקום בית החולים ובפיתוחו. זו המחלקה השלישית בבית החולים שעוברת לבניין חדש, הודות לתרומת האגודה האוסטרית. האגודה, המונה שלושים חברים, תרמה את בניין בנק הדם של בית החולים ואת המחלקה החדשה לנוירוכירורגיה.

עדנה אורידור

בעריכת עידית רוזנבלום

שיראק מגיע היום לארץ — לביקור רשמי ראשון של ראש ממשלה צרפתי

ייפגש היום, בנפרד, עם שמיר ועם פרס, ויתארח לסעודה שיערוך לכבודו שמיר בכנסת ● ישוחח עם אישים פלשתינאים בבנין הקונסוליה הצרפתית בירושלים על תהליך השלום

מאת עקיבא אלדר ויואב מרקר

ראש ממשלת צרפת, ז'אק שיראק, מגיע היום בצהריים לביקור ממלכתי ראשון שלו בישראל בתפקידו זה. זהו ביקור גומלין לביקורו של ראש הממשלה, יצחק שמיר, בפאריס.

המסע נועד לקדם את יחסי הציבור של שיראק בקהילה היהודית הגדולה בצרפת. האולם סירובו של שיראק להשתתף בקבלת פנים בעיריית ירושלים עלולה להעיב על האירוע. ראש עיריית ירושלים, טדי קולק, סירב להעתיק את קבלת הפנים למקום אחר, ולכן ייפגש עם האורח רק בחגיגת גן צרפת שבאתר גן הורדים בבירה. קולק ושיראק החליפו מכתבים עקב פרשת קבלת הפנים.

היום ייפגש שיראק, בנפרד, עם ראש הממשלה ועם ממלא מקומו, ובערב יתארח לסעודה חגיגית שיערוך לכבודו שמיר בכנסת.

שיראק ייפגש עם קבוצת אישים פלשתינאים בבניין הקונסוליה הצרפתית בבירה, וישוחח עימם על תהליך השלום ועל מצב תושבי השטחים.

שיראק שוחח באחרונה עם קנצלר גרמניה, הלמוט קוהל, על "תוכנית מרשל למזרח התיכון". קוהל הביע נכונות לסייע במימון פרוייקטים במזרח התיכון, וביקש

ז'אק שיראק

שצרפת תיתרום אף היא ליוזמה. נושא זה יידון בפגישה עם פרס, בצד תהליך השלום ונושאים מדיניים אחרים.

אל שיראק נלווים שר החוץ, ז'אן ברנאר ריימון, ושר המדע, ז'אק ואלאר. עם האחרון יחתו שיחות על הרחבת שיתוף הפעולה בתחומי המדע, הטכנולוגיה והתרבות בין שתי המדינות.

שמיר מבקש לנצל את העיסוק במחלוקת סביב הוועידה הבינ"ל, מה גם ששיראק, בניגוד לנשיא מיטראן, אינו נמנה עם תומכיה.

שמיר יבקש מאורחו לפעול אצל שלטונות סוריה בעניין הגירת היהודים, וכן להשתמש בקשריה הטובים של צרפת עם סוריה להוצאת יהודים ממדינה זו.

הביקור יפתח ביום שלישי, לאחר ששיראק ישתתף בשורה של טכסים, ויקבל, בין השאר, תואר דר כבוד ממכון ויצמן.

שיראק, בן 55, כבר ביקר לפני שנים אחדות בארץ בתקופה שבה שימש כמנהיג מפלגת האופוזיציה הגוליסטית. מפלגה זו הפכה בבחירות האחרונות בפרלמנט (במארס 1986) למוקד הקואליציה הימנית, והנשיא מיטראן מינה אז את שיראק לתפקיד ראש הממשלה. מאז ועד היום יש בפאריס מעין "קוהאביטציה" (המכונה בצרפת "מגורים משותפים בצוותא"), שבמסגרתה מתפקדים, זה לצד זה, הנשיא מיטראן, איש השמאל, וממשלת הימין בראשות שיראק. על פי מתכונת ממשלית זו, אחראי הנשיא ישירות על עיצוב מדיניות החוץ והפיקוד על הצבא, ואילו ראש הממשלה אמור, בכל קביל, "לעצב את המדיניות הלאומית"; ב־18 החודשים של "מגורים משותפים" כבר נרשמו לא אחת חיכוכים בין הנשיא לבין ראש הממשלה בתחומי מדיניות החוץ. ואולם על פי כל הסימנים שבמקורביו, מתכוון שיראק בביקורו בישראל להימנע מאיזכור עמדות העלולות להיתפרש כסטייה בין העקרונות הצרפתיים הבסיסיים בנושא הסכסוך במזרח התיכון.

ערב צאתו של ז'אק שיראק לישראל הזהירו בירושלים שבו הבהירו אמש מקורות בלשכתו בפאריס כי לא עומדות ברגע על הפרק "תמורות עקרוניות" בקווי המדיניות של צרפת במזרח־התיכון. עם זאת, תיתכן בעת הביקור הצהרה חגיגית — חדשה בסוגה ובנוסחה — "שלא לעשות דבר שיפגע בבטחונה הבסיסי של ישראל".

ביקורו של שיראק בישראל אמור, על פי הצגתם רבים זה, לבטא באורח טקסי את ההתקדמות הניכרת שחלה ביחסי שתי המדינות בשנים האחרונות, ולסמל את "ההתפייסות ההיסטורית" של התנועה הגוליסטית הצרפתית עם ישראל. ואולם הצד הצרפתי נזהר מפני נטיונות לשוות לביקור אופי של מסע מדיני, האמור לציין שינויים מהותיים במדיניות הצרפתית באזור.

זה יהיה הביקור הרשמי הראשון של ראש ממשלה צרפתי בישראל מאז הקמת המדינה. לפני כחמש שנים, באביב 1982, בא הנשיא פרנסואה מיטראן לביקור רשמי, שהפך מאז לציון הדרך ב"שבירת הקרח" ביחסים המורכבים בין צרפת לישראל.

המשטרה פיזרה מפגיני השבת בגז מדמיע ובמי צבע ירוק; 3 נעצרו

(עו). בהפגנות שהיו בליל שבת בירושלים עצרה המשטרה כחשודים בהפרות סדר שלושה חרדים, בהם שני קטינים.

החרדים נעצרו לאחר שיידו בקבוקים לעבר כלי־רכב ברחוב שטראוס בליל שבת, בתום עצרת מחאה שקטה של חרדים, שנערכה מול קולנוע "אורגיל" ברחוב אגרון נגד חילול השבת.

ההפגנות נמשכו אתמול אחה"צ, כאשר כמה עשרות חרדים התקהלו במספר מוקדים בבירה. ברחוב הנביאים פינת רחוב שטראוס, באזור שער מנדלבאום, התאספו חרדים וקראו קריאות "שאבעס".

בכמה רחובות שמואל הנביא, צפניה ואחינדב, פוזרו מפגינים חרדים על־ידי המשטרה באמצעות גז מדמיע וממטר סילוני מים ירוקים שהותזו מרכב המשטרה לפינוי הפגנה שהיתה ליד הכביש הראשי.

ברחוב אחינדב, ביציאה לרחוב בר אילן, חסמו השוטרים את הרחוב בגדר תיל ומנעו מעבר חרדים לעבר הכביש הראשי.

כוח המשטרה שנכח במקום כלל כמה עשרות שוטרי משמר הגבול, מצויידים ברובי גז מדמיע ובאלות, וכן ביחידות הפרשים של המשטרה ושתי מכונות להתזת מים.

משמר הגבול ערך סיור ברגל בשכונות בקירבת רחוב בר אילן. מחצר בית־הכנסת "מגן אברהם" שברחוב אחינדב נזרק בקבוק שהתנפץ בקירבת הסיור.

לקראת צאת השבת התפזרו החרדים ושקט שרר במקום.

חשש במערכת הביטחון: ההתפרעות בשטחים תחמיר בשבועיים הבאים

מחר — יום הצהרת בלפור, ובשבוע הבא — הפיסגה הערבית ברבת־עמון ● 3 צעירים נפצעו בסוף השבוע מירית חיילי צה"ל בעת פיזור הפגנות אלימות ליד בית־לחם

מאת אורי ניר
סופר "הארץ" בשטחים

בסוף השבוע נבדו הפרות הסדר במחנות הפליטים עאידה והדהיישה שליד בית־לחם, לאחר שנודע דבר מותו של הסטודנט שנורה בראשו בהפגנה באוניברסיטת בית־לחם [illegible] על שלושה פצועים קשה מפגיעת קליעים. הסטודנט שמת מפצעיו ביום חמישי בבית החולים "הדסה" בירושלים, אסחאק אבו סרור (22) ממחנה הפליטים עאידה, נקבר שלשום בלילה בנוכחות קומץ בני משפחה.

גורמים במערכת הביטחון צופים כי הפרות הסדר בשטחים יחמירו בשבועיים הבאים. מחר יחול יום השנה ה־70 להצהרת בלפור, תאריך המועד בדרך כלל להתפרעויות בשטחים, ובתחילת השבוע הבא יתכנס מושב הוועידה של ועידת הפסגה הערבית בירדן.

ביום שישי אחר הצהריים התקבצו עשרות צעירים ממחנה הפליטים עאידה שמול קבר רחל, בכניסה לבית־לחם, והתקדמו לכביש הראשי ירושלים — חברון. בדרכם הציתו צמיגים, והעלו באש מכונית פרטית. כוחות הביטחון נזעקו לעצור את תהלוכת המחאה, והפעילו גז מדמיע וכדורי גומי. הצעירים זרקו אליהם אבנים. שניים מהמפגינים נפצעו קל ברגליהם. מבית החולים מקאסד במזרח־ירושלים נמסר כי הם נפגעו מקליעי רובה. מקורות צבאיים מסרו כי אכן נורו יריות בעת פיזור ההפגנה. נסיבות הירי עדיין נבדקות.

בערב הוצו הפרות סדר גם במחנה הפליטים הסמוך דהיישה. צעירים התגודדו ליד הגדר החוצצת בין המחנה לבין כביש ירושלים — חברון, זרקו אבנים אל כלי רכב ישראליים, והבעירו צמיגים. גם שם הפעילו כוחות הביטחון גז מדמיע לפיזור המפגינים, ירו כדורי גומי, ופתחו באש אל רגליהם של המתפרעים. אחד הצעירים נפצע ברגלו, והועבר לטיפול בבית החולים מקאסד בירושלים. עוצר הוטל על המחנה לשעות הלילה.

אתמול בבוקר התחדשו הפרות הסדר. בדהיישה שוב נזרקו אבנים אל כלי רכב ישראליים, ובמחנה עאידה אירגנו כמה עשרות צעירים הלוויה סמלית לחברם הסטודנט. התהלוכה היתה בתחומי המחנה, וכוחות הביטחון לא התערבו בנעשה. אתמול ניסו צעירים להשבית את המסחר בעיר, אך נציגי המינהל האזרחי של בית־לחם שיכנעו את הסוחרים לא לסגור את חנויותיהם.

גם בכמה מקומות אחרים בגדה נרשמו אתמול ושלשום הפרות סדר, אבנים הושלכו על כלי רכב ישראליים, והבערו צמיגים.

באוניברסיטת בירזית השביתו אתמול התלמידים את הלימודים, וקיימו תהלוכת מחאה עקב מותו של הסטודנט מבית־לחם, ועקב [illegible] דעת נועם המגנה את ההחלטה, וקורא לאוניברסיטאות להביע סולידאריות עימה.

יותר ממאה ועשרים נציגי המגורים בדהיישה, התומך בסוף השבוע לפגישה עם מושל בית־לחם, סא"ל שמואל אלטמן, שתתקיים מחר. מטרת הפגישה היא ליצור הידברות מחודשת בין נציגי האוכלוסיה [illegible] במבצע המעצרים בדהיישה הוצאו צווי מעצר מינהלי נגד חמישה עשר צעירים, תושבי המחנה, ועוד כעשרים נעצרו לחקירה.

הפרות סדר ברצועה

איתן רבין סופר "הארץ" מוסר: הפרות הסדר ברצועת עזה חודשו אתמול.

מקורות ערביים־פלסטיניים טענו [illegible] גיבליה, נוסיראת ושאטי.

תלמידים בבית ספר יפו יצאו להפגנות ברחוב אל חודה, וגם בבית הספר פלשתין הפגינו תלמידים.

תלמידים הבעירו צמיגים, הניפו תמונות של עיתפאת. חיילי צה"ל פיזרו את ההפגנות.

ברחוב עומר אל מוכתר הוצתה חנות, אך לא ברור על איזה רקע.

גולני פעל נגד חזבאללה מצפון לאיזור הביטחון

תקף 4 מבנים בכפרים ואותר א־שרקייה ומזרעת חמרה — 10 קילומטר מצפון־מערב למטולה ● כמה מחבלים נהרגו

מאת מנחם הורוביץ
סופר "הארץ" בצפון

חיילי גולני פעלו אור ליום שישי נגד ריכוזי מחבלים מארגון חיזבאללה צפונית לאיזור הביטחון.

החיילים תקפו ארבעה מבנים בכפרים ואותר א־שרקייה ומזרעת חמרה, 10 ק"מ צפונית־מערבית למטולה. כמה מחבלים נהרגו. מבנים אלה שימשו את המחבלים מארגון חיזבאללה כבסיסי יציאה לפיגועים ולירי קטיושות לעבר איזור הביטחון ושטח ישראל.

בעת שהיית הכוח בשני הכפרים, הופצו שם כרוזים המופנים לתושבי האזור לבל ישתפו בעתיד פעולה עם המחבלים.

משני כפרים אלה נורו בחודשים יוני ואוגוסט השנה קטיושות לעבר הגליל. הכפרים שימשו, כאמור, בסיס לפעילות עויינת בתוך איזור הביטחון, שכללה הנחת מטענים, מיקוש דרכים ופיגועים בגבול שטח ישראל.

"המחבלים הופתעו לגמרי. לקח להם זמן רב להגיב. הדי יריות היסטריות לעברנו", סיפר צביקה, מפקד כוח של גולני. לדבריו, מספר מחבלים נפגעו, אך הוא לא ידע כמה, משום שעם סיום התקיפה עזב הוא וחייליו את האזור.

"זיהינו מחבלים נופלים. שמענו פיצוצים וקולות ירי. השתקנו במהירות את מקורות הירי של המחבלים והסתלקנו מהמקום", אמר יורם, אחד החיילים.

הכוח שפעל התחלק לשתי קבוצות. הקרב נמשך כ־15 דקות. [illegible] את האזור וחזרו לאזור הביטחון [illegible] בבוקר [illegible] מפקד [illegible] הקרב בהשתתפות אלוף פיקוד הצפון, האלוף יוסי פלד, ששיבח את החיילים על המבצע המוצלח שלהם.

מת פנחס אילון, ראש עיריית חולון לשעבר

מאת זוהר בלומנקרנץ
סופר "הארץ"

פנחס אילון, שהיה ראש עיריית חולון ויו"ר מרכז השלטון המקומי, מת שלשום בלילה, בן 78, בבית החולים "וולפסון" בחולון. הוא אושפז שם לפני שבועיים לאחר התקף לב נוסף ובצקת ריאות.

פנחס אילון (צוקר) נולד באפריל 1909 בעיר אופוצ'נה שבפולין. למד בישיבה ובקורסים אוניברסיטאיים בפולין. ב־1930 עלה לארץ, ועבד כפועל חקלאי בהרצליה. 5 שנים לאחר מכן הצטרף לעובדי המרכז החקלאי, כחבר מערכת "השדה", ירחון חקלאי.

בחולון השתקע ב־1937, תמנה עם הראשונים שבאו לגור בקריית העבודה. היה ראש עיריית חולון מ־1953 עד שהתפטר בשנה שחלפה.

פנחס אילון

בתפקיד יו"ר מרכז השלטון המקומי שימש אילון בשנים 1966 — 1985, וכן היה חבר בוועדת החינוך שליד משרד החינוך, במזכירות מפלגת "העבודה" ובמזכירות המחלקה המוניציפאלית שלה.

הניח אחריו אשה, מרים לבית לנדסברג, ובת, דרורה הרלינג, מורה יועצת חינוך. את בנו חגי ז"ל שכל ב־1983. הבן היה אז בשליחות משרד החוץ בהולנד.

(ע). הלווייתו תיערך מחר. הארון יוצב ב־10 בבוקר ליד עיריית חולון.

מסע ההלוויה ייצא ב־12 לבית העלמין בחולון.

הממשל הבטיח לישראל: לא נבקש למכור "מאווריק" לסעודיה

מאת עקיבא אלדר

הממשל האמריקאי הבטיח לישראל כי תמורת הסכמתה־בשתיקה למכירת 12 מטוסי אף־15 לסעודיה, לא ינצל את האפשרות למכור לסעודים טילי סטינגר בלא אישור הקונגרס.

בשיחות חשאיות, שהיו באחרונה, הושגה הסכמה ולפיה יגנוז הממשל את הבקשה שעמד להעביר לקונגרס לספק טילי "מאווריק" לסעודיה. בתמורה לכך הפסיקו שגרירות ישראל באה"ב וארגון איפא"ק את הפעילות נגד מרכיבים אחרים בעיסקה, ובהם אספקת מטוסי אף־15 לסעודיה בהדרגה, וכן ציוד לחימה יבשתי.

תיקו במשחק השחמט ה־7 בין קארפוב לקספארוב

סוויליה, (ע"צ וע"ר). אלוף העולם בשחמט, גארי קספארוב, ויריבו אנאטולי קארפוב הסכימו בשבת על תיקו אחרי 79 מסעים במשחק השביעי ביניהם של אליפות העולם. המשחק החל ביום שישי ונסתיים אמש.

קארפוב ממשיך להוביל ב־4 נקודות מול אלוף העולם, לאחר שניצח פעמיים, הפסיד פעם אחת וארבעה משחקים נסתיימו בתיקו.

ערך את העמוד: משה ריינפלד

שיחת היום / ירח טל

עם: י.א., איש שב"כ שפרש באחרונה מהשירות
על: דו"ח ועדת לנדוי

מי שחושב שחקירות דה־לוכס אפשריות — טועה טעות מרה

כמי ששירת בשב"כ עד לחודש ינואר האחרון, אתה חש, למשמע מסקנות הוועדה, כנאשם או עבריין?

המסקנות יכולות בהחלט לגרום לכך שאנשי השב"כ יחושו כנאשמים, או שיסתכלו עליהם כעל עבריינים, וזה לא מוצדק. לי אישית אין סיבות לחוש תחושות אשמה.

אתה חושב שהוועדה במסקנותיה גרמה עוול לשב"כ?

אני בהחלט חושב שנגרם עוול לעשרות אנשי שב"כ, שעושים ימים כלילות עבודה חשובה למען ביטחון המדינה ומצילים כמעט מדי יום חייהם של אנשים. הרבה אנשים במדינה חבים את חייהם לגוף הזה.

בדיעבד, כשהיום אנו יודעים על התנהגות המוסרית בעבודת השב"כ, אינך סבור שהיה מקום לחקירה ציבורית?

היה אולי מקום לוועדה שכזו, אבל בוודאי שלא היה מקום לפרסם ברבים הממצאים.

למה? במה זה פוגע בעבודת השב"כ?

גוף כזה לא יכול להצליח במילוי משימותיו המסובכות והרגישות כאשר דעת־הקהל נושפת כל הזמן בעורפו. צריך "לרדת" מהשב"כ, לאפשר לו ללקק פצעיו, להפיק לקחים ולחזור למלא בנאמנות את תפקידיו, הרחק מאלומות הזרקורים, כפי שיאה לגוף כזה.

לפי המלצות הוועדה מעתה לא "ירדו" מהשב"כ. תהיה עליו ביקורת צמודה של מבקר המדינה, יועץ משפטי ועוד. בזמן ביטחון המדינה ייפגע כתוצאה מכך?

אני לא חושב שיש מישהו בשב"כ שמתנגד לביקורת, אבל בתנאי שכל המבקרים יכירו וידעו את עבודת השב"כ לאשורה, ויבינו את כל הקשיים, המכשולים והמשימות העומדות בפני השירות. לדעתי, יקשה להעביר מסר זה לגורם אחר, שלא חי יום־יום את עבודת השב"כ. וכתוצאה מכך עלולים להתעורר אי־הבנות וקשיים נוספים. לדעתי, גם חברי ועדת לנדוי לא השכילו להבין את המשמעות האמיתית של עבודת השב"כ ולרדת לשורשיה. זו ועדה אזרחית שראתה את הדברים בצבעים של שחור ולבן. מי שהיה צריך להעביר להם תחושת העבודה בשב"כ, לא הצליח לעשות זאת, ואני מסופק אם הדבר בכלל ניתן.

ניתן להגיע לחקירה יעילה רק באמצעות תחבולות ולחץ פסיכולוגי לא־אלימים?

במקרים מסויימים כן, והדבר נעשה. מה שדו"ח הוועדה יגרום, לדעתי, וזה אולי הצד החיובי שבו, שחוקרי השב"כ יצטרכו מעתה לנקוט יותר תחבולות בחקירה. זה יחייב אותם להיות עוד יותר מתוחכמים בחקירותיהם. אבל יש להדגיש, כי מי שחושב שניתן לערוך חקירות דה־לוכס כשמדובר בגורמים עויינים המבקשים להרוג גברים, נשים, וטף, טועה טעות מרה. השב"כ לא עומד מעל החוק, אבל לפעמים אין ברירה וצריך לחרוג קצת מהחוק כדי להגיע לחקר האמת. לעיתים זה לטובת הנחקר, כאשר מתברר, לדוגמה, שאינו אשם. מובן שחריגות אלה מהחוק צריכות להיעשות בצורה מבוקרת ובהנחיה מתאימה. אנשי שב"כ שחרגו, לא עשו זאת למען טובת הנאה אישית. הם עשו זאת למען קיום משימה שהצלחתה היא הצלת חיי אדם, וזאת כן הראוי שהציבור יזכור כשהוא קורא את הדו"ח.

לך ידוע על מקרים שחבריך מסרו עדויות שקר בבתי משפט?

לא ידוע לי על מקרים כאלה, ואם היו — אלה היו מקרים בודדים.

משיחות עם חבריך בשב"כ אתה מתרשם שהמורל ביחידה ירוד והמוטיבאציה פוחתת?

מובן שהפרסומים השונים פגעו בצורה זו או אחרת, בוודאי שלא הוסיפו כוח, אבל אני לא חושב שהמוטיבאציה פחתה. הם אנשים עובדים קשה וימשיכו לעבוד קשה. בקשתם היחידה — שיניחו להם לעשות מלאכתם בשקט.

מה הביא אותך לפרוש מהשב"כ?

פרישתי לא קשורה לאירועים האחרונים. הזמן שלי הסתיים. סיבות הפרישה הן אישיות לגמרי.

לרחל ואברהם ברזילי

ברכות לבביות

להולדת הבת

הארץ

אל על

	טמפ' מינימום	טמפ' מכס'		הטמפרטורות אתמול	
אמסטרדם	9	12	מע.חל	7	14
אתונה	9	13	גשם	9	14
בוקארשט	0	4	שלג קל	—	—
בריסל	10	12	מע.חל	8	15
וינה	3	8	גשם	2	8
ז'נבה	6	11	מע.חל	11	13
לונדון	10	12	מע.חל	12	14
ליסבון	12	16	גשם	15	17
מדריד	14	18	מע.חל	8	15
ניו־יורק	9	12	מע.חל	3	12
פאריס	10	12	מע.חל	11	14
פרנקפורט	6	10	מע.חל	—	—
ציריך	5	10	מע.חל	—	—
קהיר	15	23	בהיר	15	24
קופנהאגן	5	7	מע.חל	6	8
רומא	13	20	מע.חל	13	21
שטוקהולם	4	8	גשם	3	6

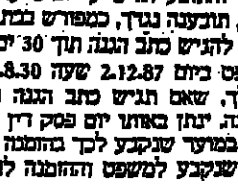

ELAL אל על

בבית משפט השלום בת"א יפו, ויצמן 1 ת"א
ת.א. מספר 13241/85

הזמנה לדין

אל: ברוך אורי ויברמן שכתובתו האחרונה רחוב דה רמז 38 ת"א וכיום בלתי ידוע.

הואיל והתובע הגיש ע"י ב"כ עו"ד דוד סופר לבית משפט השלום בת"א, תובענה נגדך, כמפורש בכתב התביעה הנמצא בתיק הנ"ל, הינך מוזמן להגיש כתב הגנה תוך 30 ימים מיום פרסום הזמנה זו ולהתייצב למשפט ביום 2.12.87 שעה 8.30.

דע לך, שאם תגיש כתב הגנה ולא תתייצב למשפט ביום האמור בהזמנה, יינתן באותו יום פסק דין שלא בפניך. אך אם לא תגיש כתב הגנה במועד שנקבע לכך בהזמנה יינתן פסק־דין שלא בפניך אף לפני היום שנקבע למשפט בהזמנה להתייצבות.

מזכיר ראשי
י. גקשני

1.11.87

ג'אז בים האדום / רפי קינן

ג'אז מאחורי כל קונטיינר

כמה מלחים עמדו אמש על הרטומה של ספינה שעגנה בנמל אילת הישן סמוך לרציף והשקיפו על המשטח למטה, שקירות עשויים קונטיינרים הצד אותו לאורכו ולרוחבו. תור ארוך של אנשים השתרך בכביסה לאזור החולים שנוצרו על־ידי המחיצות הללו, שהכתובת "ציפ" התנוססה עליהם. התחיל ההמון הזה להיבלע בתוך האצבר שהשלט "בימה 3" התנוסס בכניסה עליו ומקצבי המאלסה של להקת טיטו פואנטה בישרה את פתיחת פסטיבאל הג'אז הבינלאומי הראשון של אילת.

לא הכל דפק בפתיחה. העצרן שהרים את הפסטיבאל רק במקצת, אבל אחר כך החלה אוירת הג'אז להשתלט וצלילי להקתו של רד רודני, שהריקם נשמעים מרגע זה בתוך־הויצנות מסמלים בעבדי את הקצב הנכון. קשה לעזוב מוסיקה כמו זאת שניגנה חמישיה זאת, אפילו כדי לדווח. רודני, החצוצרן שהוליך את מיילס דיוויס בלהקתו של צ'ארלי פארקר האגדי — יהודי טוב שכתב "מכתבי אהבה" לירושלים. כדבריו בהציגו את הקטע הנושא שם זה, הוא אמן בימה ממדרגה ראשונה, שהג'אז הקלאסי בוקע מכלי נגינתו על כל גוניו, מקצביו וסממניו, ועם חותם אישי. עמו ניגן סקספוניסט יוצא מן הכלל, דיק אוטס מומחיותו של מל לואיס, ושלושה נגנים ישראלים ותיקים שלא ביישו את הפירמה: אהרל'ה קמינסקי (תופים), אלי מגן (בס) והרי גוטספייר (פסנתר).

הלהקה הזרה האחרת ששמענו היתה להקת המאלסה של טיטו פואנטה שעשתה שמח במקצבים לאטיניים סוערים. כלי ההקשה התבלטו בלהקה זאת שהרקידה את הצופים, ריתקה בקטעים האינטנסיביים ובקטעי "ברזה" היתה משעממת למדי בקטעים כמו "עלי שלכת".

בין הלהקות הישראליות אהבתי את להקתו החדשה של גיל דור, שניגנה יצירות פרי עטו בסגנון הקרוב לפיוזן. דור הפגין טוב מוסיקאלי ויכולת נגינה ברמה בינלאומית, ובין הנגנים האחרים בלט המתופף ג'יא ברביק.

מה שחסר בפסטיבאל הוא בעיקר קהל. כ־1,500 איש, אולי אלפיים, פקדו אתמול את המיתחם, וזה לא מספיק. זאת לא בדיוק הזמנה לנסוע לאילת, אבל אולי תבוא הישועה מתיירים המגיעים את העיר.

עיריית חולון

מודיעה בצער רב
על פטירתו של ראש העיר לשעבר

פנחס אילון

בונה העיר ומקימה במשך 36 שנים

הלוויה תתקיים מחר, יום שני 2.11.87

הארון יוצב ביום ב' באולם הכניסה לבית העירייה, רח' ויצמן 58 חולון, בין השעות 8.00—12.30, על מנת לאפשר למוקירי זכרו לחלוק למנוח את הכבוד האחרון

דברים לזכרו ברחבת העירייה מפי ראש העיר, עו"ד ח. שרון
הספדים מפי אישי ציבור — בבית העלמין

ההלוויה תצא מבית העירייה בשעה 13.00 לבית עלמין הדרום בחולון
(השער החדש)

עו"ד ח. שרון — ראש העיר
חברי מועצת העירייה ועובדיה

אמש באופרטה / הרי גולומב

תרבות אחרת

"סילווה נסיכת הצ'ארדאש" בתיאטרון המחזמר באולם אוהל שם בתל־אביב

צבעי הירוק התוחד המטועים בקיטש הגס שלהם בתפאורות "סילווה נסיכת הצ'ארדאש", היו רקע הולם לתת־התרבות שהוגגה כאן במרבית התחומים. הבעיה היא, בעצם, התשתית — החל בכתונותיה הבסיסיות של היצירה עצמה, על פשטנותה המוסיקלית, גיחוכה הדרמאטי וארכנותה המייגעת, וכלה ב"הולטוריות" של הביצוע — התזמורת הפגויה, השחקנים־זמרים, שרובם הפגינו קלישאות קוליות ותת־התנבבות כשחקנים. בהקשר זה בלטה לטובה, בדרך כלל, המקהלה.

זוהי תופעה, שמעצם טיבה אין למדוד אותה בקני־מידה של יצירת אמנות של ממש, ורק ביצוע מעולה ווירטואוזי יכול היה להציל את המצב.

עם זאת, היו גם נקודות אור. יש לציין לשבח את טרי גאגור בתפקיד הראשי. היא שוחה כדג במים בסגנון האופרטה מבחינה קולית, אך משחקה היה מלאכותי. במיוחד יש לשבח את שוש לגיל, שהיתה כשרונה בין התחום, הן בזמרתה והן במשחקה. רגעים קוליים טובים היו גם לחנה צור, לאיי כגן ולפרדי פאר. יש לשבח את הנוסח העברי הקולח של אברהם שלונסקי, בעיבוד דן אלמגור, שנשמע יפה רוב הזמן, לפרות כמה ארכאיזמים מיותרים.

הקהל הנוסטאלגי לסוג בידור זה הפגין הנאה רבה, וידע כנראה למה הוא הולך. שיהיה להם לבריאות.

אהובנו

פנחס אילון

איננו

ההלוויה תצא מבית העירייה, רח' ויצמן 58, חולון ביום שני 2.11.87 שעה 13.00
הארון יוצב באולם הכניסה לעירייה בין השעות 8.00—12.30

מתאבלים מרה: רעיתו: מרים
בתו וחתנו: דרורה ומאיר הרלינג
כלתו: ציפורה אילון
נכדיו: גלעד ומיכל הרן
אבנר, יובל ותמר
נינו: ארנון

בעקבות הסקר על מגמות בקרב נוער יהודי לצמצם זכויות הערבים

מורים ערביים יתבקשו רשמית לדון ביחס הנוער היהודי למיעוט הערבי

הסקר יתורגם לערבית ויופץ בחלק מבתי הספר העל־יסודיים הערביים • היוזמה של ועדת מעקב לחינוך ערבי מטעם הרשויות המקומיות הערביות • יו"ר הוועדה במברק לשר החינוך: ממצאי הסקר מעידים על כשלון החינוך הישראלי בהנחלת ערכי הדמוקרטיה

מאת נילי מנדלר

לראשונה בתולדות החינוך ב־מיגזר הערבי ייקראו מחנכים ומנה־לים לדון עם התלמידים, באופן גלוי במערכת היחסים שבין התושבים היה־ודיים לערביים, באופי הדמוקרטיה במדינת ישראל וביחס הנוער היהודי למיעוט הערבי, כפי שהוא משתקף בסקר שנערך לאחרונה על ידי ד"ר מינה צמח עבור מכון ואן ליר.

הקריאה, אותה יוזמת ועדת המעקב לחינוך הערבי, בראשות ד"ר מאג'ד אלחאג' מאוניברסיטת חיפה, באה בעקבות פרסום מימצאי אותו סקר של ד"ר מינה צמח, לפיו כמחצית מבני הנוער היהודיים סבורים שיש לצמצם את זכויות המיעוט הערבי.

ועדת המעקב, מיסודם של ראשי הרשויות המקומיות הערביות, תי־תרגם את מימצאי הסקר לערבית ותפיץ אותם בחלק מבתי הספר העל־יסודיים. המחנכים יתבקשו לדון במימצאים באווירה חינוכית ולהציג את מורכבותם, תוך הדגשה, שמהמימצאים עולה שיש בקרב הנוער היהודי שיעור לא מבוטל התומך במתן שוויון זכויות למיעוט הערבי ובדו־קיום.

ד"ר אלחאג' מסר, כי יש צורך בדיון עם התלמידים הערביים בשל החשש מ"תגובת־נגד", כהגדרתו. מצידם, כבר השבוע, אמר, נתקל בבני נוער ערביים, שהגיבו על מי־מצאי הסקר באומרם, שאם זה יחס בני הנוער היהודיים למיעוט הערבי, אין טעם במפגשים בין תלמידים משני העמים.

אתמול שלח ד"ר אלחאג' מברק לשר החינוך, יצחק נבון, ובו טען, כי מימצאי הסקר מעידים על כשלון מערכת החינוך הישראלית בהנחלת ערכי הדמוקרטיה והדו־קיום בין שני העמים, בקרב בני הנוער היהודיים.

ג'ב בוש (משמאל), שר המסחר של מדינת פלורידה ובנו של ג'ורג' בוש, סגן נשיא ארה"ב, עומד בראש משלחת בת 15 אנשי־עסקים מפלורידה המבקרת בישראל כדי לבדוק אפשרויות התקשרות עסקית עם גורמים בארץ. אתמול השתתפה המשלחת במפגש שארגנה בת"א לשכת המסחר והתע־שיה ישראל־אמריקה, אשר נשיאה הוא יהושע מאור (מימין). (צילם: אילן אוסטרוייכר, "ישראל סאן")

הקונגרס יבחן כיצד משתמשת ישראל בכספי הסיוע הכלכלי

גורמים בקונגרס: בעקבות חשש שמצרים מנצלת את כספי הסיוע למטרות צבאיות ומשום שבדיקת חשבונותיה אינה יכולה להיעשות בנפרד מבדיקת החשבונות הישראליים

מאת צבי בראל, שליח "הארץ" בארה"ב

וואשינגטון (מיוחד ל"הארץ"). הקונגרס יבקש לעמוד מקרוב על הדרך בה מנצלת ישראל את כספי הסיוע הכלכלי שהיא מקבלת, ולוודא כי כספים אלה אינם מנוצלים למטרות הנוגדות את החוק.

גורמים בקונגרס מסרו, כי דרישה זו נובעת מן החשש שמצרים משת־משת בכספי הסיוע הכלכלי למטרות צבאיות, אך "בדיקת חשבונותיה של מצרים לא תוכל להיעשות בנפרד מבדיקת החשבונות הישראליים".

על־פי קביעת דו"ח ביקורת [illegible] הקונגרס, נאסר על מדינה המקבלת סיוע כלכלי מארה"ב להשתמש בכספים אלה לרכישת נשק או לכל מטרה צבאית אחרת. [illegible] אינה מקובלת על מחלקת המדינה והאוצר האמריקאי, הרואים בהחזר החובות "עניין לא־ביטחוני".

המקורות בקונגרס הבהירו, כי סך הסיוע הכלכלי שמקבלת ישראל, 1.2 מיליארד דולר לשנה, זהה כמעט לסך החובות שעליה להחזיר בשל רכש הוצאות ביטחוניות בעבר.

מקורות בקונגרס מסרו, כי הקונגרס יבקש בשלב ראשון מן הממשל דו"ח מפורט על הדרך בה מוציאה ישראל את כספי הסיוע. [illegible] הבדיקה באורח מפורט יותר.

"ידידי ישראל בקונגרס" מסרו כי אינם חוששים מבדיקה זו, שכן במק־רה היא לא נועדה "להיטפל" על ישראל אלא לבדוק ביתר דיוק את חשבונותיה של מצרים. נראה גם כי הממשל יספק דו"ח כללי המאשר כי ישראל מוציאה את כספיה בהתאם לפרשנותו של הממשל את חוק סיוע החוץ.

אליקים רובינשטיין:

"משה דיין רצה ביחסים אישיים עם סאדאת, אך לא הצליח"

(עתי"ם). משה דיין ניסה במהלך שיחות השלום עם מצרים ולאחריהן לבנות יחסים אישיים קרובים עם סאדאת, אך לא הצליח בכך. להערכתו של דיין, נבע הקושי מדי־מויו המלחמתי ההיסטורי כאיש שהביס פעמיים את מצרים — אמר מזכיר הממשלה אליקים רובינש־טיין, שהיה מעוזריו הקרובים של דיין, בערב זיכרון במלאות 10 שנים למות דיין אתמול באולם פסטיבל בבניין מכסיקו, באוניברסיטת ת"א, מטעם עמותת משה דיין, מרכז דיין לחקר המזרח התיכון ואפריקה ומרכז ההסברה.

בדבריו אמר רובינשטיין, כי בשי־חותיו לא הבטיח דיין לחסן תוהאמי את כל סיני. על סמך רישום השי־חות בין משה דיין וחסן תוהאמי, קבע רובינשטיין, כי משה דיין סירב במגישתם במרוקו להתחייב לכך שישראל תחזיר למצרים את כל סיני. דיין אמר לתוהאמי, כי כשליח של ראש־הממשלה בגין עליו להביא את כל הנקודות לפני בגין וכי אינו יכול להתחייב אם בגין ייענה לתביעה המצרית.

גוף חדש של יורדים שואף להשתחרר ממרות הממסד היהודי בלוס־אנג'לס

ולהשתלב בבחירות המקומיות לקונגרס • הקונסול הישראלי במערב ארה"ב: זהו מעשה אנטי ציוני ואיננו יכולים להתייחס אליו בשוויון נפש

מאת בני לנדאו, סופר "הארץ" בקליפורניה

לוס־אנג'לס (מיוחד ל"הארץ"). גוש פוליטי חדש, המונה עשרות אלפי יורדים ישראלים המתגוררים בלוס־אנג'לס, מבקש — לטענת מנ־היגיו — להפעיל את השפעתו בבחירות לקונגרס ומאיים לבטל את שיתוף־הפעולה המסורתי עם הפדרציה היהודית והקונסוליה הישראלית בעיר.

בהודעה לעיתונות שהופצה בקרב כתבי־העת בלוס־אנג'לס, טוען שמעון ארם, קצין צה"ל לשעבר המתגורר מזה כ־15 שנה בדרום־קליפורניה, כי לא פחות מ־50 אלף יורדים ישראלים — "רבים מהם קציני צה"ל הרגילים ליטול אחריות ולחשוב בעצמם" — חותרים למעורבות פעילה בבחירות המקומיות לקונגרס ומאיימים לשחרר עצמם ממרות הנציגים הישראליים והממסד היהודי בעיר.

הדברים פורסמו אתמול בכתב־העת "ג'ואיש ג'ורנל". לארם, נאמר בכתבה, הובטחה חשיפה אוהדת בשבועון היורדים "ישראל שלנו", התומך אף הוא בהתארגנות פוליטית מקומית מחוץ לממסד.

ארם הגדיר את גוש המצביעים הנר לפרותו כ"זן חדש" של מהגרים ישראלים, "בעלי מודעות פוליטית, מתנגדים לפעילות ממוסדת ובעלי זכות הצבעה בארה"ב". רבים מהם, לדבריו, הם בני קיבוצים.

בתגובה להפגנת השרירים של איש־העסקים הישראלי־לשעבר, ממנהיגי "בני ברית", טענו פעילים ישראלים אחרים בעיר, כי "אם בקבוצה של ארם יש 50 איש — זה הרבה".

הקונסול הישראלי הכללי במערב ארה"ב, איתן בנצור, הגדיר את הנוסחים שיוחסו לארם בכתבה כ"אומללים", והטיל ספק בכנותם. "איני מאמין שארם יכול לדבר בשמם של 50 אלף ישראלים ולהג־דירם כמי שהשלימו עם עובדת הגירתם," אמר בנצור. "על הישר־אלים המתגוררים כאן להערך לאפשרות של שיבה הביתה, לא לפעילות פוליטית בארה"ב."

הקונסול גם הביע את התנגדותו לשיתופם של הישראלים במסגרת הפדרציה היהודית בעיר. "זהו מעשה אנטי ציוני, שאין אנו יכולים להתייחס אליו בשוויון־נפש," אמר. "מדינת ישראל אינה יכולה להשלים עם כך שישראלים יהגרו ממולדתם ויהפכו מיד לחברים שווי־זכויות בקהילה היהודית."

ארם תובע מהפדרציה היהודית לספק לקבוצתו אולם־כינוסים בבניינה החדש.

"אם כל 50 אלף הישראלים יתרמו למגבית," הגיב על כך העי־תונאי יהודה לב ב"ג'ואיש ג'ורנל", "תעניק להם הפדרציה לא רק אולם, אלא אגף שלם."

הרב שינדלר: "לא די לאהוב את השלום או לחכות לבואו"

הכריז אתמול בשיקאגו, בוועידת הקהילות הרפורמיות באמריקה: "הסטטוס־קוו ביהודה, שומרון ועזה — מפלצת בעלת שני ראשים שיש בה פוטנציאל הרה־אסון"

מאת זאב קריני

שיקאגו (מיוחד ל"הארץ"). מנהיג הזרם היהודי הגדול ביותר בארה"ב מזהיר מפני המשך "הסטאטוס קוו ביהודה, בשומרון ובעזה", ואמר לממשלת ישראל, כי "אין זה די לאהוב את השלום או לחכות לבואו". הוא גם קרא לישראל "לא להימנע משום מאמץ לטובת השלום", ובכלל זה ועידה בחסות בין־לאומית.

בנאום לפני הוועידה השנתית של איחוד הקהילות הרפורמיות באמר־יקה, הכריז אתמול הרב אלכסנדר שינדלר, כי "ישראל חייבת לבקש שלום באופן פעיל". את הסטאטוס קוו תיאר שינדלר כ"מפלצת בעלת שני ראשים", שיש בה "פוטנציאל הרה־אסון". הרב שינדלר הציע ל־3,500 צירי הוועידה הרפורמית לאמץ הצעת החלטה, שתקרא לממשלת ישראל לא להימנע משום מאמץ לטובת השלום, ובכלל זה השתתפות בין־לאומית.

התנועה הרפורמית בארה"ב, המקיפה 800 בתי־כנסת ו־1.3 מי־ליון חברים, פתחה ביום ה' את העצרת הכללית ה־59 שלה בבית מלון במרכז שיקאגו. הרב שינדלר השמיע את קריאתו לישראל בנאום ארוך, שנשא בכותרת: "העולם המש־תנה — היהדות הרפורמית בפעולה".

אף כי שינדלר השמיע דברים דו־מים לפחות פעם אחת בעבר, זו הפעם הראשונה שהוא משמיע אותם במידה כזאת של נחרצות בוועידת תנועתו. בחודש ספטמבר יצא נשיא הקונגרס היהודי האמריקאי, תיאו־דור מאן, בקריאה דומה. שינדלר ומאן שימשו יושבי־ראש של ועידת הנשיאים של הארגונים היהודיים המרכזיים בארה"ב. הכרזות מאן עוררה בשעתה ביקורת בישראל, וגם מצד כמה דוברים יהודיים בארה"ב.

"יש לנו זכות להשתתף בדו־שיח על ענייני המוסר בישראל"

"אני חייב לדבר אמת באוזני ישראל", אמר הרב שינדלר בנאום, "אמת, כפי שאנחנו מבינים אותה". הוא הוסיף: "אני מבקש בכל התוקף את הסכמת איחוד הקהילות הרפור־מיות לדעה, שיש לנו הזכות והאחר־יות להשתתף בויכוח ובדרישה על העניינים המוסריים הגדולים המעסיקים את ישראל".

"אין אנחנו מעילים ולא כלום", הכריז שינדלר. "כאשר אנחנו מצבעים את דעותינו, או עושים [illegible] שלהן, או נכנעים לני־סיונותיהם של אחרים לצבור אותן".

על נימוקים של מתנגדי הוע־ידה הבין־לאומית אמר המנהיג הרפורמי, כי "לא יתכן שאופיה הבין־לאומי, או אפילו מעורבותה של בריה"מ, הן המפרידות את אנשי הימין בישראל ואת תומכיהם האמריקאים. [illegible] הגיעה לשום הסכם עם שכנותיה ללא תיווך בין־לאומי".

"דאגתם האמיתית", הוסיף שינדלר, "היא אחרת". הוא ציטט דעה מן השבועון האמריקאי הפרו־ישראלי "ניו ריפאבליק", שהמתנגד־ים רק "מפחדים את אירדנים לשקול פשרה טריטוריאלית כלשהי... אף כי הם יודעים שהיא תנאי ולא יעבור לכל משא־ומתן רציני. זה בדיוק העניין", הכריז הרב שינדלר.

על ישראל בשנות הארבעים הוא אמר, כי ניכרת בה "ירידת ערכים". הישראלים נעשים "יותר מטרי־אליסטיים, הם דומים יותר לשאר העולם. והמציאות של הכיבוש היא מעין מחלה כרונית, הסוחטת משאבים חיוניים, בייחוד משאבים יקרים של מוראל".

אך הוא הוסיף מיד, כי "לא נניח לחסרונות האלה להרחיק אותנו מישראל... טעינו כאשר עשינו האלהה של המדינה. ציפיותינו היו לא־ריאליסטיות".

התקפה על "הממסד הרבני האורתודוקסי בישראל"

הרב שינדלר תקף את "הממסד הרבני האורתודוקסי בישראל", הנ־מנע מלעסוק ב"חוליים הכלכליים והחברתיים של החברה הישראלית", ו"מחשיב יותר את הצורך להזהיר מפני אירקים מדוקדק של מצוות התקיעה בשופר בבתי־כנסת רפור־מיים וקונסרווטיביים".

הוא דיבר על "התפתחויות מרגשות ומעודדות" של הקהילה הרפורמית בישראל. "אני מאמין", אמר שינדלר, "כי היהדות הרפור־מית יכולה להרים תרומה מופלגת למדינה היהודית — [illegible] של הקבוצות הדתיות".

על־פי הערכה מקובלת, יותר ממחצית היהודים המאורגנים בארה"ב שייכים לזרם הרפורמי. כשל־יש הם קונסרווטיביים והשאר שמיניות הם אורתודוקסים. על־פי אותה הערכה, 50% מיהודי ארה"ב אינם קשורים בשום זרם יהודי מאורגן.

החל מיום ג'

שביתה כללית של מרפאות חוץ של בתי"ח של קופ"ח

יימשכו העיצומים: היום יושבתו קפלן, בילינסון ובית רבקה

מאת עינה אריזור, כתבת "הארץ"

מזכירות הסיעת רופאי בתי־החו־לים של קופת־חולים החליטה להחריף את העיצומים ולהשבית החל מיום שלישי את כל מרפאות־החוץ של בתי־החולים של הקופה עד להודעה חדשה. במקביל יימשכו העיצומים בבתי־החולים עצמם והם יושבתו לסירוגין. היום יושבתו בתי־החולים קפלן ברחובות, בילינסון ובית רבקה בפתח־תקווה. בתי־החו־לים אלו יפעלו במתכונת שבת. מחר יושבתו בתי־החולים השרון בפתח תקווה ובית לוינשטיין ברעננה.

החלטת הרופאים להחריף את העיצומים באה לאחר שמזכיר ההסתדרות והנהלת קופת־חולים לא נענו בסוף השבוע לדרישותיהם לחתימה על הסכם שיבטיח הפעלת משמרת שניה בבתי־החולים ובמר־פאות. הרופאים דחו בסוף השבוע פניה מצד מזכיר ההסתדרות להיפגש עם שרת הבריאות והנהלת הקופה, כדי לנסות ולמצוא פתרון שיהיה מקובל על שני הצדדים.

מ"מ יו"ר ועד הסיעת רופאי בתי־החולים, אליאס וילוקובסקי, אמר ל"הארץ" כי הרופאים אינם רואים טעם בפגישה עם שרת הבריאות, מאחר שהמעסיק היא הנהלת קופת־חולים ולא משרד הבריאות.

שרת הבריאות ממשיכה לפעול כדי להשיג גיבוי מהאוצר להסכם עם כל רופאי בתי־החולים בארץ על הפעלת חדרי־ניתוח ומרפאות במשמרת שניה. האוצר מוכן לדון במימון ההסכם, בתנאי שלא תהיה חריגה מהתקציב. נודע כי לא תהיה התנגדות להקדים ולשחרר כספים מתקציב משרד הבריאות.

באוצר טוענים, כי לנוכח אי־הוד־דאות לגבי הסיוע האמריקאי הכ־וונה לקצץ בשנה הבאה קיצוץ עמוק יותר בתקציבי המשרדים. לא תיעשה בשלב זה כל פעולה שתגרום להגדלת תקציב משרד הבריאות.

שרת הבריאות חוששת, כי ההסכם עם רופאי קופת־חולים יגרום להשבתת בתי־החולים הממשלתיים. לפיכך היא פועלת להגיע להבנה עם שני ארגוני העוב־דים, לחתימה על הסכם מקומי עם ועד רופאים של כל בית־חולים, ולא הסכם כולל לגבי כל בתי־החולים, כפי שדורשים רופאי בתי־החולים של קופת־חולים.

יו"ר סיעת רצ בהסתדרות, ח"כ רן כהן, דורש לכנס בדחיפות את הוועד הפועל של ההסתדרות כדי לדון בנזק שנגרם למבוטחי קופת־חולים הכללית על־ידי עיצומי רופאי הקופה. ח"כ כהן טוען, כי ההסתדרות נוהגת בצביעות. עמדתה היא כי יש להידבר עם ציבור העוב־דים, בה בשעה שהנהלת קופת־חו־לים לא מוכנה ללכת למו"מ עם הרופאים. על הנהלת קופת־חולים להגיע לגיבוש עמדה אחידה עם רופאי הקופה, ויחד אתם ללחוץ על האוצר. אין ספק, שעמדת האוצר בנושא מסבכת את המצב.

ברית וארשה קוראת לאש"ף ולישראל להשתתף בוועידה בין־לאומית

מאת אליהו הזבי, סופר "הארץ" בסקנדינביה

קופנהגן (מיוחד ל"הארץ"). קר־יאה לישראל ולאש"ף להשתתף בוועידה בין־לאומית לפתרון הסכ־סוך במזרח־התיכון כלולה בהודעת הסיכום של כינוס שרי־החוץ של מדינות ברית ורשה שהתקיימו בפראג.

לונדון עם עתון ערב אחד — "איוונינג ניוז" נסגר

לונדון, (ע"ר). העיתון הלונדוני "איוונינג ניוז" נסגר ביום ששי בערב, אחרי שמונה חודשים, ובירת אנגליה נותרה עם עיתון ערב אחד. סגירה זו היא הפרק האחרון במלחמת תפוצה מרה, אשר בשלב מסויים העניקה לאזרחי לונדון בחירה בין שלושה עיתוני ערב.

לורד רותרמיר, הבעלים של ה"איוונינג ניוז" וה"איוונינג סטנ־דרד", אמר כי העיתון לא הגיע לתפוצה המצדיקה את קיומו.

"ה"איוונינג ניוז" נלחם היטב וזכה למאמץ עצום מצד כל הנוגעים בדבר. עכשיו הסתבר שבלונדון, בדומה לרוב הערים הגדולות האחרות בעולם, יש מקום לעיתון ערב אחד בלבד", אמר לעיתונאים.

ה"איוונינג ניוז", שכבר נסגר פעם ב־1980, הוקם מחדש בפברואר השנה כדי להגן על ה"איוונינג סטנדרד" מפני ה"דיילי ניוז" של איל העיתונות היריב, רוברט מקס־וול. ה"דיילי־ניוז" הלונדוני נסגר ביולי.

עתה נותר ה"איוונינג סטנדרד" עיתון הערב היחיד בלונדון.

ה"איוונינג ניוז" מכר, בשבוע האחרון שלו, 39 אלף עותקים בממוצע.

ה"איוונינג סטנדרד" מוכר יותר מ־550 אלף עותקים ביום.

ערכה את העמוד: עדה אושפיז

OPEL OMEGA '88 PRESENTATION:

OPEL OMEGA מכונית השנה 1987

הצגת דגמי אופל אומגה 88'
תיערך באולם הקונגרסים,
בגני התערוכה בתל־אביב
ביום ג' 3.11.87
בין השעות 19.00-16.00.

לקוחותינו וידידנו מוזמנים.

ליאו גולדברג בע"מ המניע להצלחת אופל בישראל

בנק צפון אמריקה בע"מ

הודעה ללקוחות בנק צפון אמריקה בע"מ

ביום 1.11.87 הועברו עסקים בנקאיים של בנק צפון אמריקה לבנק הבינלאומי הראשון ולבנק פועלי אגודת ישראל.

במסגרת זו הועברו חשבונות לקוחות בנק צפון אמריקה לסניפי הבנקים הנ"ל לפי הפירוט כדלקמן:

סניפי ירושלים (סניף בן־יהודה 2, סניף מאה שערים) וסניף בני־ברק של בנק צפון אמריקה הופכים להיות לסניפי בנק פועלי אגודת ישראל וחשבונות לקוחות בנק צפון אמריקה, שהתנהלו עד כה בסניפים אלה, ימשיכו להתנהל בסניפי בנק פועלי אגודת ישראל שיפעלו באותן כתובות.

החשבונות שהתנהלו בסניף באר־שבע של בנק צפון אמריקה הועברו לסניף הבנק הבינלאומי ברחוב הדסה 63 ת.ד. 230 מיקוד 84101, טלפון מספר 057-33266.

החשבונות שהתנהלו בסניף אשדוד של בנק צפון אמריקה הועברו לסניף הבנק הבינלאומי ברחוב רוגוזין 9, ת.ד. 176 מיקוד 77101, טלפון מספר 08-521131.

החשבונות שהתנהלו בסניף תל־אביב של בנק צפון אמריקה הועברו לבנק פועלי אגודת ישראל סניף תל־אביב רחוב מונטיפיורי 13, ת.ד. 29741 מיקוד 21697, טלפון מספר 03-636621.

הודעות מפורטות בקשר להכל נשלחו ללקוחות שחשבונותיהם הועברו. יצוין כי כל זכויותיהם של המפקידים שחשבונותיהם הועברו יישמרו.

ניתן יהיה להמשיך להשתמש בפנקסי שיקים וכרטיסי האשראי שבידי הלקוחות עד ליום 21.11.87

לקוחות בנק צפון אמריקה מתבקשים לפנות לסניפים אליהם הועברו חשבונותיהם על־פי הפירוט דלעיל

בנק צפון אמריקה בע"מ

במה לבירורים מדיניים חברתיים
ע"ש משה דיין

כנס הנוער הראשון במסגרת סידרה לבירור עמדות בשאלות יו"ש ועזה

הנושא: "האם יש פיתרון לבעיית הטרור"?

הפותח והמנחה:	מר נפתלי לביא
המרצה:	מר אריאל שרון, שר התעשיה והמסחר
דברי סיכום:	מר זלמן שובל

הכנס יתקיים ביום שישי, י"ד חשון תשמ"ח (6.11.1987)
בין השעות 10.00 – 13.00, במלון "רמת אביב" – רמת־אביב.

ניתן להשיג הזמנות לפי טלפון 03-653310

פקסימיליה MURATA
מורטה
מהירה ביותר!
צצים מקבוצת כלל
[illegible]

Lufthansa
תל־אביב
מספרי טלפון החדשים שלנו:
הזמנות
03-5101621

DZT DEUTSCHE ZENTRALE FÜR TOURISMUS E.V.
משרד התיירות הגרמני
03-658035

هكذا من الأصل

חדשות חוץ

הקג"ב נערך למנוע הפגנות בחגיגות ה־70 למהפיכה

עורך ביטאון מחתרתי "גלאסנוסט" נעצר; יוסף ביגון מפעילי העתון

סרגיי גריגוריאנס, ששוחרר בראשית השנה ממעצר פוליטי, נעצר בצאתו מדירה פרטית ששמשה כמערכת העיתון המחתרתי, אשר עותקים רבים שלו הוברחו למערב • משטרת מוסקווה עצרה 35 איש בדרכם להפגין בתמיכה באסירים פוליטיים בבריה"מ

מאת אליהו זהבי, סופר "הארץ" בסקנדינביה

קופנהגן (מיוחד ל"הארץ"). עורך הביטאון המחתרתי "גלאסנוסט" נעצר ביום ששי כאשר יצא מתוך דירה פרטית ששימשה מערכת העתון. סרגיי גריגוריאנס, ששוחרר בראשית השנה ממעצר פוליטי. ריכז סביבו צוות פעילים, בכללם יוסף ביגון. לעריכת ביטאון מחתרתי בשם הסמלי "גלאסנוסט". בתחילת החודש נעצרו שניים מעובדי העתון השוחרו כמומישים גליונות של הודפסו במכונת כתיבה הופצו בין כתבי חוץ. עותקים של "גלאסנוסט" הוברחו למערב והודפסו בבית דפוס במספר עותקים רב.

הקג"ב נערך למנוע הפגנות בשבוע חגיגות שבעים השנים למהפיכה. כאשר למוסקווה הגיעו אלפי אורחים מחו"ל.

(אי־פי). משטרת מוסקווה עצרה כ־35 איש שהיו בדרכם להפגין בתמיכה באסירים פוליטיים בבריה"מ, נמסר אתמול מחוגי מתנגדי המשטר.

יוגניה דברנסקאיה, חברת הקבוצה, מסרה, כי מטרתם לכונן ברית בין מזרח למערב. היא גם אמרה, כי העצורים שוחררו כעבור שעות אחדות.

אחת מחברות הקבוצה, ולריה נובודבורסקאיה, יצאה אחרי שחרורה לכיכר פושקין והניפה את הכרזה שלה במשך כ־10 דקות. לאחר מכן נעצרה שנית.

בלנינגראד התכנסה קבוצה אחרת, שמנתה קרוב למאה איש, בנווסקי פרוספקט. שבעה מחברי הקבוצה נשאו כרזות. חמישה נעצרו לזמן קצר ושניים אחרים, אנטולי דובקוב ואנדריי צורקוב, נעצרו לעשרה ימים, מסרה דברנסקאיה.

הודחה הממשלה הסורית

על רקע המצב הכלכלי המחמיר

מאת סופר "הארץ" לעניינים ערביים

הנשיא אסד הדיח אתמול את הממשלה, בראשות ד"ר עבד אל־ראוף אל־כאסם, והטיל על יו"ר מועצת העם, מחמוד אל־זעבי, להרכיב ממשלה חדשה.

לדברי מקורות ערביים, באה הולכת ההדחה על רקע המצב הכלכלי המחמיר, ולאחר שמר עצת העם הביעה בסוף השבוע, בישיבה סוערת, אי־אמון בשר הקיצוב ובשר הכלכלה. קודם לכן פוטרו שני שרים אחרים — שר החקלאות ושר הפיתוח.

העתון הכוויתי "אל־קבס" מסר כי סוריה תתבע במושב הוועדות של הפסגה הערבית, בשבוע הבא, ברבת־עמון, מימון בין־ערבי לכוחותיה בלבנון, באמצעות כינונו מחדש, באופן סמלי, של "כוח ההרתעה הבין־ערבי".

סגנו של ערפאת, סלאח חלף (אבו־איאד), אמר אתמול כי אש"ף רבק בדרך הבאית כדרך היחידה לפתרון הבעיה הפלסטינית. בראיון לעתון במפרץ, אמר כי הארגון סייע לתושבי הגדה לרכוש כמויות גדולות של חומרי חבלה, וכי "העשיה הצבאית תגבר בקרוב".

מפקד חיל האוויר המצרי, הגנראל עלא אלדין ברקאת, אמר כי שום טייס מצרי לא נמצא במשימה מבצעית מחוץ למצרים. בתשובה לשאלת כתב סוכנות הידיעות המזרח־תיכונית (המצרית), אמר כי יועצים צבאיים מצריים פועלים בתחום האימונים במדינות ערב. אך שום טייס אינו פועל בהן במשימה מבצעית.

טיל איראני פגע בבגדד כשדיפלומט סובייטי דן בסיכויים לשלום במפרץ

בחריין (ער ועי"צ). טיל איראני פגע בבגדאד, שעה שדיפלומט סובייטי בכיר דן עם נציגים עיראקיים על הסיכויים להשכין שלום באזור המפרץ, לאחר שהמלחמה בין איראן לעיראק נמשכת כבר מזה למעלה מ־7 שנים — מסרו מקורות בעיראק.

עיראק הודיעה כי מנוי וגמור עמה להתנקם על פגיעת הטיל. דובר צבאי אמר כי הטיל פגע באזור מגורים וגרם למותם ולפציעתם של מספר אנשים.

הסיכויים לשלום במפרץ נפגעו במידה נוספת, לאחר שהמשמרות המהפכניים בטהראן הודיעו כי יי־משכו הפגיעות במטרות צבאיות, כלכליות ותעשייתיות של עיראק.

סגן שר־החוץ הסובייטי, יולי וורונצוב, שניהל את השיחות בבגדאד, טס ביום ו' לסוריה. הוא אמור לבקר לאחר מכן בטהראן.

בניו־יורק אמר דובר האו"ם כי איראן ועיראק השיבו להצעות להכרזת הפסקת־אש. מזכיר האו"ם, פרז דה קויאר, יעיין מחר באיגרות תיהן של שתי המדינות.

כזכור, הודיעה עיראק שתסכים להפסקת־האש, אם גם איראן תנהג כמוה. אך טהראן דורשת שתחילה יש להוקיע את בגדאד כתוקפנית.

דיפלומטים אמרו כי השליח הסובייטי הבכיר הביא עמו איגרות אישיות למנהיגים האזוריים ממנהיג בריה"מ, מיכאיל גורבאצ'וב. באיגרות אלה נאמר שמוסקווה מעוניינת בכנות להביא לסיום המלחמה.

מועצת הביטחון תצטרך לפעול נגד איראן, יתכן במישור הצבאי, אם תדחה מדינה זו את קריאת המועצה להפסקת־אש במפרץ — אמר שגריר ארה"ב, ורנון וולטר. הוא הצביע על סעיף 7 של מגילת האו"ם, המכיל סדרה של צעדים, כולל השימוש בכוח והנשק נגד מי שאינו נענה להחלטה מנדטורית של מועצת הביטחון.

אם תדחה איראן בתשובתה את הפסקת־האש, אמר וולטר בראיון ששודר ב"קול אמריקה", יצטרכו מועצת־הביטחון וחמש החברות הקבועות בה — ארה"ב, בריה"מ, צרפת, בריטניה וסין — לנקוט בצעדים שיאלצו את טהראן לסיים את המלחמה.

"האיראנים מאבדים את מיטב בני הנוער שלהם. אין בכוונתנו להעניש אותם. אנו מבקשים אותם שיסייעו לנו לסיים מלחמה זו", הכריז וולטר.

אשה נורתה למוות בביירות במהלך תיגרה על תור ללחם

ביירות (ע"ד). אשה בת 50 נורתה למוות אתמול בבוקר, בזירכות בין אנשים חמושים על מקומות בתור ליד מאפיה במזרח ביירות הנוצרית, מסרה המשטרה.

לאנס זאולין עמדה בתור כאשר אנשים חמושים רבו על השאלה, מי ראשון בתור. החולפו יריות והיא נהרגה על־ידי כדור תועה.

אלפי לבנונים עומדים ימים בתור משך שעות כדי לקנות לחם ודלק בביירות, בשל המחסור החמור שנגרם על־ידי המשבר הכלכלי במדינה. משבר זה גרם לאינפלציה של 300% מראשית השנה.

הדיפלומט הדרום־קוריאני דו צ'ה־סונג (45) אשר שוחרר על פי הדיווחים לפני ארבעה ימים לאחר 21 חודשים בשבי בלבנון, הגיע לנמל התעופה של ג'נווה אתמול אחר הצהריים בדרכו מביירות. דו השתמש בטיסה זו בשם בדוי. (תצלום איי־פי)

אשתו של אידי אמין בת ה־32 קיבלה גט על פי החוק הגרמני

מאחר שלא ניתן היה להשיג את הרודן האוגנדי לשעבר השוהה כנראה בערב הסעודית באמצעים רגילים, הסתפקו השופטים בהזמנתו באמצעות מודעות שנתלו על לוח המודעות בביהמ"ש בבון

מאת דניאל דגן

בון (מיוחד ל"הארץ"). אשתו של הרודן האוגנדי לשעבר, אידי אמין, שרה אמין, זכתה שלשום בגירושין. לאחר דחיות ארוכות אישר בית משפט בבון את בקשתה של שרה בת ה־32 להכריז עליה כגרושה.

שרה אמין היה בבון יחד עם בתה דיידי בת השלוש. שלושה ילדים אחרים של בני הזוג חיים עם אידי אמין, הנמצא כנראה בערב הסעודית.

להחלטת בית־המשפט הגרמני קדמו לבטים ממושכים בגלל העדרותו של אידי אמין. אך בסופו של דבר קבע בית־המשפט, כי לא ניתן להשיג את אידי אמין באמצעים רגילים, והעדר כתובת אי אפשר לשלוח לו בדואר הזמנות לדיונים משפטיים. לפיכך הסתפקו השופטים בהזמנות פומביות, שנתלו על לוח־המודעות של בית־המשפט בבון.

לפי המידע של בית־המשפט בבון, אידי אמין זוכה לחסות ערב הסעודית, אולם כתובתו אינה ידועה, והשלטונות הסעודיים אינם מוסרים מידע כל שהוא על מקום הימצאו.

הדיון בבקשת הגירושין של שרה אמין התנהל בדלתיים סגורות. שרה אמין, שנרשה מאידי אמין ב־1984, טענה שהרודן האוגנדי לשעבר השפיל ועינה אותה, ושאינה יכולה להמשיך ולהיות איתו.

שרה אמין היה עתה בבון מקיצבה סוציאלית ומתכוננת להישאר בגרמניה.

ממשלת בון אישרה את בקשתה להעניק לה מעמד של פליט ובזור דשים הקרובים היא תקבל אזרחות גרמנית.

דובר של בית־המשפט אמר, כי הבעיה העיקרית שעמדה בפני השופטים היתה לקבוע אם יש להם סמכות להכריז על הגירושין. על־פי החוק האוגנדי, המושפע מן המסורת המוסלמית, יש לבעל זכות לא־מוגבלת להתגרש מנשותיו, בעוד שלנשים לא מוקנית זכות דומה. אידי אמין כבר גירש שלוש נשים שאיתן היה נשוי.

לדעת בית־המשפט הגרמני, בשאלה שעמדה בפניו לא היתה אפשרות ליישם מערכת חוקים של מדינה זרה. לפיכך מוצדק היה, לדעת השופטים הגרמניים, לפסוק על־פי החוק הגרמני.

הפרס הספרותי החשוב ביותר בבריטניה ניתן לסופרת פנלופ לייבלי

מאת שאול צדקא

לונדון (מיוחד ל"הארץ"). פרס "בוקר", הפרס הספרותי החשוב ביותר בבריטניה, הוענק לסופרת פנלופ לייבלי, על ספרה "נמר־ירוד" [illegible] העוסק באהבתם של קצין שריון צעיר וכתבת זרה המוצבת בקהיר, במהלכו של קרב עלמיין.

לייבלי נולדה בקהיר ב־1933 ובילתה בעיר זו את ילדותה קודם שעברה לאנגליה ולאוקספורד, שם למדה הסטוריה בתזמנו ונישאה לפרופסור למדעי המדינה. זה הרומן השביעי שלה ועד כה לא היתה מוכרת לציבור קוראים רחב.

ספרה הוכתר נבחר מבין 94 ספרים אשר הוגשו לתחרות. ובהוצאת יום המישי התחרה עם 5 ספרים נוספים אשר הגיעו לשלב האחרון. במשרדי ההימורים הוצב הספר במקום שלפני־אחרון ביחס של 1 ל־8, כאשר הבכורה ניתנה לסופר הצעיר [illegible] מוד על היצירה בה מתואר מצוד אחרי קרדינאל בורח בפולין של אחרי "סולידאריות". גם [illegible] נחשבה לבעלת סיכויים טובים לזכות וכמוה הסופר [illegible] אנ'בה.

העיתון הלבנוני אל־דסתור:

תחנת שידור מחתרתית מטעם תומכי השאה פועלת בטהראן

זו תחנת השידור האופוזיציונית היחידה המשדרת מתוך הבירה • אורך שידוריה כ־10 דקות בלבד, כדי לא להתגלות

לונדון (ע"מ). העיתון הלבנוני אל־דסתור מוסר כי בתחילת אוקטובר החלה לפעול תחנה חשאית נוספת המשדרת נגד המשטר באיראן.

תחנת שידור זו משדרת במשך כ־10 דקות בלבד, ואחר־כך מפסיקה כדי לא להתגלות. לדברי העיתון, זו תחנת השידור היחידה המשדרת מתוך טהראן, כאשר רוב תחנות השידור האופוזיציוניות למשטר באיראן משדרות מחוץ למדינה זו. מלבד תחנת השידור של המפלגה הדמוקרטית הכורדית המשדרת מכורדיסטן.

תחנת השידור החדשה נקראת גם הזירות (ראיה אלחריה) והיא מציינת שהיא משדרת בשם המלוכנים הקונסטיטוציוניים. שידוריה נקלטים בתוך איראן.

בתוכנית הראשונה של התחנה דיבר אמיר רצ'א בהלאוי, בנו של השאה המנוח, שקרא לאיראנים להתקומם נגד חומייני. הוא אמר כי סופו של חומייני קרוב ובקרוב יראה העולם מהפיכה חדשה של העם האיראני נגד שלטון.

תחנת שידור קטנה שהגיעה לידי מפעילי התחנה מגרמניה, הוצבה על משאית הנעה ברחובות טהראן ומשדרת את תוכניותיה ממספר אזורים בעיר, ועל המאזינים האיראנים לשנות את תדר הקליטה במקלטיהם מזמן לזמן.

ערכה את העמוד: עדה ארשפון

הניו־יורק טיימס בכתבה מירושלים:

ישראל נוטשת נטייתה לתמוך באיראן במלחמתה נגד עיראק

מאת שלמה שמיר, סופר "הארץ" בניו־יורק

ניו־יורק (מיוחד ל"הארץ"). ישראל נוטשת את נטייתה לתמוך באיראן במלחמתה עם עיראק. מעצבי המדיניות בישראל סבורים עתה, כי הסכנה ליציבות במדינות הערביות כתוצאה מנצחון איראני היא גדולה ומוחשית, ולכן מן הראוי לנקוט גישה מאוזנת כלפי הסכסוך האיראני־עיראקי — מוסר "ניו־יורק טיימס" בכתבה מירושלים.

העיתון מצטט אנשי־צבא ישראליים שאמרו, כי "איראן מזרימה סיוע כספי בין 60–75 מיליון דולר לארגוני טרור קיצוניים בלבנון, כולל החיזבאללה".

עד כה רווחה בישראל הדעה, כי על רקע איבתה המסורתית של עיראק כלפי ישראל, מוטב שאיראן תנצח במלחמה. "באחרונה קיימת בישראל דאגה מהתגברות מרשימה של גורמים איסלאמיים פונדמנטליסטים במדינות ערביות שכנות ובגדה המערבית ורצועת עזה", נאמר בעיתון, "כתוצאה מכך חל שינוי בראיה הישראלית את הסכסוך שבין איראן ועיראק". לדברי העיתון, מומחים לאסטרטגיה בישראל אומרים עתה, כי נצחון איראני עלול לעורר את יציבות המדינות השכנות ולהפריע לסיכויי השלום. מומחים ישראליים מודאגים גם מכך, שנצחון איראני יביא לחיזוק גורמים פונדמנטליסטים במצרים ויערער את השלום בין ישראל למצרים.

אהרן יריב אמר ל"ניו־יורק טיימס": "אנו מתחילים לחוש בגישה מאוזנת יותר כלפי המלחמה האיראנית־עיראקית בישראל".

אמציה ברעם מאוניברסיטת חיפה אמר: "אחרי נצחון איראני, האווירה במדינות הערביות השכנות תהיה פאראנואית, ואף מנהיג ערבי לא יעז להשלים עם ישראל".

פקידים ישראליים אמרו, כי ישראל, שמאז פרוץ המלחמה בין איראן לעיראק, מכרה נשק לאיראן, חדלה מכך.

עיריית חיפה — משרד מהנדס העיר
הועדה המקומית לתכנון ולבניה העיר חיפה
רחוב ביאליק 3, חיפה
טלפון מספר — 04-640775
פר—456

הודעה על־פי סעיף 149, לחוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965 ניתנת בזה הודעה כי הוגשה בקשה על־ידי:
בי"ס לנהיגה "מרוץ" — לאשר שימוש חורג בעסק ברחוב תל־אביב 41, חלקה 70 בגוש 10917, קרית־אליעזר.
הבקשה כרוכה בהתקנת יציע בשטח הגדול מהמותר, לפי תקנות התכנון והבניה.
אפשר לעיין בבקשה באגף לפיקוח ורישוי על הבניה, בבנין העירייה, רחוב ביאליק 3, חיפה, בימים: א',ג',ה', בין השעות 8.00—11.30.
המעוניין להגיש התנגדות לבקשה, ימציאה לפי הכתובת דלעיל, תוך שבועיים מיום פרסום הבקשה.
איתמר יטביץ
מהנדס העיר

דחפון
שרות מודעות טלפוני של הארץ
לבעלי כרטיס אשראי
03-611001

בבית המשפט המחוזי ת"א יפו
ת.ע. 3950/86
בענין: עזבון המנוחה פרד ברסה ז"ל
הודעות הנושים בהתאם לס' 99 לחוק הירושה, נושי המנוח מוזמנים בזה להגיש תביעותיהם הרשומים מטה, זאת לא יאוחר משלושה חודשים ממועד פרסום מודעה זו, אל הח"מ רח' אחד העם 42 ת"א.
יעקב דונר, עו"ד
מנהל העזבון

קבלת מודעות אבל
24 שעות ביממה
מודפון
03־38 38 38

עיריית ראשון לציון

החברה לחקר המקרא בארץ ישראל

במלאות שלושים לפטירתו של

זרובבל חביב ז"ל

תתקיים אזכרה ביום רביעי י"ב מרחשון תשמ"ח 4.11.87 בשעה 15.30 בבית העלמין הישן בראשל"צ.

עצרת זיכרון תתקיים בבית העם רח' ז'ורל 5 בשעה 17.00.

מוקירי זכרו מתבקשים להשתתף.

במלאת שלושים לפטירתו של אבינו היקר

זרבבל חביב ז"ל

נעלה לקברו בבית העלמין הישן בראשון־לציון ביום רביעי, י"ב מרחשון התשמ"ח, 4.11.87, בשעה 3.30 אחה"צ.

הננו מודים בדרך זו לכל מנחמינו

רם ואביבה חביב וב"ב
תרצה ואברהם גרין וב"ב

חלפו חמש שנים לנפילתו של יקירנו

יובל גוטפרוינד ז"ל

נפקוד את קברו ביום שלישי, י"א בחשון תשמ"ח 3.11.87 בשעה 15.00, בבית הקברות הצבאי בהר הרצל.
אוטובוס יצא מביתנו (רח' יאיר 4, בקעה) בשעה 12.30

המשפחה

במלאת שנתיים למותו של יקירנו

יוסקה לוי ז"ל

נתייחד עם זכרו ביום חמישי, י"ג בחשון תשמ"ח (5.11.87) בשעה 15.30, בבית העלמין ברמת השרון (הכניסה בצומת מורשה).

הטקס בביה"ס התעשייתי בפריקלאס יתקיים, כמתוכנן, מחר 2.11.87 בשעה 15.30

משפחת לוי — בית כימיקלים לישראל

לרותי רותם

משתתפים באבלך הכבד במות עליך

א מ ך ז"ל

ומביעים תנחומים למשפחה

עובדי המשרד "תווך בנט"

אנו משתתפים באבלה של משפחת נחמני על מות האם

חנה נחמני ז"ל

אלמנתו של גואל קרקעות הגליל יוסף נחמני ז"ל

קרן קימת לישראל

קואופרטיב דן

משתתף בצער הגימלאי — יוסף תמרי
החבר — צבי תמרי
והמשפחות

על מות הרעיה — האם ז"ל

שר המדע והפיתוח
גדעון פת
אבל על מותו של

פרופ' אליהו לואי גוטמן

מייסד מכון ישראל למחקר חברתי שימושי
ידיד ומורה

נשי בני־ברית באמריקה
בית הילדים ומעון "בית חנה" בירושלים
אבלים על פטירתו ללא עת של

פרופ' אליהו לואי גוטמן

חבר הועד המנהל מאז הקמתו

ומשתתפים בצער המשפחה

לאדריכל אלי גבירצמן

אתך באבלך במות

ה א ם ז"ל

הנהלת עסיס

אשתי אמנו וסבתנו האהובה

אירן הדווה רוט

נפטרה בשיבה טובה אחר ליום ששי

ההלויה תצא היום יום ראשון ט' בחשון תשמ"ח 1.11.87 בשעה 11.45 מבית ההלויות בסנהדריה, ירושלים וטקס ההלויה יערך בהר הזיתים בשעה 13.00

אבלים:
בעלה: קרל אלימלך רוט
ילדיה: מרים שפירא
רחל רוט
חוה ותיאודור שנברגר
צבי ולורן רוט
נכדיה ונינה

עמליה שלנו איננה

נפטרה בדמי ימיה לאחר מחלה קשה

ההלויה התקיימה ב־30/10/87
השבעה בבית המנוחה ברחוב אחד העם 57 רעננה

המתאבלים: בעלה: יהודה קליינר
בנותיה והמשפחה

היום יום ראשון ט' במרחשון תשמ"ח (1.11.87)
במלאת עשרים וחמש שנה לפטירתו של בעלי ואבינו היקר

משה — מוניק בן שמחה לוסטיג ז"ל

תתקיים אזכרה ליד קברו בבית העלמין בנחלת יצחק בשעה 4.15 אחה"צ
ידידיו ומוקירי זכרו מתאספים ליד השער.

המשפחה

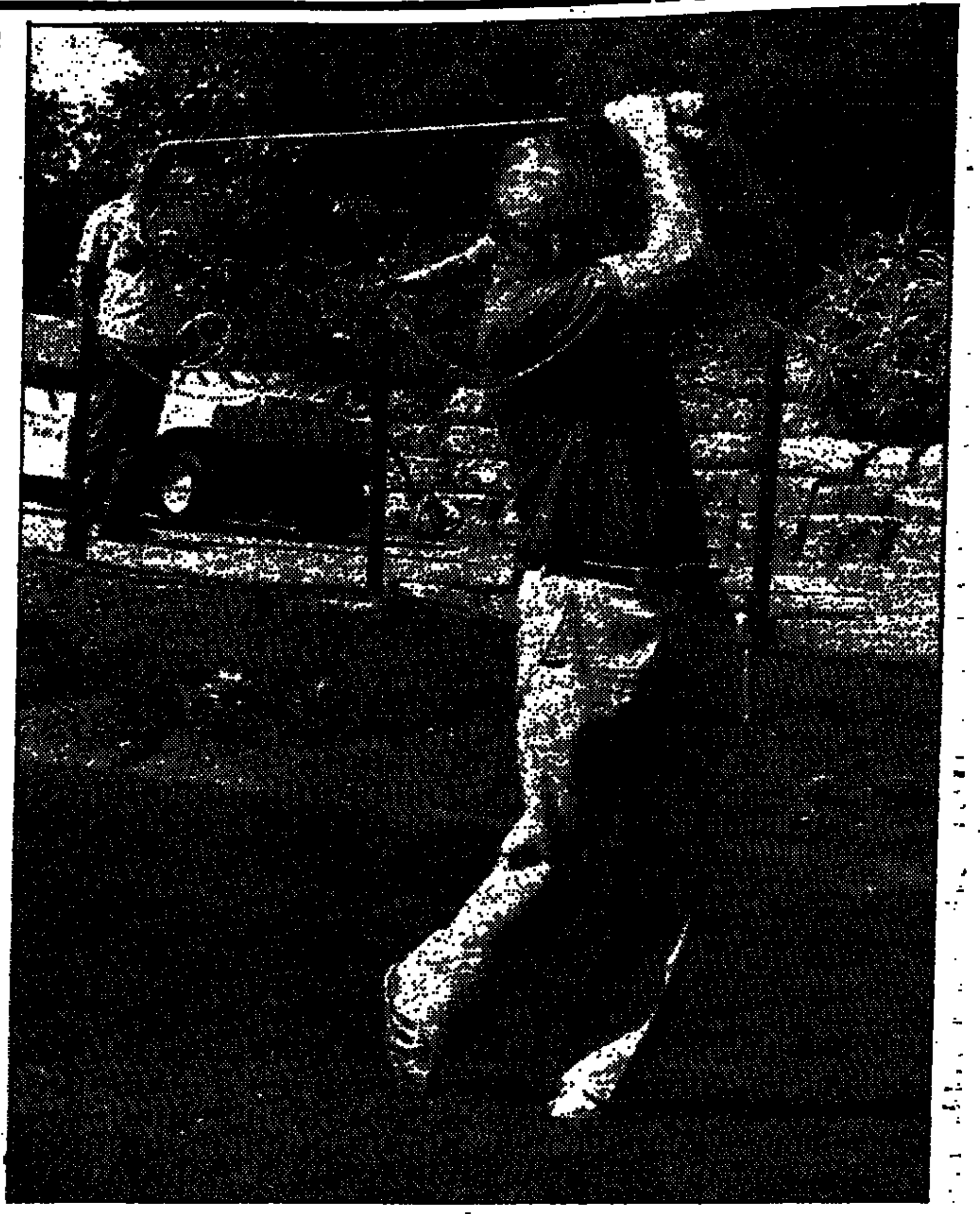
הנשיא חיים הרצוג מנסה כוחו באליפות ישראל וגמר תחרות מועדוני הגולף (צילום: אילן אוסנדרייבר)

שני צעירים נפצעו ממטען חבלה ליד חוף גלי כינרת

(ע). צעיר וצעירה נפצעו ביום שישי סמוך לחצות בהתפוצץ מטען חבלה על החוף סמוך לגלי כינרת. הצעיר נפגע בעינו, בזרועו ובחזהו ופציעתו מוגדרת כקלה עד בינונית. הצעירה נפצעה קל ושוחררה לאחר שקיבלה טיפול.

לדברי הצעיר, חייל בן 19 מיבנאל, הלך עם חבריו על החוף, כאשר הבחין מרחוק ברמות השדה. "התכופפתי כדי לראות מי האיש ואז התפוצץ לפתע משהו. האש היתה נוראית, עפתי באוויר כמשהו מטר, חשתי מכה בעיניים וכאבים ביד ובחזה. כשקמתי, ראיתי שנפצעה גם הבחורה שהיתה לידי, נוריה לוי מכפר זיתים."

למקום הוזעקו חבלני משטרה ושוטרים שסרקו את האיזור. לאחר הסריקה נעצרו שלושה חשודים שהועברו לחקירה.

עם אור ראשון נערכו סריקות מקיפות בעיר התחתית של טבריה, אבל לא נתגלה שום מטען נוסף. מהמשטרה נמסר כי רק חלק מהמטען התפוצץ. המשטרה אינה מוציאה מכלל אפשרות כי מעשה החבלה תוכנן כדי שהפיצוץ יפגע באנשים רבים ברחוב הומה מטיילים. העלתה ההשערה כי ברגע האחרון חזר בו המבצע והחליט להניח את המטען בחוף שומם.

הורים בשיכון בבלי הפגינו נגד התנאים במעון של נעמת

מאת חיים הנדוורקר, סופר "הארץ" בתל אביב

הורים לילדים במעון נעמת בשיכון בבלי בתל אביב הפגינו ביום שישי במחאה על כך שלטענתם אין ילדיהם זוכים לתזונה נאותה, המעון מלוכלך וההגיינה במעון אינה נשמרת.

ההורים מחו גם על כך שנעמת אינה מביאה למקום מטפלת מוסמכת, כי מאז תחילת השנה התחלפו מספר אחראיות למקום, דבר הפוגע קשות בתפקודו. ההורים טענו כי לאחר לחץ כבד שהפעילו, הובאה גננת מוסמכת אך זו התפטרה עקב השכר הזעום אותו קיבלה. במקומה הובאה מטפלת לא מוסמכת.

ההורים טענו כי בפגישה קודמת בין הצדדים סוכם כי במעון יהיו שלוש מטפלות במשך היום. אולם בפועל, לדבריהם לא עמדה נעמת בסיכום.

את תגובת נעמת לא ניתן היה להשיג אמש.

אסיר ציון ולדימיר ליפשיץ ומשפחתו מגיעים הערב לארץ

(ע). אסיר ציון לשעבר ולאדימיר ליפשיץ, מראשי הפעילים למען עלייה מבריה"מ יגיע הערב לישראל יחד עם משפחתו.

שרה אוסיצקי חברת קיבוץ רמות מנשה המאמץ את משפחת ליפשיץ מלווה אותם בדרכם מוינה לישראל. היא הודיעה על כך טלפונית מוינה לקיבוץ רמות מנשה ולמועצה הציבורית למען יהודי בריה"מ.

הקיבוץ והמועצה הציבורית מכינים קבלת פנים למשפחת ליפשיץ "כראוי ללוחמים אמיצים שלא נכנעו לעינויים ולאכזורים שעברו במחנה כפיה ועמידת המשפחה מול יסורים ודיכוי הק.ג.ב. עד שזכו להיתר היציאה לישראל."

חברי רמות מנשה, ילדי הקיבוץ, פעילי המועצה הציבורית, אסירי ציון ומסורבי עליה לשעבר יקבלו את פניהם בשדה התעופה.

נשלחו מכתבי פיטורין ל־31 פקחי מחירים פעילי ליכוד במש' התעשיה

מאת אל אריליך ויונתן שרמן, סופרי "הארץ"

נציבות שירות המדינה שלחה מכתבי פיטורים ל־31 פקחי־מחירים, פעילים בליכוד, שגויסו לפני שלוש שנים. מכתבי הפיטורים נשלחו לעובדים בעיתוי המוצע מתן קביעות להם.

הפיטורים נעשו, בין השאר, בעקבות פניות חוזרות ונשנות של הח"כ רן כהן (רצ), ולדבריו, נחסכו בכך כמיליון דולר, מכיוון שכיום אין כמעט צורך בעבודתם. ח"כ כהן ציין, כי עובדי משרד התעשיה הציעו למנכ"ל משרד התעשיה שהם עצמם יבצעו את כל עבודות פיקוח המחירים ללא הפקחים הללו וללא הוספת תקן נוסף.

השר שרון התנגד בעבר לפיטורי פקחים אלה, שרובם גויסו לתפקיד זה על ידי עוזרו, ישראל כץ. הוא טען בהזדמנויות שונות כי תהליך פיקוח המחירים חייב להמשך ויש להעסיק את כל הפקחים לביצוע בקרת מחירים כנדרש.

יוסף בליזובסקי, מנכ"ל משרד התעשיה, התריע בפני נציבות שירות המדינה על הפיטורים בשעה שחוק יציבות המחירים במשק עדיין תקף.

משרד התחבורה פתח במו"מ עם מורי הנהיגה

מאת יפעת נבו סופרת "הארץ"

מורי הנהיגה הפסיקו את השיבושים בהגשת תלמידיהם למבחני הנהיגה המעשיים, ומשרד התחבורה פתח עימם במו"מ בעניין.

מורי הנהיגה מחו על שתלמידיהם מחכים זמן רב לקביעת מועד בחינה, ומשרד התחבורה הגיב בשבוע שעבר כי ייתכן שמבחנים יבוצעו במכוניות שכורות שיותקנו בהן בלמים כפולים.

ערכה את העמוד: אודית גלילי

תבע את העיריה לאחר שכלב משוטט גרם לו זעזוע מוח ואפאתיה

מאת איתן רבין סופר "הארץ"

סעדיה בנימין, בן 60, עובד עיריית קריית גת, הגיש השבוע תביעת פיצויים נגד העירייה לאחר שבמהלך עבודתו כרושם מוני המים רץ אחריו כלב משוטט, הפיל אותו ואת אופניו וגרמו לו זעזוע מוח, אובדן הזיכרון ואפאתיה. על פי חוות דעת רפואית, נגרמה לו נכות של 100%.

בכתב התביעה טוען סעדיה כי העירייה אחראית לתאונה מאחר שלא השמידה את הכלבים המשוטטים, כפי שהייתה צריכה לעשות, ואף לא נתנה בידיו אמצעי מגן כנגד מקרים מהסוג הזה.

תנ"צ חרון, מפקד המחוז הצפוני במקום שאול לוי

מאת נורית אמיתי, סופרת "הארץ"

תת ניצב שלמה חרון המשמש כיום כמפקד המכללה לקצינים של המשטרה בשפרעם יחליף את ניצב לוי שאול כמפקד המחוז הצפוני במשטרה, לאחר שזה מונה כמפקד שירות בתי הסוהר (אישור מינויו — היום בממשלה). חרון יועלה לדרגת ניצב ויחל בתפקידו בראשית החודש הבא.

המועצה האזורית תמר תובעת הקמת גשרים לימי השטפונות

מאת אלי אלעד, סופר "הארץ" לאיכות הסביבה

ראש המועצה האזורית תמר, משה שמיר תובע להקים מיד גשרים מעל לנחלי צין והאמציה כדי למנוע ניתוקם של ישובים בכל שיטפון.

לדבריו, באחרונה נאלצו תלמידים בנאות הכיכר ועין תמר להעדר מלימודיהם במשך ימים אחדים בשל השטפונות.

אישום נגד הצעירים ששדדו תחנת דלק בהשראת הסרט "השוטר מבוורלי הילס"

מאת נורית בהנא.

יוסף רוס, (19) וירדן להב (19), תושבי גבעת עמוס ונשר בחיפה, וכן יגאל פרנסיס בן 20 מחיפה מואשמים בקשירת קשר לביצוע שוד בנסיבות מחמירות. בכתב אישום שהוגש על ידי התובעת נעמי אברמוביץ ביום ו' לבית המשפט המחוזי בחיפה נאשמים השלושה גם בהחזקה ונשיאת נשק ללא היתר.

בלילה שבין 16 ל־15 לאוקטובר נסעו השלושה במכונית מסוג "סוברו", בה נהג פרנסיס. השלושה נאשמים כי קשרו קשר לבצע שוד מזוין בתחנת הדלק "קישון" שבכביש חיפה עכו.

על פי התכנית שנרקמה אז בין השלושה, הביא פרנסיס מביתו אקדח מסוג "סטאר", עם כדורים, ורובה "אם 16" עם כדורים, וסרבל צבאי. להב הביא עמו מסכת סקי, מבד סריקו יצרו 2 מסכות נוספות. כשהם לבושים בסרבלים, מסכות אלו שהכינו על פניהם, ומצוידים באלת עץ הגיעו לתחנת הדלק, בשעה 3 בבוקר, אור ליום ה־16 בחודש. הם נכנסו למשרד התחנה, איימו ברובה באקדח ובאלה על שני עובדים שהיו בתחנה, צעקו עליהם שלא ידברו ושיביאו את הכסף. פרנסיס איים באקדח על ראשו של אחד העובדים, ורוס עמד בפתח עם הרובה שכוון לעבר שניהם. להב ערך סיור במקום. שני העובדים הוציאו מכיסם 120 שקל, ומסרו אותו לשודדים. אלו הסתלקו וחילקו את הכסף. נמסר כי פעלו בהשראת סרט שראו קודם לכך "השוטר מבוורלי הילס".

בקשה לשחרר את הקוקסינל זלמן שושי ממעצר: העצורים מתנכלים לו "ושופכים עליו שתן וצואה"

(ע). בקשה לשחרר את הקוקסינל זלמן שושי הנאשם בסחיטה מינית והפתן(?) במעצר עד תום ההליכים נגדו, נדונה ביום ו' בבית המשפט המחוזי בתל אביב.

באת כוחו של זלמן שושי, עו"ד נירה לידסקי, ביקשה לשחררו מהמעצר נוכח מצבו של המתלונן. היא הדגישה, שאחת הסיבות העיקריות למעצר עד תום ההליכים היתה החשש, שזלמן שושי יציק למתלונן וינסה להמשיך ולסחוט ממנו ולהטרידו. עוד הוסיפה, שתנאי מעצרו של זלמן שושי, העצור כבר 4 חודשים, קשים ביותר. תחילה היה בבידוד באגף הנשים עד שהיתה לו תקרית עם שוטרת אותה שרט בידה. מאז הועבר לאגף הנוער, שם מתנכלים לו העצורים ושופכים עליו מדי יום שתן וצואה.

עו"ד לידסקי טענה שאין מתקן מעצר מתאים עבורו, ואם רוצים לכלוא אנשים מסוגו, יש לדאוג לתנאי מעצר הולמים עבורם.

התובעת עו"ד שוה רדין התנגדה לשחרורו ממעצר עד תום ההליכים. היא הצביעה על חומרת העבירה, על עברו הפלילי, וטענה שהוא יכול לסחוט מאנשים אחרים אם ישוחרר.

השופטת עדנה שציקי דחתה את מתן ההחלטה לבוקר זה.

תושבת אריאל ירתה בבעלה בעת ויכוח על חלוקת רכוש ביניהם

הבעל, דב בראון, נפגע בראשו ומת • אשתו פזית: הכדור נפלט

מאת אורלי ניר, סופר "הארץ"

אשה תושבת אריאל הרגה אמש את בעלה בעיצומו של ויכוח על חלוקת הרכוש במסגרת הסדר הגירושין ביניהם.

שני בני הזוג דב ופזית בראון, שהיו בהליכי גירושין, ניהלו שיח ויכוח על חלוקת הרכוש ביניהם. בלהט הויכוח נטלה האישה את אקדחו של בעלה, וירתה ירייה אחת בראשו. דב בראון (37) נפל מתבוסס בדמו. הוא הובהל לבית החולים בילינסון בפתח תקווה, ושם מת מפצעיו. פזית בראון (25) נעצרה. לדבריה, הכדור נפלט מהאקדח. משטרת השומרון פתחה בחקירה.

בני הזוג בראון נישאו לפני כשנה.

האיגוד הישראלי לפירסום הינו האיגוד המקצועי המוכר והיציג של הפרסומאים. בין מטרותיו שמעורבות לחוק את ענף הפרסום: חקיקת חוק פרסום כולל המסדיר את מקצוע הפרסום - חוק פרסום אשר יגדיר את זכויותיו וחובותיו של משרד הפרסום כלפי הצרכן. הפרסום וציבור הפרסום. עד לחקיקתו קבע האיגוד כללי אתיקה והתנהגות המחייבים את כל חבריו. חברים אשר יפרו כללים אלו עלולים לעמוד לדין בפני ערכאות שפיטה ומחייבת.
אדמון, או.קיי, אמלינגר-דנציגר, אל בוסתאני, אלעזר פרסומאים, אריאלי, באומן-בר-פרס, בינג-ליניאל, ניחם מערכות תדמית, דנעם, דרורי-שלומי, ורשבסקי-פרילך-דובר, סמיר-כהן (יעקובסון), פרנקו את דן, ליבמזון, מלניק, פ.ב.ס., פונל, פרסום נצרת, פלד, פרסום צורה, ראובני-פריון, קשר בראל, קרמון, שירה מאיר שקולניק, שמלוק רבן, תוצאות.

מדבקות צ'יצ'ולינה על מוצרי בשר גרמו תסיסה בקרב תושבי צפת

(ע). מוצרי בשר ממפעל זוגלובק שבנהריה עם מדבקות של צ'יצ'ולינה נמצאו בכמה חנויות בשר בצפת והדבר גרם לתסיסה רבה בקרב הציבור הדתי והחרדי שם.

נציג חברת זוגלובק אמר בתגובה כי הדבר נעשה במסגרת חודש איטליה, וכי החברה ביקשה אביזרים מאיטליה, הכוללים להשתלב במבצע ולסייע במכירות. בתשובה קיבלו את מדבקות צ'יצ'ולינה. הוא הביע צער על עוגמת הנפש האמור, כי בלאו הכי הסתיים המבצע ולהבא לא יופיעו מדבקות אלה על מוצרי החברה.

חייל הורשע באונס אכזרי של ילדה בת 9

מאת איתן רבין סופר "הארץ"

בית המשפט המחוזי בבאר שבע הרשיע חייל צה"ל, ישראל שוודרקר בן 24 תושב ירוחם, באונס ילדה בת 9 ובמעשה מגונה בכפיה. השופטים זיכו את הנאשם מאשמת סדומיה באיומים לאחר שבכתב האישום נטען שאיים להורגה אם היא תספר למישהו על המקרה.

בחודש אפריל השנה עבר הנאשם, בהיותו חייל בצה"ל, בגן ציבורי ליד עיירת באר שבע שם הילדה שיחקה. הוא גרר אותה בכוח וביצע בה אונס אכזרי. כן ביצע בה מעשים מגונים. בזמנו אסר בית המשפט את פרסום הפרשה.

גזר הדין יינתן ב־17 לנובמבר.

אב ובנו ריססו צלבי קרס על בניין מועצת פועלי ת"א

מאת סופרת "הארץ"

אב ובנו נעצרו בתל אביב בחשד שציירו צלבי קרס על בניין מועצת פועלי תל אביב ברחוב ברנר בתל אביב.

אור ליום אתמול התקבלה הודעה במשטרת מחוז תל אביב כי שני אנשים מרססים צבע על קירות בניין מועצת פועלי תל אביב.

למקום יצאו שוטרי מחוז תל אביב, ולאחר סריקות שנערכו באזור נעצרו אב (50) ובנו (28) בפינת הרחובות מלצ'ט — רש"י בתל אביב כחשודים במעשה.

ברשותם נמצאו תרסיסי צבע שחור ומניעיהם למעשה עדיין לא ברורים.

באחרונה היו כמה מקרים שבהם צוירו צלבי קרס על גבי בנייני מוסדות ציבור.

هكذا من الأصل

על רקע תפאורה צבעונית ו־23 אלף צופים, יתרון 2–0 כבר אחרי 14 דקות

עשן אדום בישר: הדרבי של הפועל

מיקי בן־שטרית, מבקיע השער השני להפועל, מוכשל על ידי הגנת מכבי באחד ממסעות הפריצה שלו בדרבי התל־אביבי. (צילום: עודי קרן).

ספורט

בעריכת יחיאל ארזי

הונאה עצמית בהיקף לאומי

מן היציע

מאת יהושע שגיא

וידוי אישי: מעודי לא התיר כי מסע קצר לחו"ל תיסכול ותחושת דיכדוך, כמו אותם ימים באוקטובר ששהיתי באירופה. כמה מישחקי כדורגל מעולים שראיתי, הן מן היציע הן מבמרסת הטלוויזיה, הוכיחו לי כי גם הכדורגל שלנו וגם הטלוויזיה שלנו אינם שייכים לשום דבר מציאותי. נכון שאנחנו משחקים בכדור, ונכון שאנחנו מצלמים ויוצאים לאוויר — אבל מה בין אלה לבין מה מה שיש מעבר לים?

ראיתי כמה מישחקי כדורגל בלתי נשכחים. ראיתי בפעולה את באיירן מינכן, ספרטק מוסקווה, ריאל מאדריד, איאקס אמסטרדאם, בורוסיה מנשנגלדבאך, קסאמקס נשאטל, פ.צ. קלן, ריאל מאדריד, ראפיד וינה, איינדהובן; כל מה שאלה עושים בליגה ובגביעי אירופה כלל לא דומה למה שעושים אצלנו ברמת גן או בבלומפילד או בחיפה או בבאר שבע. כנראה שצריך לצאת בכל פעם מחדש לחופי האירופי, כדי להבין שוב שאנו מלעיטים עצמנו בהונאה עצמית לאומית שיטתית ורחבת היקף, באמצעות עיתונות צבעונית ועסיסית הנוטעת בכדורגלנים את ההרגשה שאולי בכל זאת הם שחקנים טובים — במקום שיהיו בטוחים שבמקרה הטוב הם חובבנים גרועים.

ראיתי שחקן אחד, שחום ובעל שיער מקורזל, מבקיע את שער הניצחון לזכות איאקס (1–0) בטורניר האירופי למחזיקות גביע, בו ניצחו ההולנדים את האמבורג בגרמניה. נוכחתי כי את הבחור הזה כבר ראיתי פעם. נכון, בשנה שעברה, באיצטדיונה של קרקרה ההולנדית, ראיתיו משחק במדי רודה של מוטי איזנר. עכשיו, באותו שבוע, אבדי מאייר — זה שמו של שחום העור — מבקיע את שער הניצחון של איאקס בהאמבורג, בעוד שמוטי איזנר חוזר לתל אביב. למכבי. מבינים את ההבדל? ומשה סיני מצהיר לתקשורת כמה מלים על מאמנו בקבוצת בוזון הבלגית וחוזר לתל אביב, להפועל. דוד פיינטי מודיע בכותרת ענק ב"חדשות" שהיה ברור "אצלי מהיר גבר", למרות ששום דבר לא השתפר ולא השתנה, ונשארנו כשהיינו.

וכמה מלים על ספורט בטלוויזיה: אני יושב במלון אירופי ורואה בשידור ישיר את ספרטק ממוסקווה, איכות צילום מצוינת, עם כמה מצלמות, והשידור עובר היישר לעמוס מבסמירה בירנה, ובין המישחקון השני לשלישי הפסקה קלה — כיוון שהמצלמה קופצת לביקור חטוף באליפות העולם בהתעמלות ברוטרדאם. והדרך חוזרת לוינה. היא עוד מבקרת לריקה או לשלב במירוץ המכוניות הגדול במכסיקו. ואחרי ארבע שעות של ספורט ישיר כזה בטלוויזיה, מודיע הקריין שבעוד שעה והמחצה נגיש לכם את תכנית ה"ספורט סטודיו" השבועית, הנפתחת באטרקציה: מרטינה נוורטילובה וכריס אוורט נכנסות לאולפן במכונית פורשה חדישה, אותה נוהגת מרטינה הנערצת בריקוד לפני המצלמה, יוצאת ומחובקת את כריס, והשתיים עורכות ראיון קצר. ואחר כך מקרינים את הקטעים העיקריים של מישחקי הכדורגל, שנסתיימו רק לפני שעה קלה, עם ראיונות ופרשנויות: ומי שאחרי כל זה עוד חושב שמבט ספורט שלנו היא תכנית ספורט איכותית, מקיפה, ראויה לשמה — שיבושם לו.

ואל תסבירו לי, שיש עניין של אמצעים ותקציבים וכל השאר. יש לנו אמצעים ויש לנו תקציבים ובספורט הישראלי מתגלגלים סכומי עתק, גדולים פי כמה מכפי שבחוץ ומכפי שהוא ראוי להם. אבל אנחנו עדיין קרתנים, מנוהלים ספורט על ידי עסקנים מדרג נמוך, בהם גם פנסיונרים בנשמה התופסים תקציבים וכיסא — ולא זזים עד היציאה לגימלאות. האם עלי לנקוב בשמות?

ועד שלא נבין, שספורט הוא עניין מקצועי וגם מקצועני ועד שלא נבין שספורט הוא עניין ספורטיבי, וספורטיבי בלבד, ולהתלות האנשים הנכבדים ממועצת הפועלים וממרכז המפלגה ומרכז התנועה לא צריכה להיות שם דריסת רגל — נמשיך להיות מדינה עם ספורט עלוב, המכוסה בצורה פאראדוכסלית על ידי עיתונות מקצועית העולה באיכותה ובכשרונה פי כמה וכמה על נושאי הכתיבה שלה.

מישחקים רבים מדי בליגה הישראלית מעידים, שלא בכל מגרש שעליו עולים 22 שחקנים ושופט, ובועטים בכדור — אפשר להיקרא כדורגל. האשמה אינה נעוצה רק בשחקנים, במאמנים, או בניהול המקצועי. כמעט בכל מועדון ישראלי תמצא צוות מקצועי. הבעיה היא, שמפעיליה הכבבים או בכוחנים, ואת מחיר הבזיון משלמים הספורטאים והמאמנים, שלא באשמתם.

פיקה אלוף עולם בפעם השלישית

סוזוקה, יאפן (אי־פי). נלסון פיקה מבראזיל זכה בפעם השלישית בתואר אלוף העולם במירוצי מכוניות, 24 שעות לפני ה"גראנד פרי" של יאפן שיהיה כאן היום. היה זה לאחר שהתברר כי הבריטי נייג'ל מאנסל, הנהג היחיד שעוד יכול היה להדביקו, פרש אחרי שנפצע במירוץ אימון ביום שישי. שני מירוצים לפני הסיום הוביל פיקה בדירוג עם 73 נקודות, לפני מאנסל 61.

"זו לא הדרך בה רציתי לזכות בתואר", אמר פיקה בן ה־35, כאשר נמסר לו על פרישתו של מאנסל.

שניאור: כיתבו ששיחקנו עם שבעה בלמים - בשוב סיני תכתבו ששיחקנו עם שמונה

שפיגל: הפועל הפתיע באגרסיוויות ובנחישות

אחרי הדרבי

מאת אילן פיש

לא צריך להיות בעל דמיון מפותח כדי לנחש מה קרה בחדרי ההלבשה של של הפועל ומכבי תל־אביב בתום הדרבי. אפילו תגובתו הכעוסה של מאמן הפועל תל־אביב יצחק שניאור, שמנע כניסת עיתונאים לחדר ההלבשה אפוף השמחה, לא הפתיעה: "תכתבו ששיחקנו עם שבעה בלמים. בשבוע הבא, עם סיני, נשחק עם שמונה".

זכותו של שניאור לכעוס. יש לו סיבות טובות. אבל להורות לשחקנים לא לדבר, זו הגזמה. אלא שמנהל הקבוצה גדי תבור איפשר לעיתונאים כניסה לחדר ההלבשה בו - לא היה קשה לדובב את השחקנים. אלי כהן: "אחרי הפגרה, השחקנים נכנסו ללחץ. זה טבעי. היה מישחק יוצא מן הכלל והקהל נהנה משתי קבוצות צמרת".

על משה סיני דיברו כל השבוע. כן ישחק, לא ישחק — אתמול ראה את המישחק מבחוץ (ראה ידיעה נפרדת). אחרי כמה חודשים אירופיים, צפה במישחק תוצרת ישראל: "היה מישחק יוצא מן הכלל. במחצית הראשונה הציג הפועל כדורגל אירופי ברמה גבוהה מאוד. הכדור נע מרגל לרגל. היה תענוג".

בעבר השני דממה מוחלטת. הפסד ראשון. אולם המסורת נמשכת. המאמן דרור ברנור והמנהל המקצועי גיורא שפיגל נפגשים עם העיתונות לשיחה מסודרת. שניהם מאוחדים בדיעה — שחקני הפועל רצו יותר. שפיגל הוסיף: "מישחק מהיר שגרם הנאה לצופים. הפועל הפתיע באגרסיוויות ובנחישות. שחקניו היו ראשונים לכל כדור. ידעו לרדת אחורה ולצאת להתקפות מתפרצות בצורה יפה. אני מעריך ומכבד אותם על כך". ברנור: "היתה אצלנו ירידה בשני המשחקים האחרונים. כל הקבוצה לא שיחקה טוב".

ראוי לציון הסדר. ליד הקופות לא נראה הלחץ והדוחק המוכרים והמתסכלים וכך גם בכניסה לתאי המיגרש. אין לשכוח, היו יותר מ־20 אלף צופים. ראשי מכבי תל אביב הוכיחו שלא כמות הקהל קובעת — התיכנון והרצון קודמים לכל.

טבלת הליגה הלאומית

		משח'	נצ'	תיקו	הפ'	שערים	נק'
.1	מכבי נתניה (1)	8	6	1	1	8–18	19
.2	הפועל תל־אביב (2)	8	5	3	—	3–9	18
.3	הפועל כפר־סבא (5)	8	4	2	2	5–9	14
.4	מכבי תל־אביב (3)	8	3	4	1	10–16	13
.5	בית"ר תל־אביב (4)	8	3	3	2	7–10	12
.6	הפועל פתח־תקוה (6)	8	3	3	2	8–9	12
.7	בית"ר ירושלים (8)	8	3	2	3	13–14	11
.8	בני־יהודה (9)	8	2	4	2	6–7	10
.9	הפועל באר־שבע (7)	8	2	3	3	6–5	9
.10	שמשון ת"א (11)	8	1	5	2	7–6	8
.11	צפרירים חולון (10)	8	1	4	3	7–5	7
.12	מכבי פתח־תקוה (12)	8	1	3	4	12–6	6
.13	מכבי חיפה (13)	8	-	4	4	8–4	4
.14	הפועל לוד (14)	8	-	3	5	22–4	3

(בסוגריים — מיקום הקבוצות במחזור הקודם)

מכבי הגיב בבעיטת 11 מטר אך לא התאושש מהלם הפתיחה

הפועל תל אביב — מכבי תל אביב 2–1 (1–2)

השערים להפועל: בני רובין (8), מיקי בן־שטרית (14). השער למכבי: אלון נתן (45, בבעיטת 11 מ').

* המצטיין: מיקי בן־שטרית.

● הפועל תל אביב: אלטר. עמר, דאבה, סגל, אקהויז, הרמה, כהן, שמואל (מוסא), ראנו, בן שטרית, רובין (לינהרט). המאמן: יצחק שניאור.

● מכבי תל אביב: מרכוס. כהן, גולדברג (גורדון), שמעונוב, לוי (קרייס), צרפתי, לולו, גרי־אבי, נתן, בראל, סבק. המאמן: דרור ברנור.

שפט עובדיה צבי, 23,000 צופים באיצטדיון רמת גן.

מאת דרור מגר

כשעלו אתמול שתי הקבוצות לכר הדשא הרמת־גני, התפוצצו במיטב המסורת שני רימוני עשן. הראשון, האדום, העלה עשן גדול וסמיך ש"בלע" את העשן הצהוב של הרימון האחר, שבגלל תקלה כמעט לא נראה. זה היה לפני הפתיחה לדרבי התל־אביבי הגדול — אך היה בזה כדי לסמל מה שאירע במהלך המישחק.

קהל שיא במישחקי הליגה נתן אשראי לדרבי התל אביבי, ולא התאכזב, אם כי לא זכה לכדורגל איכותי ומבריק — אך נהנה ממאבק נמרץ, מקצב מהיר, משערים וגם מהחמצות.

בהפועל אומרים שזה המישחק הטוב ביותר שלהם העונה, אך אני עדיין איתן בדעתי, שהפועל רחוק מלהלהיב במישחקו. לזכותו ייאמר, שאתמול שיחק בצורה מאורגנת נכונה ובהקרבה בלתי רגילה. חמישה משחקני הפועל (עמר, הרמה, כהן, שמואל וראנו) התפרסו כבר במחצית המיגרש לכל רוחבו, וסיכלו כמעט כל ניסיון חדירה של קשרי או מגיני מכבי לרחבת שערם. רמי הרמה שמר אישית לחוצה את אלון נתן, וכך נותרו חלוצי החוד של מכבי, סבק ובראל, בודדים במערכה ללא סיכוי לעשות משהו מועיל. גם החוליה האחורית של הפועל עלתה לאין שיעור על זו של מכבי, שסבל מחולשה גדולה של הבלם חיים גולדברג. נוסף לכך גילו שחקני הפועל שאפתנות גדולה, היו ראשונים לכל כדור וממש לחצו על המכבים, שהתקשו לפתוח את מישחקם החופשי הרגיל. גם אם היו אלה המכבים, ששהו דקות רבות יותר במחצית המיגרש של הפועל ובכלל תקפו יותר, הגיעו דווקא שחקני הפועל למצבי הבקעה רבים יותר באמצעות התקפות מתפרצות, תוך ניצול חולשת הגנת מכבי.

הפועל כבש כבר בפתיחה, והיתה לזה השפעה פסיכולוגית חשובה. בדקה ה־8 שלח אלי כהן כדור מצויין בתוך הרחבה אל מיקי בן שטרית הפלתן, שחלף על פני גולדברג ושלח כדור אל פי השער, ובני רובין היה במקום כדי לדחוק מקרוב פנימה ולקבוע 1–0.

בדקה ה־14 נפסק כדור חופשי מ־30 מטר לזכות הפועל. יהודה עמר שלח טיל אל משקוף שער מכבי. הכדור נחת על הקרקע ובן־שטרית היה הזריז מכולם, הגיע ראשון לכדור ובעט אותו בדיוק לאן שצריך.

מכבי התקשה לעכל את הפיגור ועשה כל מאמץ להשיג משהו משלו. בדקה ה־15 נגח מנשה שמעונוב כדור מקרן, אך רמי הרמה הרחיק בנגיחה מקו השער. בדקה ה־45 הדף מיקי כהן לרחבת שער הפועל, והשוער אלטר יצא אליו. כהן נפל. השופט החליט שהשוער הכשילו וקבע כדור־11 מטר: אלון נתן דייק בבעיטה בשמאלו, וצימצם ל־2–1 עם השריקה לסיום המחצית.

השער היה אמור להפיח רוח חיים במכבים, אך במחצית השנייה לא ניכר אצלם שיפור קיצוני. אמנם מכבי תקף יותר, אך כאמור נוטרל הרחק משער הפועל, שכמעט לא הועמד בסכנה מוחשית. דווקא הפועל, בהתקפות מתפרצות, כהיה קרוב לשערים נוספים. אך רפי שמואל (73) ותמיר לינהרט (77) החטיאו מקרוב.

הדרבי של אתמול שייך להפועל, לא רק מפני שניצח, אלא בעיקר משום שהיה עדיף בהרבה על יריבו שלא מצא מענה לפריסה ולשמירה היעילה של שחקני הפועל בשדה, ולמישחק ההקרבה שלהם. מכבי יכול, איפוא, להתנחם אתמול רק בקופה הגדולה שעשה.

נתניה: סוף טוב — הכל טוב

מאת אהרון שמולוביץ'

המוביל הלאומי מנתניה השיג ניצחון חוץ חשוב, 3–1 על מכבי פתח־תקווה, המדורג בתחתית הטבלה. נכון, כי התוצאה הסופית של מישחק כדורגל היא החשובה מכל. עם זאת, קשה להתעלם מהעובדה שיחסי הכוחות בשדה לא הצביעו על הריחוק במיקום שתי הקבוצות בדירוג.

שחקני פתח־תקווה עלו למגרש במוטיווציה גבוהה, כדי להשיג סוף סוף ניצחון לאחר שלושה הפסדים רצופים, ואחרי ניצחון יחיד עד כה העונה. שאפתנות זו, שהלכה ודעכה לקראת הסיום, לא הספיקה מול נתניה — למרות שהקבוצה האורחת, על שלל כוכביה, הציגה מישחק בינוני ברמתו. גם זה הספיק לה לניצחון, אשר אמנם נראה משכנע, אך הושג בקושי רב.

יתרונה הבולט של נתניה על יריבתה היה בהתקפה, והרכבה בזכות יגאל מנחם בחוד ושל בני לם במישחק השדה. כבר בדקה ה־20 הובילה נתניה 1–0 משער של שלום תקוה. יגאל מנחם פרץ באגף השמאלי ומקו הרוחב העביר כדור מדוייק לתקוה, שבעט מ־10 מ' לפינת השער הימנית. בדקה ה־39 יכול היה חלפון להגדיל את יתרון נתניה, אך בהיותו חופשי בעט מ־6 מטרים לגופו של השוער פביאן שיצא לקראתו. פתח־תקווה המשיכה לתקוף, אך חסר לה מבקיע יעיל. רפי כהן הוותיק, היחיד שניסה ליזום ולפרוץ את הגנת נתניה, נסגר היטב במערכת שלבי המישחק ובכך ניטל העוקץ מכוח ההתקפה של פתח תקווה. בדקת הסיום למחצית הראשונה הצליח בכל זאת כהן לנצל השתהות של השוער חביב, בעת שחסן ניסה להחזיר לו את הכדור, ודחק אותו לרשת בין ידיו המושטות.

עם פתיחת המחצית השנייה, ולאחר החלפתו של תקוה בהתקפת נתניה, חלה נסיגה אצל האורחים. פתח־תקווה, מעודדת משער השוויון, החלה ללחוץ יותר ויותר במטרה להשיג שער יתרון. גם חוליית הקישור, ובמיוחד אלישע לוי, נרתמו למאמץ הכללי העקר. נתניה הגיבה בשלב זה בפריצות של יגאל מנחם, שבאחת מהן הצליח לסלול את הדרך להבקעת השער השני לקבוצתו. בדקה ה־71 העביר רונן גבאי, שהחליף את חיים כה, כדור לבני לם שהתמקם ב"שטח מת" מימין. לם, שמצא עצמו לבדו מול פביאן, שלח כדור מדוייק לפינה הרחוקה וקבע 2–1.

שער זה הגביר את לחצה של פתח־תקווה, שהחלה חשה כי הפסד נוסף בסביבה בצפיפות קרב. הולך, אזולאי, וראו, שתיפקדו כמגינים, החלו פורצים יותר לאגף הקו, מרוזים הבוס לרחבת שערו של חביב. אך הגנתה הוותיקה של נתניה, שעצרה בדיקות אלה בזהו לוי גבה הקומה, הצליחה לשמור על יתרונה. שער שלישי של נתניה בדקה ה־86 חיסל סופית את תקוות המקומיים להשוות. יגאל מנחם, אחי שגילה לעיתים מישחק אנוכי, היטיב לשחק מול קוי ההגנה של פתח־תקווה, הגיע לקו הרוחב, משם העביר כדור מדויק לרונן גבאי, שהשתקם היטב והדף את הכדור לשער מטווח קצר.

מכבי נתניה — מכבי פתח־תקוה 3–1 (1–1)

השערים לנתניה: שלום תקוה (20), בני לם (71), רונן גבאי (86). השער לפ"ת: רפי כהן (45).

* המצטיין: בני לם.

● מכבי פ"ת: פביאן. אזולאי, צופין, דניאל, דאו, בר שמעון, אלישע לוי, ירוחם, שעשוע (בביה), כהן, אסי בן־שעון. המאמן: ג'קי מנסל.

● מכבי נתניה: חביב. נאאמה, בר (גבאי), חסן, קרון, חלפון, לם, עציוני, לוי, תקוה (מכבס), מנחם. המאמן: זאב זלצר.

שפט חיים ליפקוביץ, 3000 צופים, מגרש הפועל בפתח תקוה.

ראש חץ משפחתי

רינה לאומית

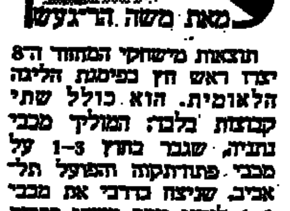

מאת משה הר־געש

תוצאות מישחקי המחזור ה־8 יצרו ראש חץ בפיסגת הליגה הלאומית. הוא כולל שתי קבוצות בלבד: המוליך מכבי נתניה, שגבר בחוץ 3–1 על מכבי פתח־תקווה והפועל תל־אביב, שניצח בדרבי את מכבי 2–1 לעיני יותר משתי רבבות צופים באיצטדיון רמת־גן. בני רובין ומאיר בן־שטרית הכריעו את גורל הדרבי כבר בפתיחה. הדירוג הוא ראשון משפחתי, כי להזכירכם יצחק שניאור, מאמן הפועל, הוא חותנו של מאמן נתניה זאב זלצר. הפועל תל־אביב הוא היחיד בליגה הלאומית שעדיין לא נוצח העונה, ומפגר בנקודה אחרי הנתנייתים. למכבי תל־אביב זה היה הפסד ראשון בעונה זו.

למקום השלישי טיפס הפועל כפר־סבא, אחרי ניצחון חוץ נאה 2–0 על בית"ר תל־אביב — הפסד שני רצוף — במישחק המוקדם באיצטדיון רמת־גן. האלוף בית"ר ירושלים ניצח בקושי 2–1 את הפועל באר־שבע, במעט בהגע האחרון, במשחק היחיד באיצטדיון בלומפילד. בני־יהודה צברו ניצחון שני רצוף, הפעם 1–0 בחוץ על הפועל צפרירים, המשלם את מחיר חוסר ניסיונו בליגה הבכירה.

מכבי חיפה והפועל לוד נשארו גם אתמול ללא ניצחון. חיפה נפרדה בתיקו ביתי 1–1 משמשון תל־אביב, ולוד סיימה באותה תוצאה עם הפועל פתח תקוה.

16 שערים הובקעו במחזור בו ניצחו ארבע קבוצות בחוץ, ורק בית"ר ירושלים ניצחה בבית. שני מישחקים הסתיימו בתיקו, ושתי קבוצות בלבד לא הבקיעו.

במחזור הבא

● הפועל ת"א —	מכבי חיפה
● ה. כפר־סבא —	מכבי ת"א
● מכ. נתניה —	בית"ר ת"א
● בני־יהודה —	מכבי פ"ת
● הפועל פ"ת —	צפ. חולון
● הפ. באר־שבע —	הפ. לוד
● שמשון ת"א —	בית"ר ים

מלך השערים

1. שלום תקוה (מכבי נתניה) 8
2. שרון בראל (מכבי תל־אביב) 5
–. בני טבק (מכבי תל־אביב) 5
–. רפי כהן (מכבי פתח־תקוה) 5

טוטו

שניים ניחשו 14

מאת מופר "ספורט הארץ"

שני משתתפים הצליחו לנחש את כל 14 המשחקים במחזור הטוטו שהיה בסוף השבוע — כך התברר אמש מבדיקת כ־80 אחוזים מהטפסים. הבדיקה תושלם היום.

הניחוש הנכון בטוטו

.1	מ. חיפה — שמשון ת"א	x
.2	בית"ר ים — באר־שבע	1
.3	הפ. לוד — הפ. פ"ת	x
.4	צ. חולון — ב. יהודה	2
.5	מכ. פ"ת — מכ. נתניה	2
.6	בי. ת"א — ה. כפר־סבא	2
.7	מכבי ת"א — הפ. ת"א	2
.8	ב. נתניה — מ. שעריים	1
.9	מכבי יפו — הפ. ר"ג	1
.10	הפ. עכו — הפ. יהוד	x
.11	הפ. חדרה — הפ. בת־ים	1
.12	הפ. טבריה — הפ. חיפה	1
.13	הכוח ר"ג — רמת־עמידר	2
.14	מכ. יבנה — הפועל ים	2

● אלופי מכבי בג'ודו הוכתרו בשבת ברמת־השרון. בין הבוגרים עד 71 ק"ג זכה רועי ספיר מתל־אביב. באליפות הנוער עד 18: 55 ק"ג עמית לנג (ת"א). 60 ק"ג גיל חורש (רמת־גן). 65 ק"ג ניר גלזר (ת"א). 71 ק"ג גרב סלומון (ת"א). נערות: 58 ק"ג אודלי שינדלר (גבעתיים).

מלה אחרונה — לאבי כהן

מאת רוני דיאמן

למרות ההפסד הצורב, שלא שיקף את יחסי הכוחות, היו דווקא הבאר שבעים ראויים לצאת משערי בלומפילד בראש זקוף וגאה, לאחר מפגן הכדורגל הנאה שהציגו. בפתיחה ניצלו חלוצי באר שבע המסוכנים עוזן, ביטון ואוחנה, את ההססנות והחולשה בהגנה הבית"רית, בה היטיבו לבצע את מלאכתם רק השוער מרזחי, והבלם שמואלי, שהחליף את אשש הפצוע. הירושלמים סבלו מיכולתו העלובה של הבלם הנן אוזלאי אשר חלוצי באר שבע חלפו על פניו ללא הרף. בדקה ה־21 הציל אוזלאי החלש את שערו מהבקעה בטוחה לאחר שביטון בעט לקורה, ואוחנה שהשתלט על הריבאונד בעט מול שער חשוף לראשו של הבלם הירושלמי שהרחיק לקרן.

הבאר שבעים המשיכו ללחוץ, וגם חילוף טאקטי שביצע המאמן שפיגלר (החלפת עמדות בין הקשר קדוש למגן שירזי) לא הועיל. כשתי דקות להפסקה מימשו האורחים את עדיפותם ליתרון מוצדק בתוצאה, כאשר עוזן הגביה לביטון שמצא עצמו חופשי ברחבה והגביה לצרפתי אשר הגיח מאחור והרחיק פנימה.

במחצית השנייה ביצע שפיגלר חילוף טקטי נוסף, הפעם משמעותי ומועיל שחולל את המפנה במישחק הבית"רים. חילוף מתבקש זה התבטא, כאשר שירזי שפתח כמגן שמאלי הוסט מהקישור לעמדת המגן הימני במקומו של אבי כהן אשר החל את המחצית השנייה כקשר תוקף. החילוף לא פתר את הבעיות בהגנה הפרוצה של בית"ר, אך מנגד הגביר את המתח ברחבה הבאר שבעית, כאשר ביוזמתו של כהן מאחור חוללו מהומות. לא היה זה מקרי שאבי כהן הוא שהשווה את התוצאה וגם התכבד בכיבוש שער הניצחון הבלתי צפוי, שהיה מנוגד ליחסי הכוחות במגרש.

בדקה ה־65 הגביה מלכה כדור קשתי לקצה הרחבה וכהן בזינוק אקרובטי נגח לרשת. הבית"רים המעודדים הוסיפו ללחוץ את הבאר שבעים, אך דווקא מהעבר השני ברחבתו של מורזי היה זה אוחנה שהחמיץ הזדמנות נפלאה, כאשר בהיותו חופשי ברחבה בעט מקרוב לגופו של השוער. החמצה נוספת גדולה עוד יותר של הבאר שבעים היתה בדקה ה־80, כאשר שמעון ביטון נגח בחוזקה כדור שפגש את המשקוף הרחוק מקו השער.

החמצות אלה שברו את הבאר שבעים. התחושה היתה כי המישחק עומד להסתיים בתיקו, אלא שגם הנקודה לה היו הבאר שבעים ראויים נשמטה מידיהם חמש דקות לסיום. בדקה ה־85 פרץ שירזי והגביה כדור עומק שחלף מעל ידיו המושטות של אנטמן שיצא משערו באיחור, ושוב היה זה אבי כהן שהגיח כדי לנגוח פנימה.

בית"ר ירושלים — הפועל באר שבע 2–1 (0–1)

השערים לירושלים: אבי כהן 65, 85. לבאר שבע: מאיר צרפתי (44)

* המצטיין: אמיר שמואל.

● בית"ר ירושלים: מורזי. אבי כהן, אוזלאי, שמואלי, שירזי, קדוש, שורץ, מלמיליאן, מלכה, סלקטר, רוקמן. המאמן: מרדכי שפיגלר.

● הפועל באר שבע: אנטמן, בן חמו, דדידי, אילזה, גונן, רחק, חיון, צרפתי, עוזן, ביטון, אוחנה. המאמן: נסים בכר.

שפט יהושע לויה, 5,000 צופים, באיצטדיון בלומפילד.

מירדף אחר הכדור בדרבי: איתן לוי ממכבי מקדים את מורים ראנו מהפועל. (צילום: עודי קרן).

הבכורה המחודשת של סיני — בשבת נגד מכבי חיפה

מאת אילן פיש

סופר "ספורט הארץ"

הנהלת הפועל במחוז תל־אביב אישרה ביום שישי בצהריים את שובו של משה סיני להפועל תל־אביב, לאחר כמה חודשי מישחק בקבוצה הבלגית בוזון.

סיני, שלא נכלל בהרכב הפועל תל־אביב בדרבי עם מכבי, אמור לערוך הופעת בכורה מחודשת במדי הפועל בשבת הבאה במישחק הביתי עם מכבי חיפה. הסיבה להיעדרו אתמול: ההודעה מההתאחדות הבלגית, על השיחרור הבין־לאומי, לא נתקבלה בתל־אביב עד יום שישי בצהריים.

מכבי תל אביב · אלוף הטניס

טניסאי מכבי ת"א זכו בשבת באליפות המדינה לאחר שניצחו בדרבי התל־אביבי את הפועל 4–2 במחזור האחרון של הליגה. במשחק המרכזי גבר רביב ויידנפלד (הפועל) על אהרן מטוסלס 2–6, 6–3, 6–2.

* יתר תוצאות משחקי המחזור האחרון: הפועל צהלה — מכבי צפון ב' 4–2, מכבי צפון א — מכבי רחובות 5–1. מועדון הכרמל — הפועל ירושלים 5–1.

במשחק השלמה ביום ו' ניצח מועדון הכרמל את הפועל תל־אביב 4–2. במשחק המרכזי גבר שחר פרקיס (מועדון הכרמל) על רביב ויידנפלד 6–2, 6–1.

● במשחקי הליגה הלאומית לנשים בטניס ניצח מכבי צפון א' את הפועל ירושלים 2–1. במשחק אחר גבר מכבי ת"א על מכבי צפון ב' 2–1.

שמשון החמיץ הזדמנות

מאת אברהם ציבין

שני שערים תוך חמש דקות גרמו לחלוקת נקודות בין מכבי חיפה לשמשון תל אביב (1–1).

המכבים, שעדיין לא ניצחו העונה, לא הלהיבו גם אתמול וגרמו אכזבה ל־5,000 אוהדיהם. בשבכתם ביקשו את ראשו של המאמן דרור קשטן. מערך הקבוצה היה שקוף, המסירות בלתי מדויקות, לא נראו חילופי מקומות, לא ניסיונות פריצה לעומק, בלט העדרם של קיצונים טבעיים. אולם אל נשלה את עצמנו, כאילו למכבי חיפה אין כיום התקפה. האמת מרה הרבה יותר: גם חלקי הקבוצה האחרים לא תיפקדו. ההגנה היתה חדירה, הקישור חסר יוזמה ובדיק מלבד מבצעים בודדים של דניאל ברייליבסקי.

מנגד שחקני שמשון לא היו טובים מיריביהם החיפאים, אם כי ניתנו להם יותר הזדמנויות לנצח, אבל הם לא ניצלו זאת. בשמשון צדו את העין אבינועם עובדיה, יגאל הלל ושלמה מזרחי שפיצלו את ההגנה החיפאית החדירה.

בדקה ה־9 ניתנה לצדוק מלכה החיפאי הזדמנות, הוא בעט מטווח קצר ומזווית טובה אבל השוער אבי חדד הדף לקרן. את הכדור שהוגבה נגח אוסמו ושוב הרחיק חדד לקרן. בדקה ה־27 הוליכה חיפה 1–0. דניאל ברייליבסקי חדר כ־35 מ', חלף על פני כמה שמשונים ובעט מ־12 מ' בעוצמה — 1–0 לחיפה. בדקה ה־32 השיגו השמשונים שוויון בצורה מוזרה: שלמה מזרחי הושאר לבדו כשההגנה החיפאית ציפתה לשריקת נבדל. השופט יצחק בן יצחק לא הגיב ומזרחי חלף על פני גינצבורג שיצא לקראתו וגילגל לרשת — 1–1.

במחצית השנייה היו לשמשונים כמה הזדמנויות. בדקה ה־61 נותר יגאל הלל יחיד מול גינצבורג ובעט, אבל השוער שיצא לקראתו הדף את הכדור בגופו לקרן. גם אבינועם עובדיה הגיע לעמדה נוחה והחמיץ, וכך מצא הסיום את החיפאים ואוהדים מאוכזבים. הם עדיין לא ניצחו העונה.

מכבי חיפה — שמשון תל אביב 1–1 (1–1)

השער לחיפה: דניאל ברייליבסקי (27). לשמשון: שלמה מזרחי (32)

* המצטיין: אבינועם עובדיה.

● מכבי חיפה: גינצבורג. אהרוני, רוזנטל, אוסמו, מרילי, אבו קרש, בולבל, עטר (גבעול), ברייליבסקי, מלכה (איתי מרדכי), ארמלי. המאמן: דרור קשטן.

● שמשון תל אביב: חדד, עובדיה, ברדה, אורי כהן, הלוי, רהרי, הלל, שמעונוב, מזרחי, אדרי, יוסי כהן. המאמן: יעקב גרונדמן.

שפט יצחק בן־יצחק, 5,000 צופים, באיצטדיון בחיפה.

יאני — זה כל ההבדל

מאת צחי ברזילי

בבית"ר תל אביב יהיו ודאי מודאגים השבוע. זאת, על רקע הישגי הקבוצה בשלושת המישחקים האחרונים (נקודה מתשע) וצבירה ה"מפוקפק" מעונות קודמות בהן הסתבכה בקרבת תחתית הטבלה, עד למחזורי הסיום. אמנם, הבית"רים שיחקו לא רע, ולכאורה שלטו במישחק והגיעו למצבי הבקעה. אולם אזלת רגל בהתקפה, וחולשה לא אופיינית בהגנה, גרמו להפסד השני העונה.

כפר סבא לימדה את הבית"רים פרקי יסוד בכדורגל תכליתי, כדורגל של התגוננות מול איום ממשי על השער, המסתיים בדרך כלל בהבקעות. בדקה ה־9, לאחר שעמדו היטב בלחץ בית"רי משך 8 דקות הפתיחה, התפנו הכפריים לבצע התקפה משולבת. מיימוני נוהל עם הכדור סמוך למחצית המיגרש, ואחר כך הגבהה לרחבה כדור שמצא את ראשו של יאני המנוח. ליברמן חסר אונים, 1–0.

שוב מתפנים הכפר סבאים להתגוננות רצופה בת 10 דקות ומכים שנית בדקה ה־20. הרמה מקרן לרחבה, מוצאת את הגנת בית"ר קופאת על מקומה, לרבות ליברמן התקוע בשער. רבינו מנצל את ההזדמנות ונוגח מרחבת החמש פנימה. 2–0 לכפר סבא.

שער נוסף? יאני כידרר ברחבה והוכשל. שריד הורה על הנקודה הלבנה (45). יאני הבקיע את ליברמן, אך שריד פסק על ביצוע בעיטה חוזרת, בטענה, כי יאני השתהה תוך כדי ביצוע הבעיטה, והטעה שלא כחוק את שוער בית"ר. בפעם השנייה בעט יאני כדור גבוה והותיר את התוצאה בעינה.

הכפר סבאים הוכיחו, כי מיקומם בצמרת מוצדק, בקבוצה שילוב טוב בין ותיקים לצעירים. בין שחקניה דגנסיוניים מוצקים כפולגר לתוקפים מוכשרים כמו יפה והביוב. ומעל כולם — אלי יאני. די בנוכחותו כדי להוות את הבי לקבוצתו. מן הדקה ה־75 הוכיח יאני כי גם בהגנה הוא יודע מה עושים. היה זה לאחר הרחקתו של הבלם רן רבינוביץ' (כרטיס אדום בגלל הכשלת ירון כהן).

נקודה בעניין קהל האוהדים. כ־18,000 צופים איכלסו את איצטדיון רמת גן בהצגה המוקדמת, ושיוו לו סוף סוף אווירה של איצטדיון כדורגל. אולם, אווירה תוססת כמו בדרבי לאחר מכן, לא היתה. למרות שהיה זה מישחק טוב והרבה אירועים לא נהנו הקבוצות מפירגון של הקהל, שהורכב ברובו מאוהדי התל אביביות הגדולות.

הפועל כפר סבא — בית"ר תל אביב 0–2 (0–2)

השערים: אלי יאני (9), איתן רבינו (20).

* המצטיין: אלי יאני.

● הפועל כפר סבא: שמיר, פרסלר, רבינוביץ' (הורחק), הלל, איינשטיין, יפה, גרמיש, פולגר, רבינו, יאני, מירוני. המאמן: שמעון שנהר.

● בית"ר תל אביב: ליברמן, טורס (קצב), עמר, יעקב כהן, אבקצור, צמח, עמרן, נסים כהן, ירון כהן, לביא, תגר. המאמן: יצחק שום.

שפט צבי שריד, 18,000 צופים, באיצטדיון רמת גן.

בני יהודה ניצלו מעט

מאת מנחם כהן

לאחר שהשיגו בשבוע שעבר נצחון ליגה ראשון על תחתית הטבלה, הפועל לוד, לא נזקקו בני־יהודה ליותר מ־20 דקות טובות, כדי להבקיע שער ולזכות בנצחון על החולונים החלשים.

בני יהודה ודאי הופתעו מהכנסת האורחים שנהגו בהם המארחים. הגנת חולון איפשרה לחלוצי בני יהודה לטייל ברחבתם באין מפריע, כל אימת שרצו בכך, ואילו מנוחתו של שוער בני יהודה אסייג הופרעה לראשונה רק בדקה ה־37 עת הגיע לרחבתו כדור ראשון.

בני יהודה קיוו להשיג שער מהיר בפתיחה, כדי לעשות לעצמם חיים קלים בהמשך. לאחר חמש דקות פרץ דוד גורדנה באין מפריע לרחבת החולונים ומעמדה קורצת בעט לחוץ. בדקה ה־14 הגיע גורדנה לביקור שני ברחבת חולון. עבר באין מפריע את ההגנה האורחת, ובהגיעו לקו הרוחב הסיט כדור לחוי שירזי שהרשית מקרוב, לשמחת אוהדי בני יהודה והמאמן דוד שוייצר שהכין כראוי את שיעורי הבית. הציב את גיא שרעבי על מרקו בירבוך שאכה המישחק של חולון ומלך שעריה (3), ובכך ניטרל כליל את מישחק ההתקפה החולונית.

מאחר שהתקפת חולון היתה כלא היתה וההגנה איפשרה לחלוצי בני יהודה לעשות ברחבה כבשלהם, ציפה הקהל למישחק רב־שערים. אולם שחקני בני יהודה נאמנו למושג "ברוטא התנהג כרומאי", או שלא רצו לפגוע במידת הכנסת האורחים החולונים, התאימו את משחקם לרמת החולונים, הפסיקו לסכן את שערו של ביטון ועברו למנוחת אחר הצהריים של יום שישי שטוף שמש.

לקראת סיום המישחק, בניסיונות אחרונים להשוות, יצאו החולונים להתקפות סרק שהמסוכנת בהן, בדקה ה־86, הסתיימה בנגיחת רונן הלל למשקוף.

בני יהודה — הפועל צפרירים חולון 1–0 (1–0)

השער: חוי שירזי (14)

* המצטיין: דוד גורדנה.

● צפרירים חולון: ביטון. פרחן, יעקובי, אלי כהן, מוזלות, פס (אחרונגה), אריה מאיר, בר ברזן, דמתי (פנסו), שקרוקה, ה. הלל. המאמן: מאיר נימני.

● בני־יהודה: אסייג, סלמן, אלקבץ, פרי, עלה, רוני מאיר, רמי לוי, מדר (אייזנברג) שרעבי, גורדנה, שירזי (אייל חיים). המאמן: דוד שוייצר.

שפט אריה פרוסט, 2500 צופים, בחולון.

רבינזון שוכח לעצור

מאת חיים גרייש

איך שגלגל מסתובב. לפני שבוע עדיין היתה לוד הקורבן התורן של השבת. הפועל פתח־תקוה לעומת זאת ניצחה את האלוף. אתמול נעלמו ההבדלים כלא היו, הלודאים היו יריב שווה כוחות לאורחיהם ועם מעט מזל עשויים היו לנצח לראשונה בעונה זו.

בפתיחה לא היתה לאיש במגרש סיבה כלשהי לחשוב כך למראה המתרחש על כר הדשא. אחרי עשר דקות החלה לוד ללחוץ על שער פתח תקוה, למרות שהאורחת כבשה בדקה ה־40 שער יתרון. רבינזון נגח לרשת לוד את שערו השלישי במדי הפועל פ"ת בשני מחזורים בלבד. יתרון פתח תקווה החזיק מעמד רק עד ההפסקה ובדקה ה־52 פרץ מגן לוד ברדוגו מאמצע המגרש ומ־20 מטר בעט שטוח כדור שהטעה את גדבי שוער פתח תקוה, והשווה את התוצאה.

בדקה ה־80 הוכשל מאיה מלוד ברחבת פתח תקוה, אך השופט דינצי התעלם מהכשלה ומנע מלוד בעיטת 11 מטר מוצדקת.

המישחק לא התעלה לרמה גבוהה, אולי בגלל שהאורחים לא רצו לחזור בידיים ריקות והלודאים לא השתחררו עדיין מחוסר הבטחון המאפיין אותם בגלל הכשלונות האחרונים.

המאבק התנהל ברובו במרכז המגרש והאירועים המעניינים היו מעטים. בלוד בלט הקשר יעקב הלל שהניע את הקבוצה, אך פעילותו לא הניבה את התוצאה הרצויה. יעקב חסרון שלושת חלוצי לוד הסובלים מפציעה. בקבוצה האורחת התעלתה רק ההגנה והחלוץ רבינזון שהטריד את הגנת לוד בדקות רבות.

הפועל לוד — הפועל פתח תקוה 1–1 (0–1)

השער להפועל לוד: יובל ברדוגו (52). לפתח תקוה: רונן רבינזון (40)

* המצטיין: יעקב הלל.

● הפועל לוד: יעקב בנר דיס, ברדוגו, נעמן, אורי בנודים, הלל, מאיה, בן מנס, שרביט, סמרג'ה (עזרג'מי), זיתון (בלאיש). המאמן: יעקב אסקלר.

● הפועל פתח־תקוה: גדבי, גיא לוי, (דוד לוי), בוריניוק, ניר אלון, קושחוילי, מרקוס, שושני, זוז, מחפוד, לוין, רבינזון. המאמן: אברהם גרנט.

שפט דינצי, 1,000 צופים, האיצטדיון העירוני בלוד.

שחיה

השיאן העולמי באומן פורש — מעדיף ד"ר

טורונטו (אי־פי). אלכס באומן בן ה־23, האלוף האולימפי והשיאן העולמי לשעבר במישחי 200 ו־400 מ' מעורב, הודיע כאן על פרישתו מפעילות תחרותית.

באומן אומר שזו החלטה אישית, כדי שיוכל להתמסר להשלמת לימודיו במדעי המדינה, לכתיבת ספר הדרכה בשחיה ולהתכב שלו — ד"ר.

ב־4 מטחים נגד חיפה שלחה טבריה רמז גלוי לירושלים (3–1 ביבנה)

מכבי רמת־עמידר הפתיע את הכח 1–0 בדרבי הרמת־גני ★ ניצחונות ליפו ולבית"ר נתניה

מאת משה הר־געש

הפועל ירושלים והפועל טבריה הצועדים בפיסגה הלמו בדירביהם וקבעו את התוצאות הבולטות של המחזור הז'. הירושלמים הביסו ביבנה 3–1 את מכבי המקומי, הטבריינים הביסו 4–0 את הפועל חיפה. מכבי רמת־עמידר הפתיע בדרבי 1–0 את הכח רמת־גן. שני יודים מכבי יפו ובית"ר נתניה השיגו בבית ניצחון שני העונה. 17 שערים הובקעו. ארבע קבוצות ניצחו בבית, רק הפועל ירושלים ומ־כבי רמת־עמידר ניצחו בחוץ, מישחק אחד הסתיים בתיקו, ארבע קבוצות בלבד לא הבקיעו. שני שחקנים הורחקו.

הליגה הארצית

הפועל ירושלים — מכבי יבנה 3–1 (2–1)

השערים לי־ם: יעקב גומרד (28, 43), ציון אוחנה (75). ליבנה: ציון יעקב (12, מ־11 מ').

★ המצטיין: יעקב גומרד.

הפתיחה היתה שייכת דווקא ליבנה לאחר שציון יעקב קבע 1–0 בבעיטה מ־11 מ', לאחר הכשלה ברחבה. בהמשך שינה הפועל את יחסי הכוחות למרות היעדר הקשרים מישל דיין ומרדכי ועקנין. גומרד הישווה בנגיחה לאחר הגבהת כדור של יזאב בטן ולפני המחצית העלה ל־2–1 כשניצל טעות בהגנת יבנה ומצב שכיבה רחוק לרשת. במחצית השניה ניסו המקומיים להשוות אך הלחץ היה עקר. בדקה ה־75 הסתיים הסיפור. עומר יוחקאלי שנבלם דקה קודם לכן מסר כדור על קו ה־16 לציון אוחנה שבעט היישר לפינה השמאלית 3–1.

שפט יעקב שיינר. 2,000 צופים, ביבנה.

משה בוקר

הפועל טבריה — הפועל חיפה 4–0 (3–0)

השערים: אייל דן (7, 17), מאיר עמר (30), עופר דן (54).

★ המצטיין: אייל דן.

הפועל טבריה הנחיל לחיפאים את אחת התבוסות הגבוהות בשנים האחרונות. התוצאה משקפת היטב את יחסי הכוחות במגרש. לטבריינים היה יתרון ברור, הם הפגינו סגנון נאה לעין, גיבוש קבוצתי, יכולת הבקעה והביכו שוב ושוב את ההגנה האורחת.

שפט רחמים שאשה. 3,000 צופים, בטבריה.

מכבי רמת עמידר — הכח מכבי ר"ג 1–0 (1–0)

השער לעמידר: אהרון גרין (23).

★ המצטיין: אייל מלוקי.

הכח רמת־גן ספג אתמול הפסד שלישי רצוף, הפעם 0–1 למכבי רמת־עמידר בדרבי של רמת־גן. המישחק היה משעמם וחלש. שער הניצחון הובקע כבר בשלב מוקדם. אהרון גרין השתלט על כדור שנהדף מהגנת הכח ובעט לא חזק אך מדוייק כדור שהבקיע את השוער יורם עקרי — הפעם בגבדה — שהחליף את שלמה גורדון הפצוע.

שפט יאיר סיליגר, 400 צופים באיצטדיון וינטר.

יוסף חכם

הפועל חדרה — הפועל בתי"ם 1–0 (0–0)

השער: אהוד ואנה (55).

★ המצטיין: רונן שפירא.

החדרתים לא השכילו לבטא את יתרונם הברור במגרש מול העולה החדש מבתי"ם שהתגלה כיריב חלש. אך גם שער בודד הספיק לניצחון. בדקה ה־55 הגביה צאשר כדור מימין, יהואל אלהרד המשיך לרחבה ואנה החליק בראשו לרשת.

שפט יוסי שוקי, 400 צופים בחדרה.

דוד רוזנבלום

הפועל עכו — הפועל יהוד 1–1 (1–0)

השער לעכו: דוד גנון (37), ליהוד: יהודה דזנאשוילי (67).

★ המצטיין: יהודה דזנאשוילי.

האירוע המעניין היחיד במחצית הראשונה היה שער היתרון לעכו. גנון עבר שני מגינים ובעט מ־16 מ' לחיבורים. במחצית השניה לא ניצלה יהוד עד תום הגנה חדירה של עכו הצליחו רק להשוות. כדור זה גבה לרחבת עכו ודזנאשוילי בעט מ־10 מ' לרשת.

שפט אריה חלף, 300 צופים בעכו.

מיכאל ויינקר

מכבי יפו — הפועל רמת־גן 2–1

השערים ליפו: יצחק זהר (58, 79). לרמת־גן: ניסים רבי (67).

★ המצטיין: יצחק זהר.

מכבי יפו זכה בניצחון צודק. הוא היה טוב יותר ברוב שלבי המישחק. גבור הניצחון היה יצחק זוהר שהבקיע את שני השערים והעניק לקבוצתו את ניצחונה השני בעונה זו.

שפט עמית קלין, 700 צופים, ביפו.

בית"ר נתניה — מכבי שעריים 2–0 (1–0)

השערים: טל בראל (28), אילן צוריה (75).

★ המצטיין: טל בראל.

טל בראל, קשר הרכש הצעיר ממכבי נתניה הוליך את חבריו לניצחון החשוב על מכבי שעריים. בדקה ה־67 הורחקו אורן פליסמן מנתניה ואהוד עידן משעריים לאחר התקוטטות הדדית. האחים לבית עוזיה שיחקו משני צידי המתרס. אילן בבית"ר ונתי בשעריים ששיחקה ללא מאמן תעורה ביעוץ של צבי רוזן.

שפט דוד יוסף, 300 צופים, בנתניה.

טבלת הליגה הארצית

.1	הפועל י־ם	8	9–16	19
.2	הפ. טבריה	8	13–17	18
.3	מכבי יבנה	8	9–11	14
.4	הכח ר"ג	8	7–10	13
.5	הפ. חדרה	8	11–14	12
.6	הפועל ר"ג	8	10–10	12
.7	הפועל חיפה	8	10–7	12
.8	הפועל יהוד	8	11–13	11
.9	מכבי יפו	8	5–5	10
.10	רמת־עמידר	8	11–9	9
.11	הפ. בתי"ם	8	8–5	8
.12	ב. נתניה	8	11–8	7
.13	מ. שעריים	8	12–8	5
.14	הפועל עכו	8	13–6	3

מלך השערים

1. יעקב גומרד (הפועל י־ם) 8
2. אהוד ואנה (הפועל חדרה) 5
-. ציון יעקב (מכבי יבנה) 5

במחזור הבא

- הפועל י־ם — ב. נתניה
- רמת־עמידר — מכבי יבנה
- הפועל חיפה — הכח ר"ג
- הפ. בתי"ם — הפ. טבריה
- הפ. יהוד — הפועל חדרה
- הפועל ר"ג — הפועל עכו
- מכ. שעריים — מכבי יפו

שניים שחזרו מאירופה הראו אתמול את הדרבי התל־אביבי מהיציע ברמת־גן: משה סיני (מימין) מהפועל ומוטי איווניר ממכבי. (צילום: עוזי קרן).

אלתר: הראינו לכולם נתן: לשכוח דרבי זה

מה הם אומרים

מכבי תל־אביב — הפועל תל־אביב

● אריה אלתר, שוער הפועל: כל השבוע ריבנו על כך שמכבי מציג כדורגל אטרקטיבי ואנחנו משחקים עם שבעה בל־מים. היום הראינו לכולם מי משחק את הכדורגל האטרקטיבי.

● אלון נתן, מכבי: שחקני הפועל היו טובים יותר במחצית הראשונה. לנו היה חוסר מזל. צריך לשכוח את המישחק הזה ולחשוב על המישחק הקרוב.

מכבי פתח־תקוה — מכבי נתניה

● זאב זלצר, מאמן מכבי נתניה: היה מישחק קשה, מכבי פתח־תקוה עלה עם שאפתנות רבה לנצח. הניצחון עצמו חשוב לנו מאוד להמשך הדרך.

● עופר מבראן, שוער מכבי פ"ת: שיחקנו במחצית השניה טוב, אך בגלל חוסר מזל לא הבקענו. אני מאמין, כי עם הזמן נצבור יותר ניסיון וגם ננצח.

בית"ר תל־אביב — הפועל כפר־סבא

● ניסים כהן, בית"ר ת"א: אנחנו מחמיצים וסופגים. מתוך 20 מצבים החמצנו. הם ניצלו את ההזדמנויות כמעט אחת.

● מייקל יעוד, הפועל כפר־סבא: אפשר לסכם את המישחק במשפט אחד קצר: הם החמיצו ואנחנו הבקענו. זה הכל.

בית"ר ירושלים — הפועל באר־שבע

● אלי וייצמן, הפועל באר־שבע: בית"ר ירושלים הגיע לשני מצבים ובכש פעמיים. אנחנו הגענו ל־20 מצבים ובכשנו פעם אחת. בכך ניתן להסביר את ההפסד שלנו.

● אברהם לוי, מנהל בית"ר ירושלים: גם לנו מגיע פעם להנות מהמזל אפילו אם המישחק היה מסתיים בתיקו הייתי אומר שהגענו היום מזל.

הפועל צפריירים חולון — בני־יהודה

● דוד שווייצר, מאמן בני־יהודה: הניצחון הושג בעיקר הודות ללחימה מופתית של שחקני. אם היינו מנצלים יותר את המצבים היינו מבקיעים עוד. אני מקווה שנעלה על הדרך.

● מאיר נמני, מאמן חולון: במחצית הראשונה שיחקנו גרוע מאד. זה היה המישחק הגרוע ביותר מאז התחלתי לאמן בחולון. במחצית השניה השתפרנו, אך חסרנו ניסיון להתמודד עם השעון.

מכבי חיפה — שמשון תל־אביב

● זאהי ארמלי, מכבי חיפה: המישחק שלנו משתפר משבוע לשבוע והניצחונות עוד יגיעו.

● שלמה מזרחי, שמשון תל־אביב: לפני המישחק הייתי מרוצה מתיקו. אבל בסיום אני מאוכזב. יכולנו להבקיע עוד שערים.

הפועל לוד — הפועל פתח־תקוה

● אברהם גרנט, מאמן פ"ת: המישחק היה קשה כי אנחנו עשינו אותו קשה. לא מיצינו את המעוף הטכני של הקבוצה ונגררנו למישחק הנוקשה של לוד.

● יעקב אסקנזי, מאמן לוד: אני מאוכזב מהתוצאה כי הקבוצה שיחקה טוב. אך הרגש חוסר מחץ בהתקפה עקב פציעתם של שלושה שחקני התקפה.

ליגה א'

במחזור הרביעי במישחקי ליגה א' שהתקיימו אתמול הושגו התוצאות:

● מחוז צפון: בית"ר חיפה — הפועל טירה 1–0 (0–0), מכבי עפולה — הפועל טירת־הכרמל 1–3 (1–1), הפועל רעננה — הפועל טייבה 1–3 (0–1), מכבי טמרה — מכבי אחי נצרת 1–1 (0–1), הפועל קרית־אתא — מכבי חדרה 1–2 (0–1), הפועל בני נצרת — הפועל טמרה 1–1 (1–1), הפועל בית־שאן — בית"ר נהריה 1–0 (0–0), מכבי עוספיה — הפועל קרית־שמונה 1–2 (0–1).

● מחוז דרום: הפועל ראשון לציון — הפועל קרית־אונו 2–0 (0–0), הפועל אור־יהודה — הפועל דימונה 1–1 (1–1), הפועל בית־שמש — הפועל רמת־השרון 1–2 (0–1), הפועל רמלה — הפועל אשקלון 1–1 (0–0), מכבי לזרוס חולון — הפועל קרית־מלאכי 1–0 (0–1), הפועל אזור — בית"ר רמלה 1–1 (0–0), הפועל אשדוד — מכבי הרצליה 0–4 (0–3), הפועל מרמורק — מכבי קרית־גת 1–1 (0–1).

אינגרוף

הישג היסטורי: הרנס אלוף עולם גם במשקל בינוני

לאס־וגאס (אי־פי). תומאס הרנס בן ה־29 מארה"ב עשה כאן היסטוריה, כאשר היה למתאגרף הראשון שזכה בתארים עולמיים בארבעה משקלות שונים. הוא גבר כאן בנוקאאוט בסיבוב הרביעי על חואן־דומינגו רולדאן מארגנטינה וזכה באליפות העולם במשקל בינוני (גירסת מועצת האיגרוף העולמית). היה זה ניצחונו ה־45 של הרנס (38 בנוקאאוט) לעומת 2 הפסדים.

בלונדון איבד הבריטי לויד הניגאן את תוארו העולמי במשקל חצי בינוני, בצורה דראמטית. השופטים הפסיקו את הקרב בינו לבין המכסיקאי חורחה ואקה בסיבוב השמיני, אחרי שואקה נפצע בראשו בהתנגשות ראשים. להאניגאן הפסד נקודה והתברר, שבעת הפסקת הקרב היה למכסיקאי יתרון ועיד בנקודות.

בלום ניצח, גליקשטיין הפסיד בפאריס

פאריס (ע"צ). הטניסאי הישראלי גלעד בלום ניצח בשבת את האמריקאי ג'ף קלאפאורדה 6–4, 6–3, 6–0, ואילו פיטר דוהאן מאוסטרליה ניצח את שלמה גליקשטיין 7–6, 6–7, 6–3 בסיבוב הראשון של המישחקים המוקדמים לקראת תחרות "הפרס הגדול" בפאריס.

במישחקי המיבחן משתתפים 32 טניסאים, ורק ארבעה יעלו לטורניר.

ליגה סקוטית

ריינג'רס ניצחה ונשארה רביעית

גלאזגו (שרות "ספורט הארץ"). קבוצתו של אבי כהן גלאזגו ריינג'רס, נותרה במקום הרביעי למרות ניצחונה 1–0 על מאתרוול משער של אלי מקויסט. אבל היא סגרה את הפער מאברדין לנקודה אחת, אחרי שזו נוצחה בביתה 1–0 ע"י סלטיק.

הארטס ממשיכה להוביל ביתרון שלוש נקודות אחרי הניצחון 4–2 על דאנדי. להארטס 26 נקודות לפני סלטיק 23, אברדין 20 וריינג'רס 19.

★ תוצאות אחרות: סנט מירן — דאנדי יונייטד 3–2, פאלקירק — היברניאן 1–1, דאנפרמלין — מורטון 2–1.

● נבחרת ישראל בהרמת משקולות יצאה ביום שני לחו"ל שם תשתתף בתחרות המסורתית "דרקון הכסף". בנבחרת שבעה משקולאים: יעקב נורביץ, מאיר ולויה, צבי קוסביץ, ראובן זבלהוב, אילת אנגלבו, אלי סודס העולה החדש מקנדה יואל שמואס.

אוחנה הבקיע שלישיה

רוני רוזנטל הבקיע שער ★ פיזנטי שיחק 15 דקות בק.פ.ר. ★ אבי כהן 90 דקות בהרכב גלאזגו ריינג'רס

בלגיה (שרות "ספורט הארץ"). החלוץ הירושלמי, אלי אוחנה, היה אמש גבור ניצחון קבוצתו מאלין 2–3 על באראזן מהליגה השניה בגביע הבלגי. אוחנה הבקיע את כל שלושת השערים. פ. ק. ברוז' קבוצתו של רוני רוזנטל הביסה את אסנט, גם היא מהליגה השניה, 4–1.

רוזנטל שיחק במחצית השניה והבקיע את השער הרביעי.

דוד פיזנטי שיחק ברבע השעה האחרונה במדי ק.פ.ר. בליגה האנגלית במישחק התיקו עם נוריץ' 1–1.

אבי כהן שיחק 90 דקות במדי האלופה הסקוטית גלאזגו ריינג'רס.

מוטי דניאל כיכב בניצחון 110–98 של מכבי בסארגוסה

סארגוסה (שרות "ספורט הארץ"). מכבי תל־אביב זכה שלשום בניצחון נאה על הקבוצה המקומית קאי סארגוסה 110–98 במישחק חגיגי לרגל חג מקומי. האוירה היתה חגיגית והאולם היה מלא כ־5,000 אוהדים.

המישחק עצמו התנהל ביתרון ברור של מכבי תל־אביב ששיחק יפה מאוד במחצית הראשונה כבר קלעו כדורסלני הקבוצה 62 נקודות. שלושה בלטו במכבי: שני הזרים קווין מגי וקן בארלו והישראלי מוטי דניאל שלא פתח בחמישיה אך בהמשך המשיך ביכולת הגבוהה שהציג בסיום המישחק מול הפועל גליל עליון. סה"כ קלע 24 נקודות. מגי ובארלו היו גם הם טובים מאד. למרות ששיחקו מול הפורטוריקאי חוסה אורטיס המצוין והאמריקאי למון לאמפלי (2.12), הם שלטו בריבאונד. איציק כהן, שנפצע באימוני טרום העונה, שיחק לראשונה העונה.

מכבי פתח עם החמישיה שכללה את סימס, בירקוביץ, ג'מצ'י, בארלו ומגי. הקבוצה הספרדית שיחקה בהרכב חסר, כאשר שלושת שחקני הנבחרת שלה האחים ארסגה וריאס נעדרו. אהוב הקהל כאן היה קווין מגי, ששיחק בעבר בסארגוסה. הקהל זוכר לקווין את העונה הגדולה שלו כאשר הוליך את הקבוצה לזכיה בגביע הספרדי. היה זה התואר היחיד בתולדות המועדון מסארגוסה.

● למכבי ת"א קלעו: בארלו 25, מגי 24, דניאל 24, ג'מצ'י 18, קורנליוס 6, בירקוביץ 5, סימס 4, ארדאסטי 2.

● לסארגוסה קלעו: אורטיס 38, לאמפלי 22, זאפאטה 17, דוויס 12, אלדמה 7, קאפבלו 2.

מחליפו של קליין מנצח: גרמניה — שוודיה 95–85

אליפות אירופה

מאת זיגמונד שפיגלר

דיסבורג (מיוחד ל"ספורט הארץ"). למרות חסרונם של שישה שחקנים שהופיעו באליפות אירופה האחרונה, ניצחה אתמול נבחרת מערב־גרמניה את שוודיה 95–85 (50–30) בבית ב' של המוקדמות לאליפות אירופה.

בנבחרת הגרמנית נעדרו יקל, קוד, קרנר, ואחרן ובנקה המצוינים וגריאבה הלומד בארה"ב. היתה זו בכורה למאמן הלאומי החדש סור סיסלאב פסיק מיגוסלוויה, שהחליף את רלף קליין. הענק קלאוס זאנדר (2.10) שיחק בנבחרת לראשונה מאז פברואר 1985.

הירבו לקלוע לגרמניה: בק 26, זאנדר 21, מגיל 14. לשוודיה: פרסון 19, מאגאריטי 12. במישחק אחר בבית זה גברה יוגוסלוויה על בלגיה 104–91.

נבחרת פינלנד, שהיריבה את ישראל ממשחקי אליפות אירופה, הפתיעה כשניצחה בפולין את הנבחרת המקומית 96–95. המישחק השני בבית ד' בין ברית המועצות וצרפת, יתקיים ב־23 בדצמבר.

בבית א': יוון — אנגליה 107–66, הולנד — צ'כוסלובקיה 86–79 (בצ'כיה). בבית ג': ספרד — הונגריה 123–63, איטליה — שוויץ 141–75.

אליצור נווה דוד רמלה ומכבי נתניה מביאים שחקנים למיבחנים

כדורסל

מאת יוסי לוין, סופר "ספורט הארץ"

למרות הצטיינותו של הרמן וובסטר במישחק הניצחון ביום חמישי על בית"ר תל־אביב, עדיין לא ברור, שישאר בקבוצת אליצור נווה דוד רמלה. [illegible] להגיע בימים הקרובים שני שחקנים המועמדים להחליף את וובסטר, במידה שיוחלט להחליפו. אחד מהם הוא ג'ים באפטיסט (2.05) שנפלט ממחנה קדם־העונה של הניו־יורק ניקס.

● מכבי נתניה. שלשום בערב הגיע למיבחנים בקבוצה, אנטוני רוג'רס (1.95) המועמד להחליף את ג'ים ססק. אתמול ערך אימון ראשון. אך עדיין לא ברור אם יהיה שחקן החיזוק של הקבוצה. יתכן שבימים הקרובים יגיעו לארץ כדורסלנים נוספים.

● הפועל חולון יתאמן היום בהיכל הספורט ביד־אליהו למישחק הליגה מחר מול מכבי תל־אביב. הקבוצה אמורה לערוך שני אימונים. מנהלי הקבוצה מקווים לקהל רב. עד עכשיו מכירת הכרטיסים למשחק ערה. ישראל אלימלך עדיין פצוע אך יוכל לשחק. אלימלך לא השתתף באימון ביום שישי.

● בית"ר תל־אביב. עדיין לא ברור אם מיקל פייגנבאום ישחק נגד מכבי רמת־גן. פייגנבאום הגיע ביום רביעי, אך לא שותף מול אליצור נווה דוד רמלה. ראשי בית"ר ת"א החליטו שאם הכדורסלן לא יסכים להישאר בקבוצה לתקופה ארוכה, אין טעם שיופיע במישחקים בודדים. [illegible] שיש לו עסקים בארה"ב. בינתיים נמשכת המתיחות בין בית"ר ת"א לבין מכבי ר"ג האמורות להתמודד מחר בערב במישחק תחתית בעייתי. הרמת־גנים תיכננו לצאת לעיר כבר היום, כדי להתרגל לאולם ולאוירה במקום. מנהלי בית"ר סירבו לאפשר לקבוצה הרמת־גנית להתאמן באולם המישחק. לאחר שהרמת־גנים מצאו אולם חלופי, התברר שאין להם מקום במלון אותו הזמינו. לכן החליטו לוותר על היציאה המוקדמת. הערב יתאמנו באולם בית ספר אורט רמת־גן, הדומה במידותיו לאולם בעיר.

● דני ברבת, זומן לועדת המשמעת של איגוד הכדורסל, לאחר שבדו"ח השופטים זגול וברנשטיין על המישחק בין מכבי ר"ג לאליצור נתניה, דווח על התנהגותו בסיום המישחק. ברכה לא הורחק כך שיוכל לשחק מחר נגד הפועל חיפה.

צעד בלתי שיגרתי של הנהלת מכבי חיפה

גורדון הושעה ל־2 מישחקים בגלל זילזול באימונים

מאת סופר "ספורט הארץ"

עדי גורדון הורחק משני מישחקים על־ידי הנהלת קבוצת מכבי חיפה ולא ישחק ביום שני ברוממה נגד הפועל ירושלים ובשבוע הבא במישחק החוץ נגד מכבי תל־אביב. נוסף להרחקה הוא נקנס ב־500 דולאר.

גורדון הוענש בשל זילזול באימון שקדם לדרבי החיפאי ואיחור לאימון נוסף. לטענת הנהלת הקבוצה יחסו המזלזל גרם לירידה ביכולתו המקצועית בתקופה האחרונה. מכבי חיפה דוחה את טענתו של גורדון לגבי אי־חתימת חוזה עיכבו. לטענתה, גורדון חתום על חוזה לחמש שנים, שנחתם עם הצטרפותו לקבוצה (העונה היא רק עונתו הרביעית) והוא מכובד על־ידי האגודה במלואו.

אבי כהן מאור עקיבא אלוף ישראל בגולף

אלופי ישראל בגולף הוכתרו בסוף השבוע, בתום ארבעה ימים במרכז הגולף בקיסריה. כמתואר לחירים באליפות הבין־לאומית הפתוחה זכה אבי כהן מאור עקיבא, עם 317 חבטות בהקדימו במכה אחת את רחמים אס־ינג. שלישי דורג אלוף הסגה לשעבר יעיש עמאר, גם הוא מאור־עקיבא.

נשיא המדינה, חיים הרצוג, נטל חלק בהתחרות והסיסמן העניק את הפרסים למנצחים.

בתחרות לרביעיות זכו בגביע הכסף, ביום השני, רביעיה מפורסמת שהורכבה מאנשי הטניס השחקן עמוס מנסדורף ומנהל נבחרת הגביע של איגוד הטניס פרדי קרבין. ענף הכדורסל היה מיוצג על־ידי הכדורסלן טל ברודי? מלוביק, וענף הכדורגל יוצג על־ידי המאמן ג'ק מנסל.

במקום הראשון זכתה רביעיית אור־עקיבא בהרכב אריה גריסרו, שאול מכב, מאיר לבטוב ומנשה בלנה. השתתפו 20 מועדונים וכן אורחים מהמועדונים התאומים של מרכז הגולף בארה"ב, בקנדה ובדרום אפריקה. באליפות השתתפו 110 מתחרים.

● 3500 מקומות ישיבה נוספים הותקנו בשבוע האחרון באיצטדיון העירוני בקרית אליעזר בחיפה.

לנדל בגמר באנטוורפן, ניצח שוב את פאט קאש

טניס

אנטוורפן (שרות "ספורט הארץ"). בפעם השניה בתוך שלושה שבועות, גמל איוון לנדל לפאט קאש על הפסדו בגמר ווימבלדון השנה. בחצי הגמר של טורניר הקהילייה האירופית כאן, על פרסים כספיים בסך 923 אלף דולאר, ניצח לנדל 6–4, 7–6. קאש הוביל 5–3 במערכה השניה ו־4–2 בשובר שוויון, אבל לא הצליח לזכות במערכה. יריבו של לנדל בגמר יהיה המנצח במישחק בין כאוס וילאנדר ומילוסלאב מצ'יר.

ברבע הגמר היו התוצאות: לנדל — כאוס 6–3, 6–3. קאש — פיזאק 6–4, 6–3, 6–4. וילאנדר — גילברט 6–2, 6–4. מצ'יר — מקנרו 7–5, 6–4.

בהונג־קונג יתמודדו היום אליוט טלצר (ארה"ב) וג'ון פיצג'ראלד (אוסטרליה) בגמר הטורניר על פרסים בסך 200 אלף דולאר. טלצר גבר על האוסטרלי קהיל 7–5, 6–0, ופיצג'ראלד הכניע את הבריטי בייטס 6–3, 6–4.

בברגן, נורווגיה (פרסים בסך 75 אלף דולאר), העפיל הגרמני פאטריק קוהן לגמר בניצחון 7–6, 6–3, 6–7, על הצ'כי פטר קורדה. יריבו בגמר יהיה המנצח בין קונל (קנדה) וסיידאס (ארה"ב).

בגמר טורניר הנשים בציריך (150 אלף דולאר) יפגשו את שתי הזרועות הראשונות שטפי גראף והאנה מנדליקובה. גראף ניצחה בחצי הגמר את הבולגריה מנואלה מאלייבה 6–4, 6–7, 6–1, ומנדליקובה את הצרפתיה נאטאלי טוזיה 6–1, 6–3, 6–1.

● אלופי הפועל לקדטים בסייף הוכתרו בשבת במכון וינגייט. יגאל סגל מכפר־סבא זכה בתואר לאחר שגבר בגמר על אלדד פוקר 10–1. באליפות הנערות זכתה לילך פייקר כשגברה על חברתה לאגודה כרמלה קורקוס 8–5.

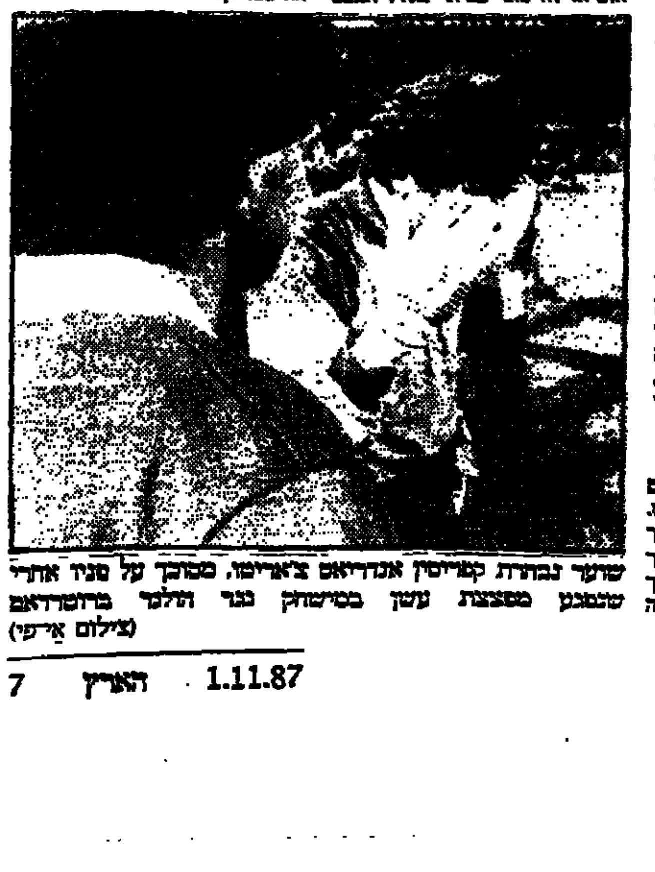

שוער נבחרת קפריסין אנדריאס צ'אריטו, מובהל על פניו אחרי שהמטען מפצצת עשן במישחק נגד הולנד ברוטרדאם (צילום אי־פי)

נעצר חשוד בהטלת הפצצה ברוטרדאם — זעם בקפריסין

רוטרדאם (אי־פי). צעיר בן 21 נעצר כאן ע"י המשטרה כחשוד בהטלת הפצצה שפגעה בשוער הקפריסאי אנדריאס צ'אריטו ופצעה אותו, במישחק שהיה במוקדמות אליפות אירופה בכדורגל בין נבחרות הולנד וקפריסין ביום רביעי. הוא יואשם בנסיון הריגה ובגרימת פיצוץ באיצטדיון. העונש המירבי על עבירות אלה: מאסר 15 שנה. מסתבר שהיתה זו פצצה תוצרת בית שהורכבה מראשי גפרורים.

דעת הציבור בהולנד נזעמת. השלטונות דיווחו, שקיבלו קריאות טלפון אנונימיות ובהן איומים על חייו של החשוד שעוד לא נמסר לפירסום כנהוג כאן. ראש עיריית רוטרדאם, בראם פפר, פנה לאוהדי קבוצת אברדין, האמורה לשחק כאן ביום רביעי נגד פיינורד בגביע אופ"א, להישאר בבית "בגלל המצב הרגיש של הכדורגל בהולנד".

ראשי הנבחרת הקפריסאית, שחזרו מרוטרדאם לניקוסיה, היו עדיין הומים מאירועי יום רביעי. לדבריהם, זריקת הפצצה היתה רק שלב אחד בסידרת התפרעויות של האוהדים ההולנדים. "גיהנום הולנדי" — היתה הכותרת באחד העיתונים. "האוהדים ההולנדים יצרו אווירה של טירור. זרקו עלינו תפוזים שלקליפתם הוחדרו סכיני גילוח", סיפר המאמן מאקיס צ'אראלאמבוס.

השחקנים הקפריסאים סירבו לחזור למגרש ועשו זאת אחרי 50 דקות, רק כאשר הובר צוין בדו"ח המבקר "יצאת מטאה", לבקשת ראשי ההתאחדות ההולנדית שחששו כי האוהדים יהרסו את האיצטדיון.

בעיטה חפשית

ב־45 השניות האחרונות בניוקאסל: ארסנל לראש!

סמית כבש את שער הניצחון ★ היום ליוורפול — אוורטון

ליגה אנגלית

לונדון (שרות "ספורט הארץ"). אלן סמית הבקיע באורח דרמאטי 45 שניות לסיום מישחק החוץ של ארסנל בניוקאסל, קבע ניצחון 1–0 והעלה את קבוצתו הלונדונית לראש טבלת הליגה האנגלית. היה זה ניצחון עשירי רצוף של "התותחנים".

אבל שמחתם של ג'ורג' גרהאם ובחוריו עשויה להיות קצרה. היום מארחת ליוורפול את אוורטון למישחק השלמה, וגם אם תסיים בתיקו תחזור למקום הראשון עם שני מישחקים חסרים.

גם קווינס־פארק ריינג'רס חלפה על פני ליוורפול, אחרי שמרטין אלן גנב שער שוויון (1–1) תשע דקות לסיום המישחק בנוריץ', שהובילה בדקה ה־67 משער של ויין ביגינס.

המישחק המרכזי אתמול נערך לעיני 45 אלף צופים באיצטדיון "אולד טרפורד", שם נפרדו מנצ'סטר יונייטד ונוטינגהאם פורסט בתיקו 2–2. האורחים הובילו בדקה ה־27 אחרי מיבצע של ניל ווב ופראנץ קאר, שהסתיים בשער של פול ווילקינסון. יונייטד הפכה את התוצאה בתוך חמש דקות במחצית השניה. בריאן רובסון הישווה בבעיטה מ־25 מ' בדקה ה־59 ונורמן ווייטסייד קבע 2–1 בבעיטה נוספת מרחוק. [illegible]

יום מוצלח מאד היה לקבוצות הלונדוניות. היחידה שנוצחה היתה טוטנהאם, שנכנעה במיגרשה לקבוצה לונדונית אחרת, ווימבלדון, 0–3. ג'ון פאשאנו, טרי גיבסון וג'ון גאנון הבקיעו. צ'לסי גברה על אוקספורד יונייטד 2–1, שהובילה משער של קווין הבארד. אבל דיקסון וחרלה ופאט נוויין הבטיחו את ניצחון צ'לסי במחצית השניה. ווסטהאם ניצחה בווטפורד 2–1 משערים של אלן דיקנס וטוני קוטי. צ'רלטון סיימה בתיקו 1–1 עם סאות'המפטון אבל נותרה במקום האחרון בטבלה.

שתי העולות שיחקו בבית. דרבי קאונטי ניצחה 2–0 את קובנטרי, אבל פורטסמות נוצחה 1–2 ע"י שפילד ונסדיי.

המובילה בליגה השניה, בראדפורד סיטי, גברה 2–0 על קריסטל פאלאס ולה 36 נקודות, לפני מידלסברו והאל סיטי 30 כ"א ו[illegible] 28.

צמרת הטבלה

.1	ארסנל	13	7–22	29
.2	ק.פ.ר.	13	11–19	29
.3	ליוורפול	10	6–29	28
.4	נוטינג.	13	11–24	27
.5	מנצ'. י.	14	15–24	25
.6	צ'לסי	14	21–24	25

יספר אולסן (משמאל), הכדורגלן הדני של מנצ'סטר יונייטד, חולף על פני פראנץ קאר מנוטינגהאם במישחק התיקו 2–2 בליגה האנגלית. (צילום אי־פי).

נצחונות לחמישיה המובילה

בונדסליגה

מאת זיגמונד שפיגלר

דיסבורג (מיוחד ל"ספורט הארץ"). חמש הקבוצות הראשונות בבונדסליגה ניצחו במחזור ה־14, כך שאין שינוי בצמרת הטבלה.

וורדר ברמן הבקיעה בדקות ה־44 (ע"י הטאבל) וה־45 (ע"י נייבארט) וניצחה 2–0 את איינטראכט פרנקפורט. בדקה ה־76 הורחק ואגאר שוער ברמן.

באיירן מינכן זוכה ממבוכתה עם ניצחון 2–0. פליק (68) ורוגמאן (89) הבקיעו לעיני 45 אלף צופים. לעיני 35 אלף צופים בגלדבאך ניצחה בורוסיה מנשנגלדבאך את שאלקה 0–3 משערים של דריין (25), קראוס (70) ותילה (73).

תוצאה אלופה הבקיע כבר בדקה השישית בניצחון 1–0 של פ.צ.קלן על האמבורג בעוד ששטוטגארט גברה על לוורקוזן 4–1. במישחק בו ניצחה אירדינגן את דורטמונד 2–1, שלף השופט 7 כרטיסים צהובים וכרטיס אדום אחד.

★ תוצאות נוספות: קייזרסלאוטרן — מאנהיים 2–2, קארלסרוהה — המבורג 2–1.

צמרת הבונדסליגה

.1	ברמן	14	8–27	23
.2	פ.צ.קלן	14	7–28	23
.3	באיירן	14	17–36	22
.4	גלאדבך	14	22–39	19
.5	שטוטגארט	14	21–33	17

אמא
על העיתון שלך את
לא מוותרת
ואם איתך?

שבועון צעיר
השבועון האידיאלי לגילאי 8־13
מומלץ ע"י משרד החינוך
להשיג בחנכי העתונים -
1.80 ש"ח בלבד!

هكذا من الأصل

חדשות כלכלה

הזרמה של 700 מיליון שקל צפויה בנובמבר בשוק ההון

הריבית במשק תרד בכ־3 אחוזים • הבנקים נערכים לקליטת כספי פודי הבנקאיות

מאת יהודה שרוני
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

ההזרמה באמצעות שוק ההון צפויה להמשך גם בחודש נובמבר, ועובדה זו תביא לירידת הריבית השיקלית במשק בשיעור של 2—3 אחוזים. כך מראים נתוני משרד האוצר ובנק ישראל. בנובמבר צפויות אופציות לפידיון איגרות חוב בשוק ההון בהיקף של 700 מיליון שקל. נציין כי בחודש אוקטובר נאמדה ההזרמה בשוק ההון ב־1 מיליארד שקל, עובדה המחזקת את ההערכות באוצר לגבי אפשרות ירידת הריבית.

בסקירה שהועברה בסוף השבוע ליועצי ההשקעות של בנק הפועלים, נאמר כי ירידת השערים בבורסה הגדילו את מספר החברות הראויות להשקעה. ואולם, ההתרחשויות בבורסות חו"ל מקשות בשלב הנוכחי על התייצבות אפיק השקעה זה.

הבנקים המסחריים נערכו בסוף השבוע לקליטת כספי המניות הבנקאיות שנפדו. דיווחים מהבנקים הראו כי בסוף רב הוזרם לתכניות החסכון צמודות המדד ומעט מכספי זרם לקרנות הנאמנות.

בנק הפועלים מציע החל מהשבוע שתי קרנות נאמנות חדשות, המהוות חידוש בשוק ההון. קרן "אתגר", תשקיע לפחות 70 אחוז מנכסיה בניירות ערך המרכיבות את מדד המניות הכללי ללא בנקים שבבורסה. המדובר ב־70 ניירות ערך, בעלי שווי השוק הגבוה ביותר. מבדיקות שערך כלכלני בנק הפועלים עולה כי התשואה שהניבו ניירות אלה בעבר, היתה גבוהה מהתשואה שהניבו כל ניירות הערך הנסחרים בבורסה.

קרן "הילה", תשקיע חלק מנכסיה במניות הבנקים שבהסדר שיחלו להיסחר בבורסה ביום א' הקרוב, ואשר מועד פידיונן הוא אוקטובר 1989, וכן באיגרות חוב הניתנות להמרה במניות, עם מסלול צמוד למדד.

גם קרנות "אילנות דיסקונט" יצאו בסוף השבוע בקרן נאמנות חדשה "אגס" שתשקיע באיגרות חוב של קונצרנים.

היום ייחתם הסכם תיירות חדש בין ישראל וספרד

מאת זוהר בלומנקרנץ

היום צפויה חתימה על הסכם תיירות חדש בין ישראל וספרד. שר התיירות של ספרד, אריאל קאבלירה, הגיע אמש לביקור ממלכתי בישראל כאורח של עמיתו, שר התיירות אברהם שריר. בפגישתם היום יחתמו על ההסכם, שלמעשה הוא הסכם כללי מעשי ראשון בין ספרד לישראל. בין סעיפי ההסכם: שיתוף פעולה בעידוד תנועת תיירות ממדינות דרום אמריקה, המזרח הרחוק וארה"ב; שיתוף פעולה בעידוד תנועת תיירות משותפת מאירופה, במיוחד מארצות סקנדינביה; עידוד תנועת תיירות הדדית בין ישראל וספרד; חילופי ידע בענף התיירות והכשרת כח אדם.

קאבלירו עומד להיפגש היום גם עם שר החוץ שמעון פרס. מחר יסייר בכנרת ויבקר במקומות קדושים.

יהודה גיל פורש מדירקטוריון הבורסה

מאת יהודה שרוני

יהודה גיל, מנכ"ל המפעלים הפטרוכימיים ונציג ציבור בדירקטוריון הבורסה לניירות ערך, הודיע בסוף השבוע לחברי דירקטוריון הבורסה על כוונתו לפרוש מחברותו בדירקטוריון. גיל, שכיהן כנציג ציבור, הסביר את פרישתו בעיסוקיו הרבים, שאינם מאפשרים לו להמשיך ולכהן.

בדירקטוריון הבורסה 18 חברים. מהם תשעה נציגי חברי הבורסה (בנקים וחברות ברוקרים), ותשעה נציגי ציבור (בהם יו"ר הדירקטוריון ונציגי בנק ישראל ומשרד האוצר). בשנה האחרונה כיהנו בפועל רק שמונה נציגי ציבור.

ועדה של הבורסה שבה מכהנים הפרופ' מרשל סרנת, חיים שטסל, עובד בן עוזר ויחזקאל מנור, אמורה למנות בתקופה הקרובה שני נציגי ציבור חדשים בדירקטוריון.

שרון יציע היום בממשלה לתת הלוואה 20.000 ש"ח לכל יחידת משק חקלאית

מאת צבי זרחיה
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

שר התעשיה והמסחר, אריאל שרון, מבקש להעלות בישיבת הממשלה היום, הצעה למתן סיוע מיידי ליישובים החקלאיים ברמת הגולן, גבול הצפון, הגליל, בקעת הירדן, חבל עזה והערבה.

מדובר בהלוואה עומדת בערבות מדינה, בסך 20.000 ש"ח, לכל יחידת משק חקלאית. בהצעתו מדגיש השר, כי ההלוואה תינתן ישירות באמצעות הבנק לחקלאים. לדעת שרון, תוכנית זו מהווה צעד מיידי להתאוששותם של היישובים בחבלי־ארץ אלה, שכן התמוטטותם תגרום נזק שלא ניתן לתקנו במישור הכלכלי, החברתי והביטחוני.

שרון קורא לנקיטת צעדים נוספים בתוך זמן קצר ביותר, כגון: העמדת הון חוזר נוסף ובתנאים נאותים לרשות הייצור החקלאי. מתן ערבות מדינה לקבוצות היישובים, שבחבלי־ארץ אלה ופיצוי בגין שחיקת רווחיות הייצור החקלאי.

ערכה את העמוד: אורית גלילי

זמש עור ובגדים מנקים רק בניקוי
פורמברג
כי אצלנו מנקים טוב יותר.
רמת־גן, המעגל 2, פינת ביאליק 55 טלפון 03-725401

גרמניה —

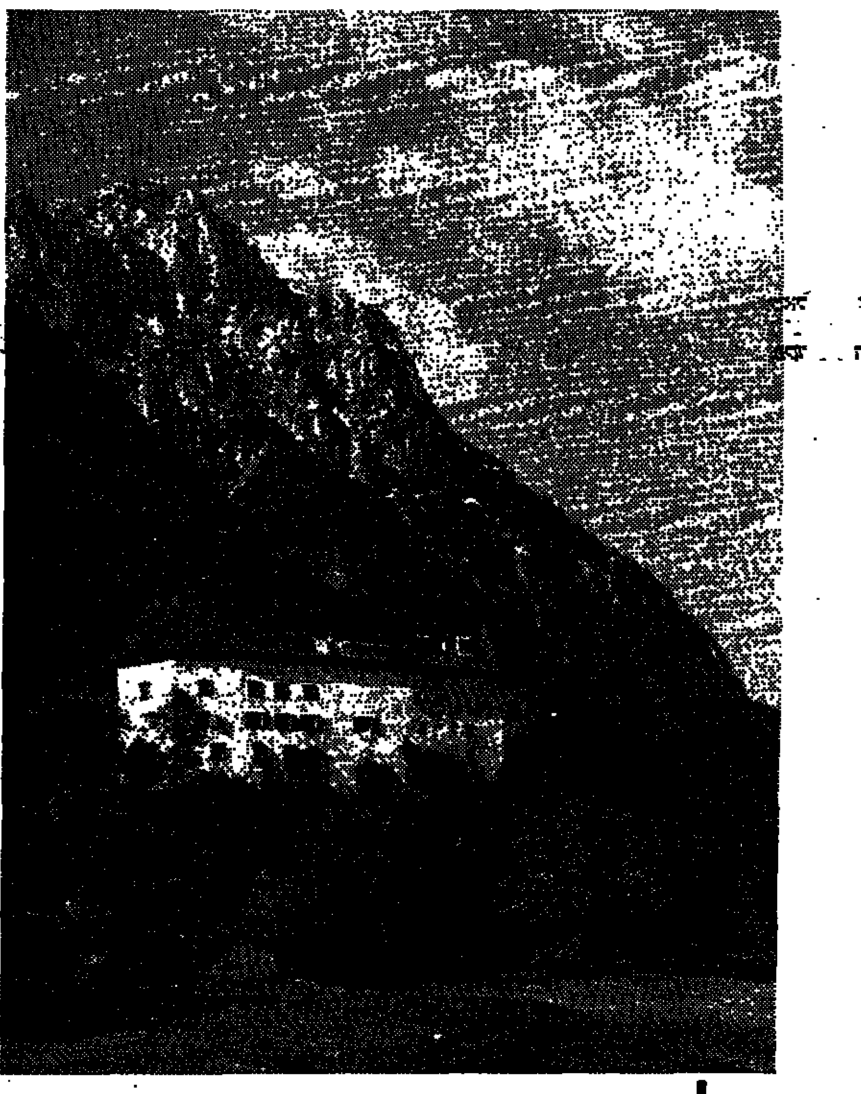

לחופשת בריאות במעיינות המרפא.

גרמניה בורכה במאות מעיינות מרפא המשיבים את הנפש וממריצים את גופם של צעירים ומבוגרים, בריאים וחולים, כאחד. כאן תוכל "לטעון" מחדש את המצברים".
כאן גם תמצא שילוב מושלם של מגורים מרווחים, שירותי מרפא מלאים, ושפע פעילויות חברה, בידור וספורט, לכל טעם וגיל.
גרמניה היא אירופה במיטבה.

לפרטים נוספים, אנא פנה לסוכן הנסיעות שלך, או גש ישירות לדלפק DZT במשרדי לופטהנזה בתל־אביב, רחוב בן יהודה 1, בימים א'־ה' בין השעות 9:00־13:00.

משרד התיירות הגרמני DZT

קח פקסימליה — תן שווה ערך !!!

ברטר
המסלקה הישראלית לסחר חליפין בע"מ
BARTER

רח' אחוזת בית 3, תל־אביב 65143, טל': 659620, 03-652780.

תעריפי החורף המוזלים של טיסות מהיום לתוקף

מחיר כרטיס הטיסה הקבוצתי הנפוץ ("אייפקס") לניו־יורק ירד מ־899 דולר ל־769 דולר

מאת סופר "הארץ" לענייני תעופה

מחירי עונת החורף של טיסות חוץ ופנים נכנסים היום לתוקף. לדברי מנכ"ל חברת התעופה האמריקאית טי־דבליו־איי, בישראל, טד סילברמן, ירד מחיר כרטיס הטיסה הקבוצתי הנפוץ ("אייפקס") לניו־יורק מ־899 דולר ל־769 דולר, הלוך ושוב. מחיר כרטיס טיסה קבוצתי ללוס אנג'לס ירד מ־1082 ל־952 דולר, הלוך ושוב. מחירי כרטיס "זוהר" לטיסות המשך פנים ארציות בארה"ב הם 120 דולר עבור שלושה שוברים ("קופונים") ו־65 דולר לכל טיסה נוספת (עד 12 שוברים).

לדברי סילברמן עומדת החברה לצאת עוד החודש במבצע מחירים מיוחד של 50 אחוז הנחה על מחירי כרטיסי הטיסה במחלקת העסקים — 1400 דולר במקום 2800 דולר, לארבעה יעדים בארה"ב: ניו־יורק, סאן פרנציסקו, לוס אנג'לס ובוסטון. מחירי כרטיסי הטיסה לנוסעי גיל הזהב ולסטודנטים לארה"ב יהיו זולים ב־15 אחוז מכרטיסי הטיסה הקבוצתיים הנוכחיים: 298 דולר לצעירים לכיוון אחד ו־637 דולר לבני ששים ומעלה, כולל בנות זוגם (גם אם הן עצמן לא הגיעו לגיל זה).

התעריפים הבסיסיים אחידים בכל החברות, להוציא את "טאואר אייר" שמחיריה לארה"ב זולים ב־50 דולר מהשאר. דוגמאות למחירו של כרטיס טיסה קבוצתי המוגבל למשך שהייה מינימלית של 6 ימים ועד ל־21 יום: ללונדון — 389 דולר. פריז, פרנקפורט, מדריד — 366 דולר. ציריך — 352 דולר. רומא — 324 דולר.

עם כניסת עונת החורף יחולו צמצומים במספר הטיסות מישראל ואליה.

מחירי האשראי בבנק לאומי

ליום 1.11.87

סוג ההלוואה	תקופה	ריבית חודשית — לקוחות מסחריים	ריבית חודשית — לקוחות פרטיים (לבעלי חשבון יומי)
הלוואה צמודה למדד	עד 5 שנים	0.8%	0.9%
"הלוואות ענק" — הלוואה צמודה למדד עד 60,000 ש"ח כנגד שיעבוד דירה	עד 12 שנים	0.9%	0.9%
הלוואה דולרית*	ל־12 חודשים	1.5%	1.6%
הלוואה בשקלים צמודים לדולר בריבית קבועה פטורה מהיטלים	עד 3 חודשים	1.67%	1.83%
	עד 6 חודשים	1.83%	2%
הלוואה דולרית לטווח ארוך פטורה מהיטלים	39 חודשים בממוצע	**1.15%	
הלוואה בשקלים לא צמודים בריבית קבועה	עד 3 חודשים	2.5%	2.75%
	עד 6 חודשים	2.75%	3%

* הריבית קבועה ואינה כוללת היטלים קיימים או שיוטלו בעתיד.
** ריבית משתנה, ליבור + 5.5% לשנה

מוגש כשירות לציבור ע"י בנק לאומי

בנק לאומי - רווח יומי

בנק צפון אמריקה יפורק; נכסיו נמכרו לבינלאומי

באוגוסט 1985 התגלו מעילת ענק ואי־סדרים חמורים בבנק • שניים ממנהליו, הסמנכ"ל הדסה מונסה ומשה שטורן, נידונו למאסר בפועל • קבוצת הבנק הבינלאומי הראשון תשלם עבור עסקי בנק צפון אמריקה 4.26 מיליון שקל, בתשלומים צמודים למדד. סכום נוסף ישולם עבור ציוד ונדל"ן

מאת אריה לביא
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

עסקי בנק צפון אמריקה, בו התגלתה מעילת ענק בסך של עשרות מיליוני דולרים, נמכרו לקבוצת הבנק הבינלאומי הראשון. הסכם על כך אושר על־ידי בית המשפט המחוזי בירושלים בסוף השבוע שעבר.

קבוצת הבנק הבינלאומי הראשון תשלם עבור עסקי בנק צפון אמריקה 4.26 מיליון שקל, בתשלומים צמודים למדד. סכום נוסף ישולם עבור ציוד ונדל"ן.

בעקבות ההסכם שהושג יחדל בנק צפון אמריקה לפעול כבנק עצמאי ויחולו הליכים לפירוקו.

בית המשפט מינה את יוסף ויגרצין, ששימש עד כה כמנהל מורשה של הבנק מטעם בנק ישראל, למנהל המיוחד מטעם המפרק הזמני.

על פי ההסכם שהושג יועברו שניים מסניפי בנק צפון אמריקה בירושלים לבנק פועלי אגודת ישראל. שלושה סניפים אחרים של בנק צפון אמריקה הנמצאים בתל־אביב, חיפה ובאר־שבע ייסגרו, והחשבונות שהתנהלו בהם יועברו לסניפים סמוכים של הבנק הבינלאומי הראשון או של בנק פועלי אגודת ישראל.

בכך הגיע לסיומו תהליך ממושך שניהל בנק ישראל למכירת עסקי בנק צפון אמריקה.

באוגוסט 1985 התגלו מעילת ענק ואי־סדרים חמורים בבנק זה. שניים ממנהלי הבנק, הסמנכ"ל הדסה מונסה, ומשה שטורן, ששימש כחבר הנהלה ומנהל סניף ירושלים, נידונו למאסר בפועל. בעקבות כך הופקע הניהול מידי הדירקטוריון והנהלת הבנק ומונה מנהל מורשה מטעם בנק ישראל. כמו כן נתן בנק ישראל ערבות למפקידים של הבנק.

עד כה נתן בנק ישראל ערבויות בסך 30 מיליון דולר בגין תביעות שהוגשו נגד בנק צפון אמריקה, הנמצאות בהליכים משפטיים. תביעות נוספות הוגשו, אך לגביהן טוען בנק צפון אמריקה שהן לא נערכו מטעם הבנק, ולכן הבנק אינו מכיר בהן. אם התובעים יזכו בדין בגין תביעות אלה, יצטרך המפרק לשלם את סכומי התביעות.

בנק כללי הרוויח 1.6 מיליון שקל עבר מהפסד 4.3 מ' ש' בשנה שעברה

מאת אריה לביא

בנק כללי בשליטתו של הברון אדמונד דה רוטשילד סיים את תשעת החודשים הראשונים של 1987 עם רווח של 1.58 מיליון שקל לעומת הפסד של 4.3 מיליון שקל בתקופה המקבילה בשנה הקודמת.

בעקבות הגידול ברווח מגיעה התשואה על ההון, בחישוב שנתי, ל־8 אחוזים. יחס ההון העצמי למאזן מגיע ל־10.7 אחוז. מאזן הבנק גדל במקצת ל־357.2 מיליון שקל לעומת 356.6 מיליון שקל בסוף 1986.

השיפור ברווחיות הבנק נובע, בין היתר, מייעול של פעולות התיפעול ובכלל זה צמצום מספר העובדים והשכרת שתיים מקומות הבניין של הבנק ברחוב רוטשילד פינת יבנה בתל אביב, שההשקעה בו גרמה בזמנו להפסדים בבנק. הנהלת הבנק שקלה מכירת בניין זה אך באחרונה התקבלה ההחלטה להימנע מכך.

האמצעים ההוניים של הבנק גדלו ל־43 מיליון לעומת 27 מיליון שקל בסוף 1986 עקב גיוס הון במסגרת הנפקת זכויות ברבעון השלישי של השנה וכן מהרווח התפעולי של הבנק בתקופת הדו"ח.

שחף הפסיקה את טיסות השכר הקבועות לאילת

מאת זוהר בלומנקרנץ
סופר "הארץ" לענייני תעופה

חברת התעופה "שחף" הפסיקה בשלב זה להפעיל טיסות שכר קבועות לאילת.

בסוף השבוע דחה בית המשפט המחוזי בתל־אביב בשבוע נוסף את הדיון הסופי בעתירה שהוגשה נגד החברה על ידי נציגיה בישראל של חברת "יורו אייר" מבריטניה. האחרונה תובעת בין השאר לקבל חזרה לידיה שניים מהמטוסים מסוג "בנדירנטה" שהוחכרו לחברת התעופה בארץ וקורקעו בשל מחלוקת עסקית.

מחברת "שחף" נמסר, כי החברה ממתינה לקבלת אישור להפעלת מטוס "בואינג" לביצוע טיסות שכר לאילת. החברה ממשיכה בינתיים בביצוע טיסות מיוחדות. החברה מרחיבה את פעולות בית הספר לטיסה ושל מרכז ההשכרה שלה.

משרד החוץ סיכל כוונת קורפו שארקיע תחליף את אל־על בטיסות לטורקיה

מאת זוהר בלומנקרנץ
סופר "הארץ" לענייני תעופה

משרד החוץ מנע, למעשה, את ביצוע החלטתו של שר התחבורה שארקיע תחליף את אל על בטיסות לטורקיה.

במשרד החוץ חוששים שאם תפנה ישראל לטורקיה בעניין, תבטל טורקיה את כל הטיסות הסדירות בין שתי המדינות. למעשה, כיום רק אל על מקיימת טיסות סדירות לשם, וחברת התעופה הטורקית נהנית מחלק של הכנסות הקו.

עם זאת, יש התקדמות בסידורים שארקיע תחליף את אל על בטיסות הסדירות ליוון.

החלטת השר קורפו להחליף את אל על בארקיע בקווים אלה באה בתגובה לשיבושי טיסות על ידי טייסי אל על.

אמש חזר שר התחבורה מביקור רשמי בפינלנד שם סוכם עקרונית על פתיחת קו תעופה סדיר חדש בין שתי המדינות, בנוסף להמשך קיומן של טיסות שכר. נלווּ לשר במסעו ראש מינהל התעופה האזרחית, עו"ד שי, שהומי ויועצו לענייני תקשורת יחיאל אמיתי.

מוזיאון תל אביב

מסע מסעיר אל תוך תקופת התנ"ך

אוצרות ארצות המקרא

5000 שנות הסטוריה של שבע תרבויות המזרח הקדום, ביניהן: מצרים, מסופוטמיה, איראן, אשור.

שעות הביקור: א'־ה' 10.00־20.00 ■ יום ו' 10.00־14.00 ■ שבת 10.00־14.00, 19.00־22.00.

מוזיאון תל אביב, שד' שאול המלך 27

הרווח של ניקוב מחשבים במחצית 87: 64 אלף שקל

מאת יהודה שרוני

הרווח הנקי המתואם של חברת ניקוב למחצית הראשונה של 1987, שהסתיימה בחודש יוני, הסתכם ב־64 אלף שקל לעומת רווח נקי של 554 אלף שקל במחצית 1986 שהסתיימה בספטמבר. (שנה תקציבית) — כך עולה מדו"חות החברה שהגיעו לידי "הארץ". היום תפסיק הבורסה את המסחר במניות החברה.

הרווח התפעולי של ניקוב הסתכם במחצית השנה הנוכחית ב־269 אלף שקל, לעומת רווח של 417 אלף שקל במחצית הקודמת של השנה. קרנות ההון של החברה גדלו בתקופת הצדדות מ־1.2 מיליון שקל ל־3.46 מיליון שקל. הדוחות מצביעים על שיפור ברור בנזילות החברה.

מנהלי החברה מציינים בדו"ח המבוקר כי בסוף 1986 גייסה 900 אלף דולר, ולאחר תאריך המאזן גייסה החברה 3.1 מיליון שקל נוספים. מנהלי ניקוב מציינים כי עובדות אלו הביאו לשיפור משמעותי בהון החוזר של החברה וביחס השוטף.

לדבריהם, העברת עסקי המיקרו־מחשבים של חברת יל"ן לאחת מחברות הבת, צמצמה את מחזור המכירות של ניקוב.

בימים אלה עושה מילן, ש־30% ממניותיה מוחזקות על־ידי ניקוב, הכנות אחרונות לגיוס 1 מיליון דולר בבורסת ת"א, ואילו קידורן, ש־14 אחוז ממניותיה מוחזקות על ידי ניקוב, מקווה לגייס בבורסה האמריקאית 1.5 מיליון דולר.

מכירת הדירות החדשות באוקטובר ירדה ב־10 אחוז — ל־317 דירות

מאת אריה לביא
סופר "הארץ" לענייני כלכלה

מכירת הדירות החדשות בחודש אוקטובר ירדה בשיעור של קרוב ל־10%, מתברר מסיכומים שנערכו בחברות הבניה הגדולות.

תשע חברות הבניה הגדולות מכרו בחודש אוקטובר 317 דירות חדשות לעומת 350 דירות בחודש ספטמבר. מרבית החברות נמנעו מלהעלות מחירים בחודש אוקטובר.

באוקטובר, בדומה לחודשים הקודמים, בלטה מכירתן של דירות גדולות ויקרות לעומת קיפאון או ירידה במכירת דירות עממיות.

חברת שיכון עובדים מכרה באוקטובר 85 דירות לעומת 132 בחודש ספטמבר; שיכון ופיתוח 30 לעומת 50 דירות; אשדר 33 לעומת 26 דירות; רסקו 31 לעומת 10 דירות; אלדס 15 דירות, כמו בחודש הקודם; יובל גד 58 לעומת 28 דירות; רמט 17 לעומת 19 דירות; איזורים 30 לעומת 51 דירות ורובינשטיין 18 לעומת 19 דירות.

המחליפים שלנו אינם שחקני ספסל.

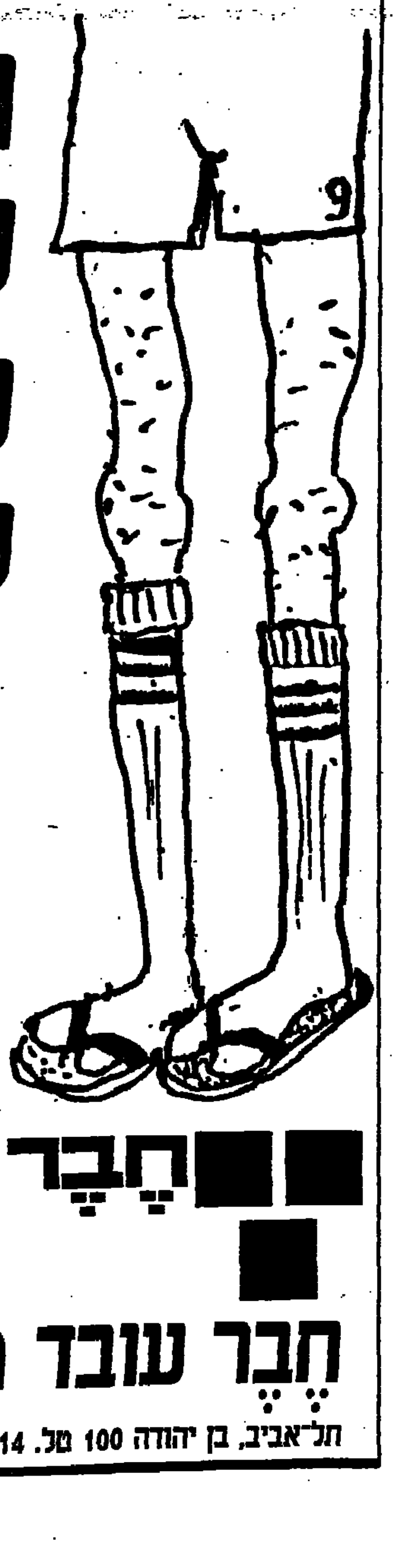

בדקת פעם את הרקורד של העובד הזמני שנשלח אליך מחברה לשרותי כוח אדם?
אם אתה לקוח שלנו, אנחנו עושים זאת בשבילך ודואגים לכך שהעובד הנשלח אליך יהיה מקצועי, מיומן ובראש ובראשונה מנוסה בתחום הספציפי אותו ימלא אצלך.
אם, לדוגמא, אתה זקוק לחשמלאי מטוסים לא תקבל מאיתנו חשמלאי רכב, או אם אתה זקוק לכתבנית למעבד תמלילים WORDMILL אנחנו נדאג שתקבל עובדת המכירה את WORDMILL כמו את כף ידה ולא סתם כתבנית.
נכון, משמעות הדבר כי לפעמים אנו נאלצים לוותר על עובדים, אבל גם אתה לא מעסיק כל אחד. והנסיון שלנו, כחברה הוותיקה ביותר בארץ לשרותי כוח־אדם, מוכיח לנו שזה כדאי.
...אפרופו חשמלאי מטוסים - במחלקה הטכנית שלנו תמצא, חוץ מטייס, את כל מגוון המקצועות הטכניים בתחום התעופה.
חֶבֶר מספקת שרותי כוח־אדם במחלקות המשרדית והטכנית - נשים וגברים בעלי מקצוע מעולים, בכל רחבי הארץ.

חֶבֶר

חֶבֶר עובד טוב יותר אצלך

תל־אביב, בן יהודה 100 טל. 03־221214, ירושלים 02־234265, חיפה 04־663966.

הארץ

יום א' ט' בחשון תשמ"ח
1 בנובמבר 1987

המערכת, ההנהלה, מחלקת המודעות, ההפצה והמנויים: תל־אביב, רחוב זלמן שוקן 21, טל' 5121212 ת"ד 233 מיקוד 61001 פקס' 810012 — טלקס 33748
ירושלים: רחוב החבצלת 2 טל' 224245־6, ת"ד 273 מיקוד 91002
חיפה: רחוב נורדאו 20 טל' 661166־8, ת"ד 5259 מיקוד 31052

המו"ל: הוצאת עתון הארץ בע"מ, רח' זלמן שוקן 21, תל־אביב
העורך: גרשום שוקן עורך המשנה: מתי גולן
סגני עורך: משה ורדי, [illegible]

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ואינה מחזירה כתבי־יד
HA'ARETZ Daily Newspaper, Tel-Aviv, Israel - P.O.B 233, Tel. 5121212

עיוותים בשב"כ והמלצות תיקון

ה"ה משה לנדוי, יצחק הופי ויעקב מלץ פירסמו בצהרי יום ו' חלק מהדו"ח שלהם על חקירת שיטות החקירה ונהלי העבודה של שירות הביטחון הכללי — החלק שלמיטב הערכתם אינו חייב להישאר חסוי. מימצאי חקירתם חושפים תמונה עגומה: חוקרי השב"כ היו רגילים למסור עדויות־שקר בפני בתי המשפט, כל אימת שהנאשמים טענו כי הודאותיהם על ביצוע מעשי רצח ועבירות ביטחוניות אחרות נסחטו מהם ע"י אנשי השירות, תוך הפעלת לחץ פיסי. עדויות כוזבות אלו ("אמירת אי־אמת" בלשון סגי נהור של עובדי השב"כ) נראו מוצדקות בעיניהם משום שמן הנמנע היה להביא להרשעתם של הנאשמים בדרך אחרת; ראשי השירות היו מודעים לנוהג זה ולא הפסיקו אותו.

אין לדעת בכמה מקרים הוטעו השופטים ונגרמו, עקב הטעייתם, עיוותי־דין; ודאי שיש יותר מעיוות דין אחד.

חברי ועדת החקירה החליטו שלא להמליץ על נקיטת הליכים פליליים נגד עובדי השב"כ, שחשד נפל עליהם בהקשר לפרשות "אוטובוס 300" ונאפסו. מוטב, לדעתם, לאפשר לפצעים להירפא מאשר למצות עימם את הדין; כי הגשת תביעות פליליות בשתי פרשיות בלבד היתה מפלה את המעורבים בהן לרעה, מול פני עשרות חוקרים נוספים, שהם בבחינת השורים לא פחות. אפשר להודות ש"אין עניין ציבורי" לקיים עתה שרשרת משפטים.

ועדת החקירה העדיפה במקום זה "לפתוח דף חדש" ולציין את הדרגה הגבוהה של המוטיוואציה המנחה אותם בפעילותם למען ביטחון המדינה. אך באותה נשימה היא גם אומרת כי אסור להם לעבור על החוק, ואין שום נימוק ביטחוני המתיר להם לשקר בעומדם על דוכן העדים בבתי המשפט.

חברי ועדת החקירה אינם פוסלים את השימוש באמצעי לחץ פיסיים, אם שיטות חקירה עדינות יותר אינן מצליחות להניע את החשודים לגלות את האמת וכל האמת; אבל הם מסייגים את תקופת ההיתר הזה בכך שאמצעי לחץ אלה יופעלו "במידה מתונה" בלבד. מהוא "מתון" ומהוא "מוגזם"? איזו מידה של לחץ פיסי מותרת ואיזו צריכה להיות פסולה?

נאמר כי הדו"ח מכיל, בחלקו החסוי, הנחיות מפורשות שיענו על שאלות אלו. עקב חיסוי זה אין לדעת אם ההנחיות מפורשות די הצורך, ואם יהיה בהן כדי למנוע מהחוקרים גלישה ממידה מתונה לעבר אלימות בלתי־מרוסנת, ששוב תוליד הודאות־שווא ופסקי־דין מעוותים.

מי ידאג, הלכה למעשה, שייפתח אותו "דף חדש"? ראש הממשלה, כממונה העליון על השב"כ, הוא המצווה לפקח עליו. חברי ועדת החקירה אינם שבעי־רצון מהעובדה שפיקוחו של רוה"מ מתבצע אך ורק באמצעות פגישות עם ראש השב"כ; הם מצביעים על עומס העבודה הרובץ על רוה"מ, וממליצים, בין השאר, להרחיב את סמכויות מזכירו הצבאי שיפנה את תשומת־ליבו של רוה"מ לפרטים בפעילות השב"כ המצריכים כיסויו לעובדי הקודה בהקשר למהלכי השירות המעוררים ספקות חשודות.

עד כה התקבל הרושם כי ראשי הממשלה העדיפו שלא לדעת יותר מדי על פעילות השרות; הנסיון שהצטבר בשתי הפרשיות האחרונות מלמד כי אין להשלים עם התעלמות זו של ראש הממשלה — הנוכחי ואלה שקדמו לו בתפקיד.

אין לשלול מאנשי השב"כ את זכויותיהם הרבות והגדולות; אך התמונה הבהירה מוכתמת בשחור, והכרחי בעת להביא את עובדי השירות לתיקון שיטותיהם. מדינת ישראל חייבת שלא לסטות מדרכיה של מדינת חוק — גם כשהיא מנהלת מלחמה נגד הטרור.

מותר ללחוץ — אסור לשקר

מאת יואל מרקוס

ועדת לנדוי חשפה אמנם את נורמת השקר בשב"כ אך עם זאת ויתרה על מיצוי הדין עם האחראים

מותר להפעיל לחץ (על חשודים בטרור) אך אסור לשקר (בבתי המשפט) — זו, אם תרצה, השורה התחתונה בדו"ח ועדת החקירה על "שיטות ונהלי העבודה של השב"כ", שהוגש בסוף השבוע לראש הממשלה. תוך כדי נקיטת לשון משפטית יבשה ואסמכתאות מן העולם, תפסה הוועדה בכפפות משי, אך בידי ברזל, את השור בקרניו. אף פעם לא ריכזו כך בפומבי ברזל בתוך הקטנה, כפי שעשתה הוועדה לשב"כ. היא מתמודדת בחלק הגלוי ובחלק החסוי של הדו"ח בסוגיה הסבוכה איך שירות חשאי של מדינה, שסכנות ביטחוניות מאיימות עליה, יכול להתמודד בטרור מבלי לפגוע בערכיה המוסריים ובשלטון החוק. היא עושה זאת בהצעה, אך מתוך רצון גלוי לא להרוס את השב"כ.

הוועדה בוחרה ללכת בשביל הביניים בין שתי גישות קוטביות שעלו בשערוריות האחרונות שהשב"כ עמד במרכזן: בין זו הדוגלת בעליונות שלטון החוק, תוך התעלמות ממה שקורה בשטח (קרי: סכנת הטרור) לבין הגישה הגורסת שהמלחמה בטרור היא באזור הדמדומים שמחוץ לתחום החוק. הוועדה קובעת: לא כך ולא כך. היא מכנה את הדוגלים בעליונות שלטון החוק "צבועים", ומגנה גם את הדוגלים ב"אזור הדמדומים" במלחמה בטרור. "אם לא נשמור בקנאות על שלטון החוק גם במלחמה בטרור, רבה הסכנה שמלאכתם של המחבלים בעירעור המדינה תיעשה בפעולות של הרס עצמי מבפנים, כשאיש את רעהו בחיים יבלעו". גם מלחמה בטרור יכולה להיעשות במסגרת החוק, דברי ועדה חיים.

תאור המצב בפי הוועדה על מה שקרה חמור ביותר ומאשר כל מה שנכתב ונאמר בנושא מאז פרשת האוטובוס בקו 300 ונגלתה מערכת השקרים וכידוד הראיות. אכן, מאז 1971 (כשנאלץ השירות להרחיב פעילותו בגלל השליטה על השטחים), השתרשה נורמה שנציגי השב"כ בבתי המשפט שיקרו בקשר לגבי שיטות החקירה שבהן הוצאו הודאות של חשודים בטרור. "מבאיש שקבוצת אנשים כה מסורים ועם מוטיוואציה כה גבוהה, נכשלה בהתנהגותה כיחידים וכקולקטיב... לא בשיטות החקירה, שעליהן יש ללמד זכות במידה רבה מבחינה מוסרית ומשפטית, אלא בשיטה של מתן עדות שקר בבתי המשפט שנתגלתה בכל מערומיה". פרשת נאפסו מבהילה משום שהצביעה על קילקול המידות שבמתן עדות שקר שנתגלתה לעין השמש, ויש עתה לעקרה מן השורש.

• • •

שלושה ראשי שירות ומשפטני השב"כ מקבלים על הראש מהוועדה בדרגות שונות של חומרה — אחד משום שלא ידע על הנורמות שהוקירו הנהיגו, האחרים, משום שידעו ונתנו ידם להשרשתן.

כאמור, תאור מצב של נורמות שאינן יאות למדינת חוק בעלת ערכים מוסריים, נעשו ביד ברזל, אך הוועדה מטפלת בכפפות משי בסוגיית האחראים. תחת זה העדיפה הוועדה לתת מענה לדילמה של השב"כ בין צרכיו המיוחדים המתבקשים למלחמה בטרור לבין ההכרח לשמור על שלטון החוק. הוועדה עשתה זאת בשלוש קביעות חשובות:

א. היא מעניקה מעמד מיוחד לחקירה המתבצעת במסגרת המלחמה בטרור. בבססה מהאמנה הפילוסופית את יעדי המתכלים בהכרעת המדינה, מצדיקה הוועדה הפעלת אמצעי לחץ בחקירות חשודים "כדי להתגבר על סרוב עיקש לגלות (למשל פיגוע העומד להתבצע בקרוב) או על פחדו של הנחקר פן יבולע לו מצד שולחיו". הוועדה קובעת דירוג של לחצים: מותרים לחץ פסיכולוגי לא אלים של חקירה נמרצת וגם ממושכת, שימוש בתחבולות, כולל הטעיה, ובמידת הצורך "מידה מתונה של לחץ פיסי". אך דרושים הנחיות מפורשות איזה לחץ להפעיל, מתי ועד כמה — כדי למנוע לחץ פיסי מופרז על־פי שרירות לבם של החוקרים.

ב. אין לשקר בבית המשפט. על עדי השב"כ לגלות מקרים של הפעלת לחץ. מטבע הדברים מתבקש הדו"ח אריכות בסוגיה (שהולידה מלכתחילה את הצורך לשקר בבתי המשפט) איך להבטיח אי־פסילתן של הודאות שלפי החוק חייבות להינתן באופן "חופשי ומר־צון", כתוצאה מהלחץ שהופעל על החשודים. בניגוד למערכת המשפט האמריקאית, הפוסלת על הסף הודאות שהוצאו באמצעי לחץ או בניגוד לחוק, אצלנו הקריטריון הקובע הוא אם השתכנע בית המשפט באמינות ההודאה. עומדת פסיקה של בית המשפט העליון, שלפיה הודאה שניתנה בתנאי לחץ פיסי לא תביא לפסילת ההודאה שנגבתה במסגרת מלחמה בטרור ופעילות חבלנית עויינת, בתנאי כמובן שלא הופעל לחץ חריג שהחשוד לא עמד בו בעינויים גופניים או בהתעללות בפגיעה חמורה בצלם האנוש שלו. הוועדה מציעה שהשב"כ לא יגנה את שיטות החקירה שלו, אך יישאר במסגרת החוק. אם יקפיד על הגדרות החקירה, בלאו הכי לא יעמוד בסכנה שההודאות ייפסלו בגלל חריג. אפשר להבין ברמזו שבמידת הצורך עדיפים תיקונים בחוק כדי להבטיח מסגרת ראויה למלחמה בטרור.

ג. להרחיב במידה ניכרת את הפיקוח על השב"כ. בעוד שעד כה היה גוף זה בממלכתו הבלעדית של ראש הממשלה, הציעה הוועדה שורה של גופים שיהיו להם דרך גישה ופיקוח על מעשיו של השב"כ: ועדת שרים שתקבע ותעדכן הנחיות וסייגים לדרכי החקירה של השב"כ; ועדת השירותים של ועדת חוץ־וביטחון שתהיה מדווחת על־ידי השרים לגבי הנחיות אלה; יורחבו כלי הפיקוח בלשכת ראש הממשלה; יורחב הפיקוח של מבקר השב"כ; תורחב גם סמכות הביקורת של מבקר המדינה. מכיוון שהמבקר עצמו היה חבר ועדת לנדוי — יש לתוספת זו חשיבות מיוחדת.

• • •

אפשר שיתעורר ויכוח ציבורי אם נכון נהגה הוועדה שהמליצה מראש לא למצות את הדין באופן רטרו־אקטיווי עם כל המעורבים שיצרו את "הנורמה" ואת "קלקול המידות" "הזועקים לשמיים". אך נראה שהוועדה העדיפה בגישתה הפרגמאטית לא לשבור את הכלים ואת המורל בגוף הנושא את עיקר המלחמה נגד הטרור, ולהסתפק בחלק השני של קביעתה כי יש "לעקור מן השורש תופעות שאין מקומן במדינת חוק". את זאת היא עושה בחריפה את השב"כ לדיבר התשיעי — לא תענה ברעך עד שקר — והכרה פורמלית ביחודיותה ומורכבותה של המלחמה בטרור. עכשיו — איך אומרים? — הכל תלוי בטיב המילוי.

הודאה בכשלון

מאת ראובן שפירא

נציב שרות בתי הסוהר, דוד מיימון, קצין צה"ל שהוצנח במערכת חולה ופיזר הכרזות מפוצצות על פתרונות מהפכניים — עוזב את השב"ס בקול דממה דקה

הידיעה שפורסמה לראשונה ב"הארץ" ב־10 באוקטובר על כוונתו של נציב שרות בתי הסוהר, דוד מיימון, לפרוש מתפקידו, אחרי פחות משנה, הפתיעה רבים — אך לא את הגורמים המעורים בנעשה בשב"ס והמצויים בסביבתו הקרובה של מיימון. להם היה ברור שפרישתו המוקדמת היא רק שאלה של זמן.

לא משנה כיצד יסביר מיימון את פרישתו ובאילו אמתלות יתלה, ברור כי מיימון — האלוף מצה"ל שבא להציל את השב"ס עם אשראי אישי וציבורי הרבה שאיפות ותקוות — נכשל כשלון חרוץ בתפקידו. האיש, שלזכותו נזקף נסיון פיקוד וידע רב בביטחון ובטיפול באנשים, התגלה בתוך כמה חודשים כבלון נפוח שהאוויר יצא ממנו אט אט. אבל אפשר לומר לזכותו שהוא הסיק מהר מאד את המסקנות האישיות, והיה לו האומץ לקום ולהודות בכשלונו, גם אם ינסה לעטוף בצלופן של אמירות והסברים.

בימים הקרובים יכנס מיימון מסיבת עיתונאים, שבה בוודאי יטען כי הוא מאוכזב מהמציאות בשב"ס ומהיחס שהשירות זוכה לו מצד גורמים ממשלתיים; שקיבל לידיו מערכת הרוסה לגמרי, הרבה יותר משש־יער לעצמו לפני שנכנס לתפקיד, מערכת שבה השתרשו נורמות פיקוד, עבודה ודיווח שליליות, לרבות דיווחים כוזבים, אי־ציות להוראות, תכבים ומראיל יחוד, וגם שהשב"ס סובל מכוח־אדם ברמה ירודה ומתשתית פיסית גרועה; שלא זכה לגיבוי מלא מהדרג המדיני הממונה; וקיווה לשנות ולשפר — אך נוכח שלא עוזרים לו מבחוץ ומבפנים, ושיש צורך דחוף להזרים לשב"ס לאלתר תקציבים גדולים נוספים, ולהביא לשינוי משמעותי בהתייחסות של הגורמים הממשלתיים לשירות. משהתברר לו שכל אלה אינם יכולים להתבצע בעתיד הנראה לעין, הוא הגיע למסקנה שאינו יכול להמשיך ולשאת באחריות לשב"ס.

בכל מה שאומר ויאמר מיימון אין חידוש. שירות בתי הסוהר שהוא קיבל לידיו לא היה יותר גרוע או בעייתי מהשרות שקיבלו קודמיו, מרדכי ורטהיימר ורפי סויסה, והמצב גם לא ישתנה אחריו. מוסדר בתקציבים ובכוח אדם, שחיקה של בעלי תפקידים ופרישות — היו רווחים גם במשטרה ובצה"ל, ובכל זאת אין מפכ"ל המשטרה או הרמטכ"ל בורחים מהמערכה.

נציבי השב"ס הקודמים לפחות ניסו להתמודד עם הבעיות — מיימון אפילו לא ניסה. עשרה החודשים בתפקיד אינם פרק זמן מספיק. הוא הובא לשב"ס בעקבות הבעיות, וקיבל עליו את התפקיד לפתור הבעיות, שהיו ידועות גם לו. השר שמינה אותו והציבור ציפו ממנו שיעמיד את השב"ס על הרגלים וישקם אותו דווקא בגלל המצב הקשה.

מיימון רק הרחיב את הריסות השב"ס, בין השאר בגלל התייחסותו הנוקשה לאנשים, והעמדות העיקשות שאימץ לעצמו והציג מהרגע הראשון, כשהוא מסרב להקשיב לעצות מוותיקים בכירים בשב"ס, שניסו להסביר לאלוף מצה"ל מהו שרות בתי הסוהר, ושאין הפיקוד עליו דומה לפיקוד על יחידות בצה"ל.

מיימון החל את שרותו בשב"ס ברגל שמאל. מיד עם כניסתו לתפקיד הכריז שסוהרים רבים הם ברמה אישית ירודה ושקציניו אינם מתפקדים כראוי. לשפר את המצב הוא לא הצליח, אבל מאות רבות של סוהרים וקצינים לא שכחו את הצהרותיו ונטרו לו על כך. מיימון התנהג בזלזול והתנשאות שקוממו סוהרים, ביניהם קצינים בכירים — וגם אסירים. עם רובם של אלה ואלה הוא מיעט לשוחח. מיימון הנחית הוראות שקשה היה לקיימן, העליב אנשים, טרק טלפונים. הוא לא פתר בעיות, אלא השאיר אותן לטיפול המערכת שסביבו והמטה שלו, שלא תמיד היו ערוכים לטפל בהן. בסופו של דבר הפסיקו גם קציניו הבכירים ומפקדי בתי הכלא לדבר איתו על בעיות, ורבים "אהבו" לא לאהוב את הנציב.

כשהתרחש מחדל ביטחוני תחת פיקודו (כבריחות אסירים או רצח בכלא) שמחו רבים מסוהריו וקציניו לאידו, ואפילו ציפו, בכיליון עיניים, שיקרו לו תקלות נוספות בעתיד.

התוצאות החמורות באו לידי ביטוי בבתי־סוהר תוססים, שניכרו בהם האלימות וחוסר הביטחון והמורל של הסוהרים והקצינים.

שרות בתי הסוהר שמשאיר אחריו מיימון, גרוע ובעייתי יותר מהשרות שהוא קיבל לידיו — פרישות מתרבות של קצינים וסוהרים, ובתי סוהר שקשה למצוא להם (לראשונה מזה שנים) מפקדים מתאימים.

את תפקידו החל מיימון בהכרזות מפוצצות על תכניות ושיפורים שהוא מתכנן; פיזר רמזים עבים שהכל לפניו (סויסה) לא היה בסדר. גם בעיני עצמו הוא הצטייר כמושיע שישליט סדר בשב"ס, והכל זאת דווקא בתקופתו אירעו שתי בריחות גדולות מבתי סוהר ביטחוניים (דבר שלא קרה בעשר השנים האחרונות), רבתה האלימות המסוכנת בבתי הסוהר, ובתוך כחצי שנה נרצחו בכלא איילון שני אסירים פליליים (תופעה יוצאת־דופן בשנים האחרונות).

את אחד משיאי עבודתו הקצרה רואה מיימון בהשלטת הסדר והמשמעת בבתי הסוהר הביטחוניים. גם בנושא זה אין הוא איש בשורה. בבתי הכלא הביטחוניים נמשך שלטון מנהיגי המחבלים. מלבד זאת, ההחמרות וההגבלות על האסירים הביטחוניים הוחלו עוד לפני בואו של מיימון לשב"ס, כבר בתקופת סויסה והנהגת המשטרה. חיים בר־לב — לאחר שקיבל המלצות מומחים בירוקרטית — המליצה על דרכי הטיפול באסירים הביטחוניים ועל הגבלת צעדיהם וצימצום חופש הפעולה שלהם. גם בנושא זה מיימון לא המציא את הגלגל.

בהתפטרותו ללא עת, אכזב מיימון את שר המשטרה. בר־לב צריך להסיק מסקנות מהמינוי הכושל של שני הנציבים שהביא לשב"ס. מעולם לא שרתו נציבים תקופה קצרה כל כך כמו בימיו של בר־לב. יש לקוות שהנציב החדש, ניצב לוי שאול, המגיע מהמשטרה (עם אופציה לחזור אליה) לא יאכזב כקודמיו. יש לו ותק ונסיון פיקודי ועבר ביטחוני. הוא מוכר כקצין מקצועי, שקול ונבון, היודע להסתדר עם אנשים ונושא עצמו בעל מעמד. לצידו יש צורך להציב כראש מטה וכסגן, קצין בכיר וותיק מהשב"ס, שיוכל לסייע לשאול לקפוץ למים הגועשים של שב"ס מבלי לטבוע.

המאבק על היציבות

מאת אברהם טל

המשימה ל"שנת הבחירות" המתחילה היום: למנוע הידרדרות ולשמור על הקיים עד אחרי שוך הסערה

שנת הכספים 1988 תיפתח בעוד חמישה חודשים — והיציבות בכושלי המשק הישראלי — אבל אפשר לראות כבר מעכשיו: במרבית הנושאים המאקרו־כלכליים החשובים קיימות בעיות התובעות במפגיע פתרון, אם רוצים לשמר את ההישג הגדול ביותר של המדיניות הכלכלית — היציבות. היה מקום לדאגות גם לו היתה 1988 שנה רגילה; הואיל ותהיה זו שנת בחירות — ראוי להצמיד מכפיל לכל דאגה. "שנת הבחירות", במובן הקלנדרי המילולי, מתחילה החודש, ומעתה עד נובמבר 1988 ירחף איום על הישגים שהושגו מאז יולי 1985. המשימה היא לשמור על הקיים; על התקדמות לא מציאותי לדבר.

● הגירעון התקציבי: מקור הדאגה הראשון הוא תקציב 1988, שבגיבושו עוסקים כעת במשרדי הממשלה. לפי הערכות האוצר תסתיים שנת הכספים הנוכחית בגירעון מקומי של 1.2 מיליארד שקל, כמתוכנן. למעשה רק הסכום הכולל הוא "כמתוכנן"; זה נוצר כתוצאה מקיזוז חריגות חיוביות (הכנסות ממיסים) ושליליות (אי־ביצוע החלטות שעליהן הושתת התקציב, כגון אגרות חינוך ובריאות וביטול סובסידיות, ותוספות שכר חריגות). לפי הערכת האוצר, אם לא יתקבלו החלטות חדשות כבסיס לתקציב הבא, יהיה הגירעון לא 1.2 מיליארד שקל, אלא 2.2 מיליארד — סכום שלדעת כלכלני האוצר יסכן את היציבות. את הקרב על התקציב הבא מתחיל איפוא האוצר מקו התחלה זה: יש להבטיח שהגירעון המקומי בשנה הבאה לא יהיה גבוה מהגירעון בשנה השוטפת. משמע — דרושות החלטות לקיצוץ מיליארד שקלים.

המשימה נראית כמעט בלתי־אפשרית, גם בשנה רגילה. הנושאים הקלאסיים המיועדים לקיצוץ — בתחומי החינוך, הרווחה והבריאות בעיקר — הוכיחו עמידות שאינה ניתנת כמעט לעירעור בשנים רגילות, קל וחומר בשנת בחירות. תקציב הביטחון זכה בחסינות פורמאלית. קיצוץ ריאלי ניכר בסובסידיות יהווה בעיה קשה — חודשים מעטים לפני יום הקלפי (עד אפריל 1988 מנוע האוצר מקיצוץ בסובסידיות לפי הסכם עם ההסתדרות). בנסיבות אלו נראה יעד הקיצוץ כמשוכה בלתי־עבירה כמעט.

● פירעון חובות פנים: הבעיה מחמירה כאשר מביאים בחשבון את חובות הפנים. על־פי נתוני האוצר יהיה היקף פירעון החובות בשנה הבאה (קרן בלבד) כ־14.3 מיליארד שקל — כמעט כפול מהיקף הפירעון השנה. הגידול נובע בעיקר מהצטברות מועדי פרעון מילוות מלחמה שהונפקו ב־1973. יחד עם הריבית יסתכם הפירעון ביותר מ־20 מיליארד שקל (השנה כ־12 מיליארד). מיחזורו של סכום כזה בלי להעלות את הריבית (על הכרוך בזה מבחינת העלות לתקציב, מחיר ההון במשק ועתיד הצמיחה) מציב גם הוא אתגר חסר־תקדים בפני האוצר.

● שער החליפין: מעטים אנשי־משק וכלכלנים שחיד כופרים בצורך בפיחות השקל. אילו השיקול היחיד היה מתחום סחר־החוץ, ההתנגדויות לפיחות נובעות מהחשש להשפעתו השלילית על המחירים.

אם לא יעוכב מעלות העבודה, כדי לבצע פיחות במתכונת שהצליחה בתחילת 1987, על האוצר לזמן יחד החזר כלשהו למעסיקים עם עיכוב תוספת שכר. ההזדמנות הראשונה לכך היתה עכשיו — עם תשלום תוספת היוקר בתחילת נובמבר — והיא לא נוצלה. ההזדמנות הבאה תבוא כנראה רק בסביבות מארס־אפריל — מועד מאוחר וגם רגיש ביותר קרוב כדי לתחילת מערכת הבחירות.

בעיית הפיחות עלולה להחמיר עם תימשך הידרדרות הדולר. אמנם ירידת ערך המטבע האמריקאי משפיעה באופן חיובי על היצוא לאירופה ויפן ובתחום החזר חובות דולריים, אך עלולה להחמיר במידה בלתי־נסבלת את מצבם של מפעלים המייצאים בעיקר לגוש הדולרי. במקרה ירידה חדה והמשכה בערך הדולר עשוי הפיחות להיכפות על הממשלה גם ללא הסדר מקח.

● שכר ותוספת יוקר: מאחר שנכשל הנסיון לקבוע הסכם עבודה לשנתיים במיגזר הציבורי, והסכם השכר במיגזר העסקי פוקע במילא במארס 1988, יעמוד המשק, במו"מ כולל על הסכמי עבודה חודשים ספורים לפני הבחירות. העימות הצפוי בין העובדים לבין המעסיקים עלול להיות חריף מברגיל; מחד יטופחו במתנה העובדים ציפיות שההישגים יהלמו את נתוני שנת הבחירות; מאידך, המעסיקים העסקיים, מדאגה לריווחיות היצוא, והמעסיק הציבורי, מדאגה להשפעות על התקציב, התרמה, הביקושים וכו', ינסו לבלום בכל יכולתם את הדרישות. מה תהא תוצאת העימות הזה אפשר רק לנחש.

העימות עלול להחמיר אם אכן האוצר יתמיד בקידום הרעיון לשנות את הסכם תוספת היוקר. הצעה בעניין זה מבוססת על ההערכה, שבתנאים הקיימים הסכם תוספת היוקר הוא למעשה הבסיס לגידול בשכר הריאלי (כ־11% ב־1986 ו־8% לפי המשוער השנה), ולא לשמירתו. קשה לראות שההסתדרות תסכים לוותר בכלל — ובשנת 1988 בפרט — על הסכם תוספת היוקר, בדיוק מאותה סיבה, שבגללה האוצר היה מעוניין להיפטר ממנו.

● הרפורמה: ועדת ששינסקי תגיש בקרוב את המלצותיה, ולהלכה הן מיועדות להתבצע (אם יאושרו) באפריל 1988. גם בתחום זה יש פוטנציאל התנגשות בין האוצר לבין ההסתדרות, שאחדים מהישגיה בעבר יעמדו בסכנה אם ההמלצות יהיו כפי שמשקיפים רבים מעריכים. הרפורמה — רצויה ככל שתהיה להבראת המשק — עלולה להיות קורבן שנת הבחירות.

● מבצעי הצלה: בפגישתו עם כתבים כלכליים בשבוע שעבר אמר הממונה על התקציבים כי בתקציב הבא לא יהיה מקום למבצעי הצלה של גופים הנתונים בקשיים — לרבות מפעלים ביטחוניים. קביעה זו יכולה להיחשב משאלת־לב בעייתית גם בשנים רגילות: האילו המחשבה שחבר ממשלה מצוי, שעינו האחת פוזלת לנובמבר 1988, ירים את ידו בעד החלטה שפירושה סגירת מפעלים ופיטורי מאות עובדים, חודשים אחדים לפני יום הדין — שייכת למדור "נדמה לי" ולא למציאות הישראלית המוכרת.

• • •

אין לקנא בראשי האוצר שינסו להשאיר את המשק על נתיב היציבות תוך כדי מעבר במסלול החתחתים המתואר. הסיכוי להצליח מותנה בהחלטה חד־משמעית של שתי המפלגות הגדולות, להשאיר את ענייני המשק מחוץ למערכת הבחירות: משאלה סבירה בהתחשב בכך שבנושאים הכלכליים אין וויכוחי־דעות מהותיים בין המפלגות; משאלה דימיונית לחלוטין אם מביאים בחשבון את הנפשות הפועלות ואת עוצמת המתיחות שביניהן.

שיראק: גם אני פה

מאת יואב טוקר

פאריס

ראש הממשלה הנמרץ של צרפת מגיע היום לירושלים, מצוייד במתכונת מחושבת שאמורות לעגן בקברם את אבותיה ההיסטוריים של הציונות. שיראק מאמין שניתן לערוך ביקור רשמי בישראל מבלי לעשות פוליטיקה בוטה; או, ליתר דיוק, שניתן מבחינתו לעשות בישראל פוליטיקה צרפתית או ביתן לאומית גבוהה, מבלי להיכנס משמעותית לעובי הקורה של מה שמסובך ללא תקנה על סדר היום המדיני של המזרח התיכון.

וזהו, בכל מקום, משכבת הפתיחה באופן שבו התמיד הצד הצרפתי להכין משך החודשים האחרונים את הביקור הזה: המפליה הצרפתית מבקשת לדמיין ביטוי חגיגי על מיתרים סמלים — זה הרי ביקור רשמי ראשון של ראש ממשלה צרפתי בישראל — תוך שמירה קפדנית על שמירה־ורגש בעמדות המדיניות המסורתיות.

הכוונה הצרפתית היא לטפטף טיפות קטנות ומדודות של מה שנאמר כבר עשרות פעמים, ולא לסטות ממנו כהוא זה: תמיכה ב"רעיון הכללי" של ועידה בינלאומית, אבל בגבולות האריכות המדוקדקים, אלה המתחייבים מן הויכוח הפנים־ישראלי בנושא; חזרה על מינון בדוק היטב במערכת ההזדהות בשאלה הפלסטינאית ובסוגיית הריבונות הישראלית בירושלים.

הגורם היחיד במיגזרים מדיניים גבוהים אלה אמור להיות מה שהצרפתים מכנים "המאבק לזכויות האדם": כאן כבר הבטיח שיראק בעבר נאמנות של ממש במאבק למען היהודים במדינות מצוקה — גם בברית המועצות, גם בסוריה — והכוונתו לעשות בארץ בתחום זה הרבה והבלטה במקומן של כוונות מפלפלות בתחום המדיני המשמעותי, מביא שיראק בכליו שורה ארוכה, חשובה כשלעצמה, של נכונויות בתחום הדו־צדדי: מהסוג שהדיפלומטיה המקצועית כה אוהבת לנפנף בהן, אך קשה לנעוץ בו שיניים, ובוודאי קשה להשביע בו תאבון מדיני. מהסוג שישראל מורגלת בו, לטוב או לרע: קשרי־סחר, השקעות תעשייתיות, פרוייקטים של מחקר משותף, טכנולוגיה. לא מתחזכות יותר מדי, לפחות לא מהצד הצרפתי, וחלילה לא ביטחוניות, בתי־ספר, טקסים, חילופי תרבות; משהו שאם רוחקים מהלך המחשבה שמאחוריו עד כדי קריקטורה, ניתן להקביל אותו לשיטות ביקור של ראש ממשלה צרפתי בבלגיה או בשוויץ; כאילו יכול היום ראש ממשלת צרפת לבוא לישראל ל"ביקור היסטורי", לקשור — לפחות מבית — את הפיחות המתבקשים, ולנהוג באבטלת הפריצה הזאת בישראל כבמדינה ככל המדינות.

סוף עידן היחסים הרגשניים

כל זה מזכיר קצת את הפרספקטיווה המשוערת של מדינת היהודים בין האומות, כשנוגן שב ביקשו להלום בשעתו האבות האידיאולוגים של הציונות. השאלה היא כמובן, עד כמה מעשי יישומו של זה במציאות המזרחית־תיכונית העצבנית של היום. האמנם יצליח שיראק שלא למעוד בעת שייתחכך בשלל עדינויות מדיניות, מהסוג שקשה לעקוף במהלך מסע בישראל, מאור בורקורים?

מגמת הפסטורליזציה הזאת — אפילו אינה מעשית לחלוטין — אמורה להתמיא למערכת היחסים בין פאריס לירושלים יחסים שסוד היום שלהם מעשיר והולך מזה שנים אחרות, לאחר כ־15 שנות פיקים קשים של עימות, עצבנות, מתחים. את נקודת המפנה המשמעותית ביותר בתולדותיהם העכשוויים של יחסים אלה רשם הנשיא מיטראן בביקורו בירושלים, באביב 1982.

זה, אגב, האיכבר שמחזיר את ביקור שיראק אל קרקע צרפתית מבוזקת, כלומר, למישור התחרות הפוליטית שבין ראש הממשלה שיראק, איש הימין, לבין הנשיא מיטראן, מנהיג השמאל. שני ראשיה של הדואטציה הצרפתית הכפויה, ידידים ותיקים, מתפקדים מזה קרוב לשנתיים בלית־ברירה זה לצד זה, ב"קוהביטאסיון". יתכן שלקראת הבחירות לנשיאות באפריל יתייצבו השניים זה מול זה. בינתיים הם צובעים, בווסת קוסמטיקה שלטונית שופעת פולקלור, חילופי אגרופים על ימין ועל שמאל.

משמעותו המעשית, האלקטורלית, של "הקול היהודי" בצרפת אינה מקבילה אמנם לזו שמוצאים בפוליטיקה האלקטורלית בארה"ב. אבל בצרפת של היום, הגם זו מציאות מתניפה ליחסים המשתבחים והולכים, הפכה התמיכה בישראל ל"מנוטון". זו תפנית חשובה מבחינת ישראל, ואסטרטגיות מנקודת ראותו של מי שרץ לנשיאות.

חיזור במעט צבעוני

מבחינה זו הזרגת המשמעות הצרפתית הפנימית של הבעות תמיכה בישראל מן ההשלכות על הערכותיו של המיגזר היהודי לבית; שכן בהקשר הביקור בישראל של שיראק, מייחסים אגפים של פאריס הפוליטית. לשיראק הסכות־גבול חשוחות: מכירים כאן את העבר ה"עיראקי" הארוך, הנמשך, של שיראק: את יחסיו המיוחדים, בחלקם מסתוריים, עם נשיא עיראק סאדאם חוסיין; את שלל הפרשיות שטרם הובהרו בסיפור היחסים הגרעיניים בין בגדאד לפאריס; המסתורין סביב המעורבות הצרפתית הישירה בפרוייקט הכור "תמוז", לפני הפצצת חיל האוויר הישראלי ב־1981 ולאחריה — דיווחים ושמועות על נכונות שיראק לסייע בשיקומו.

בקרב השמאל הצרפתי — וגם בקרב פעילים יהודים — מואשם שיראק בפידום בחיזור מעניין, כמעט צבעוני, אחר ישראל. דווקא עכשיו, ערב הבחירות. האשמות אלו נלמד עתה, בפאריס ובירושלים, גם לכיוונו של שגריר ישראל בפאריס, עוזיהו סופר, שפיתח בשנתיים־שלוש האחרונות מערכת יחסים הדוקה, אישית במיוחד, עם שיראק. זו מערכת יחסים שכל הקהיליה הדיפלומטית־פוליטית בפאריס מתקנאת בה. אבל יריביו של שיראק — ולהבדיל, יריביו של סופר — מצביעים עליה בעל "הגומה", חוסר איזון בוקמה העדינה של היחסים הישראליים עם שני אגפיה המנוגדים של המימשל הצרפתי.

אחרים מן הפעילים היהודיים אף הרחיקו לאחרונה מאד בהעתקת העימותים הצרפתיים הפנימיים אל גיזרת היחסים שבין שתי המדינות: עד כדי התאור האבסורדי של ביקור שיראק בירושלים בבחינת "ארוע מזיק" לישראל, בשל העלות שהוא עלול לגרום על קרקע פוליטית צרפתית.

אלא שגם התאור הגבולי הזה מכיל בקירבו בעקיפין את ההארה הראויה לעמוד במוקד הביקור הזה: אם יכולים היום יהודים טובים בפאריס לחשוד ב"נזק" כביכול של ביקור רשמי של ראש ממשלה צרפתי בירושלים, הרי שיחסי ישראל צרפת עברו כברת דרך ארוכה מאד.

מצב רוח / ב. מיכאל

מגש הכסף הקטן

ארבעה הירהורים בנושא הטראנספר

כבוד השר יוסף שפירא (שעל־פי הסכם ביני לבינו הוסכם שהוא לא יקרא לי "מיקילה", ואני לא אקרא לו "יוסקה"), הוא הראשון שהחזיר את המילה "טרנספר" אל מקורה: הלא בטרם הוחדר שלא כדרך הטבע אל ענייני הדמוגראפיה, שירת ה"טרנספר" בעיקר בעולם הבנקאות והפיננסים: העברות שונות של כספים ושטרות־חוב, מניות, תעודות, חיובים וזיכויים.

כבוד השר יוסף שפירא איחד את שני העולמות. מעתה — "טרנספר" הוא מושג מעולם הדמוגראפיה המוניטארית. משמעותו החדשה של ה"טרנספר" מעלה מספר הירהורים. הראשון שבהם הוא גם המתבקש ביותר: הרי אין להעלות על הדעת כי כבוד השר יוסף נגוע בגזענות. לא־כן; ובכל אופן, אין להעלות על הדעת כי מדינת־ישראל היא מדינה גזענית. לכן חשוב להבהיר כבר עתה, עוד בטרם הגיע הרעיון לקריאה שניה, שהצעה להסתלק מכאן תמורת 20,000 דולר מוצעת לכל תושבי מדינת ישראל והשטחים הנתונים לשליטתה, ללא הבדל דת, גזע ומין. מדוע תישלל זכותו של תושב אחר מצוקה יהודי לקבל מן המדינה קצת עזרה בהתיישבות ראשונה בארץ נוחה יותר?

קיים כמובן חשש סביר כי מספר היהודים בתור לקבלת "זכויות יהודי" יעלה עשרות מונים על מספר הערבים. אך אסור לשכוח, כי על אף העובדה שתופעה שכזאת לא תסייע בפתרון הבעיה הדמוגראפית, היא תתרום תרומה משמעותית לפתרונן של בעיות רבות אחרות: מהקלה במצוקת־הדיור, דרך צמצום תקציב־הסעד, ועד להפחתת מצוקת־האוכלוסיה ופינוי מקומות־עבודה למפוטרי הלביא ורשות השידור.

ההירהור השני, הנובע במידת־מה מן הראשון, מעלה את האפשרות כי הצעת־פינוי מיוחדת כזאת תעמיד סוף־סוף למבחן חד וברור את השאלה הבוערת ביותר בפלסטינאיות: כי הוא העם שליבו קשור בכבלים רבים יותר לארץ הזאת; אנחנו, או הם? ישיבתו של מי איתנה יותר? ה"צומוד" של מי צמוד יותר? אדרבה — נראה מי יעמוד בכבוד רב יותר במבחן הכסף. האין דרך הזאת לבירור הזכויות על הארץ, הומאנית ועדינה אלף־מונים מדרך האש והחרב?

ההולכים יקחו את הכסף. הנשארים יקחו את הארץ.

ההירהור השלישי עוסק בסיכון מסויים שהטיל עלינו כבוד השר יוסף. הצעתו מהווה אלמנט חדש והמוכן לאחרה כסף. לא בלתי־סביר להניח כי כמה ממדינות־ערב ישמחו להתמודד עימנו על המגרש הזה: "אתם אומרים 20,000 לערבי? בבקשה; אנחנו נותנים 50,000 לכל יהודי־עוזב".

השר יוסף יעלה את הצעתו ל־60,000, ושר התעשיה הסעודי יעיין בקלפיו, ישאף שאיפה עמוקה מן הסיגר ויגיד: "60,000 אלף שלך לכל ערבי שנשאר, ועוד 80,000 לכל יהודי שעוזב". וכמה ייבכך הבשוק, והמוזירים יאכזו וילכו. עד שאחד היושבים סביב השולחן ירים את ידו ויגיד "מצטער. זה גבוה מדי בשבילי. אני בחוץ". ויש בלב מישהו ספק מי יהיה זה שעריסת הלוטנים שלו תבלה ראשונה.

ההירהור הרביעי הוא דווקא הירהור נוגה. כבוד השר יוסף שפירא אפילו לא שם לב כיצד הוא פוסל במוזמהזאת; רק על פניהם נראים דבריו כיהירות מתנשאת של מי שאומר — "הבדלה הערבית הזאת ניתנת לקנייה בכסף".

למעשה נחשף כאן יותר משמץ קלסתר של כבוד השר, וגם שמץ ממה שהוא חושב על בני עמו הוא, שהרי, אדם שהוא סמוך ובטוח כי אין נוטשים מולדת תמורת כסף, לא היה מהין להציע הצעה שכזאת לזולת. ומכלל הלאו הזה אתה למד את ההן; רק מי שסבור כי גם מכורה ניתנת למכירה, היה מעיז להעלותה. לכן, מקהסתם היה הלך־מחשבתו של השר יוסף בערך כזה: "אפשר לקנות הכל בכסף. הרי אנחנו, היהודים, נדדנו מארץ־לארץ בעקבות המצלצלין, ואנחנו ממשיכים לעשות זאת גם בחשבוננו על הארץ האמורה להיות מולדתנו. לכן, אין שום סיבה בעולם שהערבים ינהגו באופן שונה. הכל שאלה של מחיר".

וכשהשאלה היא המחיר — אנחנו היהודים במצב קשה. תשאלו כל אנטישמי.

שיעור מאלף בהשקעות

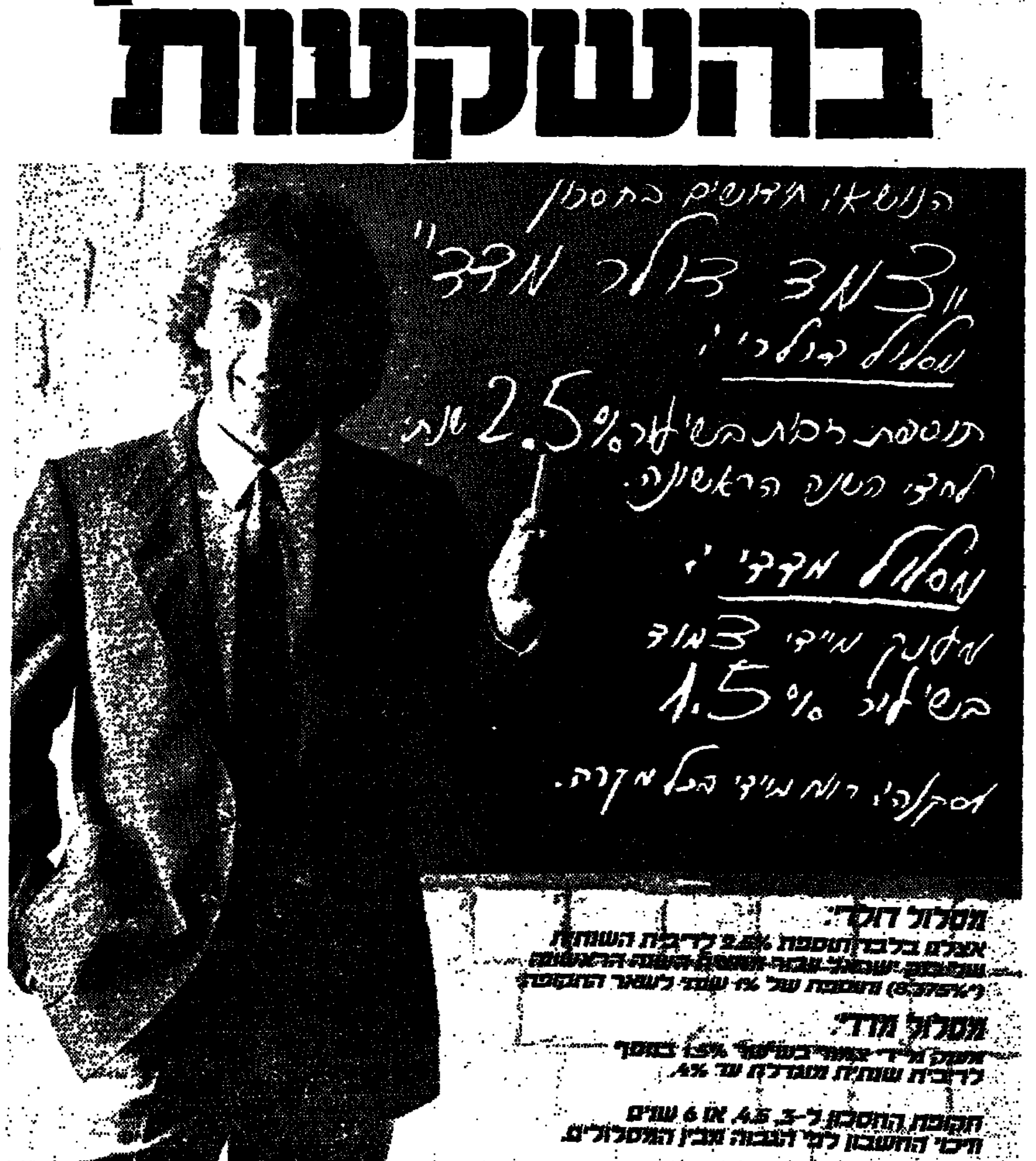

هكذا من الأصل

דוקומנטה 8 ותל חי 3

ניסיון לבחינה וסיכום של בעיית האמנות הסביבתית, או "אמנות וסביבה"

מאת דני קרון

480 אלף איש, אשה ונער ביקרו ב־100 ימי דוקומנטה 8 בקאסל. הציגו בה בין היתר ששה אמנים ישראלים, ומעצב אחד שנבחרו על ידי ההנהלה. מבקר ה"ניו יורק טיימס" מצא לנכון לציין במיוחד את הקבוצה הישראלית כקבוצה חזקה במסגרת הכללית של הדוקו־מנטה, והישראלים זכו להערכה בעיתונות ובירחוני האמנות באירו־פה ובארה"ב.

למרות זאת, רק אוצר צעיר אחד, אודי הס, ארגן וערך תערוכה קטנה וצנועה בסדנאות ירושלים, וכך דיווח לשוחרי האמנות בארץ על הפרויקטים של ששת האמנים. להצגת כל אחד מהם עמדו לרשותו 50 ש"ח בלבד.

התערוכה הקטנה והצנועה בס־דנאות היוצר בירושלים נפתחה, ובתל חי הסתיימו אירועי תל חי 3. זהו אירוע סמנוני של אמנות עכשווית, שהשנה קיבל, הבציק, כי־סוי רב על ידי התקשורת בארץ. בארץ יש רק אירוע אחד כזה, שהופך לאט לאט לגן פיסול בטבע. הרעיון נולד לפני 8 שנים בליבם של טולי באומן ולנה, אשתו, שניהלה את מדרשת תל חי.

תל חי אחד ושניים נמסרו לידיו של מבקר האמנות אמנון ברזל. הוא הצליח לעניין באירוע אמנים מ־חו"ל: אלן קפרו, שרלוט מורמן, אופנהיים, יוכן גרץ, אברהם דוד קריסטן, ניקוס פופ, סטצ'ולי, ומבק־רים כמו מנפרד שנקנבורגר או פייר רסטני, ג'אן קרלו פוליטי ואחרים.

בשנים האחרונות מקובל להעמיד לרשות אמנים פארקים, גנים פרטי־יים וציבוריים באירופה, אסיה וארה"ב ולבקש מהם ליצור במיוחד למקום. אין זו עוד קניית פסל והצבתו בגן. ברם המכר, מנהל מו־זיאון קרלר־מלר באוטרלו שבהולנד, היה אולי מהראשונים שהקימו גן פסלים הציבו פסלים בשטח פתוח, בין עצים, ליד שבילים, על מדשאות. כך עשה גם קנוט יינסן במוזיאון לואיזינה בדנמרק. היה זה מעין המשך לפסלים המוצבים בגני הברוק באיטליה, צרפת ואירופה, כמסמני שבילים ומאכלסי פינות.

שונה מתפיסה זו הוא פרקו די־פצי שבבומרצו שבאיטליה. שם כבר במאות ה־16 וה־17 יצרו פיסול סביבתי "שימושי" השייך למקום ומהווה קומפוזיציה טוטאלית, עם מסלול של הפתעות ותגליות. בזמנו זה הוא אולי הראשון בו הפסל אינו יותר חפץ הניתן להעברה לכל מקום וממשיך לשמש בו כערך כספי, הניתן למכירה על ידי המקים או יורשיו.

אין ספק שלאמנון ברזל היתה תל חי חזרה כללית לפני שקיבל לידיו את הקמת המוזיאון בפארק הפתוח של ג'יליאנו גורי בצלה שבטוס־קנה, ולשם הזמין את ריצ'ארד סרה, רוברט מוריס, אליס הייקוק, פטריק ואן פובריה ואחרים. היה זה אחד הנסיונות הראשונים ליצור אמנות כולל קבוע מגן, כהתייחסות למקום ובהשתלבות עם המקום: פיזית, חומרית, ויזואלית והיסטורית. זה מה שהפך את צלה להצלחה ולאתר לעלייה לרגל של שוחרי אמנות ואמנים מרחבי עולם. מאז, כפטריות אחרי הגשם, צצים גנים כאלה בכל מקום בעולם.

פלור בקסט, שנתמנה למנהלו האמנותי של אירוע תל חי 3 המשיך בדרך שנקבעה, אך חיפש הפעם אמנים צעירים, ידועים פחות בארץ ובחו"ל. הוא ביקר בעשרות כסדנאות של אמנים שונים ובחר את הראוים לו. כך פעל גם כשהרכיב את תערוכת הפיסול הגדולה בנרשא "הורקפניגר" לפתיחות המוזיאון שלו באמסטרדם, שהוא אחד היפים באיר־ופה, תמצא כמבהגנמל משופץ. חלק מהעבודות מוצגות בתוך הגן הפמוי לקבע בסביבת הנמל, כשרוח הסתיו של הים מתנהר מלטפת אותם.

רוח שונה מאוד שלנו — הגלי־לית, היבשה, שצינה במקצת את הטיילים המבקרים הרבים שטיפסו מדיעים כשהם מחפשים את הפסלים המסתתרים בהר. טוב עשה בקסט שפיזר את הפסלים בנוף, אך חבל שהמארגנים לא דאגו להקל על המבקרים הרבים להתמצא בשטח. דבר זה גרם להתמרמרות ולהרגשה רעה באירוע חשוב זה.

דוקומנטה 6 שגם אותה ניהל שנקנבורגר בשנת 1978 היתה אירוע ראשון של פיסול שניצב בנוף ובהתייחסות לנוף. היה זה האירוע הבינלאומי הראשון בו הפנים האמן את הקשר לסביבה, לעץ ולאבן, הפך אותן לחלק מיצירתו, ואת האדם לחלק שאליו היצירה מכוונת ומתכוונת.

דוקומנטה 8 שנעלה בספטמבר חוזרת במידה מסוימת על עצמה בכל הקשור לפיסול בגן. אמנם בשלב אחר וברמיזה אל החפץ בגן הגייד. אך החידוש הוא בנסיון להציג את האפשרויות של האמנות לנסות ולפתור בעיות אורבניות, ולהתערב בסיטואציות אורבניות, כדי לתרום לאיכות הסביבה ולחיי היום יום של האדם והחברה. כוונת הפתיחה של שנקנבורגר היתה להפוך את האירוע לפורץ דרך בת־חום זה. הוא לא הצליח להגשים את הרעיון הזה, אולי משום שעדיין זאת אולי אחת הבעיות האמיתיות של היצירה, לקראת שנות האלפיים. האמנות נמצאת עדיין בחיתוליה, והדרך מהחפץ בקונטקסט האורבני אל הסביבה הקשורה, המארגנת ההפכת לטוטאלית, היא עדיין ארוכה.

אמן של ניגודים

מאת ציונה שמשי

רטרוספקטיווה של האמן ברנרד רדר, במוזיאון הרצליה

סעיף 'האמן היהודי' היה תמיד עבורנו מקור לא אכזב לחסמנות ופרשנות. האמנות יכולה להרשות לעצמה להיות מעבר לכך וללא התייחסות לדתו ומינו של היוצר. לא כן הפרשנים וההיסטוריונים. הנטייה המתמדת לבדוק את חיי היוצר ול־הציבו במשבצת מוגדרת לנוחות הניתוח עושה את שלה גם במקרה רדר, שהיה אחד האמנים המעניינים המשמוחים שקמו לנו, והזמן בהחלט נדיב כלפיו.

התערוכה נערכת ביום הולדתו ה־90. הוא מת בגיל 60 בארה"ב, וחשוב להסתכל בעבודותיו בהשר־אה לנעשה בתקופה בה נוצרו, ובר־איה כוללת את הדרך בה עבר ביצירותיו. רדר היה מין 'פריק' אמנותי שידע היטב חזי את הנעשה, סביבו, אך פיתח לעצמו מערך תיאורי שונה, שקשר אותו לקלסי־קה בהמאריאציות של תחילת המאה, ומאוחר יותר — בתוספת אישיות שגם אם נשענו על סמלים מוכרים, נראו אחרת בעצם ציורתם.

הוא היה יליד אוסטריה, צמח לתרבותה ושירת בצבאה במלחמת העולם הראשונה. היתה זאת מלחמה ששינתה פני עולם בתפיסת מהות האדם. היא היתה קטליזטור אדיר בכל ההתרחשויות באמנות, ומאז אותה מלחמה שום דבר לא נשאר כשהיה.

האדם חדל להיות מרכז היצירה. חפצים ומערכים יומיומיים נעשו לדוגמנים ומעבירי מסר. השאלות החדשות שנשאלו באמנות היו דו־מות לאלו שנשאלו בחיי יום־יום. גם הצללים שהטילו יצירות האמנות היו שונים לחלוטין. הציירים היו פורצי הדרך ונותני הטון, והפיסול צעד אחריהם בפיתוח בעיות יוצר־ריות. האקדמיות לאמנות באחוז בכוח במסורת, ברגעים האחרונים לקיומן כמרכז ללימודי אמנות.

רדר למד באקדמיה בפראג, ולאחר מכן חי ופעל בין סטשטוביץ' לפראג כאמן־רשם וכפסל באבן. באותה תקופה התקבלו תערוכותיו תמיד באהדה. עבודותיו היו מלאות שמחה ונעשו תמיד ברוח טובה, מבלי להפוך את האמנות למטרידה. כפי שהיה הדבר בראש מעייניהם של מרבית האמנים שפעלו אז במרכזי האמנות דאז —פאריס ואיטליה.

רדר ברח מפאריס בעת פלישת הנאצים והמשיך לנדוד עד לנחיתתו בהוואנה, בה עסק גם ביצירות גרפיות. בחלק האחרון של חייו היה בין ארה"ב, בה התאורו חכה להערכה וסיוע, ובין איטליה, בה ביצע רבות מעבודותיו, ובה היתה הפעילות האמנותית רבה יותר באותה תקופה.

הוא היה אמן רב־גוני. עבודותיו הגרפיות העבירו הרבה מרוחו הפרו־עה. תכניות האדריכלות שלו היו חדשניות בהרבה מיצירותיו האחרות: בתים חדשניים וחללים המאפשרים לאדם להיות משוחרר מהמסגרות המקובלות. פעילותו בט־כניקות ובמדיות שונות היתה מקור השפעה מתמיד על כל אחד מהנושאים בהם עסק. דמות האדם המשיכה להיות מרכז בפסליו. הפי־סול החופשי בפני השטח בברונזה היה קשור לציור שלו, ולתחש המעולה שאפיין את עבודותיו. הוא ידע לנצל טכניקות במירביותן, וחלק גדול בשינויים שעבר היו גם בזכות המעבר לעבודה ביציקת ברונזה.

הניגודים היו סכבים עיקריים בחייו ובתיאוריות שלו. בבסיסו משפחה אדוקה, האמונה על סיפורי ניסים הנפלאות חסידיים. בחייו בד־רים וספינת תרבויות שונות ורבות. הוא היה הוגה שהרגישות השתל־טה על כל דעותיו. הוא הכיר בחשיבות השכפול וההפיכת מדי־מים שיכפוליים לזוג פעמיים. היו בו אמונה וגם נשיאת דגל הצורות החופשיות בחלל, ופסלים בעלי מרכז כובד המעניק להם את איכות המרעקה החלום המיוחדים ליצירו־תיו.

אולי זהו יחודו כאמן יהודי בת־קופה בעייתית כל כך לא רק בחיי אדם, עם ועולם, אלא בעיקר בהגדרות האמנות. דבורה שקף, הממונה על עזבונו, ומוזיאון הרצ־ליה, בסיוע אחרים רבים, מצליחים להעלות תערוכה שחשוב לראותה ולהבין טוב יותר פרק נוסף בתול־דות הפיסול החדש.

מוזיאון למכירה

במתיו, אחת לשנתיים, מאז 1959, נערך בארמון סטרוצי, בליבה של פירנצה, יריד בינלאומי לעתיקות, הגדול מסוגו בעולם. זהו מעין מוזיאון שכל המוצגים בו עומדים למכירה ובמשך שבועיים אפשר לרכוש בו תמונות, רישומים ופסלים, אבל גם רהיטים עתיקים, תכשיטים, גובלנים, כלי כסף, חרסינה וזכוכית בני יותר ממאה שנה, והן מימצאים ארכיאולוגיים.

מאז נפתח לראשונה משקף היריד את המתרחש בשוק העתיקות הבינ־לאומי. תחילה הוא נועד בעיקר לאספנים ולמוזיאונים והיה מוגבל לבעלי אמצעים גדולים. השוק היה אז יותר סלקטיווי ולרוב עשיר יותר מאשר היום בעבודות מופת. אז אפשר היה לרכוש, למשל, ציורים ורישומים של כמה מגדולי הרנסנס האיטלקי כג'וטו או מיכאלאנג'לו, של ציירי ונציה הגדולים כטינטורטו ועוד.

במאה ביתני היריד במאלאצו סטרוצי מוצגות השנה תמונות ורישו־מים מאסכולות ומאריצות שונות החל מאיטליה של המאה ה־15, האסכולה הפיאמונטית בשיא שגשוגה והאסכולה האיטלקית של המאה שעברה. יש גם כמה יצירות של אמנים מתקופת בין מלחמות העולם, לרבות מודיליאני, ויש עושר רב של רהיטים מרשימים ושל כלים שונים, רביב מהם מבנבון הליבארטי האופנתי. בין היתר עומדים למכירה פסלים קטנים של ג'יאמבולוניה, מגדולי אמני המאה ה־16 באיטליה. היריד עשיר גם הפעם במימצאים ארכיאולוגיים מתמורת הרחוק, בעיקר מסין מתקופת ממלכת מאנג ועד ממלכת מינג. אבל בצידם הפעם גם תכשי־טים חדישים יותר שהובאו על ידי כמה מגדולי סוחרי התכשיטים בימינו כמו קרטייה, ואן קלף או בוקא. (מאת חולדה ליברנזמנת, פירנצה)

הפילהרמונית על אי בודד

דגימה מהרפרטואר של התזמורת במשך 50 עונותיה מציירת תמונה עגומה של מבחר מוגבל

מאת ד"ר מרדכי וירשובסקי

רבות כבר נכתב ודובר על אודות משדר הטלוויזיה על התזמורת הפילהרמונית. לא אכנס לשאלה של הגינות הביקורת, הר־צדקיותה, זה הנאה שהודגשה לדרוך על יכלות המשדר. מה שהפריע לדעתי יותר מכל הוא, שהמשדר לא התמודד עם הבעיה המרכזית של התזמורת הפילהרמונית והובהה לקהל מאזי־ניה.

ייאמר מיד, התזמורת היא תזמורת טובה מאוד. היא יכולה להגיש למאזינים ברמה טובה מאוד את כל ספרות המוסיקה לתקופותיה. ואין לכך קשר לגודלה של המדינה או לבעיותיה השונות: מבחינה מק־צועית זוהי תזמורת טובה מאוד, הגם שבעבריה גרועים שלה קשה להב־חין בכך.

זוהי גם תזמורת חרוצה, הנותנת (בהשוואה לתזמורות בעולם) הרבה מאוד קונצרטים, דבר זה יש לזקוף לזכותה. הטענות שכה הבלטו במשדר הטלוויזיה — על ביטולה של סדרת הפועלים, או שהתזמורת עורכת נשפים שנתיים מפוארים וסנוביסטיים — הן טענות מגוחכות. אם התזמורת יכולה לגייס לאיזון תקציבה, או לקרן הפנסיה, או לכל פעולה אחרת, כסף על־ידי נשפים שנתיים שבהם שולטים ברמה הפרוות הבושם ולא מרצים הייזה, הרי אין בכך כל רע וחלק מסוסרות הציבור בארץ ובעולם עושים כך. דבר זה בוודאי עדיף מלהתמקח עם הממשלה או עם עירייה על עוד מענק כספי.

אשר לסדרת פועלים — בהיעדר כל הגדרה המקצועית (בהבדל מהגדרה אתנית) מיהו כיום פועל בישראל, אני מניח שהכוונה היא לשכבות עממיות. אך האם צריך לערוך קונצרט לעניים במחירים מו־זלים, דבר שידביק סטיגמה אמיתית או מדומה לסדרה כולה? יש אולי לדאוג לכרטיסים במחיר עממי, בכל הסדרות ובכל הקונצרטים המיוח־דים. ואם כי יש גם בתחום זה מקום לשיפור, המצב אינו רע כל־כך.

מכאן למה שלא היה במשדר הטלוויזיה. אלה הן הבעיות המר־כזיות, שבתחומן אין לומר מלה טובה לא על התזמורת ולא על מנהלה. בעיה אחת היא זו של הרפרטואר. השנייה — היחס אל היצירה המקורית. אף כי בעיית היצירה המקורית אינה נופלת בחשיבותה, אתייחס הפעם לבעיית הרפרטואר בלבד.

בדקתי את תוכניות התזמורת הפילהרמונית, הקונצרטים הרגילים והמיוחדים שלה במשך 50 שנה מ־1936 עד שנת 1986, בעזרת הנספח בספרו המרתק של מיכאל אוהד על התזמורת. מבדיקה זו מתברר, שהפילהרמונית פשוט אינה מגישה לקהל מאזיניה את הרפר־טואר הסטנדרטי של ספרות המו־סיקה. לא בעונה אחת, אלא במשך 50 שנה. במהלך מאות קונצרטים (מדובר בכ־650 תוכניות שונות) טרם נוגנו יצירות שהן נחלת כל קהל קונצרטים רגיל בעולם. המדו־בר ביצירות קלאסיות מקובלות, שכולן מוקלטות בביצועים רבים על־ידי רוב התזמורות הנודעות, בביצוחם של אותם מנצחים שמבצ־עים גם אצלנו.

מתברר שבמשך תקופה ארוכה של 50 שנה ניגנה הפילהרמונית אולי כ־25 סימפוניות של היידן, מתוך 104 שלו, שכולן מוקלטות וחלקן הגדול הן נכס צאן ברזל של כל תזמורת המכבדת את עצמה. מתוך האוצר של 212 הקנטטות של באך, כמה נוגנו במשך אותה תקופה? עשרה האמת היא שפחות מכך, הרי ידועה זה כבר האהבה הגדולה שרוחש הציבור ליצירותיו של יוהן סבסטיאן באך, שאין להשביעה במרתון אחד או שניים. עד היום לא ניגנה הפילהרמונית את המיסה בדו מז'ור של בטהובן (לא המיסה המפורסמת, "סולמניס") וזו־עלמה כמעט לחלוטין מהמיסות של שוברט והיידן. יש סימפוניות של צ'ייקובסקי שטרם נוגנו כאן, יש קונצרטים של רחמנינוב ויצירותיו לתזמורת שלא בוצעו.

הסימפוניה האיטלקית של מנדל־סון זכתה למספר ביצועים גדול, בעוד הסימפוניה הראשונה והשנייה שלו טרם בוצעו. הוא הדין בשתיים מהסימפוניות של סיבליוס — הש־לישית והששית, אלה שתיים מה־סימפוניות הגדולות שלו, שהן חלק מהרפרטואר של כל תזמורת המכב־דת את עצמה. אצלנו ניגנו אותן בסך הכל פעם אחת, כל אחת, כמוה פורתא היא, שזה גם גורלן של הסימפוניות של מוצרט, וזו מהש־לוש האחרונות. זה דינן של הסימ־פוניות של שוסטקוביץ' ופרוקופייב. הפופולריות זכו לביצועים רבים, ואילו אחרות לא נוגנו כלל — או פעם או פעמיים. וזוהי דגימה בלבד.

כאמור, לא מדובר ביצירות נדי־רות, או מודרניות, שאף אותן חובה להגיש לציבור כדי שיכירן וילמד לאהוב אותן, אלא ביצירות של קומ־פוזיטורים ידועים המבוצעות בכל מקום. אין הצדקה למחדל כזה, ואשמתה של התזמורת גדולה. גדולה עוד יותר אשמתו של המנהל המוסיקלי, זובין מהטה. לאשמה זו אין מחילה.

אפשר למנות הרבה יצירות שרק אצלנו הן בבחינת בלתי נודע, שהרי מהטה ויתר המנצחים הבאים לכאן על התזמורת, וכן הסולנים, מבצעים רפרטואר הרבה יותר רחב, כפי שיע־ידו כל התוכניות של תזמורות העולם ובעיקר הקטלוגים של התקליטים. משום הריאטה הזאת, (נוסף על המאבק של וגנר־שטראוס), מקבל הקהל הישראלי יותר ויותר מאותו דבר, והוא אפילו איננו יודע אם הוא אינו חובב אקטיבי, אוסף תקליטים (וכו') מה מונעים ממנו.

אין מאפשרים לו להרחיב בצורה ממשית את היכרותו עם הספרות הסימפונית. יש סוגי מוסיקה שגו־פים אחרים יכולים להתמסר להם, אך לא יעלה על הדעת שתזמורת פילהרמונית תנטוש את הספרות הסימפונית המוקדמת, או תתרכז ביצירות שהן כבר פופולריות. דומה הדבר כאילו החליטו התזמורת ומנהלה לבחור את היצירות שייקחו עמם ל"אי בודד", (מרגע שבחרה, הריהם חוזרים ומנגנים אותן).

אולי זה מקל על הנגנים את חייהם הלאיקליים, וגם על המנהל העסקי והלחוץ — אך זה חטא שאין לו כפרה כלפי הקהל, שאינו מקבל תמורה מלאה לכספו, והדבר מתעקם בסופו של דבר בתזמורת עצמה. התזמורת היא טובה ויכולה להת־מודד עם כל רפרטואר. עליה להתעורר ולעשות כן, פן תשקע בשגרה תיזון שהם אסון לכל מפעל תרבות.

מכון ון ליר בירושלים

מכון ון ליר בירושלים

מזמינכם לערב עיון
על הנושא:
כיצד תמודד עם בעיית השמחים?
(הצגת תכניות)
מרצה: משה עמירב
מגיבים: מירון בנבנישתי
שלמה גזית
מנחה: משה מעוז
ביום ראשון,
ט"ו בחשון תשמ"ח
8 בנובמבר 1987
בשעה 8.00 בערב
כפר אלברט איינשטיין

המבקרים ממלאים פיהם שבחים ל"טייסט אוף סצ'ואן"

"הספאר ריבס... טעמם המשלה... הזכיר יותר בשר כבש מעודן מאשר את טעמו המתוק של הספאר ריבס השיגרתי"
"סופשבוע" – מעריב

"דג האמנון המטוגן מתוק... היה רך ביותר, עטוף היטב במעטה בצק..." השרימפס היו מתבקים ועסיסיים כראוי, לא רכים מדי ולא מיובשים מדי ושחו היטב בשפע של ירקות וברוטב טעים..."
"טעמים מודרניים" – ידיעות אחרונות

"הבצקיות, כעשרים סוגים שונים, הוגשו לשולחן בסלסלות נצרים ומנוחו כפה ערכי לא נדע כי באו אל קירבנו".
זאב ענה, עולם האשה

"טעמם המקורי של מרכיבי האוכל נשמר, וההתוצאה הסופית מעודנת ביותר"
"סופשבוע" – מעריב

בקיצור "הכל היה לעילא ולעילא"
זאב ענה, עולם האשה

TASTE OF SZE-CHUAN Chinese Restaurant טייסט אוף סצ'ואן
תל־אביב, מרמורק 10, טל. 03-225007, 227424.
כפר שמריהו – מרכז מסחרי, טל. 052-70448, 547712.

לקהל לקוחותינו

זאת להודיעכם כי עפ"י החלטת בית המשפט המחוזי בת"א–יפו, מיום 5 באוקטובר 1987 מהווה ייצור, שיווק והשי־מוש בתכשיר הידוע בשם אורבן הפרת פטנט מספר 37993 של חב' מונסנטו. ע"כ נאסר לבצע בו פעולות אלה.

תעשיות ומעבדות גשורי בע"מ
גשורי טכנולוגיות מתקדמות (1983) בע"מ
תעשיות גשורי ובניו (1985) בע"מ

אוניברסיטת תל-אביב

בית הספר לחינוך
המרכז להדרכה ולהשתלמות

השתלמויות מורים - שנת תשמ"ח

סדנה לפיתוח מיומנויות ניהול – למנהלים, סגנים, רכזים.
יום ב' 20.00–18.00

בכתב ובע"פ – סדנה להוראת מיומנויות הבעה – למורים בביה"ס על־יסודיים ויסודיים
יום ב' 19.30–17.00

הוראת אנגלית בקבוצות קטנות – למורי אנגלית בביה"ס העל־יסודי
יום ה' 18.00–16.00

השימוש בסמים ואלכוהול בקרב בני נוער – למנהלים יועצים, מחנכים ועובדי נוער
יום ג' 19.30–16.00

התחלת ההשתלמויות בחודש נובמבר. ההשתלמויות מקנות גמול.

פרטים והרשמה: המרכז להדרכה ולהשתלמות, ביה"ס לחינוך, בנין שרת, חדר 425, טלפון: 03-410195, 03-420466

משחק "אלוף האלופים" בכדורגל!

יום ג', 3 בנובמבר,
בשעה 4.30 אחה"צ
באיצטדיון בלומפילד

כל ההכנסות קודש
ל"כפר התקוה הטובה"
לגמילה מסמים

אברטון
אלופת אנגליה

בית"ר ירושלים
אלופת ישראל

החלה מכירת הכרטיסים!
הפצה ראשית - "הדרן" - 03-248787, 248844

הסוכנות היהודית לארץ ישראל
ועדת מכרזים
אזורית ליד החברה לשקום שכונות בירושלים

מכרז מס' ח/9/14/87

1. הסוכנות היהודית לא"י מזמינה בזאת הצעות לבצוע העבודה הבאה:
מקום: מבשרת ירושלים
העבודה: בנית מועדון לקשישים.
2. את תנאי המכרז והחומר הקשור בו אפשר לקבל במשרדנו מיום 5.11.87 כתובת: רח' בן יהודה 10 ירושלים קומה ד' בשעות 8.00-15.00.
3. מועד אחרון להגשת הצעות: 29.11.87 שעה 8.30.
4. על המציע להיות רשום כעוסק מורשה לפי חוק מע"מ ולנהל פנקסי חשבונות על פי פקודת מס הכנסה.
כמו כן על המציע להיות רשום בפנקס הקבלנים בסיווג מקצועי וכספי מתאים.
5. אין הסוכנות היהודית לא"י מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או איזו שהיא הצעה אחרת.

קבלת מודעות
ללוח העיר
מ־08.00 — 21.00
פרסום בון
אשראי מיוחד!!!
03-735588/9, 03-738707
03-735590, 03-727630

מדף חנה בע"מ
ח"פ 51-121545-1
החברה מודיעה בזאת כי קיבלה החלטה בדבר שינוי מטרותיה.
מטרות החברה יהיו מעתה אספקת שרותי קייטרינג לארועים ומתן שרותים אחרים בתחום המזון ושיווקו, וכל תחום דומה עליו תחליט החברה.
הגית גלק, אברהם סנדלר
מנהלים

ערבים בישראל / עטאללה מנצור

טיוטה מעוררת מהומה

עמוס גלבוע, ששימש יועץ השר לשעבר משה ארנס בנושא הטיפול הממשלתי בעניינים ערבים, קיווה, עם פרסום עיקר תוכנו של מסמך חדש, המיועד להתוות קווים למדיניות ממשלתית בנושא הערבים בישראל, כי הפרסום יעורר ויכוח ציבורי.

לפי שעה עורר המסמך רק מחאה וגינוי. מעטים בחוגי הממסד נתנו לראות כי היועץ הבכיר במשרד השר המטפל בתיק האזרחים הערביים המליץ לממשלה להרחיל מיחסה האדיש ולהוריד סכומים גבוהים לפיתוח השירותים במגזר הערבי. גם הציבור הערבי לא נהנה מאשר פורסם. העובדה כי גלבוע מוצא פגם בלימודיהם של סטודנטים ערביים רבים בארצות הגוש המזרחי טורדה ועם בחוגי רק"ח, שטענו כי הסטודנטים הערביים יוצאים לארצות מזרח אירופה בשל המכשולים העומדים בפניהם כשהם מבקשים להתקבל למוסדות החינוך הגבוה בישראל. גלבוע טען בתגובה כי במדינה דמוקרטית יכול כל סטודנט לבחור לעצמו את האוניברסיטה המתאימה לכישוריו ולנטיותיו. הוא מחזיק בדעה שיש לפתוח בפני הסטודנטים הערביים את שערי מוסדות החינוך המוגנים, ולאפשר להם לבחור ביניהם ואף להעניק להם מילגות.

הפרסומים ממסמך גלבוע יצרו את הרושם כי לדעתו קיימת שאיפה להתבדלות במגזר הערבי, וכי הדבר מתבטא בפעילות "הוועד הארצי של הרשויות הערביות" וכמה ארגוני חזית של רק"ח. הדברים הרגיזו את אבראהים נמר חוסין, שהביע צער ומחאה על שדברים כאלה יוצאים מפיו של עמוס גלבוע — "עימו שיתפנו פעולה וניהלנו שיחות ממושכות". עמוס גלבוע טוען כי אין אמת בטענה שהאשים "חוגים מרכזיים במגזר הערבי בנטיות התבדלות. אמרתי כי בהיעדר טיפול ממשלתי הולם האזן קשבת מצד הגורמים הממשלתיים ונבונות לגישור על הפער, מקימים הערבים לעצמם התארגנויות ומוסדות. רק בשוליים של הציבור הערבי ישנה נטייה להתבדלות. "הוועד הארצי" הוא גוף לגיטימי הפועל במסגרת המרכז לשלטון מקומי ואני משתף עמם פעולה."

הוא גם מסביר כי מזה עשרה חודשים הוא שוקד על הכנת המסמך. עד כה הכין ארבע טיוטות והן משתרעות על עשרות עמודים. בהם הוא מתאר את המצב הנוכחי, משווה בין האפשרויות, ומציע תכנית פעולה. לדעתו, עיקר המסמך, בקביעה החד משמעית כי המדינה יכולה וצריכה לעשות לקירוב האזרחים הערביים. הוא ממליץ על החזרת עקורי אקרית ובירעם כצעד של פיוס הכרחי בדרך לעידוד צעירים בדואים ונוצרים להתנדב לשירות צבאי, כשהמטרה הסופית בעיניו היא החלת הגיוס לצה"ל של כלל הצעירים הערביים במדינה. גלבוע טוען כי עשרות אנשים נטלו חלק בהכנת המסמך ודיונים רבים קדמו להכנתו. אין הוא בטוח מתי תסתיים העבודה על הכנת הטיוטה הסופית שתוגש לממשלה, אך יתכן כי העבודה תימשך עוד כחודש. הוא מכחיש כל קשר בין מסמך זה לבין הבחירות הקרבות לכנסת. כראייה לכך הוא מציין את העובדה כי התייעץ, בין השאר, עם אלוף (מיל) אהרון יריב, שאינו מזוהה כלל עם הליכוד.

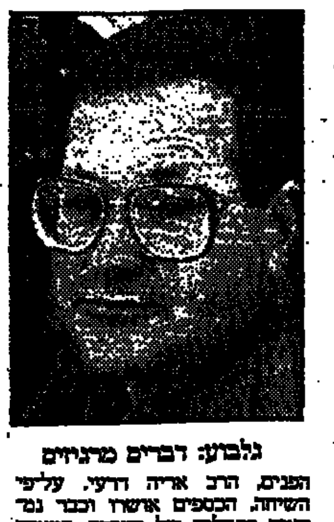

גלבוע: דברים מרגיזים

זיאד: מרי אזרחי

פעולות מחאה, על־תנאי

חמישה חברי־כנסת ועשרות ראשי ערים ומועצות מקומיות ערביים מכל הארץ נכנסו בשבת לפני שבוע בכנס ארצי בלשכתו של ראש עיריית שפרעם. הם באו, על־פי הזמנת יו"ר הוועד הארצי של ראשי הרשויות הערביות. המטרה — לאשר סדרה של פעולות מחאה נגד אי־קיומן של הבטחות ממשלתיות בעניין פתרון המצוקה הקשה, שבה מתחבטות הרשויות הערביות שאינן מצליחות לשלם שכר עובדיהם מחודש ספטמבר.

המארח, אבראהים נמר חוסין, פותח את הכנס בקריאה לצעדים משמעותיים: "השביתות שלנו הדי קבלו כעונש ופגיעה באזרחים שלנו. הממשלה הזאת נראית אטומה וחסרת רגישות. אפילו השביתות בבתי החולים השבתת הדיו נראים לה כדבר פעוט. אני מציע שנפגין בירושלים, וכאקט של הפגנה נחזיר את המפתחות למשרד הפנים."

ח"כ עבד אל־והאב דראושה (מעזר) בא לכנס ועמו תרשים של שיחה שניהל עם מנכ"ל משרד הפנים, הרב אריה דרעי. על־פי השיחה, הכספים אושרו וכבר נמצאים בתהליך של העברה. המארח מגיב על הדברים ברוגזה: אנו שומעים את אותם הדברים במשך חודשים. הראשה מציע תגובה חריפה. "יש להחליט על שביתה כללית של כלל הציבור הערבי בצורה שתפגע בכלכלת המדינה, ותחייב את הממשלה לכבד את ההבטחות שניתנו לנו".

ח"כ תופיק זיאד (חד"ש), ראש עיריית נצרת, עולה על קודמו, איש מפלגת העבודה. הוא מציע, בנוסף לשביתה, לחסום את הצמתים בכלי־רכב. בקריאות ביניים שואלים אותו אם הוא מתכוון למרי אזרחי, והוא עונה בעקיפין: "היהודים עושים זאת יום־יום".

אחריו מדבר ח"כ מוחמד מיעארי (מפ"ם, מחמד וחד, הקורא בצורה מפורשת למרי אזרחי ואי־תשלום מיסים. וכך אין למוחמד מיעארי (המתקדמת) מה להוסיף. הוא מביע תמיכה בהצעות קודמיו, ומתעכב על נושא ההפגנות וההתנגשויות בשטחים ופגיעת "נאמני הר הבית" והמשטרה במתפללים המוסלמים במזרח־ירושלים.

ח"כ תופיק טובי (חד"ש), הוותיק מבין חברי הכנסת הערבים, מתגלה כמתון ביניהם. הוא קורא לציבור הערבי שלא להתרשם מסיסמאות נבובות, ומסתייג במיוחד מהסיסמה האומרת: גזול אתר לאל־חליל האל־גליל (הכרם הגליל), הוא מציע פעולה רצינית ואחראית.

תוך כדי דבריהם של חברי הכנסת ושל סוללה גדולה של ראשי ערים ומועצות מקומיות, מתקבלת שיחת טלפון מעמוס גלבוע, יועצו לענייני ערבים של השר לשעבר משה ארנס. הוא מכתיב לראש המועצה המקומית בערערה, מוחמד עברי נצאר, הודעה, ומבקשו להביאה לידיעת המתכנסים. "ביום א' 1 בנובמבר (היום) עומד סגן השר רוני מילוא לקיים פגישה עם ראש הממשלה יצחק שמיר ושר האוצר משה נסים, כדי לסכם תוכנית חומש לבניית 1,400 חדרי־כיתות לבתי הספר הערבים, להגדלת קו האשראי ומסגרת התקציב של כלל הרשויות הערביות, ולכיסוי הגרעונות של 24 ישובים הנתונים במצוקה, עקב גרעון מצטבר גדול". גלבוע מבקש את המתכנסים שלא לנקוט בצעדי מחאה חריפים עד לאחר הפגישה המתוכננת. הוא מסיים את הודעתו בהסתייגות, שלפיה הוא אינו מוסמך, כמובן, להתחייב בשם שר האוצר.

הדברים מעוררים רוגז. גלבוע יודע על מצוקת הרשויות הערביות מזה חודשים. רק עתה, כאשר התכנסו לקבל החלטות, הוא מרים טלפון. מתלוצצים על טרדה של פעולות מחאה. אבל הראשונה כבר תבוצע בימי ד' וה' 4 ו־5 בנובמבר, אחרי הדיון המוכנס בין ראש הממשלה ושר האוצר. תחילה הם מתכוונים להשבית את השירותים המוניציפליים בתוך המשרדים. בתי הספר ושירותי הנקיון לא יפגעו למשך יומיים. רק ב־16.11 תהיה השבתה כללית של השירותים המוניציפליים, ושיירה ארוכה של כלי־רכב נושאי שלטים תעבור בכביש החוף ותעלה לירושלים כדי להביא את ראשי הערים והמועצות המקומיות בהפגנה של החזרת מפתחות לראש הממשלה ושר הפנים. אם הפגנה זו לא תניב פירות, ייקרא הציבור הערבי להפגנת כוח כללית של שביתת כלל העובדים והתלמידי בתי הספר הערבים. מתי? לפני חודש דצמבר.

אבל כאמור, גורלה של סדרת פעולות המחאה יוחרץ בפגישה הצפויה בין ראש הממשלה ושר האוצר. ראשי הציבור הערבי נענו לבקשת עמוס גלבוע, והם מחכים ל"שמיר—נסים—מילוא".

אגף מתפורר

עד לפני חודש היה במשרד החינוך והתרבות אגף מיוחד לערבים, בראשו עמד עמנואל קופליביץ, וכסגנו שימש עלי חיידר. קופליביץ פרש לגימלאות. עלי חיידר נבחר לתפקיד מנהל האגף, ובטקס פומבי התפאר שר החינוך והתרבות כי לראשונה ינהל את החינוך הערבי בישראל מחנך ערבי. אולם כבר במהלך השבועות הראשונים שעשה בתפקידו החדש החלה להתבהר תמונה עגומה. ממשרדי האגף בירושלים הועברו כל תיקי המורים, ועובדי הפיקוח נקראו לעבוד משם למשרד הכללי. בנצרת נותרה לשכה הכפופה לעלי חיידר, אולם 26 המפקחים והמדריכים הפסידו את המזכירה היחידה שעמדה לרשותם. היא קיבלה הוראה לעבור ללשכת מנהל המחוז בנצרת עילית. כשפרש לגימלאות גם המפקח היהודי על החינוך הטכני בבתי־הספר הערבים, סוהיל רוזאן, לא מינה משרד החינוך והתרבות מפקח חדש במקומו.

משרד החינוך והתרבות מסביר פעולות אלה בהחלטה על ביזור האגף והעברת סמכויות הפיקוח והניהול למחוזות. רק העניינים הפדגוגיים ישארו בסמכות האגף הערבי שעלי חיידר עומד בראשו. האם היעדר מפקח למקצוע החינוך המוסיקלי, או משרד ללא מזכירה הוא עניין חינוכי או מינהלי, ובסמכותו של מי להחליט בנושא?

העיקר הבריאות / עדנה ארידור

מסתורי הכליה

במחלקות נפרולוגית ופנימית א' של בית החולים אסף הרופא בצריפין ביצעו במהלך השנה האחרונה סדרת מחקרים שממצאיהם עשויים לקדם גילוי חומר שיעכב הרס כליותיהם של חולי־כליות כרוניים והבנת הליקויים החיסוניים של חולי אי ספיקת כליות

מה מכתיב גדילה של כליה? כאשר כורתים כליה לאדם או חיה בריאה, מתרחש תהליך גדילה של הכליה הנותרת. תהליך זה מתרחש אצל אדם תוך חודשים מספר, ואילו אצל עכברים בין שבוע לשבועיים. במקרה של כריתת כליה, תהליך הגדילה של הכליה הנותרת נועד לפצות על חלק מאובדן כליה וגורם לכליה הנותרת לתפקד בשיעור של 70%-80% מתפקוד שתי כליות של אדם בריא. הרבה עבודות מחקר נכתבו בעבר על תהליך הגדילה של הכליה הנותרת והגורמים לו, אולם כיום ברור למדי, שאם לא כל תהליך הגידול הנוסף, הרי חלק ניכר ממנו נגרם על־ידי חומר או חומרים בדם שמודרים את גדילת הכליה הנותרת. כך שכבעים חוקרים במחלקת נפרולוגית ופנימית א' בבית החולים אסף הרופא, לאחר ניסוי שעשו בעכברה.

הם כרתו לעכברה בגיל שמונה שבועות כליה ובעבור שבוע היא הוכנסה להריון. תוך שבועיים מיום הכריתה הגיעה כלייתה הנותרת לשיא גדולה. היילודים של אותה עכברה נולדו עם כליות גדולות מהנורמה, והדבר נצפה לאורך ששה הריונות חוזרים. (אם בשעת הלידה נמצא ליד הילוד עכבר ברוגזה, הוא מיד מעבר אותה. כך ניתן היה להביאה לידי ששה הריונות בתוך 16 שבועות).

בתום ההריון הששי, ד' המלטה, מידת הגדילה העודפת של כליות היילודים היתה זהה למידת הגדילה העודפת של כליות היילודים מההריון הראשון. המסקנה היא שבדם העכברה האם, לאחר כריתת הכליה, יש חומר המווח גדילה עודפת של הכליות. חומר זה קיים גם בשליה וממשיך להתקיים באותו ריכוז מרבי בדמם של היילודים.

ממצא נוסף: מספר היילודים בלידה של עכברה בעלת כליה אחת היה בין ששה לשבעה, לעומת 12 ו־14 יילודים אצל עכברה בריאה עם שתי כליות. לתופעה זו לא מצאו החוקרים עד כה הסבר. מאחר שבבדיקות הדם לא נמצאה שום חריגה מהנורמה אצל האמהות בעלות כליה אחת. מנהל המחלקה ד"ר דוד מודעי קובע, כי "אף שלא הצלחנו גם במקרה זה להגיע לאפס קצהו של הגורם המכתיב את הגדילה, הצלחנו ליצור מודל שישמש כלי־עזר בהבנת ה תהליכים בהמשך המחקרים".

כל כליה נורמלית מורכבת ממיליון אברונים, המבצעים את עיקר פעילותה. כל אחד מהאברונים הקטנים מורכב מפקעית, העשויה רובה מכלי דם קטנים ובהמשכם צינורית. בעד צינורית זו עובר השתן אשר מסונן מתוך הפקעית. בדרכו לצינורית עובר השתן שינויים, הדרושים כדי לקיים את הריכוזים השונים של חומרים בדם. ברפואה מכירים שני מצבים שבהם קצב הסינון של השתן בפקעית הכליה גדל מעל לנורמה. הראשון, במקרה של כריתת כליה, דבר שמחייב את הכליה הנותרת להגדיל את קצב הסינון; השני, במקרה של הריון ולאחר ההריון הוכח שהמצב חוזר לקדמותו.

מהמידע שהצטבר בספרות התקבל הרושם, כי הגדלת קצב הסינון בעקבות כריתת כליה עשויה במשך הזמן לפגוע בכליה הנותרת. במודל של ה עכברה, בדקו באיזו מידה הגידול הכפול להגדלת הסינון שנגרם על־ידי כריתת כליה אחת, מחד גיסא, ועל־ידי ששה הריונות חוזרים מאידך גיסא, משפיע על תפקוד הכליה הבודדת של העכברה. ממצאי הבדיקה העלו כי בתום ששה הריונות אצל חיה בעלת כליה אחת, לא נמצאה חריגה בתפקוד הכליה היחידה שלה.

ד"ר מודעי קובע, כי דרוש מחקר מעמיק כדי להביא לבידוד חומר המווח גדילה כלייתית. בידודו עשוי לעזור בעיכוב התהליכים של הרס כליות אצל חולי־כליות כרוניים.

אי ספיקה כלייתית פוגעת במערכת החיסונית

במצב של אי ספיקה כלייתית, הקרוי אורמיה והכרוך באובדן חלק ניכר מהתפקוד הנורמלי, מופיעות כמעט בכל הגוף שורת הפרעות. כבר בשנות החמישים הוכר כי מצב זה של אי ספיקה כלייתית קשור גם בליקויים במערכת החיסון של הגוף. הוכח, כי אם משתילים לחיה בריאה פיסת עור שאינה שלה, היא דוחה אותה, אך אם משתילים לחיה אורמית עור של חיה זרה תהליך הדחייה הוא איטי ולקוי. זו אחת העדויות, שהמערכת החיסונית אינה פועלת היטב.

כדי לבדוק את מידת עמידותם של תאי החיסון בגופו של חולה אורמי, נעזרו במחלקות הנפרולוגית ופנימית א' באסף הרופא בתרביות של תאים ממערכת החיסון. ד"ר מודעי מציין: "הוכחנו שאם לוקחים תאים חיסוניים מדם של אדם בריא ומחזיקים אותם בתרבית עם סרום (החלק הנוזלי של הדם) של אדם שסובל מאי ספיקת כליות, גורמים תאים שנלקחו מהאדם החולה לדיכוי הפעילות החיסונית התקינה של תאי החיסון של האדם הבריא. מסקנתנו: הסרום של חולה אורמי מכיל גורם או גורמים המדכאים את פעילות הלימפוציטים הנורמליים (כדוריות דם לבנות)".

לדבריו, להעמקת ההבנה של הליקויים החיסוניים בחולי אי ספיקה כלייתית עשויה להיות חשיבות רבה, שכן חולים אלה נוטים לסבול מזיהומים. לכן, ככל שיעמיק המחקר בליקויים החיסוניים אצלם, כך יגדל הסיכוי להתגבר עליהם או על חלק מהם. ברור שלדבר תיוודע השפעה ברוכה על אורח חייהם של הסובלים מאי ספיקה כלייתית בכל הדרגות.

מה בין דיו לאפילפסיה

סופר סת"ם בן 70 אושפז לפני יותר משנה במחלקה פנימית א' של בית החולים אסף הרופא, זמן קצר לאחר שסבל בראשונה בחייו מסידרה של התקפים אפילפטיים. בשנה שקדמה לאשפוזו סבל מחולשה קיצונית ומהתקפים של כאבי בטן. לאחר סידרת בדיקות נמצא כי הסיבה למחלתו היתה עופרת בריכוז רעיל, שנמצאה בדמו. במהלך הבדיקות הובהר, כי ההרעלה נגרמה לו מדיו, שבה השתמש לצרכי עבודתו. בדיקות מעבדתיות הוכיחו כי אחד מרכיבי הדיו שהשתמש בו לכתיבת ספרי תורה ומזוזות, מכיל עופרת. אותו סופר סת"ם נהג לעבוד בחדר צר בתנאי אוורור פרימיטיביים, שלא איפשרו התפזרות של אדי העופרת. כן נהג מדי פעם ללקק את חוד העט שנטבלה בדיו, וכך הביא על עצמו את הרעלת העופרת.

רופאי המחלקה לא הסתפקו באבחון המקרה היחיד וביצעו סקר שבו נבדקו עוד 11 סופרי סת"ם ואחרים העוסקים בייצור הדיו המשמשת לכתיבת ספרי תורה ומזוזות. אף באחד מהם לא אובחנה הרעלה קלינית. לעומת זאת, בדמם של חמישה נמצאו ריכוזי עופרת הנחשבים תת־רעילים. כל העוסקים במקצוע זומנו לבדיקות תקופתיות במחלקה.

מנהל המחלקה ד"ר דוד מודעי מציין, כי הרעלת עופרת היתה נפוצה בעולם כולו וקיפחה חיי רבים. בתקופתנו מטילות הממשלות פיקוח הדוק על מקורות אפשריים להרעלה זו, אולם עדיין קיימים מקורות הרעלה פוטנציאליים, שגורמים לחולי קשה ולעתים מסוכן.

תיק תעופה / זוהר בלומנקרנץ

המזרח פותח את שמיו

טיסה ישירה מספר 561 של חברת התעופה אל־על, מישראל לפולין וחזרה (ב־22 באוקטובר) היא שלב נוסף בהתקרבות קשרי התעופה בין ישראל ומדינות מזרח אירופה. קשרים אלה התחזקו בחודש האחרון ונראה כי צפויות התפתחויות חדשות בתחום זה כבר בתקופה הקרובה. הקשר האווירי הישיר עם גוש המדינות הקומוניסטיות פסק כאשר הן ניתקו את קשריהן הדיפלומטיים איתנו לאחר מלחמת ששת הימים. היו אמנם מדינות במזרח־אירופה, דוגמת רומניה, אשר המשיכו לשמור על קשרי תעופה ישירים עם ישראל וכן מדינות אשר התירו מעבר מטוסים ישראליים בתחומי האוויר שלהן.

סנונית ראשונה שבישרה על שינוי במדיניות קשרי התעופה הישירים של מדינות מזרח אירופה עם ישראל היה ביקורה בארץ, בחודש האחרון, של משלחת תעופה מיוגוסלביה. נציגי שני הצדדים חתמו על הסכמה לביצוע טיסות שכר ישירות בין יוגוסלביה לישראל החל מאמצע החודש הבא (ה־12 בדצמבר), במקביל סוכם על התחלת שיחות להפעלת טיסות שכר ישירות גם בכיוון ההפוך — מישראל ליוגוסלביה. מגעים אלה אמורים להסתיים עד סוף השנה הבאה.

נתיב הטיסה הישירה מישראל לפולין, בשבוע שעבר, עבר בין השאר, לראשונה מזה 20 שנה, מעל מדינות כמו הונגריה וצ'כוסלובקיה. קשרי התיירות בין ישראל להונגריה הפשירו במידה ניכרת במשך השנים, ואילו צ'כוסלובקיה נשארה סגורה כמעט לחלוטין לביקורי קבוצות מאורגנות מישראל. לכן ניתן לראות באישור שנתנו שלטונות התעופה של צ'כוסלובקיה למטוס מישראל לחלוף בתחומי האוויר שלה, כרמז לראשונה, שינוי אפשרי המרמז על התפתחויות בעתיד בתחום התעופה והתיירות. בשלב זה מעריכים גורמי תעופה מוסמכים במשרד התחבורה כי הונגריה עשויה להיות המדינה הבאה במזרח אירופה אשר תתיר, בעתיד הקרוב, את קשרי התעופה הישירים עם ישראל.

נתיב הטיסה החדש, דרך מדינות אשר היו עד היום חסומות בפנינו, טומן בחובו אפשרויות חדשות לתנועה האווירית מישראל. אחת הדוגמאות האפשריות הוא הנתיב מישראל לקופנהגן. מטוסי חברת התעופה הלאומית נאלצים עד היום להאריך את נתיב הטיסה ליעד זה בשל מגבלות המעבר בשטחי האוויר של מדינות מזרח אירופה. כך יש יתרון לחברת התעופה של סקנדינביה "ס.א.ס" אשר זמן הטיסה שלה בין שני היעדים קצר יותר. לדברי דובר חברת אל־על נחמן קליינמן אין בכוונת החברה לשנות את נתיב הטיסה. לדבריו ישנם יתרונות לנתיב הטיסה הקיים לעומת נתיבים אחרים אשר עוברים מעל שטח הררי ובאיזורים שמזג האוויר בהם עלול לגרום אי נוחות לנוסעים.

אולם גולת הכותרת של חידוש קשרי התעופה הישירים של ישראל עם מדינות מזרח אירופה היתה ונשארה בריית המועצות. בשלב זה מדובר על טיסות ישירות של עולים ממוסקווה דרך בוקרשט לנמל התעופה בן גוריון. חברת אל־על מסרה לא מכבר לשר התחבורה חיים קורפו כי היא יכולה לבצע את המשימה. אל־על מקיימת קו תעופה סדיר לרומניה. יש לה בבוקרשט תחנה קבועה והיא מחזיקה שם כח אדם שאותו ניתן לתגבר.

החברה הודיעה כי ביכולתה לבצע טיסות ישירות למוסקווה. תוכניות אלה הן בגדר אפשרויות הנמצאות בשלב של שיחות. קשרי תעופה ישירים עם בריה"מ לצרכי תיירות נראים עדיין רחוקים מאוד. אולם למרות כל אלה מצביעות העובדות על כך שהאירועים בתחום התעופה אינם "תלויים באוויר" ומדינות מזרח אירופה פותחות הלכה למעשה את שמיהן בפני ישראל.

מנכ"ל אל על רפי הרלב (במרכז) עם מריק קרבלסקי (מימין), נציג "לוט", חברת התעופה הפולנית, ואיטמאן ברוסקי, נציג "מלב", חברת התעופה ההונגרית, בכנס תעופה בתל אביב במאי.

רשות שדות התעופה נגד אל על

סכסוך כספי בנושא נכסים פרץ בין רשות שדות תעופה ובין חברת אל־על. שר התחבורה, חיים קורפו, נדרש להתערב אישית בסכסוך הבלתי שגרתי בין שני הגופים המצויים להצביע את הפרשה. בתום פגישה בין נציגי שני הצדדים בלשכתו בירושלים, בשבוע שעבר, הוחלט להעביר את הנושא לבדיקה נוספת לפני פסיקתו האחרונה של השר. בין השאר מדובר בהעברת נכסים מחברת התעופה לרשות שדות התעופה ולהיפך. כל מתחם נמל התעופה בן־גוריון הוא בבעלות רשות שדות התעופה ואילו הבניין שבו שוכנים משרדיה הראשיים של רשות שדות התעופה שייך לאל־על. הרקע של חילוקי הדעות בין חברת אל־על לרשות שדות התעופה — אשר נמשכו מתחת לפני השטח כמה זמן אולם בשבוע שעבר באו לידי ביטוי חיצוני — הוא חוזה שנחתם בין חברת התעופה למשרד התחבורה עוד טרם הקמתה של הרשות כגוף עצמאי לפני עשר שנים. בימים אלה יתחיל משא ומתן על תנאים של חוזה חדש.

בחברות התעופה הזרות

חברת התעופה האוסטרלית "קוונטאס" החלה החודש בהפעלת קו תעופה חדש מלונדון לסידני דרך בנגקוק. הקו לא יעבור מעל לארצות ערב וכך יוכלו גם נוסעים ישראלים, בעלי סיווג בטחוני גבוה לטוס בו ללא חשש.

חברת התעופה הלאומית של גרמניה המערבית "לופטהנזה" הטיסה בחצי הראשון של השנה 61,403 נוסעים בקו לישראל וממנה — גידול של 20 אחוז בהשוואה למספר הנוסעים באותה תקופה אשתקד. בסך הכל הטיסה החברה בתקופה האמורה בנתיבים הבינלאומיים 8.8 מיליוני נוסעים — עלייה של 10.2 אחוזים. החברה הטיסה 350 אלף טון מטענים — גידול של 14.4 אחוז לעומת אותה תקופה אשתקד.

חברת התעופה האמריקאית "פאן אמריקן" החלה השבוע (ה־25 באוקטובר) בהפעלתו של מטוס חדש מדגם "איירבוס־310" בקו הזוהר שלה לישראל וזאת בשל הגידול בהיקף טיסותיה לארץ.

הנהלת חברת התעופה הלאומית של איטליה "אליטליה" אישרה דו"ח חצי שנתי המצביע על שיפור במצבה של החברה. ההנהלה ריווחה על מחזור של 1.601 ביליון לירטות במחצית הראשונה של השנה — גידול של 6.5 אחוזים לעומת אותה תקופה אשתקד. הרווח נטו הגיע ל־21.3 ביליון לירטות לאחר הקצבה לרזרבות, תרומות והוצאות קבועות שוטפות לתיפעול. מספר הנוסעים במחצית השנה גדל ב־14.9 אחוז לעומת אותה תקופה אשתקד.

חברת התעופה הלאומית של צרפת "איר־פראנס" פתחה השבוע קו מפריס לנמל התעופה החדש "סטולפורט־לונדון סיטי" באנגליה. בכך תהפוך לחברת התעופה היחידה המשרתת את ארבעת נמלי האוויר של לונדון. שדה "סטולפורט־לונדון סיטי" מרוחק כרבע שעת נסיעה במונית ממרכז לונדון והוא מיועד בעיקר לאנשי עסקים. בימי ב' עד ו' תתקיימנה ממנו שש טיסות ליום במטוסים מסוג "דאש־7" של חברת "בריימן איירווייס".

ארכיאולוגיה / יהודה אריאל

ירושלים קברים סביב לה

הכנס הארכיאולוגי של החברה לחקירת א"י ועתיקותיה, שנערך בחול המועד סוכות בירושלים, עסק במחקר ובגילויים של עשרים השנים האחרונות בירושלים. נושא הקברים, בירושלים ומסביב לה, עלה בסיורים ובהרצאות. הנושא עלה כמובן גם מההיבטים הלא מדעיים — שריפת הקברים וגם ההתנגשויות עם חוגים דתיים קיצוניים העושים הכל כדי למנוע חפירת קברים, גם כשמדובר ללא ספק בקברים כנעניים או מוסלמיים.

ד"ר גבריאל ברקאי חפר קבר עשיר במימצאים מימי המלוכה ובו שני קמיעות עם כתובת עברית עתיקה של פסוקי הברכה המשולשת הכתובה בתורה. הוא אמר: "ירושלים היא עיר שקברים סביב לה. הקברים הינם ראי לחיי העם בזמנו, ולא לעיסוק של חברות קדישא. זה קודש עשיר של חומר תרבותי". בכפר שילוח נמצאה אחת מערי הקבורה הקדומות ביותר של ירושלים, שתוארה כבר על ידי חוקרים זרים ובאחרונה בספרו של פרופ' דוד אוסישקין בהשתתפות ד"ר ברקאי. מצפון לעיר העתיקה מצויים קברים שהועלו הנוצרים בגין גילוייהם והיו שכינו את המקום גבעת גולגלתא. חוקרים לא הגיעו לעמק השווה בעניין זה. לנו ברור שאלה מערות קבורה מימי בית ראשון, ללא שום קשר עם ישו. נמצאו קברים גם בתוך העיר העתיקה וגם ב"נתיב היסורים" (ויא דולורוזה). עד איחוד העיר הצביעו רק על 2—3 מקומות קבורה מימי בית ראשון בתחום ירושלים שהיתה בידינו. חפירות ומחקרים בעיר המאוחדת שינו את התמונה. בספרו של אוסישקין נמנים 50 קברים כמאפיינים מימי בית ראשון מצפון לעיר. מחוץ לחומות, כן נתגלו קברים בחומת העיר ובגיא בן הינום, מימי מלכות יהודה נמצאו עד כה 110 מערות קבורה. המקורות מוסרים שקברי המלכים נהרסו במתכוון, אחרים טרם נמצאו.

ברקאי מנה את כל סוגי מערות הקבורה ששימשו אחר כך כמשכן רועים, כמקלטים בעת צרה או לקבורה נוספת בתקופה מאוחרת. הוא אינו עוד חושב של מספר תושבי ירושלים בימי המלך יאשיהו, מספר הנפטרים וגילוי קברי אותה התקופה. לפי זה נמצאו רק 1.8 אחוז מקברי תקופת המלוכה ורק 5% מקברי רמי מעלה בעיר.

כן קבע ברקאי: הנקרופוליס מימי בית ראשון הוא בגיא בן הינום. הוא הגורם המכריע לקביעת גבול העיר. בית הקברות הצפוני מוכיח, שהיו שכונות מצפון לעיר בגון גבעות, עמק הפגרים ושמות שהוזכרו אצל צפניה וירמיה. שכונות אלו גרמו להזזת הנקרופוליס הצפוני כתוצאה מגידול העיר צפונה. 110 הקברים שהוזכרו לעיל, הם גורם בקביעת גבולות העיר. מערות קבורה בהר הרצל ואיזור הכנסת ומקומות רבים אחרים מחוץ לעיר העתיקה מצביעים על העורף של העיר. איזור חקלאי שבו הכינו מערות קבורה כדוגמת ירושלים.

ירושלים, לדעת ברקאי, מיצגת "את מבחר קבריה". למעלה מ־80 מקומות קבורה עם משכבי ראש או כפי שמכנים אחרים — ראש המיטה, שהוכנו רק למיוחסים. מערות קבורה מימי בית ראשון השפיעו ללא ספק על צורת מערות הקבורה מימי בית שני, כדוגמת מערת הקבורה המפוארת של הלני המלכה.

800 מערות מסביב לירושלים

ארכיאולוג מחוז השפלה מטעם אגף העתיקות, ד"ר עמוס קלונר, עמד על קבורה משפחתית שלעתים אפשר לקבוע אותה על פי השוואת עצמות הגולגולת. עמד השרידה הגפיים. לא ניתן לקבל תמונה ברורה של מערות קבורה בימי בית שני באיזור ירושלים, כי רבות נהרסו. נמצאו עד כה 800 מערות קבורה סביב לעיר וזה רק חלק קטן ממה שהיה. החופרים הורסים מערות גם בתוך העיר מבלי להודיע או להיעצר לצורך חקירה. עד כה נתגלו רק 58 מקומות קבורה של גלוסקמאות מחוץ לירושלים ואין ספק שעוד יימצאו מספר ניכר של קבורות מישנה כאלה.

קלונר מסר לראשונה על גילוי מערות קבורה מתחת למדרגים ("טרסות") חקלאיים בהר, בין הגבעה הצרפתית ובין נוה יעקב. המערות התגלו בעת חפירת [illegible] כדי לבנות את [illegible] בייתו.

מדינת ישראל
חוק התכנון והבניה — תשכ"ה־1965
מרחב תכנון מקומי [illegible]

הודעה בדבר אישור שינוי תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 117 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה־1965, [illegible]

עמרם קלעג'י, יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — צפון
תאריך: ד' באלול התשמ"ז, 3.9.1987

הודעה על הפקדת תכנית הזורה

נמסרת בזה הודעה כי תכנית [illegible] לשנת 1987/88, של חב' מקורות [illegible] בית יצחק, הופקדה לעיון הציבור ביום 5.10.87 במקומות הבאים:
— במשרד [illegible]
— בעיריית נתניה, הדרה
— במועצות האזוריות השרון הצפוני, עמק חפר
— במועצה המקומית בית יצחק
הציבור רשאי לעיין בתכנית הנ"ל במקומות בתום ההפקדה [illegible]

מדינת ישראל
חוק התכנון והבניה, תשכ"ה־1965
מרחב תכנון מקומי מטה אשר

הודעה בדבר הפקדת תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה - 1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז הצפון ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה מטה אשר.
מטה אשר שבמועצה האזורית מטה אשר.
הופקדה תכנית מפורטת הנקראת "תכנית מפורטת מס' ג/ 4902 — כבישים מס' 70/89, צומת כברי, ביחד עם התרשים המצורף אליו
ואלה הם השטחים הכלולים בתכנית:
גוש 18355 חלקה חלקות 23, 46, 47, 70, 72, 73, 75, 78, 81, 83.
עיקרי מטרת התכנית: שפור הצומת הקיימת בין דרך מס' 89 (נהריה — [illegible]) ודרך מס' 70, פרדיס — שלומי.
כל המעונין בתכנית רשאי לעיין בה ללא תשלום בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקבלת קהל.
כל המעונין בקרקע, בבנין או בכל פרט תכנוני אחר הרואה את עצמו נפגע על ידי התכנית וכן מהנדס הועדה המקומית שמרחב התכנון שלה כלול בתחום התכנית או גובל אותו, רשאי תוך חודשיים מיום פרסומה של הודעה זו ברשומות, להגיש התנגדות לתכנית במשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה האמורה.
את ההתנגדות יש להגיש בכתב בפרוט הנמקות ובלווי תצהיר חתום על ידי עו"ד המאמת את העובדות שעליהן היא מסתמכת.

עמרם קלעג'י
יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — צפון
תאריך: ד' באלול התשמ"ז
3.9.1987

שיטות חדשות לאיבחון סרטן השד

מדענים אמריקאים סבורים שהצליחו לפתח שיטות, המבוססות על ביולוגיה מולקולרית, לאיבחון מדוייק יותר של סרטן השד — מחלה התוקפת אשה אחת מתוך 11 בארה"ב

מאת ג'ינה קולאטה

The New York Times

מיוחד ל"הארץ"

ניו־יורק

מדענים רפואיים המשתמשים בטכניקות חדשות של ביולוגיה מולקולרית הצליחו לפתוח דרכים לקביעת סיכויי ההחלמה של נשים שלקו בסרטן השד. תהליך ההכרעה לגבי סוג הטיפול בסרטן השד, אומרים מומחים, הופך מאמנות למדע מדוייק.

השיטות החדשות אינן אמורות להועיל לחמישה אחוזים מהחולות בסרטן השד, כולל ננסי רייגן, שאצלן לא התפשט הגידול הממאיר לתוך השד עצמו. אך הן עשויות להיטיב עם כמחצית החולות במחלה, שאצלן התפשטו הגידולים אל תוך השד, אך לא הגיעו לשלב כה מתקדם שיחייב שימוש בכימותרפיה או בטיפול הורמונלי.

הכלים רבי־העוצמה של הביולוגיה המולקולרית מסייעים למומחים לקבוע מהי מהירות צמיחתם של גידולים, ואם תאי הגידול מכילים חומר גנטי העושה אותם לעמידים יותר בפני טיפול. בעיקר משתמשים המדענים בטכניקה המכונה "סריקת תאים בזרימה" (Flow Cytometry), למדידת כמות הדי־אן־אי בתאים וכדי לקבוע אם התאים מתרבים במהירות. הם גם מחפשים אחר עותקים נוספים של גנים מסויימים העלולים להצביע על סרטן שיתפשט.

לדברי מומחים, השיטות החדשות מציעות לפתוח הבטחה לשינויים בטיפול בסרטן השד ובתוחלת החיים. התקווה היא שהן "יציעו דרך מדוייקת יותר לבחירת טיפול", אומר ד"ר רוברט וויטס ממכון הסרטן הארצי. בנוסף לכך, אומר וויטס, השיטות המולקולריות המתהוות עשויות לספק מידע נוסף להבנת הביולוגיה של סרטן השד ולהוביל לסוגי טיפול חדשים.

מצפים כי השיטות החדשות יסייעו לנשים שאצלן התפשט הסרטן אל תוך השד, אך לא לבלוטות הלימפה שבבית השחי. נשים אלו אינן מקבלות בדרך כלל טיפול כימי לאחר הסרת הגידול, מכיוון שרובן הגדול מחלימות בלעדיו. אך לדברי ד"ר דניס סלאמון מאוניברסיטת קליפורניה בלוס אנג'לס, אצל 20 עד 30 אחוז מהנשים הלוקות במחלה יחזור הסרטן. הסיבה הסבירה ביותר להישנות הסרטן אצל נשים אלו היא שעד שמגלים את הגוש בשד, כבר התפשט הסרטן ברחבי הגוף, גם אם לא אותר בבלוטות הלימפה.

52 אחוז סיכוי לחיות

מומחים סבורים כי אפשר יהיה למנוע את הישנות המחלה אצל רוב הנשים הללו אם הן יטופלו בכימותרפיה. "חשוב מאוד לזהות חולות שמצבן ירע ללא כימותרפיה", אומר ד"ר מארק ליפמן מהנאשנל קאנסר אינסטיטיוט.

הגידול הקטן שנמצא אצל ננסי רייגן היה מוגבל לצינורית בשד. במקרים כאלה, הגידולים כה קטנים שהסרטן לא מגיע לרקמת השומן של השד, אומר ד"ר ליפמן. לכן, מאוד לא סביר שגידולים אלה היו יכולים להתפשט במקומות אחרים בגוף. לרפא לחלוטין סרטן כזה, מוסיף ליפמן, אפשר רק בניתוח או בשילוב עם הקרנות.

הטכניקות החדשות מופעלות בינתיים במסגרת ניסויית בלבד, והן עדיין, במידה מסויימת, שנויות במחלוקת. אף כי חוקרים רבים המתמחים בסרטן השד להוטים להשתמש בשיטות הללו, לא נעשה בהן עדיין שימוש נרחב.

מחלת סרטן השד, סיבת המוות השנייה בהיקפה בקרב נשות אמריקה, פוגעת באשה אחת מתוך 11. עד לאחרונה הסתמכו מומחי סרטן בעיקר על איבחון בבלוטות הלימפה בהחלטתם לגבי הטיפול. הן עדיין חשובות מאוד בתור אמצעי לקביעת סוג הטיפול.

ככל שבבלוטות לימפה רבות יותר יש תאים סרטניים, סיכויי ההחלמה גרועים יותר. לדברי ד"ר ליפמן, לאשה שאין לה שום סימן לסרטן בבלוטות הלימפה יש סיכוי של 75 אחוזים למות מסיבה אחרת לפני הישנות הסרטן. אך לאשה, עם גידולים סרטניים בשלוש מתוך 20 עד 30 בלוטות הלימפה, יש סיכוי של 75 אחוז למות כסרטן.

רוב הרופאים מטפלים בנשים בעלות סרטן בבלוטות הלימפה באמצעות כימותרפיה או הורמון טאמוקסיפן החוסם אסטרוגן, או בטיפול הורמונלי אחר כתחליף לכימותרפיה או בנוסף לה.

גם לבדיקה במעי הגס

כאשר יש בתאי הסרטן כמות רגילה של די־אן־אי, נוטים התאים "להיות בעלי שיעור גידול איטי יותר. עצלים יותר". כדברי ד"ר אוסבורן.

יש קומץ חוקרים הסבורים כי הכפלות נוספות של אונקוגנים, צורה של גנים שחוקרים חושדים בהם כקשורים בדרך זו או אחרת להתפשטות הסרטן, נוטים להימצא אצל נשים שסיכויי ההחלמה שלהן גרועים. ד"ר ליפמן ואחרים משערים שאם גן זה חשוב מבחינה ביולוגית להתפשטות הסרטן, אפשר יהיה אולי לחסום אותו.

אף כי חוקרים רבים של סרטן השד מגלים עניין בשיטות המולקולריות החדשות, לא כולם מוכנים להשתמש בהן. הגישה השמרנית לגבי חולות שאין להם תאי סרטן בבלוטות הלימפה היא שאין להשתמש בכימותרפיה, אומר ד"ר ליפמן.

ד"ר אוסבורן אומר כי עדיין מוקדם מדי ויש עוד להשלים מחקרים רבים מאוד. בעזרת השיטות המולקולריות החוקרים "די בטוחים שאנו יכולים להיטיב לזהות נשים בעלות סיכויים גרועים יותר", אמר. "אך אנו לא בטוחים שטיפול יפחית את רמת הסיכון שלהן".

אוסבורן ומומחים במרכזים רפואיים אחרים מנסים לענות על השאלה במחקר מדעי. לחולות ללא סרטן בבלוטות הלימפה, אך שעל סמך בדיקות אחרות סיכוייהן גרועים, מוצעת ההזמנה להשתתף במחקרים. אם הן מסכימות, בוחרים מהן, באורח שרירותי, לאחר הניתוח להסרת הגידול, לטיפול כימותרפי או בלעדיו.

ד"ר ליפמן מטעים שלא זו בלבד שהבדיקות החדשות יימצאו חשובות לסרטן השד, אלא שניתן יהיה גם להשתמש בבדיקות דומות כדי להחליט על טיפול במקרי סרטן אחרים, כולל סרטן במעי הגס.

"מורשת אלון"
הודעה בדבר חלוקת פרס
על שם יגאל אלון לשנת תשמ"ח
מורשת אלון מודיעה על קרן שמטרתה להעניק מידי שנה פרס לאות הוקרה ועידוד לאדם או לחבר־אנשים או למפעל או למעשה שהם למופת ובעלי ערך מיוחד בחיי הארץ בתחומי החלוציות, ההגשמה, הבטחון, החינוך ותרבות־החיים, ברוח מורשתו של יגאל אלון ז"ל. כל אדם או חבר־אנשים אשר ברצונם להציע מועמד/ים לקבלת הפרס הנ"ל יגישו הצעותם בכתב ב־5 עותקים להנהלת "מורשת אלון", לפי הכתובת:
היחידה לתעוש אורי פיונת, ת.ד. 3333 תל־אביב, מיקוד 61332.
את ההצעות יש להגיש עד ליום 15.1.88.
חבר השופטים להענקת הפרס ייקבע על־ידי הנהלת "מורשת אלון".
הפרס יחולק בהתאם לתקנון שנקבע.
הפרס יוענק ביום השנה השמיני לפטירתו של יגאל אלון, ויהיה תואם בערכו את פרס ישראל באותה שנה.
"מורשת אלון"
האגודה להנצחת זכרו של יגאל אלון ז"ל

זיקוק דחוף למודעה?
מודפון

תוכנית עסקית שהיא גם בסיס לביצוע?
יגאל אילן. תכנה. לפיתוח. תוכניות שיווק בע"מ - שרותים בישראל ארה"ב ואירופה.
דרך חיפה 13 תל־אביב - טלפון: 252967 / פקס: 268020
למי שמחפש תשובות מעשיות בתחום השיווק

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

כנס איל"א: אור וצל

הרבה אנשים סבבו בשבוע שעבר במסדרונות בנייני האומה, עוברים בין דוכני המציגים בתערוכת איל"א, האיגוד הישראלי לעיבוד אינפורמציה. היו שעות בהן קשה היה לגשת אל המסכים עצמם. פחות אנשים נכנסו אל אולמות ההרצאות, שם היה נושא הדיונים המרכזי השנה "המחשב במנוף לצמיחה כלכלית". הסיכומים, אותם ניתן היה לשמוע, מעורבים. מחד — הגאווה המקצועית של אנשי הענף המשפיעים עצמם בתצוגה מקצועית רחבה, התענוג החברתי שבעצם המפגש. מאידך — גם שאלות לגבי התכלית שבכנס והתועלת הכלכלית שבתערוכה.

מי שבחר בנושא הדיונים השנה ביקש לפרוץ את המסגרת המסורתית של איל"א, להביא את בשורת המחשב למי שאינם אנשי מחשבים, למשתמשים פוטנציאליים ולמקבלי ההחלטות בדרג הכלכלי הניהולי. כיוון חשיבה זה חיובי מיסודו — אלא שהשביתה בטלוויזיה שיבשה את כוונת המארגנים להגיע לחשיפת שיא בימים הקודמים לאירוע — וכך, יש להניח, אבד חלק מפוטנציאל המשתתפים המקווה. והיתה גם ביקורת על עצם הכיוון הזה. אחדים ממשתתפי דיוני הכנס הביעו מידה של אכזבה מכך שהפורום איבד ממקצועיותו לטובת תחום המכירות ותדמית הענף, חשובים ככל שיהיו.

גם התערוכה קצרה לא מעט ביקורת — דווקא ממשתתפיה. אחדים מן המציגים הרהרו בקול רם על התועלת שבהשקעת סכומים כבדים בתצוגה אליה מגיעים מי שכבר ממילא מכירים את התחום והתוצרת, כאלה שאם ירכשו מחשב — הם יודעים כיצד להגיע ישירות אל משרדי המציג. הביקורת הזאת, כמובן, נשמעת בעיקר אצל מציגי המערכות היותר יקרות. מנהל חברת מחשבים גדולה אמר לי בהקשר הזה "אם אני מציג כאן, סימן שהעסקים שלי לא היו טובים השנה. אילו מכרתי כפי שרציתי — לא הייתי צריך להופיע כאן". יותר ממציג אחד הגדיר את הסיבה להופעתו בניסוח דוגמת "אני לא מספיק חזק כדי להרשות לעצמי לא להיות פה".

אלא שלמרות הביקורות, סיכומו של כנס איל"א חיובי מעיקרו. אחדות מן ההרצאות והעבודות שהוצגו במסגרתו ראויות לעיון מיוחד וטוב שיגיעו לתשומת ליבם של מקבלי ההחלטות ואנשי מחשב כאחד. כך, הערתו של רב בורשטיין, איש התעשיה האווירית, אשר עמד על העובדה כי ארגונים שרמת ניהולם הכללי גרועה לא יוושעו על ידי המחשב — והציג מתודולוגיה לשילוב נכון של מחשב בארגון. כך גם עבודתם של אבי אלקלעי שלמה לזר ועפרה מורחי, אשר בחנו את סוגיית העתקת התוכנה בישראל ועמדו על הימנעותם של יצרנים מלנקוט פעולה משפטית להגנת תוצרתם.

בדיון על פעילותן של חברות רב לאומיות בישראל אפשר היה ללמוד על סיכויי הענף לפרוץ אל מעבר לגבולות המדינה, לייצא את "הראש היהודי". רוב היוזמות המשותפות עם חברות מחו"ל הולדו — כך למדנו — ביוזמתם של ישראלים שעבדו בחברות אלה, אשר הביאו עימם את מעסיקיהם. למרות שאי אפשר בדיון כזה בלי הקריאה המקובלת לסיוע ממשלתי — טוב היה לשמוע אצל כל הדוברים את הניתוח הכלכלי, על בסיס של יתרון יחסי, ואת הביטחון ביכולת התחרות.

בישת ההכרזות והתצוגה בכנס סיפקו הזדמנות לחזות במגוון מוצרי חומרה ותוכנה חדשים — מהמקינטוש 2 ב"ידע", דרך מדפסות צבעוניות של הניהול ומחשב איקס 20 ב"מידן", מערכת עיבוד תמונה מבוססת מחשב אישי במוטורולה, מחולל הישומים החדש "דרור 2" — והחברות הישראליות של דיגיטל, שהציגה מערכת שנחשפה ב"דקומדל" בספטמבר. יב"מ התמקדה בהצגת שיתוף פעולה עם לקוחותיה, בהציגה מגוון ישומים שפותחו על ידיהם על מחשביה, והפגשת מנהלים בכירים שלה עם מבקרי הכנס.

קשה עדיין לערוך את סיכומי הכנס מן הבחינה המסחרית. תערוכות דוגמת איל"א אינן יריד קניות — ותכליתן העיקרית היא להיראות ולראות. מן ההיבט הזה, היתה כאן ללא ספק הצלחה.

אווירה יב"מית-דיגיטלית באיל"א: יהושע מאור, מנכ"ל יב"מ ישראל (משמאל) וגיל וייזר, מנכ"ל דיגיטל ישראל. תצלום: מלובני

300 התקנות יוניקס/קסניקס ל"קום תעשיות תוכנה" ב-87

אחרי חדירת המחשב האישי אל עמדת תחנת העבודה, נשארים בדרך כלל מפעילי המחשב עיניהם למערכת רבות משתמשים. הצורך נולד בדרך כלל כאשר אין די בתחנת עבודה אחת — ומצד שני אין היקף הישומים מצדיק רכישת מחשב גדול יותר או אף עבודה ברשת. מערכות ההפעלה האידיאליות לצרכים אלה נחשבות היוניקס והקסניקס, שכמו נתפרו לעבודה בריבוי משתמשים. ביטוי למגמה הזאת בשוק הישראלי ניתן לראות בסיכומי חברת "קום תעשיות תוכנה", המדווחת על למעלה ממאתיים התקנות מערכת יוניקס/קסניקס בריבוי משתמשים. דורון הרציקוביץ, מנכ"ל החברה, צופה כי עד סוף השנה תגיע "קום" לשלוש מאות התקנות יוניקס/קסניקס — לא כולל התקנות דוס.

מערכת "קום" פועלת על מגוון רחב של מחשבי מיקרו כמו: יבמ איי-טי, PS/2, ביסיד, אוליבטי, תואמי איי-טי ומחשבי 386, וכן מחשבי סופרמיקרו כמו: ביסיד מאאר, CCI, אינטל ועוד.

ב"קום", מקווים להגיע בשנה הבאה ליותר מ-500 התקנות תחת מערכת הפעלה זו. ניתן לשלב את העבודה תחת מערכת ההפעלה קסניקס עם מערכת ההפעלה דוס, על-ידי חיבור פיזי כתחנות משולבת.

לדברי הרציקוביץ, התחזית מבוססת על אי-יכולתם של בעלי העסקים הקטנים והבינוניים להסתפק בתחנת עבודה בודדת לניהול עסקיהם. "כיום יש צורך אמיתי אצל משתמשים אלה לעבור לעבודה בריבוי משתמשים".

מערכת הפעלה יוניקס/קסניקס אינה ארכיטקטורת רשת, אלא ארכיטקטורת ריבוי משתמשים אמיתית, הפועלת בשיטת "חלוקת זמן", כלומר מחשב מרכזי המפעיל מסופים "טפשים" המסוגלים לבצע משימות רבות בו-זמנית.

עוד מסר מנכ"ל "קום" כי תוכנה שפותחה בחברה מאפשרת הסבת התוכנה ממחשב פיסי, הפועל תחת מערכת הפעלה דוס לעבודה במעטף מרובה משתמשים תחת מערכת הפעלה קסניקס, כולל כל הנתונים, והמשך עבודה רגיל ללא כל שינוי בהפעלה השוטפת של התוכנה.

PRIM תרכוש את ורסאקאד

חברת המחשבים PRIM הודיעה לבורסה בארה"ב על כוונתה לרכוש את בית התוכנה VERSACAD, המייצר תוכנות לתיכון הנדסי למחשבים אישיים ולתחנות עבודה הנדסיות.

PRIM, שמחזורה השנתי מתקרב למיליארד דולרים, גייסה לפני כמה חודשים 300 מיליון דולר בבורסה האמריקאית, והצהירה כי בכוונתה לנצל את ההון, בין השאר, לצורך השתלטות על חברות אחרות. נראה כי ורסאקאד היא יעדה הראשון של PRIM.

רוברט פישר נשיא PRIM, רואה ברכישת בית התוכנה "צעד נוסף בדרכה של החברה להשגת נוכחות מלאה בכל תחומי תיב"מ: מן המחשב האישי, דרך תחנת העבודה ההנדסית ועד לתיב"מ במחשבי סופרמיני".

בית התוכנה ורסאקאד מוחזק בידיים פרטיות והוא בעל מחזור מכירות שנתי המגיע לשישה מיליוני דולר. תוכנות ורסאקאד מופעלות במחשבי יב"מ פיסי, מחשבי אפל ובתחנות העבודה של HP, אפולו וסאן. לחברה נציגויות ב-29 מדינות בעולם, ובהן ישראל.

הקרנה ממחשב על מסכים גדולים

שרותי השכרה ומכירה
אראן אלקטרוניקס בע"מ
טל': 03-779127

גשר מהמחשב לטלפון

תערוכת "טלקום" בז'נווה הציגה מפגש בין יצרני מערכות מידע ליצרני ציוד תקשורת ★ יב"מ נגד המיתוס כאילו אינה תומכת בתקנים בינלאומיים

במרכז התערוכות הסמוך לנמל התעופה הבינלאומי של ז'נווה אפשר היה לחזות בכיוונים אליהם צועדת תעשיית התקשורת העולמית. תערוכת "טלקום", אירוע ארבע שנתי הנחשב לבמה המרכזית בתחום התקשורת היא נקודת המפגש בין צרכני ציוד טלפון ותקשורת, יצרנים מסורתיים — ובעיקר חברות מחשבים, ההולכות ונכנסות בתנופה אל הכפוף הזה.

חזון העתיד הוא תקני אי-אס-די-אן, מערכות הולכות ומתגבשות של סטנדרטים המיועדים לאפשר תקשורת בין מחשבי יצרנים שונים ובעיקר — לשדך את המערכות המשדריות המוכרות לנו כיום — טלפון, פקסימיליה, טלקס, אינטרקום, עוקצי וידיאו, מחשבים ומאגרי מידע — למסגרת מורכבת המבוססת על חיווט אחד, הכל תחת שליטה ובקרה אחת.

גיבוש התקנים האלה מלווה בלא מעט חיכוכים בין משרדי תקשורת וחברות טלפון, יצרני ציוד מיתוג וחברות מחשבים. כל אחד מבקש להטות את השוק בכיוונו, כל אחד מתאמץ להבטיח את חלקת אלוהים הקטנה שלו. לא מעט ביקורת הוטחה בהקשר הזה ביב"מ, העושה לקידום ארכיטקטורת אס-אנ-אי עליה התבססה. מייק ארמסטרונג, נשיא יב"מ אירופה, מתייחס לביקורת הזאת במסיבת עיתונאים ומגדירה כמיתולוגיה חסרת שורשים של ממש. "יש לנו מוצר מצליח, הוא אומר, אבל איננו מציעים אותו בתחליף. אנו מציעים חיבור ודרכי אל רשתות בתקנים בינלאומיים. איני חושב, הוא מטעים, כי מישהו בעולם מיישם או תומך בתקן אי-אס-אי יותר מאיתנו".

תערוכת "טלקום" שימשה ליב"מ הזדמנות להכחיש עוד אחת מן השמועות שהילכו בשוק, כאילו בכוונתה לחזור לתחום של יצרנית מרכזות וציוד מיתוג ולהתחרות בהן. ארמסטרונג מטעים כי אין ליב"מ כוונה ללכת בכיוון זה — אולם היא מתכוונת להציע את מומחיותה בתחום עיבוד הנתונים, השליטה הממוחשבת ומאגרי המידע, ולשלבה במסגרת פרוייקטים משותפים עם חברות אלה.

כך, נחשפה עתה לידיעת הציבור שורת הסכמי שיתוף פעולה בין יב"מ לחברות בתחום הטלקומוניקציה. בין השאר מדובר בפרוייקטים דו צדדיים נפרדים עם "סימנס", "בל אטלנטיק", ו"אריקסון" לשילוב מומחיותה של יב"מ בתחומי ניהול מערכות ומסרי נתונים עם זו של חברות אלה בתחומי המיתוג.

יב"מ עצמה חשפה לראשונה שורת מוצרים בתחום התקשורת: מערכת תקשורת עסקית 9750 ו-8750 לשוק האמריקאי והאירופי, המבוססת על פיתוחי חברת התקשורת "רולם", שנרכשה לפני זמן על ידי יב"מ. המערכת מציעה תכנון מודולארי ומיועדת ל-100 עד 20,000 קווי קול ונתונים. ביצועיה טובים ב-70% מאלה של מערכת קודמת — אך שטח הרצפה שהיא תופסת קטן באותו שיעור מזה של קודמתה.

כלי אחר עליו הוכרז — מערכת מעקב ביצועים למערכות תקשורת, מבוססת פיראס 2 ורשת RING TOKEN. נמסר כי חברת "סימנס" מתכוונת להציע כלי זה ללוקחי מרכזות ומערכות מיתוג מתוצרתה. מכשיר נוסף הוא "נטוויו", צג ותוכנת מעקב בהצגה גראפית אחר ביצועי רשתות.

בעקבות ההכרזות האלה ושורת הכרזות משלימות בתחום תקני אי-אס-איי, מסוגלת כיום יב"מ להציע מגוון מלא של חבילות רשת ומעקב, מן המחשב המרכזי ועד לרמת תחנת העבודה או המחשב האישי. מסמת יב"מ בתערוכה בז'נווה היתה יכולת חיבור (CONNECTIVITY), במסגרת זאת, הציג ביתן החברה — הגדול בביתני היצרנים הבודדים — מגוון ישומים ברשתות הקשורות זו עם זו בארכיטקטורה יב"מית ובסטנדרטים בינלאומיים.

אנשי יב"מ מבטיחים לספק בשנה הבאה פתרונות תקשורת בין ארכיטקטורת 36 לארכיטקטורת 38. עוד בתוכנית העבודה של החברה — עבודה משותפת עם משרדי הדואר בגרמניה ובנורווגיה, לשילוב מערכות 9370 של יב"מ ברשתות הטלפונים הדיגיטליות בשתי מדינות אלה.

פוליטיקה של עסקים

הרבה ממרצם של בכירי יב"מ כופנה בכיוון הפוליטי-עסקי. החברה מתייצבת בראש הקוראים לצמצום המונופולים של משרדי תקשורת וחברות טלפונים ובפתיחת השוק לתחרות. מייק ארמסטרונג, נשיא יב"מ אירופה, שיבח בהקשר זה התפתחויות באחדות ממדינות הקהילה האירופית — אולם הטעים כי הדרך לשוק פתוח עודה ארוכה. הוא התריע על מדיניות תעריפים מפלה ועל סבסוד מצלב, המאפשרים לחברות טלפון להצר את צעדיהם של יצרנים ומפעילי רשתות תקשורת פרטיות, הנזקקים לעתים גם לשירותי הרשת הציבורית.

גיבוי לעמדה היב"מית העקרונית בזכות תחרות חופשית אפשר היה לשמוע בדבריו של צ'רלס קוב, עוזר שר המסחר האמריקאי לעניני פיתוח וסחר. קוב, מציג את עמדת הממשל כלפי השוק האירופי, דרש פתיחת שוק הקומוניקציה לתחרות בינלאומית, ואיים כי ארה"ב תיאלץ להטיל הגבלות סחר אם ימנעו ממנה תחרות חופשית.

מחשב על בפחות ממיליון דולר

קונטרול דאטה מבקשת לחדור לפלחי שוק רחבים יותר בעזרת מחשב על מקורר אוויר

מאת אילן שחורי

(פאריס)

חברת "קונטרול דאטה" ששיווקה עד היום "סופר מחשבים" בסדר גודל של עשרות מליוני דולאר, הכריזה בראשית החודש ברחבי העולם על "מחשב על חדש", ETA10P במחיר של פחות ממליון דולאר. בחברה רואים בהכרזה מהפך בתעשיית מחשבי העל, בפעילות החברה ובמערך השיווק שלה. עד היום שיווקה קונטרול דאטה סופר מחשבים, בעיקר למוסדות מחקר גדולים ולתעשיה, משתמשים שיכלו להרשות לעצמם הוצאה של עשרה מליוני דולארים למחשב. עתה, עם ההכרזה החדשה עומדת החברה לפתוח במסע שיווקי להביא את מחשביה לארגונים ומוסדות קטנים יותר.

בשנת 1943, כשפותח "מארק-1" — הנחשב לראשון המחשבים — היה משקלו למעלה מחמש טונות ואורכו כ-17 מטרים. הוא היה זקוק לשלושה ימים כדי להכפיל שני מספרים בעלי 23 ספרות. מחשבי העל של ימינו, פועלים במהירויות הנמדדות במליוני פעולות נקודה צפה בשניה (מגה-פלופס) או במיליארדי פעולות בשניה (ג'יגה פלופס). חישוב שיעשה במשך שמונה דקות על מחשב מרכזי גדול, או 200 שנה במחשב ידני, נמשך רק שניה אחת במחשב של 1 ג'יגה-פלופס. שלא כבעבר, מחשבי העל של היום מצויידים ביכולת עיבוד מתוחכמות כשמידותיו קטנות בהרבה. מחשבים אלו מבוססים על עיבוד וקטורי, אותו הובילה חברת "קונטרול דאטה" לפני יותר מ-20 שנה. מחשבי העל אותם מציגה עתה החברה, משיגים מהירות על ידי ביצוע בו זמנית של מספר חישובים (עיבוד מקבילי), במקום ביצוע סידרתי, אחד אחרי השני.

בהיכל הקונגרסים המפואר שבפאריס, ובמקביל גם בניו-יורק ובטוקיו, הציגו בראשית החודש ראשי החברה, את היכולת הביצועית הגדולה של מחשב העל החדש ETA10P עם קירור האוויר, המסוגל להגיע ל-375 מליון פעולות בשניה בדגם הקטן, עד ל-3.10 מיליארד פעולות בשניה בדגם הגדול, המקורר בחנקן נוזלי ETA10G. מהירויות אלה מציבות את המחשב בשוק ישומים דוגמת תיכנון מכוניות, דיגום ויזואלי של הצטננות וישומי רפואה אחרים, ניתוח השפעת התנגשויות של כלי רכב, אוירודינאמיקה, או חיזוי וניתוח תחזית מזג אויר.

בעת מסיבת העיתונאים שליוותה את הכרזת המחשב בפריז, הוצגו לעשרות העיתונאים שהתקבצו מכל רחבי העולם סימולציות של ניתוח השפעות התנגשויות של מכוניות, בעיות בתחום דינמיקה הגזים הנוזלים, דיגום מולקולרי וחיזוי מזג האויר. הישראלי שלום רז, מראשי השיווק האירופאי של החברה שמרכזה בלונדון, שהשתתף גם הוא במסיבת העיתונאים, הביא דוגמאות מאותה תצוגה גם בעת ההכרזה של מחשב זה, שהתקיים השבוע בירושלים, במסגרת כנס איל"א.

המחשב בנוי סביב כרטיס יחידת עיבוד מרכזית קומפקטי, בעל 44 שכבות שבבים בעלי צפיפות גדולה ביותר, המחליף קילומטרים של כבלים במחשבים הישנים. נפח הזכרון שלו מתחיל מ-96 מליון בתים ומגיע עד ל-576 מליון בתים — ועם כל אלה הוא מקורר אוויר ותופס שטח רצפה מצומצם.

עם ההכרזה החדשה סיימה למעשה "קונטרול דאטה" שלב פיתוח שנמשך 4 שנים, מאז הקימה את חברת הבת שיוחדה לפיתוח מחשבים אלו.

"בפעם הראשונה עתה זמינים ביצועי מחשב על אמיתיים לממשל, תעשיה ולאקדמיה, בפחות ממליון דולר", אמר ג'יל וליאמס, סגן נשיא חברת "קונטרול דאטה" ומנהל מערכות המחשב בחברה.

מלחמה באיידס

כבר ב-1985 פיתחו חוקרי אוניברסיטת פרדיו בארצות הברית בעזרת מחשב על את הקוד של וירוס הצינון הנפוץ (ריינווירוס-14), ובכך איפשרו מחקר מתקדם של חיסונים והכרת גורמים ויראלים נוספים. מחשב העל שיוצר על ידי קונטרול דאטה, שימש לעיבוד 6 מליון פיסות מידע, שרובם נאספו בעזרת מפצה אטומים, כדי לבנות מודל של הוירוס. המחקר הוויראלי הולך ומתגבר גם עם הנסיונות למציאת תרופה למחלת האיידס.

השימוש במחשבי העל גבר גם בתחומים טכניים רבים. דיגום בעזרת מחשב (בניית מודלים) נפוץ ביותר כשימוש בתעשיות החלל וההגנה, וסייע להגדיר למשל, תופעה מטאורולוגית שגרמה לסכנות חמורות למטוסים, בעיקר בעת ההמראה והנחיתה. סימולציות הוכיחו את עצמן כבעלות ערך רב ביישומים בהם מעורבות כמויות גדולות של מידע ונתונים, כחיזוי סופות טורנדו, ניתוח להציף על מתכת בצינורות נפט וכלי רכב המותנעים במאיצים גרעיניים, דיגום תהליך הדחיסה כדי לשפר תיכנון מנועי מכוניות והגדרת ה"חור השחור", עבור אסטרופיסיקאים, ע"י דיגום הגלאקסיה. ביישומים לא מדעיים, צפו מציגי מחשבי העל סיוע לברוקר בבורסה בוול-סטריט הניו יורקי, באיתור מהיר יותר של הזדמנויות מסחר, ובבניית תיקי השקעות טובים יותר. אין צורך לאמר, כי התחזית הזאת ניתנה לפני המפולת הגדולה, בה האשמו — בין השאר — גם המערכות הממוחשבות.

השתתפות ישראלית מוצלחת ביריד "סיסטמס" במינכן

מאת דניאל דגן

מינכן

מיגוון גדל והולך של שימושים במחשב האישי היה אחד הרשמים ביריד המחשבים והתקשורת "סיסטמס" (מערכות) במינכן. היריד, לדברי מומחים, הפגין בצורה ישה את כושרן של חברות קטנות ובינוניות לחדור בהצלחה לשוק הנשלט במידה רבה על ידי ענקים אחדים.

יותר מ-1,300 חברות מ-20 מדינות היו מיוצגות ביריד הענק, שהוא אחד הגדולים מסוגו באירופה. אחד הצדדים הבולטים של "סיסטמס": שורה של סמינרים ודיונים המתנהלים במסגרת היריד, או בשוליו, ומאפשרים מפגשים רבי ערך בין בעלי מקצוע.

למשל, שני הסימפוזיונים שהתנהלו כאן, האחד על נושא הטלקומוניקציה, והשני על השילובים האפשריים בשימוש באופטיקה ובאלקטרוניקה. קונגרס ניהול, שבו הוחלף מידע על מגמות חדשות בחומרה, בתוכנה, בגרפיקה, במעבדות עזר ועוד. סמינר למפעילי מערכות, למומחים טכניים, מרכזי מידע לכל, שהיה ממוקם באולם מספר 21, ושזכה להתעניינות גדולה מצד הקהל הרחב.

באותו אולם היתה גם התצוגה של משרד התקשורת הגרמני, ששירותי המיחשוב שלו היו נושא לביקורת בשנים האחרונות. עכשיו ביקשו הגרמנים להוכיח, כי כמו בארה"ב, בצרפת, באנגליה ובמדינות מתקדמות אחרות ניתן גם כאן לקבל מיגוון רחב של שירותים באמצעות מסוף ביתי הקשור למערכת הטלפון.

התצוגה המרשימה בודאי שכבשה ספקים רבים. ייתכן שהגרמנים קפצו קצת במאוחר על הרכבת, אבל הם פועלים עתה ביסודיות ובחריצות אופייניים. נראה שכיום, גם בגרמניה, רק הדמיון הוא הגבול לאפשרויות האדירות הגלומות במכשירים הביתיים הפשוטים ביותר.

כמו הרבה ירידים אחרים בגרמניה, גם "סיסטמס" כבש לו מעמד חשוב בשוק האירופי והעולמי. כמעט כל מי שיש לו יד ורגל בעסקי מחשבים בעולם המערבי היה מיוצג כאן. כלומר ארה"ב, קנדה, מערב אירופה, סקנדינאוויה, טייוואן, סינגפור — וגם ישראל.

הביתן המשותף של רוב המציגים מן הארץ היה במקום בולט ליד הכניסה המרכזית. זה כשלעצמו הבטיח התעניינות ותנועה ערה של מבקרים. אבל חשוב יותר, כמובן, התוכן. אחד ממנהלי היריד, קורט דיטר דמיש, הגדיר את התצוגה הישראלית כתכליתית ומעניינת.

מומחה של מכון היצוא הבריטי (שהיה מוצב כאן בביתן נפרד), העיד באוזני בהתפעלות: "זה ממש מדהים. מדינה קטנה שיש לה הרבה מה להראות דווקא בתחום שעליו נאבקים כולם".

המציגים בביתן הישראלי היו, לפי סדר האלף בית: אברבנאל, איראיי, גלגרף, מדן, משוב רשוף סיסטמס. נחמן קפר מגלגרף, שהציגה כאן מערכת גראפית תואמת למחשבי איי-בי-אם, דיבר על התעניינות גדולה. "מבחינתנו היריד הוא ללא ספק הצלחה", הוא אמר, "יש פניות לקבל נציגויות. יש עסקות. הארגון פועל כהלכה. אנחנו בהחלט מרוצים".

דב מורן, נציג החברה הנושאת את שמו, הציג כאן בין השאר מחשב צבאי מיטלטל. "זה מקום גדול", הוא אמר, "ויש כאן הזדמנות טובה לקשרים עסקיים. מוקדם לדבר על סיכומים, אבל ההשתתפות בודאי חשובה גם במונחים של קידום מכירות".

משה ישראלי, מנהל הביתן, היה מלא התלהבות. לדבריו היריד הוכיח את עצמו בקידום עסקות יצוא ובעידוד הזמנות חדשות. התצוגה הרשימה וזכתה לדבריו לשבחים רבים. סיוע חשוב ניתן על ידי חברת איי-בי-אם, שהעמידה לרשות המשתתפים הישראלים את הציוד הנדרש להצגת מוצריהם.

מפיצי סיטיזן (י"פי"אי) עוברים לסיטיזן (חשאי)

בעקבות מבצע השיווק הישיר והורדת המחירים עליהם הכריזה י"פי"אי ★ בעל "חשאי מחשבים" מעריך כי מחירי המפיצים גבוהים ב-5%-8% ממחירי י"פי"אי — מחיר היתרון שברכישת חבילה ממקור אחד

15 עד 20 סוכנים שהפיצו בעבר מדפסות "סיטיזן" אותן יבאה י"פי"אי, סוכנת "סיטיזן" בישראל, עברו לשווק את אותן מדפסות המיובאות ע"י "חשאי מחשבים" מארה"ב. על כך מסר משה מאיר, בעל "חשאי מחשבים" ל"הארץ". לדבריו, מפעילה חברתו עוד 80 עד 100 סוכנים אחרים.

מעבר הסוכנים מי"פי"אי בא בעקבות מבצע המכירות הישירות עליו הכריזה י"פי"אי. בנימין יד הנגה, מנכ"ל י"פי"אי שהבטיח במדור זה לפני כחודש מלחמה על פער התיווך של המפיצים, הכריח גם את "חשאי" להוריד מחירים. ב"חשאי" מעירים כי המחיר לצרכן של מדפסות "סיטיזן" הנמכרות באמצעות סוכניהם עשוי להיות גבוה בחמישה עד שמונה אחוזים ממחירי י"פי"אי. עם זאת, מטעים משה מאיר מ"חשאי", כי יש צרכנים המוכנים לשלם את התוספת — על מנת להבטיח רכישת מערכת שלמה מאותו ספק בחבילה אחת, ולא להיכנס לטורח של רכישת פריטי ציוד ממקורות שונים.

בניגוד לגישתו של יד הנגה, הטוען כי הסוכנים הם שלב ביניים מיותר המעמיס הוצאות על כיסו של המשתמש, גורס מאיר כי יש לאפשר לדילרים להרוויח — על מנת שימכרו יותר את המוצרים שמפער התיווך עליהם הם נהנים. לדבריו, כיבואן הוא מעדיף שלא להיכנס לבעיות של מתן שירות למשתמש הסופי — ומעדיף להיעזר במפיצים.

גידול ברווחי אפל ברבעון האחרון של 87

חברת המחשבים "אפל" רשמה גידול מרשים בהיקף המכירות והרווחים במהלך הרבעון האחרון של שנת הכספים 1987, שהסתיים ב-25 בספטמבר השנה.

היקף המכירות ברבעון זה הגיע ל-786.4 מיליון דולר — גידול של 54% לעומת הרבעון המקביל אשתקד.

במהלך השנה גדלו מכירות אפל ב-40% לעומת השנה הקודמת, והן הגיעו ל-2.66 מיליארד דולר לעומת 1.90 מיליארד דולר בשנת הכספים שעברה.

הרווח בשנה האחרונה הגיע ל-217 מיליון דולר, גידול של 41% לעומת השנה הקודמת, שבה עמדו רווחי החברה על 154 מיליון דולר בלבד.

ג'ון סקאלי, נשיא אפל, ייחס את הגידול הרשים במכירות החברה להצלחת משפחת מחשבי המקינטוש.

CCI ישראל תשתתף בפרויקט פיתוח של "בריטיש טלקום"

מרכז הפיתוח של חברת CCI-ישראל קיבל חלק מעבודות פיתוח פרוייקט המיחשוב המלא של מערכת המודיעין הטלפוני בחברת התקשורת הגדולה ביותר בעולם — "בריטיש טלקום".

שני אנשי תוכנה מן המרכז אמורים לצאת ב-2.11 לבריטניה למשך שלושה חודשים, כדי להגדיר את חלק הפיתוח, שנמסר למרכז הפיתוח של CCI-ישראל: מערכת מודיעין טלקס ממוחשבת. לאחר תום עבודתם ב"בריטיש טלקום" תועתק עבודת הפיתוח למרכז בישראל, לשם פיתוח סופי.

ג'ק מארק, מנכ"ל CCI-ישראל, מסר כי חברת CCI העולמית זכתה לפני שנה במכרז של "בריטיש טלקום" לאספקת מחשבים והרחבת שירותי המודיעין ("14") בסכום של 52 מיליון דולר, ובאחרונה העבירה "בריטיש טלקום" את חלקה של חברת STC בפרוייקט לחברת CCI. שיעורו של חלק זה — 10 מיליון דולר.

עוד מסר מארק, כי הרחבת מערכת המודיעין של "בריטיש טלקום" תאפשר לחברה הבריטית למסור במהירות לכל אחד מ-32 מיליון מנוייה כל מספר טלפון, טלקס או פקסימיליה של כל אחד ממנוייה. מספר מרכזי המודיעין הממוחשבים יוגדל מתשעה כיום ל-16, אך מספר המרכזנים (4,000) לא יוגדל עקב הרחבה זו.

מן הראוי לציין, כי מחשבי CCI משרתים מזה שבע שנים את מערכת המודיעין של שירותי הטלפון הבינלאומיים (18) של חברת "בזק" בישראל, ועם מיחשוב זה החלה CCI את פעילותה בארץ, שהתרחבה במרוצת השנים האחרונות למכירת מחשבים ושירותי פיתוח ל-CCI העולמית.

150 מחשבי תדיראן-מולטיטק נרכשו ע"י המכללה למינהל

תדיראן מחשבים, המשווקת מחשבי מולטיטק בישראל (תואמי יב"מ), נבחרה כספק עיקרי למיחשוב כיתות ההדרכה של המכללה למינהל. תדיראן מחשבים זכתה בתחרות שערכה המכללה וכה השתתפו חברות יב"מ, אומגיטק, קומפיוסרב, קומפוהרד וחברות נוספות. כבר עתה, מותקנים בכיתות המכללה מעל 150 מחשבי מולטיטק. העיסקה בוצעה בשיתוף חברת המחשבים פריזמה, מפיצה מורשה של תדיראן מחשבים.

ממשפחת מולטיטק נבחרו מחשבי 500 פלוס, עבור יישומים מינהליים ופיננסיים. המכללה למינהל התקינה את מחשבי מולטיטק סדרת 900 ו-700, תואמי איי-טי ואקס-טי מהירים. בתוכנית המכללה להתקין בעתיד גם רשתות תקשורת מקומיות בכיתות.

מחשבי מולטיטק החליפו גם מערכות תאו"ם, שהיו מותקנות בכמה מכיתות המכללה למינהל.

דגם כניסה חדש לי"ב"מ 36

דגם חדש של המחשב העסקי יב"מ/36, תוכנן ע"י יב"מ — יחידת מערכת 5363. הדגם החדש הוא הקטן במחשבי יב"מ/36, ומאפשר לעסקים ולאירגונים להצטרף למשתמשים במערכות מחשב אלו במחיר נמוך, וליהנות מיד ממגוון התוכנות הגדול שפותחו למחשבי יב"מ/36.

המחשב החדש נתון במארז משרדי קומפקטי, נוח וקל להפעלה ולשימוש, ותואם לכל המחשבים במשפחת יב"מ/36.

לדגם החדש של יב"מ/36 זכרון מרכזי של מיליון בתים ואופציות המאפשרות לאחסן נתונים בתקליטים מהירים לגישה ישירה, בנפח של עד 210 מיליון בתים — גידול של כ-60% בהשוואה לדגם הקטן הקודם של יב"מ/36. ניתן לחבר אליו עד 28 תחנות עבודה מקומיות, ועד 64 תחנות (מצגים ומדפסות) בחיבור מרחוק בתקשורת. ליחידת המערכת הורשה כונן תקליטון פנימי של 5.25 אינטש בתכולה של 1.2 מיליון בתים, ואפשרות לכונן קלטות מגנטיות פנימי לצורך גיבוי ושחזור מהירים של נתונים המאוחסנים במערכת.

הבנק הלאומי של קנדה רכש ציוד טלקס מ"עתיר" ישראל

הבנק הלאומי של קנדה רכש מערכות ישראליות המאפשרות להפוך כל מחשב אישי לטלקס. המערכות הן מתוצרת חברת עתיר מפתח-תקווה, העוסקת בפיתוח וייצור מערכות תקשורת עתירות ידע וכן מערכות צבאיות.

יצחק פוגלר, מנהל השיווק של משקי הטלקס בעתיר, מסר כי לאחרונה מורגשת רכישה מוגברת של מערכות מסוג זה בשוק הקנדי. בין השאר סיפקה עתיר משקי טלקס למשרד הבריאות הקנדי, לחברת ESSO, חברת טקסקו, אוניברסיטת מקגיל וגופים נוספים.

משק הטלקס שפיתחה עתיר מאפשר לחבר את המחשב לרשת הטלקס הארצית והעולמית. המשק אושר לשימוש ע"י משרדי תקשורת של מדינות שונות, ביניהן ישראל, קנדה, גרמניה, ספרד, פורטוגל, הולנד, שוודיה, אנגליה, בלגיה, מקסיקו ועוד.

"טכם" מינתה משווק בריטי למערכות בנקאיות מתוצרתה

חברת התוכנה הבריטית "הליקס" (HELIKS) מונתה כנציגה רשמית של חברת התוכנה הישראלית "טכם", ותשווק את המערכות הבנקאיות של החברה הישראלית. הליקס פעילה במוסדות בנקאיים, בהם הבנקים הגדולים באירופה.

ישי שניידובר, מנהל תחום השיווק באגף השיווק והפעילות הבינלאומית של טכם, מסר כי עם מינויה של הליקס, נפתח בפני טכם שוק נרחב עבור המערכות הבנקאיות, פרי פיתוחה. בין המערכות הבנקאיות של טכם נמצאת FEDMIS, המיועדת לניהול תדירי עסקות בבנקים. מערכת זו פועלת כיום בסניפי בנק לאומי בארה"ב ובמספר בנקים בארץ.

בטקס חתימת ההסכם אמר סטבסון סמית, מבעלי הליקס, כי ההסכם יאפשר להליקס להרחיב את מיגוון פתרונותיה, תוך ישום הנסיון הרב שהצטבר בטכם בתחום התוכנות הבנקאיות.

עם תחילת השיווק באירופה, ביצעו טכם והליקס התאמה של התוכנות השונות לחוקים ולנהלים הקיימים בבריטניה ובשוק האירופי.

באחרונה פתחה הליקס סניף בטורקיה, בעקבות צמיחה ניכרת של המיגזר הבנקאי במדינה זו בעת האחרונה. מהנהלת הליקס נמסר כי מערכת פרי פיתוחה של טכם כבר נמכרה בטורקיה, ועתה מתבצע מו"מ למכירת מערכת נוספת של טכם במדינה זו.

לפרטים נוספים ניתן לפנות לרוזה כנען, טל. 03-722061.

חוק התכנון והבניה התשכ"ה — 1965
מרחב תכנון מקומי מטה — יהודה
הודעה בדבר הפקדת שינוי תכנית מתאר מקומית

נמסרת בזה הודעה בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה התשכ"ה — 1965 כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז ירושלים ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה מטה — יהודה, הופקד ביחד עם התשריט המצורף אליו שינוי לתכנית מתאר מקומית הנקרא: מי/614 שינוי לתכנית מס' מי/274 ג'.

אלה השטחים הכלולים בשינוי התכנית: מבשרת ציון, מגרש מס' 61 שעפ"י תכנית מי' 274 ג', עפ"י הגבולות המסומנים בתשריט בקו כחול.

עיקרי הוראות התכנית: שינוי קו בנין קדמי מ-5מ' ל-4.30 מ'.

כל המעונין בשינוי התכנית רשאי לעיין בו ללא תשלום בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל המעונין בקרקע בבנין או בכל פרט תכנוני אחר הרואה את עצמו נפגע על ידי שינוי התכנית וכן כל הזכאי לכך עפ"י סעיף 100 לחוק, רשאי תוך חודשיים מתוך פרסומה של הודעה זו ברשומות, להגיש התנגדות לשינוי התכנית במשרדי הועדה המקומית האמורה. את ההתנגדות יש להגיש בכתב, בפרוט הנמוקות ובלווי תצהיר המאמת את העובדות שעליה היא מסתמכת/מטה יהודה רחוב אהליאב רוממה, ירושלים.

אלי סויסה
יו"ר הועדה המחוזית
לתכנון ולבניה, ירושלים
ח' תשרי תשמ"ח
1 אוקטובר 87

עיריית הרצליה
חוק התכנון והבניה
תשכ"ה—1965
הועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב הרצליה

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
נמסרה בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 לחוק הנ"ל, כי לועדה המקומית לתכנון ולבניה מרחב הרצליה.
הוגשה על ידי: שם לוסטיג יצחק כתובת: רח' רבוצקי 33 רעננה
בקשה המתייחסת לקרקע שבמקום:
שם הישוב כפר שמריהו רחוב סמטת הורש מספר 1
גוש 6671 חלקה 162
ומהותה הקלה לגבי המותר באזור בו מבוקשת ההקלה האמור, דהיינו: הקלה באחוזי בניה 6% שהם 60 מ"ר בסה"כ.
כל המעונין יכול לעיין בבקשה הנ"ל במשרדי הועדה המקומית ברחוב סוקולוב 10 הרצליה בימים ובשעות שהמשרדים האמור פתוח לקהל, וכל הרואה עצמו נפגע ע"י אישור הבקשה הנ"ל יוכל להגיש התנגדות מנומקת למשרדי הועדה המקומית הנ"ל אמור בכתובת הנ"ל תוך שבועיים מיום פרסום מודעה זו.

אלי לנדאו
יו"ר הועדה המקומית
לתכנון ולבניה
מרחב הרצליה

נוסע לחו"ל
שמור על מכוניתך
וחסוך כסף ודאגות

CAR-INN שרות בלעדי לבעלי רכב הנוסעים לחו"ל
מקבוצת שווקים חדשים, החברה לפיתוח שווקים בע"מ
צלצל עכשיו 03-9330833

המרכז הישראלי לניהול
הועדה לניהול השיווק

תמורות בשוק מוצרי צריכה - ישראל 87
לקחים והשלכות לעתיד
מנקודת ראות: היצרן, הצרכן והמשווק
יום ה', 10 בנובמבר 1987 מלון פלאזה, ת"א

בהשתתפות ה"ה (לפי סדר הופעתם):
- אבי מרגלית – מנכ"ל "סנפרוסט"
- פרופ' מיכאל פרי – אוניברסיטת חיפה
- עדה לבנון – מנכ"ל המועצה לצרכנות
- גזי קפלן – מנכ"ל "טבעול"
- אמנון ענבר – מנכ"ל "החברה הישראלית לאוטומובילים" (פורד)
- דוד וינשל – נשיא "סופרסל"
- רולנדו איזן – מנכ"ל "רים"
- שמואל איל – מנכ"ל "המשביר לצרכן"
- רוני אריאלי – מנכ"ל "קבוצת אריאלי"
- יורם ברגר – מנהל עסקים ושיווק "טית-בית"
- ישראל קניגר – מנכ"ל "רשת בתי אופנה גולף" (סתה)

פרטים והרשמה: המרכז הישראלי לניהול רח' הנריטה סולד 4 ת"א, טל. 03-257202; 04-640678; 02-234863; 057-37914.

מכון היצוא הישראלי — לשכת המסחר ישראל – אמריקה הלטינית ספרד ופורטוגל
בשיתוף: סקציה של חברות היצוא שליד לשכת המסחר ת"א-יפו
יום עיון בנושא
קידום יחסי המסחר ישראל — ספרד
נושא הדיון המרכזי:
הסכם להורדת מכסים ישראל — ספרד
בהשתתפות שר המסחר של ספרד לשעבר - מר ת. סרון.
אורח כבוד: שר המסחר והתעשיה — מר אריאל שרון.
יום העיון יתקיים במלון הילטון ת"א, ביום ה' 5.11.87 בין השעות: 09.00-14.30.
פרטים נוספים והרשמה במכון היצוא הישראלי, אצל גב' דורי – מח' כלכלית טל' 630801, 630809.

למרבה הצער והבושה עלינו לקבוע שבשב"כ היתה נורמה של מתן עדות שקר בבית משפט

פרק ראשון: מבוא

1.1 ביום ג' בסיון תשמ"ז – 31.5.87 קבעה ממשלת ישראל:

"כי עניין שיטות החקירה של השב"כ בנושאי פח"ע הוא – בעקבות ע"פ 124/87 (נאפסו) – נושא בעל חשיבות ציבורית חיונית בשעה זו הטעון בירור".

לפיכך החליטה הממשלה –

"לכונן ועדת חקירה, בהתאם לסעיף 1 לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט – 1968, לגבי שיטות ונהלי החקירה של השב"כ בנושאי פח"ע, ומתן עדות בבית-המשפט בקשר לחקירות אלה.

הוועדה תמליץ ותציע, ככל שתמצא לנכון, גם לגבי השיטות והנהלים המתאימים בנושאי חקירות אלה בעתיד, תוך הבאתם בחשבון של הצרכים המיוחדים של המאבק בפח"ע."

עוד החליטה הממשלה כי –

"כיוון שנושאי החקירה מחייבים סודיות, להחיל על הוועדה (צ"ל: הוועדה) את סעיף 23 לחוק ועדות חקירה, למעט סעיף 23 (1) ו(6) ...ועדת החקירה היא שתחליט בעניין פרסום הדו"ח שלה כאמור בסעיף 20 לחוק ועדות חקירה".

ביום 1.6.87 אישרה ועדת חוץ ובטחון של הכנסת, בהתאם לסעיף 23, רישא, של החוק, "שנושא החקירה או דיוני ועדת החקירה מחייבים סודיות".

ביום 2.6.87 מינה נשיא בית המשפט העליון, על-פי סעיף 4(א) של החוק את החתומים מטה, השופט (בדימוס) משה לנדוי יושב ראש הוועדה ואת השופט (בדימוס) יעקב מלץ (כיום מבקר המדינה) ואלוף (מיל.) יצחק חופי חבר הוועדה. השופט אלון גילון מונה על-ידי הוועדה לתפקיד של מרכז.

1.2 דו"ח זה, המוגש בזה לממשלה, לפי סעיף 19(א) של החוק, ולוועדת חוץ ובטחון, לפי סעיף 23 (5), נתקבל על-ידי הוועדה פה אחד. הוא מכיל שני חלקים: חלק ראשון שיפורסם ברבים, בהתאם לסעיף 20 (א) של החוק, וחלק שני שלא יפורסם, מאחר שהוועדה שוכנעה שהדבר דרוש לשם שמירה של בטחון המדינה.

1.3 הוועדה קיימה 43 ישיבות שבהן שמעה 42 עדים, ביניהם ראשי ממשלה, אנשי שירות הבטחון הכללי (להלן: השירות) – מראשי השירות ועובדים אחרים בו בהווה ובעבר עד לדרג החוקרים בשטח – אנשי השירות המשפטי, האזרחי והצבאי, ועובדי ציבור אחרים, וכן מומחים במקצועות שונים ואנשים שנחקרו על-ידי חוקרי השירות. כן ערכה הוועדה ביקורים במיתקני חקירה של השירות. היא קיבלה חומר רב בכתב מאת השירות, גם ביוזמת השירות וגם בהיענות לדרישות הוועדה, שמולאו על-ידו במלואן. כן קיבלה הוועדה חומר בכתב על-פי דרישתה מאת רשויות ממלכתיות אחרות. בתחילת עבודתה פרסמה הוועדה הודעה בעיתונות שבה הזמינה הציבור לפנות אליה בכתב בקשר לנושא חקירתה. בתגובה על הודעה זו נתקבלו 56 פניות בכתב אל הוועדה מאת יחידים, עורכי-דין וארגונים (האגודה לזכויות האזרח בישראל וארגון אמנסטי). הוועדה נתנה דעתה על פניות אלה ונקטה פעולות שנראו לה דרושות בקשר אליהן.

על-פי כתב המינוי שלה לא ראתה הוועדה מוזמנת להיכנס לבירור של כל תלונה ספציפית שהופנתה אליה. היא עשתה כן רק כדרך מדגמית, במידה שהיה בה כדי להבהיר את שיטות החקירה של השירות.

1.4 הוועדה ראתה צורך באיסוף חומר משפטי שהיה דרוש לחקירתה. כאמור בסעיף 15 של החוק, תפקיד זה הוטל על גב' רחל סוכר, מנהלת המחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה, והיא מילאה אותו בתבונה ובמסירות הראויות לשבח.

אחד מראשי השירות אמר לנו בגילוי-לב כי לא שינה את הנורמה של מתן עדות שקר ולא היה מסוגל לשנותה כי "אין אלטרנטיבה למצב הזה"; פשוט, כך אמר, לא היה לי פתרון אחר

1.5 לפי בקשת השירות הרשתה הוועדה לאל"מ (מיל.) צבי טרלו להופיע בישיבותיה בתור משקיף בלבד מטעם השירות, בתנאים שצויינו על-ידה. מעבר לרשות זו שניתנה לו הורשה אל"מ טרלו לעזור לוועדה בהשגת החומר בכתב שהשירות הגיש לוועדה כאמור לעיל, ובהצגת עמדתו של השירות בבעיות שמפטיות שונות, בתום גביית הראיות על-ידי הוועדה.

1.6 לפי כתב המינוי שלה על הוועדה לעסוק בשני נושאים: בשיטות ונהלי החקירה של השירות בנושאי פח"ע (פעילות חבלנית עויינת) ובמתן עדות בבית המשפט בקשר לחקירות אלה. בתור עילה למינוי הוועדה צויינה בכתב המינוי פרשת נפסו שנדונה בבית המשפט העליון בערעור פלילי 124/87. גילוי העובדות על דרכי החקירה בפסק-הדין של בית המשפט העליון בפרשת נפסו גרם לפגיעה חמורה באמון שהציבור רוחש לשירות, המקביל לכך למבוכה רבה, עד לסכנה של אבדן דרך, בתוך השירות עצמו. נציין מיד כי הנוגעים בדבר במישרין, הם חוקרים של השירות ואנשי הייעוץ המשפטי שלו הממונים על אלה, מהווים מיעוט קטן מכלל עובדי השירות. אבל מכיוון שיחידת החוקרים היא עצם מעצמו של השירות, פשטו הפגיעה והמבוכה גם בכלל השירות.

1.7 לא היה זה ההלם הראשון שירד על השירות: קדם לו ההלם של הפרשה הידועה כפרשת אוטובוס קו 300, שאולי היה אף מכאיב יותר. לפי כתב המינוי שלנו אין לנו לעסוק בפרשה ההיא, שהסתיימה ביום 25.6.86 במתן חנינה על-ידי נשיא המדינה לאחד עשר איש מעובדי השירות, וביניהם אנשי צמרת של השירות, ולפרישת רובם של אלה מן השירות, וביניהם ראש השירות דאז, מר אברהם בנדור (שלום). אבל לא נטעה אם נאמר שכשלונם המוסרי ביותר של אלה, באשר לקשר הפלילי שנקשר ביניהם לשיבוש דיוניהן והכרעתן של ועדות שחקרו באותה פרשה – הוא אשר הכשיר את הקרקע לגילויים שנתגלו אל פרשת נפסו; משעורער האמון כה קשות בפרשה הראשונה, אי-אפשר היה לכסות עוד על התופעות שנחשפו בערעורו של נפסו.

1.8 את סגל החוקרים של השירות מאפיינים מקצועיות, מסירות לתפקיד, נכונות לעמוד בתנאי עבודה מפרכים בכל שעות היממה ובסכנות פיסיות, ובראשונה מוטיבציה נפשית גבוהה לשרת את העם והמדינה בפעילות חשאית, כאשר "שכר מצוה-מצוה", ללא התהילה בעיני הציבור הבאה עם הילת הפרסום ברבים. שבעתיים מכאיב ומרגיז הדבר שקבוצת אנשים כזאת נכשלה קשות בהתנהגותה כיחידים וכקולקטיב. באמרנו זאת אין כוונתנו לשיטות החקירה שנקטו דווקא. עליהן יש ללמד זכות במידה רבה, הן מבחינה מוסרית והן מבחינה משפטית, כפי שיוסבר להלן, אלא לשיטה של מתן עדות שקר בבתי המשפט, שנתגלתה עתה במערומיה ויש לגנותה בכל פה. גילוי השיטה הזאת הגביר את משבר האמון בתוקפו המוסרי של השירות שהחל עוד לפני כן, והוא מערער את תחושת הבטחון העצמי והערך העצמי של כל עובד מעובדי השירות. את הרעה הזאת יש לשרש, כי בנפשנו הדבר, במלוא מובנן של מלים אלה.

1.9 אנו משוכנעים שכיום ההכרה בהכרח לפתוח דף חדש ולשקם את מעמד השירות בעיני הציבור ובעיני אנשיו שלו היא נחלת כלל השירות – מבכיריו, בהנהגת ראש השירות הנוכחי, ועד לחוטר החוקרים. צעד ראשון להיטהרות הכרחית זו של השירות מן הסיגים שדבקו בו אנו רואים באמירת כל האמת לאמיתה שציינה את עדותם של אנשי השירות אשר הופיעו לפנינו. הם פתחו לפנינו את לבם והודו על טעויותיהם, בלי להסתיר דבר, ואנו מאמינים בכנות כוונותיהם לתקן מה שעוות. עד היום נמשכת תקופת הביניים שבה מצפה השירות למוצא פיה של ועדה זו. אנו רואים את עיקר תפקידנו בהכוונת התהליך ההכרחי של שיקום והבראה בכל הנוגע לפעילות השירות בעניני פח"ע, בדרך שילובה של פעילות חיונית זו אל תוך מסגרת הערכים של שלטון החוק שבהם דוגלת מדינת ישראל. אנו מקווים שכך יוחזר לאנשי השירות הבטחון הפנימי בנכונות דרכם, הדרוש להם לעבודתם, והיכולת להבחין בין מותר ואסור, מבלי להזדקק לעזרת מצפן על כל צעד ושעל.

אלה שלושת חברי ועדת החקירה לעניין שיטות החקירה של השב"כ: (במרכז) שופט בית המשפט העליון משה לנדוי – יו"ר, (מימין) אלוף (מיל') יצחק חופי (משמאל) מבקר המדינה יעקב מלץ

פרק שני: תאור עובדות

פרשת עוזאת נפסו

2.1 מכיון שפרשת נפסו הוצבה כנקודת מוצא לדיוני הוועדה הזאת, מן הראוי שנפתח בתאור תמציתי של עיקריה. לשם כך עלינו לפנות לתאור העובדות בפסק הדין של בית המשפט העליון בערעור פלילי 124/87 מיום 24.5.87. ערעור זה הוגש על-ידי עוזאת נפסו ברשות מאת נשיא בית המשפט העליון, לפי סעיף 440ט' של חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955. מימצאי העובדות בערעור נקבעו על סמך הודאתו של המערער בפני בית המשפט העליון בעובדות המהוות עבירה של הריגה מסמכות עד כדי סיכון בטחון המדינה, לפי סעיף 73, רישא, לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955. התביעה מצידה הסכימה לביטול פסק-הדין של בית הדין הצבאי המיוחד מיום 29.6.82 שבו הורשע המערער גם בעבירות חמורות של בגידה, ריגול וסיוע לאויב במלחמה, והוטל עליו עונש מאסר של 18 שנה מיום המעצר, 4.1.80, וגורש מן הצבא, וכן לביטול פסק-הדין של בית הדין הצבאי לערעורים שניתן ביום 29.6.86. תחת זאת דן בית המשפט העליון את המערער למאסר של 24 חודש, ולהורדת דרגתו של המערער מסגן לרב-סמל. לפני שהרשיע את המערער בעבירה שבה הרשיעו, השתכנע בית המשפט על סמך בירור יסודי שערך עם המערער בבית המשפט שהודאתו לפני בית המשפט היא הודאת-אמת.

2.2 לפי האמור בפסק-הדין של בית המשפט העליון טען נפסו במשפט זוטא שנערך על הודאות שמסר לחוקריו בינואר 1980, שבעת חקירתו נקטו חוקרי השירות כלפיו מעשי אלימות אשר כללו משיכה בשערותיו, טלטולים, הפלה ארצה, בעיטות, סטירות ועלבונות. הוא נצטווה להתפשט מבגדיו ונשלח להתקלח במקלחת קרה. נמנעה ממנו שינה במשך שעות ארוכות, ביום ובעיקר בלילה. הוא נאלץ לעמוד בחצר של מיתקן הכליאה במשך שעות ארוכות גם כאשר לא נחקר. כן הושמעו כלפיו איומים בקשר למעצרן של אמו ואשתו ובקשר לפרסום שיינתן למידע אישי עליו אשר היה בידי החוקרים.

טענות אלה הוכחשו בעדותם בשבועה של החוקרים, ובראשם מי שהיה באותו פרק זמן ראש יחידת החוקרים בשירות, ומי שהיה ראש צוות החוקרים שחקרו בעניינו של נפסו. בית הדין הצבאי העדיף את הכחשתם על עדותו של נפסו ואחרי שקלא וטריא בהכרעת-דין מפורטת מאד קיבל את הודאותיו של נפסו כהודאות-אמת שנמסרו כדין, והרשיע אותו, בעיקר על סמך הודאות אלה, בכל סעיפי האישום, ובכלל זה גם בהחדרת אמצעי לחימה עבור ארגון מחבלים מדרום לבנון אל שטח המדינה.

2.3 בהכרעת-הדין דחה בית הדין הצבאי המיוחד את טענותיו של נפסו אודות אלימות שהופעלה כלפיו ואיומים שהושמעו באזניו. כאמור זה לא סטו השופטים על-אף שנתגלו להם הכחשות כוזבות של החוקרים ביחס לחקירה של אחרים, וגם בפרטים מסויימים שנגעו לחקירת נפסו עצמו. גם בית הדין הצבאי לערעורים לא התרשם מטענות הסנגור, והוסיף נזיפה לסנגור על שהעז לתקוף את עדות החוקרים בלשון בוטה.

2.4 זמן מה לפני מתן פסק-הדין בבית הדין הצבאי לערעורים נתגלה הקשר הפלילי שקשרו כמה אנשי צמרת של השירות לשיבוש הליכים של ועדות אשר חקרו בפרשת האוטובוס, שהתרחשה ביום 12.4.84. במהלך הקשר הזה פעל עובד בכיר של השירות, מר יוסי גנוסר, כ"סוס טרויאני" בוועדת זורע, בתור חבר הוועדה ליד האלוף (מיל) זורע. ועדה זו מסרה את הדו"ח שלה במאי 1984. לאחר מכן הוטעה גם צוות בראשותו של פרקליט המדינה, מר י. בלטמן, על-ידי שיבוש מתואם של עדויות שקר לאותו צוות, שהגיש את הדו"ח שלו ביולי 1985. כאשר נתגלתה חרפת הקשר הזה נתחזקו הספקות בקרב השירות גם ביחס לצידקת הרשעתו של נפסו שהיו קיימים פה ושם בשירות עוד קודם לכן, וראש השירות החדש הורה מיוזמתו, בינואר 1987, על עריכת חקירה פנימית לבירור מחדש של פרשה זו. בחקירה זו הודו החוקרים בנכונות מרבית טענותיו של נפסו במשפט, בדבר אמצעי הלחץ שהופעלו נגדו, פרט לטענות נפסו בדבר מכות וסטירות. כתוצאה מזה נעשה הסדר לשמיעת הערעור בבית המשפט העליון. הסכם בין הפרקליט הצבאי הראשי שייצג את התביעה בערעור, וחקר גם בעצמו בפרשה, לבין הסנגוריה. בהסכם זה הסכימה התביעה, על דעת היועץ המשפטי לממשלה, לביטול פסקי-הדין של שתי הערכאות הראשונות, אחרי שהודתה שמפני אמצעי הלחץ שהופעלו נגד נפסו לא ניתן עוד לטעון שהודאות אשר נתקבלו כנגדו היו קבילות ואמינות. המערער נפסו מצדו הודה בעבירה הקלה יותר שבה הרשיעו בית המשפט העליון, כאמור לעיל. קביעתו של בית המשפט העליון בדבר אשמתו ומידת אשמתו הן בית סוף פסוק שאין אחריו כלום.

2.5 בחקירה הפנימית הנ"ל שנערכה בפברואר 1987 טענו חוקרי נפסו שבהפעילם את אמצעי הלחץ לא חרגו ממה שהותר להם בהנחיות של השירות שהיו קיימות בזמן ההוא. המפר מזה – הם טענו שגם במתן עדות שקר במשפט ההוא, שבה הכחישו הפעלת אמצעי לחץ אלה, לא חרגו מן המקובל בשירות, וזאת בידיעת הממונים עליהם. על טענות אלה של החוקרים לא הובעה שום הסתייגות מפי מישהו בחקירה פנימית זה. למרבה הצער והבושה עלינו לקבוע שטענות אלה בדבר הרשאה להפעלת לחץ, ביחוד עם "נורמה" של מתן עדות שקר בבית משפט בקשר לכך, הוכחו לפנינו כנכונות (אם כי הרשאה להפעלת אמצעי לחץ גופניים צומצמה מאד במרוצת השנים שחלפו מאז שנת 1980, כפי שיפורט בחלק השני של דו"ח זה). על-כך יהיה עלינו להרחיב את הדיבור בהמשך.

2.6 מבחינות אלה לא היו איפוא ההליכים במשפט נפסו, ובמיוחד מתן עדות השקר במשפט הזוטא, שונים ממה שקרה במשפטים אחרים שבהם העידו חוקרי השירות במשפט זוטא. אך לא בזה יש לראות את הגורם העיקרי לעיוות-הדין שבגללו ישב נפסו בכלא במשך שנים, מעבר לאותם 24 חודש שנגזרו עליו בבית המשפט העליון בסופו של דבר.

צמרת השירות נכשלה בכך שלא הבינה ששום עשיה ביטחונית, חשובה וחיונית ככל שתהיה, איננה יכולה להעמיד את עושיה מעל לחוק; היא לא הבינה שהופקדה בידה משימה חיונית שאולי מקדשת אמצעים, אך לא כל האמצעים, ובוודאי לא האמצעי של מתן עדות שקר; הוועדה רושמת לפניה בסיפוק שנוהג זה נפסק עתה לחלוטין

כפי שיוסבר להלן, מקפיד השירות מאד על-כך שלא לקבל מפי נחקרים הודאות-שווא בעובדות כוזבות. המטרה היא לקבל הודאת-אמת, ולו גם בלחץ פסיכולוגי, ולעתים אף בלחץ פיסי, כפי שהופעל נגד נפסו. כל הודאת-שווא הנחשבת בטעות לאמת משבשת מטעמים מובנים את דרכי המאבק של השירות לסיכול מעשי פח"ע. משום כך בעריכת חקירות השירות מאמת את המידע שהושג בהודאה עם מידע שנתקבל מפי נחקרים אחרים ועם מידע הנמצא בידי השירות ממקורות חסויים, שאי-אפשר לגלותם בפני בית משפט.

2.7 לא כך היה בעניין נפסו. כאן חסרו כמעט לגמרי ראיות חסויות אמינות, כי העד העיקרי, מודיע שמסר מידע להרשעת נפסו, קיבל מאת החוקרים ציון של "שקרן מרופלס". הוא לא הובא לבית הדין למתן עדות. העדות הנוספת היחידה שתמכה בתוכן ההודאות של נפסו עצמו היתה למעשה עדותה של אשת אותו מודיע, שנתקבלה כמהימנה. משום כך היו חוקרי נפסו מוכנים לשחררו בשלב מסויים של החקירה. אך לבסוף הכריעו תוצאות בדיקתו של נפסו בפוליגרף שהצביעו לדעת החוקרים רק על תחושת אשמה. רא עקא שענין זה יכול לשמש דוגמה לסכנות שבהסתמכות ללא סייג על פיענוח בדיקות בפוליגרף, כיון שבאחרונה נבדקו תוצאות הבדיקה של נפסו מחדש ונמצא שממצאה צריך להיחשב כ"בלתי-בדיק", כלומר שהבדיקה בפוליגרף לא הוכיחה דבר.

לחקירת נפסו הוקדש כמובן מאמץ רב, בהתחשב עם מעמדו בתור קצין בצה"ל שהואשם בעבירות כה חמורות של בגידה ושל ריגול. בין שמונת החוקרים שהשתתפו בחקירה בשלביה השונים נתגלו חילוקי דעות יסודיים: היו ביניהם שנים שהאמינו כי נפסו חף מכל פשע, והיה מי שקבע שהוא עבר את כל העבירות שבהן הואשם. בעוד שלראש הצוות דווקא היו ספקות בדבר אשמתו של נפסו באישום החמור מבין האישומים, בעניין החדרת האמל"ח לישראל. חילוקי דעות אלה משתקפים היטב בדין-וחשבון מסכם ומלא שהוכן בסוף החקירה של נפסו. הסיכום היה יוצא דופן לעומת הנוהל הרגיל בחקירות השירות, מפני שלא היתה בו מסקנה ברורה בשאלת אשמתו של נפסו ומידת אשמתו (חילוקי דעות אלה, כולל גם בענין פיענוח הפוליגרף, קיימים בין החוקרים עד היום, כפי שנוכחנו לדעת מדבריהם בעדות לפנינו).

נוכח חילוקי הדעות בין החוקרים החליט ראש השירות דאז להעביר את החומר שנאסף לפרקליטות הצבאית, על מנת שהיא תחליט אם יש מקום להגשת משפט נגד נפסו, ועל איזה אישומים יוגש המשפט. אולם לא כל החומר הועבר לפרקליטות הצבאית, ולא הוסבר לה שקיימת דעת מיעוט בדבר אשמת נפסו בדו"ח המסכם הנ"ל (ר' פסק-הדין של בית הדין הצבאי, בעמ' 66–67, ובפסק-הדין של בית הדין הצבאי לערעורים, בעמ' 46). הדו"ח המסכם הומצא על-ידי השירות רק לאחר מכן, לבית הדין, על-פי דרישת הסנגור. אי-גילוי מלא כזה לפרקליטות היה גם הוא מקובל בשירות והוא הוצדק בצורך למידור גמור של מידע, כפי שיתבהר להלן. בית הדין מתח ביקורת על "סינון" זה של החומר שנמסר לפרקליטות הצבאית (עמ' 67). אך גם בזה לא היה כדי לערער את אמונו בהודאותיו של נפסו ובגרסת אשמתו בכל האישומים שבהם הואשם. התובע במשפט לא ידע על אמצעי הלחץ שהופעלו נגד נפסו, כי גם את אלה הסתירו חוקרי השירות ויועציו המשפטיים בפני הפרקליטות הצבאית, בהתאם לנוהג המקובל בשירות (ועל כך ראה להלן, בפיסקה 12.43).

גילוי אמצעי הלחץ לבית הדין היה עשוי להשפיע על עמדת הפרקליטות הצבאית ולבסוף גם על מסקנות בית הדין לגבי אשמתו של נפסו. לפחות בנדון זה הוטעה בית הדין על-ידי השירות, באמצעות הפרקליטות הצבאית, שפעלה בזה בתור סוכן תמים של השירות.

2.8 סיכומו של דבר: פרשה זו יש בה כדי להבהיל ולהתריע, לא רק בשל עיוות-הדין של נפסו עצמו, אלא לא פחות בגלל קלקול המידות שבמתן עדות שקר, אשר נתגלה בה לעין השמש ושיש עתה לעקור מן השורש.

ב-1980 החל לכהן ראש שירות חדש, ששירת אף הוא כשש שנים, עד שלהי 1986; הוא מצא נורמה מבוססת של עדויות שקר, כך אמר לנו, שעברה "מדור לדור"; כשאני חושב על מלחמה במחבלים, כך אמר לנו, אני לא חושב בקונטקסט של בית המשפט הישראלי; הוא אפילו לא הבין שיש בנורמה משהו פגום; הוועדה רואה בו אחד האחראים לקיומה של השיטה הפסולה

ארגוני החבלה ו"המאבק המזויין"

2.9 שמענו עדויות ועיינו בסקירות ממצות על התפתחות הפח"ע בשטחים ובישראל. ניתן לקבוע בתמצית שהיעד של ארגוני החבלה הוא הרס קיומה של מדינת ישראל, באמצעות מעשי טרור ושיבוש החיים הסדירים.

פת"ח של ערפאת החל לפעול בשנת 1965 והוא כיום עדיין הארגון הוותיק והדומיננטי מבין הארגונים הפלסטיניים, והוא גם המרכיב העיקרי של "הארגון לשחרור פלסטין" (אש"פ). פת"ח הוא אבי רעיון "המאבק המזויין" כתפיסה שיטתית וסדורה ב"אמנה הפלסטינית" שלו (משנת 1968). נאמר שם, בסעיף 8:

"השלב אשר העם הערבי הפלסטיני חי אותו, הוא שלב המאבק הלאומי לשחרור פלסטין. משום כך הסתירות בין הכוחות הלאומיים הפלסטיניים הן מסוג הסתירות המשניות אשר יש צורך שתיבלמנה למען הסתירה היסודית שבין הציונות והאימפריאליזם, מצד אחד, והעם הערבי הפלסטיני, מן הצד השני. על יסוד זה ההמונים הפלסטינים בארץ הכבושה או בפזורה, ארגונים כפרטים, חזית לאומית אחת הפועלת להחזרת פלסטין ולשחרורה במאבק מזויין".

סעיף 9: "המאבק המזויין הוא הדרך היחידה לשחרור את פלסטין והוא לכן אסטרטגיה ואיננו טקטיקה. העם הפלסטיני מאשר את החלטתו הנחושה, המוחלטת והקבועה להמשיך במאבק המזויין ולהתקדם לקראת המהפכה העממית המזויינת לשחרור פלסטין מולדתו ולהחזירה אליו ולקיים את זכותו לחיות בה חיים טבעיים, ואת זכותו להגדרה עצמית ולריבונות עליה". (ההדגשות שלנו).

יש איפוא לראות נכונה שכל עוד מחזיק הפת"ח בדוקטרינה זו שלו בעיניו נשארת רק הדרך האלימה כדרך יחידה. ואמנם, כך נאמר שוב בהודעה המדינית המסכמת של המושב ה-18 של המועצה הלאומית הפלסטינית שהתקיים באביב שנה זו (1987) באלג'יר:

"על בסיס האמנה הלאומית הפלסטינית ומתוך מחוייבות להחלטות המועצה הלאומית הפלסטינית אנו מדגישים את היסודות הבאים כבסיס לעשייה הלאומית הפלסטינית במסגרת אש"פ, הנציג הלגיטימי והיחיד של העם הפלסטיני".

"במישור הפלסטיני – המשך המאבק בכל צורותיו, מאבק מזויין, המוני ומדיני, כדי להגשים את המטרות הלאומיות ולשחרר את הארצות הפלסטיניות והערביות מהכיבוש הישראלי..."

לעניין זה ארגוני החבלה הערביים האחרים הם בדעה אחת עם פת"ח: "החזית העממית לשחרור פלסטין" בראשותו של ג'ורג' חבש, בעלת השקפות אידאולוגיות מרכסיסטיות, ו"החזית הדמוקרטית לשחרור פלסטין" של נאיף חוואתמה, שהצטרפו באחרונה לאש"פ, מטיפות גם הן ל"מאבק מזויין" בכל שטחה של ארץ-ישראל; וכן גם ארגונים אחרים כ"חזית הסרוב".

2.10 דוקטרינה זו של הרס המדינה והרג אזרחיה איננה בגדר הכרזה בלבד. אנו עדים לכך שארגוני המחבלים עושים את מירב המאמצים, שהם מסוגלים להם, כדי לבצע מעשי טרור מחבלים לשם הגשמת הדוקטרינה שלהם. אין הם מבחינים בין יעדים צבאיים ליעדים אזרחיים: נגד כל מטרה אפשרית מופעל "המאבק המזויין". חלק מהם מצהירים בפומבי, כי אין הבדל בין יעד צבאי לאזרחי, שכן שניהם משרתים את "המדיניות התוקפנית" של ישראל. אחרים מסווים את הפגיעה ביעדים אזרחיים בטענה כי כל היעדים המותקפים על-ידם הינם צבאיים או מדיניים. לצורך "המאבק המזויין" ביצעו ארגוני החבלה פיגועי טרור של רצח המוני במקומות ציבוריים, בכלי התחבורה הציבורית, בביכורות ובשווקים, בבתי קולנוע ובמקומות הומה.

רוב רובם של מעשי הטרור המתבצעים על-ידי מחבלים שמעבר לגבול ה"קו הירוק", לביצוע בתוך שטח המדינה, הפיגועים מבוצעים באכזריות קיצונית, ללא אבחנה בין גברים, נשים וטף – כל יעד אנושי משרת את מטרותיהם. כן הם עוסקים בטרור אידיאולוגי נגד יהודים – יהודים, חיילים, אנשי בטחון ואזרחים, ונגד ערבים החשודים בעיני ארגוני החבלה בשיתוף פעולה עם השלטונות הישראליים. בהדרכותיהם אלה הם ממשיכים ללא הפוגה.

לשיטתם של ארגוני החבלה מסייע הטרור, או בלשונם "המאבק המזויין", בגיבוש הזהות הלאומית של הפלסטינים. באחד הם שבו הוא מסייע להרחבת השורות של הארגונים עצמם במתגייסים חדשים והוא נועד לערער את המוראל ואת הבטחון של אוכלוסיית המדינה. הוא גם מבליט את נוכחות הארגונים בזירה האזורית והבין-לאומית. – מטרתם הטקטית היא לעודד את האוכלוסיה הערבית בשטחים ובישראל למרוד אלים גלוי נגד המדינה.

2.11 אף כי האחוז של כלל האוכלוסיה בשטחים (קצת פחות ממיליון נפשות ביהודה ושומרון וקצת יותר מחצי מיליון בחבל עזה) העוסק בפועל בפח"ע ובחתרנות מדינית הוא זעיר ורוב רובה של אוכלוסיה זו מעדיף לחיות חיי עבודה שקטים, נהנים ארגוני המחבלים מאהדה גלויה או סמויה של רוב האוכלוסיה הערבית בשטחים. הם מחזקים את אחיזתם בה ושליטתם עליה ברציחות אנשים המעיזים לנקוט עמדה עצמאית בבעיית היחסים בין אוכלוסיה זו לבין מדינת ישראל ולגבי אפשרות של פתרון מדיני.

עבודת החקירה העוסקת בגילוי פח"ע וסיכולו היא משימת קודש המצדיקה את האמצעים, כל האמצעים; אנחנו, אנשי השירות – אמר מי שאמר – הננו שליחיו של עם ישראל לבצע פעולות שהמדינה איננה יכולה לקבל על עצמה; מדובר ב"ניקוי ביבים" שקיומם מסכן את ביטחונה של המדינה, ואנחנו אלה שמשימה לא נעימה זו הוטלה עליהם; לא ניתן לנקות ביבים מבלי שתתלכלך בעצמך; אנחנו הסתכנו ממש כפי שמסתכנים חיילים בחזית – נימה זו של הדברים שמענו מפי כמה וכמה מבכירי השירות; על-ידי הצדקה עצמית מסוג זה הופכת העבריינות של מתן עדות שקר לעבריינות אידאולוגית שהמוטו המרכזי שלה הוא שהביטחון הוא מעל לחוק

שליטתם של ארגוני המחבלים חודרת גם אל מעבר לחומות בתי הסוהר שבהם מוחזקים אסירים ערביים. קיים בהם משטר פנימי אלים חמור של מנהיגות מטעם הארגונים, העוסקת באינדוקטרינציה ובגיוס חברים חדשים. את הוראותיה היא מקבלת מאת מיפקדות הארגונים מבחוץ והיא מבצעת אותן, עד כדי הוצאה להורג של אסירים החשודים בשיתוף פעולה עם השלטונות הישראליים.

2.12 כאמור, עיקר הפעילות החבלנית בישראל ובשטחים מודרכת על-ידי המיפקדות של ארגוני המחבלים שמעבר לגבולות המדינה. אלה גם משתדלות להחדיר אמצעי לחימה (נשק וחומרי חבלה) אל תוך גבולות המדינה. בעבר היה נתיב נוח לכך דרך "הגשרים הפתוחים" שמעבר לירדן. בשנים האחרונות ננקטו אמצעים יעילים, כדי להכביד על מעבר זה של אמל"ח (אם כי הוא לא חדל לחלוטין) והפיקוח על הגבולות שוכלל. משום כך גבר השימוש בנשק מאולתר מתוצרת מקומית לביצוע מעשי חבלה, וכן רבו המקרים של השימוש בנשק קר (סכינים) נגד יהודים. חלק ניכר מפעילות זו נובע מהתארגנות ביוזמה מקומית, ללא קבלת הדרכה מן המרכזים של ארגוני החבלה מעבר לגבולות. במרוצת הזמן עשויה חוליה מקומית כזאת להשתלב באחד הארגונים הממוסדים. בשנים האחרונות רבו מעשים של הפרת סדר, של זריקת אבנים ובקבוקי תבערה על כלי רכב שפגיעתם הרעה יכולה להביא לידי מות אנשים הנוסעים בכבישי הארץ. באלה עוסקים בעיקר צעירים שמתחת לגיל 18, ואפילו ילדים בגיל 14.

נאפסו: נורמה של מתן עדויות שקר גם בחקירות קצין בצה"ל

לחוקר שנתן עדות שקר בפני בית משפט על דרכי החקירה לא עומדת הגנה אך אחרי התלבטות לא מעטה אנו מציעים שאף-על-פי-כן תימנע העמדת החוקרים הללו למשפט פלילי בשל כך

2.13 החתרנות המדינית (חת"מ) היא כיום מרכיב חשוב בפעילות אש"פ בשטחים. כלולים בה מעשים של תמיכה בארגון המחבלים, פרסום דברי שבח, אהדה או עידוד לביצועי אלימות טרוריסטיים או מעשים שיש בהן כדי ביטוי להזדהות בפומבי עם ארגון, וכן קיום קשר עם נושאי תפקידים בארגון חבלני (ראה בסעיף 4 לפקודת מניעת טרור, תש"ח – 1948, ובשטחים: הצו מס' 101 בדבר איסור פעולות תעמולה עוינת). הוקמו גופי "חזית" ציבוריים לשם פעולה בקרב ההמונים, ובעיקר בקרב הדור הצעיר. סטודנטים ממלאים תפקיד חשוב בפעילות זו. גופים אלה מקבלים את הוראותיהם מאש"פ והמרביב מהווים בסיס ומאגר אנשי כח לשם גיוס לפעילות חבלנית. ואמנם עלה בשנים האחרונות מספר של התאגדויות צעירים בשטחים כפעילי החת"מ שעברו משלב האהדה הגלויה וההסתה אל שלב של פיגועי טרור ממש.

2.14 רשויות המדינה שמתפקידן להילחם בפח"ע בפנים המדינה, לסכל ולמנוע ככל האפשר הם צה"ל, משטרת ישראל והשירות. מתפקידו של צה"ל הוא למנוע חדירת מחבלים ואמצעי לחימה מעבר לגבולות השטח שבשליטת מדינת ישראל. המלחמה בטרור בתוך הגבולות השטח שבשליטת מדינת ישראל. המלחמה בטרור בתוך הגבולות מוטלת בעיקר על כתפי השירות. נתאר להלן בקצרה את המבנה הארגוני של השירות ושל יחידת החוקרים בתוכו, ולאחר מכן את קורות המלחמה בפח"ע בעשרים השנים האחרונות, בעיתותיה והצלחותיה ואחר-כך נגיע אל הנושאים המרכזיים של דיוננו, דהיינו שיטות החקירה של השירות ונהליה, ומתן עדות על-ידי חוקרים בבתי המשפט. מקצת הדברים חייבים להיכלל בחלק השני, החסוי, של הדו"ח הזה, ומקצתם יופיעו בחלק ראשון זה, אשר יפורסם ברבים.

2.15 במשך השנים התגבשה האידיאולוגיה של הארגונים השונים, גבר במידה רבה המידור בין הארגונים ובתוכם, והורחבה ההדרכה המקצועית לעבודה מחתרתית ולעמידה בחקירות. יתר-על-כן, פעילים זה מכבר בשטחים מחבלים אשר כבר התנסו בעבר במעצר ובחקירה, כאלה שסיימו תקופת מאסרם וכאלה ששוחררו במסגרת החילופים. בתי הכלא עצמם מהווים חממה של התארגנות, הדרכה אידיאולוגית והדרכה מקצועית שבין היתר מנחה כיצד להתמודד עם החוקרים של השירות.

עובדות אלה מציבות קשיים ומכשולים רבים ביותר במערכה המשוכה לסיכול הפח"ע. השירות חייב להתמודד ולהתמיד ברציפות במערכה זו במשך שנים ארוכות, בנסיבות המשתנות, ולשכלל את הכלים השירות העומדים לרשותו כדי להצליח במשימה.

מן הראוי לקבוע שלא נראה באופק קץ לפעילות החבלנית, כך שגם בעתיד הנראה לעין תהיה זו המשימה העיקרית והכבדה של השירות, ובמיוחד של אותם עובדים העוסקים במישרין בתחומים אלה.

תאור הפעילות של השירות

2.16 תאור משימותיו ומבנהו של השירות אנו מביאים בחלק השני, החסוי של דו"ח זה.

שליטתה של ישראל בשטחים בעקבות מלחמת ששת הימים הביאה מהפך בהיקפה ובפעילותה של יחידת החקירות. עד אז היה מדובר בחקירות בהיקף מצומצם ביותר, בעיקר לשם סיכול ריגול, וממילא היה צורך רק במספר מצומצם של חוקרים. בעקבות המלחמה מצאה היחידה את עצמה לפתע מול זרם גואה של פח"ע ושל מאות נחקרים. יחידת החקירות לא היתה ערוכה להתמודדות עם אלה ובשלבים הראשונים פעלה בצורה בלתי-מסודרת ומאולתרת. אט-אט נערכה היחידה לפעילות יותר מאורגנת וממוסדת: מספר החוקרים הוגדל בשיעור ניכר ונקבעו דפוסים ונהלים לפעילותה, הועמדו לרשותה מיתקני חקירה, נקבעו דרגי פיקוד ואחריות, נצברו מאגרי מידע. תוך מהרה היתה היחידה ערוכה, פחות או יותר, לפעולה שוטפת ותקינה של מלחמה בפח"ע. על-אף מספר כשלונות, הוכיחה מלחמתה של היחידה את עצמה כיעילה ביותר, והיחידה רשמה ורושמת לזכותה מספר רב של הצלחות, הן

هكذا من الأصل

מסמך: ועדת החקירה לענין שיטות החקירה של שירות הביטחון הכללי בנושא פעילות חבלנית עויינת – הדו"ח המלא

השיטה כאילו נוצרה מאליה והחוקרים נגררו וגלשו לתוכה

יוסי גינוסר: פוס מרדיאני

במישור הסיכול והן במישור האיתור והגילוי שלאחר מעשה. גם בימים אלה, כעוד עסקה ועדה זו בדיוניה, לא פחתה פעילותו הזינונית של השירות ועלה בידיו לחשוף התארגנויות מסוכנות לביצוע פח"ע. לא תהיה זאת הגזמה לומר שרבים באזרחי המדינה חבים את חייהם ובטחונם לשירות בכללו וליחידת החוקרים שבו בפרט.

2.17 מאז ומתמיד יוחס השירות חשיבות ראשונה במעלה לענין איסוף המידע לצורך מניעה וסיכול. השגת הראיות להעמדתו של הנחקר לדין לא עמדה במקום הראשון בסולם העדיפויות של עבודת החקירה.

אפשרות להעמידם לדין בגלל חשאיות המידע האמין הקיים נגדם. מבין המובאים למשפט הורשעו רוב רובם על סמך הודאתם בפני בית המשפט, וביחס ליתר, הכוונה גם הם מספר רב למדי, התנהלו משפטים שבהם כפרו הנאשמים ונשמעו ראיות.

2.21 בחלק השני של דו"ח זה צירפנו בתור נספחים תרשימים על כוח האדם בשירות בביגור הערבי, על מספרים של נחקרי פח"ע מול מספר חוקרי השירות, על מספרי הפיגועים, התוקרים ופיענוח פיגועים בתוך שנתי, על הרוגים ופצועים (יהודים וערבים) על־ידי פח"ע, בתוך אזורי ושנתי, על חוליות מחבלים שנתפסו (לפני ביצוע פיגוע ואחריו), פרטים על ההשתייכות הארגונית של חוליות מחבלים שנתפסו, כמויות אמצעי הלוחמה מסוגים שונים שנתפסו, בתוך שנתי, וטבלה השוואתית של נתונים על מספרי הנחקרים שהודו בחקירתם ושל אלה שהועמדו לדין בשנים 1983/84 עד 1986/87.

לאחר מכן אנו סוקרים — גם זאת בחלקו השני, הסודי, של הדו"ח — את שיטות החקירה של נחקרי פח"ע שהיו נהוגות בשירות משנת 1967 ואילך, והרשות שניתנה לחוקרים מדי פעם להשתמש בחקירה באמצעי לחץ, כולל לחץ פיסי. לסיכום תיאור ההתפתחות שחלה במרוצת השנים בנושא של מתן הרשות להפעלת לחץ מציינת הוועדה שרווחה הדעה בקרב כמעט כל העוס־קים בנושא שקיים הכרח בל יגונה, לשימוש באמצעי לחץ פיסי כלשהם בחקירות של נחקרי פח"ע. השינויים שחלו במשך השנים בנושא זה, הן לכיוון התרחבות והן צמצומים ואיסורים, עד שכיום צומצם השימוש בהם מאוד, מצביעים על התלבטויות פנימיות, הנובעות ממעצורים מוסריים ומבחינה מתמדת של יעילות האמצעים, כנגד ההכרח להשתמש בהם. כמו כן השפיעו על הנושא תלונות חיצוניות, חריגות שהיו מן המותר ואיסורים ספציפיים שהוטלו על־ידי הדרג המדיני.

להלן מקדישה הוועדה דיון נפרד, בחלקו השני של הדו"ח, לתקלות בחקירה ולחריגות מן האמצעים שהשי־מוש בהם הותר, והטיפול שהיה בחריגות אלה.

עדויות שקר במשפטי זוטא

2.22 כאשר הודאה של הנאשם בחקירתו היא חומר הראיה העיקרי נגדו, הרי מטבע הדברים כפירתו של הנאשם באשמתו בבית המשפט, משמעותה טענה שהודאתו בפני החוקרים נתקבלה ממנו בדרכים בלתי־

בתוך כותלי השירות היתה הקפדה נוקשה ביותר על אמירת אמת בבי־חינת יהרג ובל יעבור; מי שנכשל באי־דיווח אמת בתוך השירות נענש בצורה חמורה ביותר ואף היו מקרים של סילוק מהשירות; גישה זו יצרה מעין "פנקסנות כפולה": הקפדה על האמת בתוך השירות מכאן, ועדויות שקר בבתי המשפט מכאן. מסור כפול זה לא הפריע ככל הנראה לאיש במשך 16 שנים רצופות

כשרות ולפיכך היא פסולה ואין לקבלה כראיה נגדו. טענה כזו מחייבת ניהולו של "משפט זוטא" בדבר קבי־לותה של ההודאה. מאליו יובן שבתנאים אלה משפט הזוטא הוא כל עיקרו של המשפט עצמו והכרעה בו היא למעשה הכרעה במשפט כולו לשבט או לחסד.

הודאתו של הנאשם המוגשת לבית המשפט היא מסמך ערוך ומסודר, המפרט את שמו ופרטיו של הנאשם, שמו ופרטיו של רושם ההודאה, מקום וזמן גבייתה, הודעה המציינת כי הוסבר לנאשם כי אין הוא חייב למסור דבר אם אין רצונו בכך, ולאחר מכן דברים שנאמרו מפי הנאשם. בשולי ההודאה רושם גובה ההודאה הצהרה כי הנאשם מסר דבריו הרשומים מרצונו הטוב והחופשי, כי הדברים הרשומים הוקראו לו — ובמקרה הצורך אף תורגמו לו לשפתו — וכי הוא אישר את נכונותם בחתימת ידו.

מקדמת דנא אין חוקרי השירות עוסקים ברישומן ובגבייתן של הודאות כאלה. החוקרים עוסקים בחקירתו של הנאשם במיתקני החקירה שלהם, כאשר המאמץ העיקרי מופנה לכיוון הבאתו של הנחקר לכך שיהיה מוכן למסור מידע ואגב כך להודות במעשים המיוחסים לו. משתם שלב זה בהצלחה והנחקר אכן מוכן להודות, הוא מועבר לידי חוקר משטרתי וזה האחרון רושם מפיו את ההודאה כדת וכדין. אותה הודאה מוגשת לאחר מכן בפני בית המשפט באמצעות השוטר שרשם אותה, המו־פיע כעד מטעם התביעה.

2.23 על־פי הוראות סעיף 12 לפקודת הראיות (נוסח חדש), תשל"א — 1971 —

"עדות על הודיית הנאשם כי עבר עבירה תוא קבילה רק אם הביא התובע עדות בדבר הנסיבות שבהן ניתנה ההודייה ובית המשפט ראה שההודייה היתה חפשית ומרצון".

עד למלחמת ששת הימים, בשנת 1967, התנהלו חקירות חשודים בפח"ע — ומספרם היה מועט — בהתאם לדין ולפסיקה ראו של בית המשפט העליון, ללא הפעלת לחץ פיסי כלשהו. גם בשנים הראשונות שלאחר מלחמת ששת הימים, לא היה לתביעה כל קושי בנושא זה. על פי נסיבות גביית ההודאה והישמה היה מובא לבית המשפט להעיד רק השוטר שעסק בכך בסופו של תהליך החקירה. שוטר זה יכול היה להעיד בלב שקט ובמצפון נקי שבמסגרת השלב שבו הוא היה מעורב, דהיינו רישום ההודאה, התנהל הכל על מי מנו־חות והנאשם אכן מסר את ההודאה באופן חופשי ומרצון, כדרישת החוק. כל פרשת החקירה שקדמה לשלב זה, דהיינו החקירה על־ידי חוקרי השירות, לא הובאה כלל בפני בית המשפט ואיש מחוקרים אלה לא הובא כעד במשפטי זוטא.

2.24 כך עד לשנת 1971. בשנה זו חל שינוי מהותי במשפטי זוטא. יותר ויותר טיעונים החלו להעלות בבתי המשפט את הטענה כי ההודאה, השלוחה הרצונית לכאורה, שניתנה לשוטר, לא באה אלא כתוצאה מאמצעים פסולים שהופעלו נגדן בשלב שקדם לכך על ידי חוקרי השירות. טענות אלה אילצו את התביעה, במסגרת החובה המוטלת עליה על־פי הוראות סעיף 12 לפקודה הנ"ל, להביא את חוקרי השירות לבית המשפט כעדי תביעה, על מנת שיעידו על נסיבות החקירה ומתן ההודאה ויזימו את טענת הפסול של הסנגוריה.

נמצא שמאז 1971 הפכה התופעה של הופעת חוקרי השירות כעדי תביעה במשפטי הזוטא לתופעה שכיחה. תופעה זו הביאה בעקבותיה את התופעה החמורה הנ־דונה כאן — זו של מתן עדויות שאינן אמת של חוקרי השירות במשפטי הזוטא.

2.25 מאז ומעולם הקפיד השירות על מידור מוחלט של פעילות אנשיו, דהיינו שום דבר הנעשה בתחומי העבודה של אנשי השירות אינו מובא לידיעת מישהו מחוץ לכותלי השירות. ביתר שאת אמורים הדברים לגבי הנעשה בתוככי מיתקני החקירות על־ידי אנשי החקירות. כלל זה נשמר על־ידי השירות בקפדנות ובנוקשות. נוסף על כך דיווח ראש השירות מדי פעם לדרג המדיני: לשר הבטחון בשלבים הראשונים ולאחר מכן לראש הממשלה במסגרת פגישות תדירות בינו ובין ראש השירות. גם כאן נדונו על־פי רוב בעיות כלליות ועקרוניות מבלי להיכנס לפרטים. עתה, בפעם הראשונה, מצאו עצמם אנשי החקירות בפני דילמה קשה: בעומדם על דוכן העדים בבית המשפט נשאלו שאלות לגבי תהליכי החקירה שעליהן נדרשו להשיב תחת שבועה או אזהרה. החוק חייב אותם, כמובן, כמו כל עד המעיד בפני בית משפט, להעיד את האמת כולה ואת האמת בלבד. מאידך: — עדות אמת היה בה כדי לפגוע בכלל המקודש של מידור מוחלט שהושרש ושונן לכל חוקר מרגע שנתקבל לשירות. עדות אמת חייבה לחשוף ולגלות את הנעשה במיתקני השירות במסגרת עבודת החקירה, ובכלל זה חשיפת שיטות החקירה ותוצאתה. מה חוסר יכולת זה להפעילן עוד להבא, משנודעו ברבים. המדובר בשיטות רבות ומגוונות, וביניהן אמצעי לחץ המופעלים נגד נחקרים.

2.26 בחלק השני של דו"ח זה, מדובר בהרחבה על סוגי הלחץ השונים שהופעלו על־ידי חוקרים נגד הנחקרים. לעניין הנושא הנדון כאן די אם נאמר שהלחץ שהופעל, אפילו היה במסגרת המותר באותו פרק זמן, היה כזה שצפוי היה להיראות בעיני בית המשפט כפוגע בעקרון רצונו החופשי של הנחקר ולהביא לפסילתה של ההודאה. במשפטים הנדונים כאן, פסילה כזו כמוה כזי־כוי של הנאשם.

מכאן שבעומדו על דוכן העדים, ראה החוקר סכנה כפולה באמירת האמת: הן חשיפת שיטות החקירה והלחץ הפיסי והן פסילת ההודאה וזיכוי של הנאשם. מבחינתו של השירות, כל אחת מתוצאות אלה היתה קשה ובלתי־רצויה, כשאנשי השירות משוכנעים, על יסוד מידע אמין שהאיש אשם כמה שהואשם.

2.27 הפתרון שהחוקרים מצאו לעצמם לדילמה זו היה, מבחינתם, הפשוט והקל ביותר: הם העדיפו את עקרון המידור המוחלט על פני החובה לומר אמת בבית המשפט, ומעל דוכן העדים הכחישו הפעלת כל לחץ פיסי שהוא על הנחקרים. במלים בוטות יותר — הם פשוט שיקרו ובכך עברו עבירה פלילית של עדות שקר לפי סעיף 237(א) לחוק העונשין, תשל"ז — 1977, שזו לשונה:

"המעיד בהליך שיפוטי, ביודעין, עדות כוזבת בדבר מהותי לגבי שאלה הנדונה באותו הליך, הרי זו עדות שקר, ודינו — מאסר שבע שנים..."

2.28 זאת איפוא הדילמה הקשה שאנשי החקירות מצאו עצמם ניצבים בפניה החל משנת 1971, וזה הפתרון שמצאו לעצמם. מול עוצמתה של דילמה זו מפתיעה ביותר העובדה שהחוקרים הם שנאלצו למצוא לעצמם את הפתרון שנראה להם, וזאת משום שצמרת הפיקוד של השירות לא נתנה דעתה עליה כלל בצורה ממוסדת ומסודרת. שעה שהעיד בפנינו מי שהיה ראש השירות בשנת 1971 — ונשאר בתפקידו זה עוד שלוש שנים לאחר מכן —, הצגנו בפניו את השאלה האם באותן שלוש שנים הובאה הבעיה בפניו באיזו צורה שהיא מאיזה מקור שהוא. תשובתו היתה שלילית. לדבריו, איש לא הציג בפניו את הפרובלמטיקה הזאת. הוא עצמו, כך אמר, "לא תפס את הקונפליקט הנוצר על־ידי כך שמצד אחד הוא מרשה לחוקר לחרוג מתקינות החקירה, ומצד שני הוא שולח אותו, לאחר מכן, לבית המשפט להכחיש".

אותו ראש השירות היה עד לשינוי שחל ב־1971 שאכן הדאיג אותו, אך מהיבט אחר לגמרי: הדאיגה אותו העובדה שהופעתם של החוקרים בבתי המשפט תגזול מהם הרבה שעות עבודה על חשבון שעות חקירה שתבזבזנה. ההיבט האחר, החשוב לאין ערוך יותר, של תוכן העדות ושל הפרובלמטיקה הקשה שנוצרה לא היה, כאמור, כלל לנגד עיניו.

2.29 הנסיון היחיד שנעשה להתמודד בצורה ממוסדת ומסודרת עם הבעיה, מצוי במסמך שהוצג לנו הנושא תאריך 1 בדצמבר 1971. זהו תדריך שהוציא ראש יחידת החקירות דאז והפיצו בין אנשי היחידה. התדריך, כך הוא מעיד על עצמו, נועד להזכיר לעובדים שיידרשו להעיד בבית המשפט "כמה מן החובות המוטלות עליהם שעה שהם מופיעים על דוכן העדים". בצידן של הוראות טכניות רבות, מצאנו שם פיסקה בזה הלשון:

"במתן העדות יש לספר את האמת כפי שהיא וכזוה לעד. מבלי להיות מושפע מהתוצאות האפשריות, הן לגבי התביעה והן לגבי הסניגוריה, ולהדגשה נוספת ייאמר: אין כל סיבה שתתיר לעד לשקר, גם אם נדמה לו שעל ידי השקר יסייע לבטחון המדינה".

סביר להניח שלו נהגו יחידת החקירות ואנשיה על־פי הנחיה הנ"ל, לא היתה בעיה זו מתעוררת כלל; אלא שלא כך היה. ההנחיה דלעיל נשארה בבחינת אות מתה והחוקרים לא נהגו לפיה. כאמור, בחרו החוקרים למן ההתחלה להסתיר מבית המשפט הפעלת לחץ פיסי כלשהו.

2.30 איש מאנשי השירות הבכירים שהעידו בפנינו לא יכול היה להצביע על רגע מסויים שבו החלו החוקרים לנהוג כך, או על הוראה, הנחיה או מסמך כל שהוא המדריך אותם להנהוג כך. שיטה זו כאילו נוצרה מאליה והחוקרים נגררו וגלשו לתוכה כדבר מובן מאליו. אחד מבכירי יחידת החקירות הגדירה כ"תורה שבעל־פה שנמסרה מאב לבן". בקורסים, בהדרכה, בפ־גישות הושם דגש על הצורך במידור מוחלט, אך על נושא מתן העדות והפרובלמטיקה שהוא מעורר — לא נאמר דבר. יתרה מזו — אנשי השירות שהעידו בפנינו לא יכלו להיזכר או להצביע אף על מקרה אחד של חוקר ששאל או עירער או הירהר בקול בנושא זה.

שאלנו את הבכירים שהעידו כיצד הנחלה שיטה זו לחוקר החדש שהצטרף זה לא מכבר לשירות. החוקר החדש, כך הוסבר לנו, עובר הדרכה ראשונית, ולאחר מכן הוא מצורף כעוזר, כמתמחה, אל חוקר ותיק במיתקן חקירות. שם הוא מצא את עדות השקר בבית המשפט כנתון מסוכם ומקובל, שהחוקרים הוותיקים כולם נוהגים לפיו. אין תימה איפוא שהחוקר הטירון קיבל נתון זה כדבר מובן מאליו ולימים, כאשר הגיעה שעתו הוא להופיע בבית המשפט, אף הוא נהג כך מבלי שאי־פעם נאמר לו דבר מפורש בנושא זה. כמובן שלכך גם מתלוות התחושה של החוקר, שנוהל זה הוא באישור ובגיבוי מלא של צמרת השירות.

עד מהרה הפך מתן עדות שקר לנורמה שאיש לא עירער עליה. נורמה זו עתידה היתה לשלוט בכיפה כשש עשרה שנה.

2.31 עד כמה השתרשה נורמה זו ניתן ללמוד ממסמך שהוצג לנו הנושא תאריך 6.9.82. זהו זכרון־דברים מדיון שהתקיים בין ראש השירות וראש יחידת החקירות. באותו דיון דובר באחד מאמצעי הלחץ הפיסי המופעלים נגד נחקרים שבית משפט התייחס אליו באחד מפסקי־הדין והעיד העדות לגביו. הסיכום של אותו דיון, כך נאמר באותו מסמך, היה זה:

"במשפטי זוטא...נכחיש ביצוע.. ונטען כי.. כמקובל על־פי נוהלי הכלא/ בית המעצר".

לשון אחרת: לא רק הוראה מפורשת לשקר בבית המשפט, אלא גם הנחיה מה יהיה השקר שיאמר. זכרון דברים זה הודפס במכונת כתיבה והופץ בין ראשי יחי־דות בשירות. בהוראה עצמה אין אולי חידוש. החידוש הוא בכך שבכירי השירות ראו במתן עדות שקר נורמה כל כך מושרשת ומובנת מאליה, שאפילו לא חששו להעלות את הדברים בכתובים ולהפיצם. (המדובר הוא, כאמור, בשנת 1982, כאשר אותה נורמה כבר צברה "ותק" של 11 שנה).

2.32 עוד יש להזכיר בהקשר זה שבכירי השירות הדגישו בפנינו כי בתוך כותלי השירות היתה הקפדה נוקשה ביותר על אמירת אמת, בבחינת יהרג ובל יעבור. מי שנכשל באי־דיווח אמת בתוך השירות נענש בצורה חמורה ביותר ואף היו מקרים של סילוק מהשירות. גישה זו יצרה מעין "פנקסנות כפולה": הקפדה על האמת בתוך השירות מכאן, ועדויות שקר בבתי המשפט מכאן. מוסר כפול זה לא הפריע ככל הנראה לאיש במשך 16 שנים רצופות.

בעיני הוועדה נורמה זו של מתן עדות שקר בבתי המשפט היא כשלונו החמור של כל מי שהיתה לו נגיעה לענייני החקירה בשירות.

2.33 הנורמה של עדויות שקר בבתי המשפט החזיקה מעמד עד שנת 1986. שני ארועים חמורים שהתפרסמו בציבור בקול רעש גדול בזה אחר זה — פרשת אוטובוס 300 ופרשת נפסו — הם שגרמו תוך זמן קצר לחשיפתה של הנורמה ולהפסקתה. מה שסתם עליה את הגולל היו דברים שאמר נשיא בית המשפט העליון בפסק־הדין שניתן בערעור נפסו, ביום 24.5.87:

"מול מסקנה זו נתברר לנו מדברי באי־כוחה המלומד של המדינה כי חוקרי שירות הבטחון הכללי חרגו, לדעתו, מבחינת משקלם המצטבר של מעשיהם מן המותר והוסיפו חטא על פשע בכך שבהעידם בבית הדין הצבאי המיוחד על חקירתו של המערער, שיקרו בהכ־חישם את עיקר טענותיו של המערער בקשר לשיטות החקירה.

אין להפחית מחומרתה של מסקנה זו המצביעה על התכחשותם של העדים הנ"ל לחובה לומר את האמת בהתייצבם בפני ערכאה שיפוטית. מעשים אלה נושאים בחובם פגיעה מרחיקת לכת באמינותם של שליחיה של הרשות הממלכתית האמורה. ניטלה בכך מבית הדין הי־כולת להכריע בעניינו של המערער על יסוד אמת, ונפגמו מעמדו וכבודו של בית הדין אשר הולך שולל על־ידי דבריהם של החוקרים.

המעשה החמור שנתגלה במקרה הנדון דנן ואשר כתוצאה ממנו נשען בית הדין במסקנותיו על הודאות אשר לגביהן נמסרו לבית הדין עובדות לא נכונות בקשר לאופן גבייתן, מחייב נקיטתם של צעדים הולמים כדי לשרש תופעה זו. ואנו מפנים לכך תשומת לבו של היועץ המשפטי לממשלה". (עיזאת נפסו נ. התובע הראשי, ע"פ 124/87, פיסקה 6 — שגם פורסם).

נוכח דברים בוטים כאלה של בית המשפט העליון ונוכח הסערה הציבורית שגרמה פרשה זו, מובן שהשיטה לא יכולה היתה להחזיק עוד מעמד והיא קרסה תחתיה. ביום 10 ביוני 1987, כשבועיים לאחר שניתן פסק־הדין הנ"ל, התכנסו החוקרים ביום עיון בראשותו של ראש היחידה. בסיכום בכתב מאותו יום עיון אנו מוצאים פיסקה זו:

"בעקבות פרשת נפסו הוצאה הנחיה מפורשת כי אין השירות מתיר לאמר דבר שקר בבית משפט". פסוק יחיד זה מסמל את סופו של עידן שנמשך 16 שנים, שבו נהגו החוקרים, בשיטה, להעיד עדות שקר בבתי המשפט. כל אנשי הצמרת של השירות אמרו לנו שהנ־חיה זו אכן מבוצעת במלואה וכי הנוהג של מתן עדות שקר בבית המשפט נפסק לחלוטין. אנו בטוחים שאכן כך הוא.

2.34 כבר אמרנו שעדויות השקר בבית המשפט היוו את הפתרון הקל שאנשי החקירות אימצו לעצמם לדילמה הקיימת של קונפליקט בין הצורך במידור מוחלט של שיטות החקירה לבין החובה לומר אמת בבית המשפט. כיום פתרון זה אינו קיים עוד אלא ששי־לוקו של הפתרון הזה לא סילק את הדילמה עצמה. אמת ונכון הוא שכיום אין עוד הקונפליקט בין שני הצרכים הנ"ל חריף וחד כפי שהיה, מכיוון שהשימוש בלחץ פיסי במסגרת החקירה הופחת במרוצת השנים במידה ניכרת, ובכל שיקטן שימוש זה, ממילא קטן הצורך במידור. עם זאת הדילמה עדיין קיימת ומן ההכרח למצוא לה פתרון אחר מזה שהיה נהוג עד כה. לפתרון כזה מצפים מוועדה זו.

2.35 כיום נמצאים חוקרי יחידת החקירות במצב של המתנה ומבוכה. הם ממתינים לתשובה לשתי שאלות שמציקות להם: האחת — מה יהיה גורלם של אותם חוקרים שכל השנים נהגו על־פי הנוהל הפסול ששרר והעידו עדויות שקר בבתי המשפט. "גורלם" — תרתי משמע: הן ההשלכות הפליליות של עדויות אלה והן ההשלכות האזרחיות של תביעות נזיקין שאולי צפויות נגדם. השנייה — כיצד לנהוג בעתיד. כאשר שכיום כבר ברור לכל שאיש לא יסבול עוד מתן עדויות שקר בבתי המשפט, קיימת סכנה מוחשית למידור של שיטות החקירה. גילוי האמת כולה בבית המשפט עלול לגרום לחשיפת שיטות החקירה ומכלא להיסולן.

לתקופת הביניים שנוצרה נקבעו נהלים זמניים על דעת הפרקליט הצבאי הראשי והתובע הצבאי הראשי ובידיעתו של היועץ המשפטי לממשלה. בתמצית, הנוהל הזמני שנקבע הוא כי בכל מקרה שצפוי בו משפט זוטא ייעשה בירור יסודי על־ידי היועצים המש־פטיים של השירות וידווח עליו לתובעים הצבאיים. באותם מקרים בהם יוחלט על דעת התביעה הצבאית שלא לגרום למשפט זוטא, יישקל "טיפול חליפי". טי־פול חליפי כזה יכול שיהיה מניעת משפט זוטא, או הימנעות מהעמדה לדין בכלל ונקיטת צעדים מינהליים תחתיה. זהו, כאמור, הסדר ביניים עד שיוחלט על נוהל חדש מסודר, תקין ומוסדר.

2.36 כיום, לאחר שהשיטה של עדויות שקר פשטה את הרגל כפי שתואר לעיל, השאלה כמה זמן עתידה היתה עוד להחזיק מעמד אילמלא מה שקרה היא שאלה תיאורטית. ודרכו של עולם ששקר קבוע ושיטתי איננו יכול להאריך ימים, וכלשון האימרה הידועה — "אינך יכול לשטות בכולם כל הזמן". על רקע זה מפתיע למדי, כוח ההישרדות שהפגינה השיטה במשך 16 השנים. אין ספק שבמשך שנים שאבה השיטה עידוד וחיזוק מהאמון שרחשו בתי המשפט לדברי החוקרים שהופיעו בפניהם כעדים. מן העדויות ששמענו מתברר שאחוז המקרים בהם נפסלה הודאה משום, שבית המשפט לא האמין או התייחס בספק לדברי החוקרים מעל דוכן העדים, הוא קטן ביותר. ברוב הגדול של המקרים העדיפו בתי המשפט את עדויותיהם על־פני טענות הנאשמים בדבר שיטות פסולות שהופעלו נגדם.

אך לא לעולם חוסן. שמענו מפי כמה מאנשי השירות הבכירים שבשנים האחרונות החלו להתגלות בקיעים במעמדה של השיטה, משום שהחוקרים החלו מאבדים את אמונם של בתי המשפט ושל נציגי התביעה האזרחית והצבאית.

רמז ברור לכך ניתן למצוא כבר בדו"ח של יחידת החקירות משנת 1985. בדו"ח זה מציין ראש היחידה שהיחידה נתקלת בבעיה של "נטיה באמון שנהגו בתי המשפט לתת לאנשיו בעבר".

סביר איפוא להניח שהשיטה היתה מתחסלת במרוצת הזמן, אם על־ידי דעיכה איטית ואם על־ידי פירסומה של פרשה דוגמת פרשת נפסו. כמה זמן היה הדבר נמשך הוא כמובן בגדר ניחוש וכאמור, כיום השאלה תיאורטית בלבד.

הסיבות למתן עדויות שקר

2.37 הסיבה העיקרית לכך שחוקרי השירות שיקרו בבתי המשפט, במסגרת משפטי הזוטא, והכחישו הפעלת כל לחץ פיסי שהוא על נחקרים היא הצורך האופרטיבי שלא לחשוף את שיטות החקירה. מטבע ברייתו השירות הוא גוף הפועל, וחייב לפעול, בהסתר והרחק מעיני הציבור. לצורך זה גזר השירות על עצמו ועל אנשיו מידור כמעט הרמטי. אם בשירות בכללו כך — ביחידת החקירות מכל שכן ועל אחת כמה וכמה. ביחידה זו מופעלות מקדמת דנא שיטות חקירה שונות ומגוונות שעיקר כוחן בסודיותן. מרגע ששיטה כזאת נחשפת ומתגלית, יעילותה נפגמת או נעלמת כליל. אחת משיטות החקירה היא הלחץ הפיסי שנחשב בעיני החוקרים כלי חקירה חשוב ביותר. בלי כלי זה לא תיתכן כלל חקירה אפקטיבית, להשקפת היחידה. מכאן שאם ייחשפו פרטיו, יעילותו תיפגע באופן חמור ועבודת החקירה בכללותה, שזוכה — מן הראוי שנחזור ונאמר — להצלחות מרובות, הן בסיכול פיגועים והן בחשיפתם, תוסכה תרומה קרעבת.

מכאן, וכדי לשמור את כלי החקירה שלהם, המידור הטוטלי, החוקרים סברו שמידור זה חייב להיות כלפי כולי עלמא, ובתי המשפט בכלל זה. המשך ההגיוני היה מתן עדויות שקר בבתי המשפט.

2.38 הסיבה השניה נעוצה במישרין בהליך השיפוטי עצמו. כבר אמרנו שהשירות רואה, בצדק, בהרשעתו של מחבל ומאסרו לתקופה ניכרת פעולת סיכול חשובה ביותר. לפיכך ההליך השיפוטי שבאמצעותו מורחק המחבל ממעגלי פעילות החבלה הוא הליך שלשירות יש בו עניין רב. הצלחתו של השירות במשפט תלויה, איפוא, במישרין בקבלתה של ההודאה של הנאשם, שברוב המכריע של המקרים היא חומר הראיה היחיד נגדו, על־ידי בתי המשפט. חשיפתן של פעולות לחץ פיסי במהלך החקירה מעמידה בסכנה את קבילותה של ההודאה על־ידי בית המשפט. מזה הסיק השירות את המסקנה, שלהשקפתו היתה המסקנה ההגיונית ביותר, שיש למנוע את הסכנה של פסילת ההודאה על־ידי העלמת אמצעי הלחץ הפיסי מעיני בתי המשפט, אפילו כרוך הדבר בעדות שקר.

2.39 הסיבה השלישית להפעלת השיטה, ובעיקר לשרידותה במשך תקופה כה ארוכה, כבר הוזכרה לעיל, והיא שהשיטה פשוט הצליחה. במשך שנים זכו חוקרי השירות שהעידו בבתי המשפט לאמון מלא של השו־פטים. בגלל אמון זה והצלחת השיטה של מתן עדות שקר לא התעורר כלל הצורך אצל איש להרהר אחריה או לחפש דרכים אחרות שיבטיחו את הרשעת האשמים.

ההצדקות למתן עדות שקר

2.40 על־אף שהיו לחוקרים, להשקפתם, סיבות טובות לשקר בבית המשפט, ועל־אף שהדבר הפך לשיטה מקובלת וממוסדת, חשו באי־נוחות מרובה ממצב זה, ומצפונם הציק להם. הדבר נכון לפחות לגבי חלק מהם. כדי שיוכלו להמשיך בהפעלתה של השיטה מזה ולחיות היטב עם מצפונם מזה, פיתחו לעצמם במרוצת השנים שורה של הצדקות לכך. מעדויותיהם בפנינו ליקטנו את אלה:

עבודת החקירה העוסקת בגילוי פח"ע וסיכולו היא משימת קודש המצדיקה את האמצעים, כל האמצעים. אנחנו, אנשי השירות — אמר מי שאמר — הננו שליחיו של עם ישראל לבצע פעולות שהמדינה איננה יכולה לקבל על עצמה. מדובר ב"ניקוי ביבים" שקיומם מסכן את ביטחונה של המדינה. ואנחנו אלה שמשימה לא נעימה זו הוטלה עלינו. לא ניתן לנקות ביבים מבלי שתתלכלך בעצמך. אנחנו התלכלכנו ממש כפי שמתלכלכים חיילים בחזית.

נימה זו של הדברים שמענו מפי כמה וכמה מבכירי השירות. על־ידי הצדקה עצמית מסוג זה הופכת העבר־יינות של מתן עדות שקר לעבריינות אידיאולוגית שה־מוטו המרכזי שלה הוא שהביטחון הוא מעל להכל.

2.41 אנשי השירות הצהירו בפנינו, בשמץ גאווה, כי הקפידו הקפדת יתר על־כך שההודאה המובאת בפני בית המשפט תהיה הודאת־אמת. יהיו אשר יהיו האמצעים שבעזרתם הושגה. מעולם, כך הסבירו לנו, לא הובאה הודאה כזו בפני בית המשפט לפני שנבדקה ואומתה על־ידי מקורות מודיעיניים אחרים, אפילו אלה מקורות שלא ניתן להביאם בפני בית המשפט. יתירה מזו: היו המקרים שהיו בידי החוקרים הודאות מלאות של נחקרים שלא הוצגו במשפט משום שהחוקרים לא היו בטוחים באמיתותם. מעולם, כך העיד לפנינו אחד החוקרים: לא חשתי שאני מכניס חף מפשע לכלא.

שוכנענו שאכן זו היתה תמיד מגמת חקירתם של חוקרי השירות. אף נדגיש כאן שבזה רחוקה שיטתם, כרחוק מזרח ממערב, משיטותיהם, הזכורות לשימצה, של משטרות חשאיות במדינות טוטליטריות מסויימות, של שימוש באמצעי לחץ כדי להוציא מפי הנחקר הודאה כוזבת במה שלא עשה, כדי להסלו לאחר מכן, אחרי ניהול משפט ראווה מבויים, או לשלחו לארץ גזרה.

היותם של החוקרים משוכנעים כי האמור בהודאה הוא אמת הקלה עליהם את הצגתה בבית המשפט, אפילו במחיר עדות שקר.

2.42 הצדקה נוספת לעשות את אשר עשו, ראו החוקרים בגיבוי הבלתי־מסוייג שקיבלו מהממונים עליהם. במסגרת של היארכיה כה ברורה ונוקשה כמו השירות, יש לגיבוי "מלמעלה" משמעות רבה. מטבע הדברים, חוקר הניצב על דוכן העדים, קל לו הרבה יותר לעבור עבירה של עדות שקר, כאשר הוא יודע שהדבר נעשה לא רק בידיעתם אלא גם בברכתם של הממונים עליו.

כן ראו החוקרים הצדקה למעשיהם בעובדה שברוב מקרים הגזימו הנחקרים ביותר בתאור הלחץ הפיסי שהופעל נגדם. על־ידי כך נוצר מצב שכאשר הכחישו החוקרים בעדותם כל לחץ פיסי שהוא, לפחות חלק מעדותם — זה שהתייחס ללחץ פיסי שנטען על־ידי הנחקרים, אך בפועל לא הופעל — היה אמת. בתנאים כאלה, קל היה יותר — לפחות מבחינה מצפונית — להכחיש גם לחץ פיסי שאכן הופעל.

ומעל כל אלה, כמובן, ההצדקה העיקרית של "אין ברירה". אחד מראשי השירות אמר לנו בגילוי־לב כי לא שינה את הנורמה של מתן עדות שקר ולא היה מסוגל לשנותה כי "אין אלטרנטיבה למצב הזה". פשוט, כך אמר, לא היה לי פתרון אחר.

מי ידע על קיומה של השיטה

2.43 בפרק הדן בהצדקות שמצאו אנשי השירות לעצמם למתן עדויות שקר בבתי המשפט, כבר הזכרנו את התחושה שהיתה לחוקרים שמעשיהם לא רק שיש להם גיבוי של הממונים עליהם, אלא שגם גורמים שמ־חוץ לשירות ידעו על־כך והסכימו בשתיקה. על אלה נמנים, לפי מה שנטען בפנינו, מערכת התביעה — הן האזרחית והן הצבאית — בתי המשפט והדרג המדיני.

לגבי מערכות התביעה, האזרחית ובעיקר הצבאית, לא טען איש מאנשי השירות כי אי־פעם דובר על כך במפורש בין חוקר ובין איש מאנשי התביעה, כי העדות העומדת להינתן או שניתנה, היא שקר. היתה, כך טענו אנשי השירות, כעין הסכמה שבשתיקה ובקריצת עין שהחוקר מכחיש מעל דוכן העדים כל לחץ פיסי שהוא.

שמענו כמה וכמה מאנשי צמרת התביעה, הן האזרחית והן הצבאית, והם שני יועצים משפטיים לשעבר לממשלה ופרקליטים צבאי ראשי. הם הכחישו בפנינו קטגורית כי ידעו או שיערו כי החוקרים, כשיטה, משקרים בבתי המשפט במשפטי הזוטא. אחד מהם, יועץ משפטי לשעבר לממשלה, אף התבטא בחריפות, שאם נטענת נגד התביעה טענה כזאת, הרי זה "לא רק עוול אלא גם נבזות".

2.44 הוועדה שוכנעה שהדרג הבכיר של התביעה, הן האזרחית והן הצבאית, לא רק שלא ידע על הנוהג של מתן עדויות שקר על־ידי החוקרים, לא רק שלא ידע על הנוהג של מתן עדויות שקר על־ידי החוקרים, אלא שאף לא שיער שקיים נוהג כזה. הם הצהירו לפנינו כי נתנו אמון מלא באנשי השירות עד שפרצו החוצה הפרשיות של אוטובוס 300 ונפסו וערערו אמון זה. אנו משוכנעים כי אכן כך הוא.

לגבי הדרג של אנשי התביעה בשטח, דהיינו אלה שייצגו את התביעה בפועל בבתי המשפט, לא שמענו כל עדות שיהא בה כדי לאשר את הטענה כי ידעו או הבינו שאנשי החקירות אינם אומרים את האמת במש־פטי זוטא בעניין נסיבות גביית ההודאות מהנחקרים.

2.45 כאמור, היו גם כמה אנשי השירות שחשדו שגם השופטים "היו חלק מהמשחק". דברים אלה שמענו במ־פורש מפי אחד החוקרים ובמרומז מפי חוקר אחר. לא נאריך דברים בנושא זה. על־אף שאיש מהשופטים לא זומן להופיע לפנינו ולא שמענו הכחשה מפורשת, נראית הטענה הזאת בעינינו חסרת שחר, והדבר לא מתקבל כלל על דעתנו. אנו יכולים רק להצטער שהט־ענה הועלתה בכלל על־ידי בודדים מאנשי השירות.

הנורמה של עדויות שקר בבתי המשפט החזיקה מעמד עד שנת 1986; שני ארועים חמורים שהתפרסמו בציבור בקול רעש גדול בזה אחר זה — פרשת אוטובוס 300 ופרשת נפסו — הם שגרמו תוך זמן קצר לחשיפתה של הנורמה ולהפסקתה

2.46 אחד מבכירי יחידת החקירות, שהיה מעורב הן בפרשת אוטובוס 300 והן בפרשת נפסו, טען לפנינו בעדותו כי ראשי השירות אמרו לאנשי החקירות כי השיטה של מתן עדויות שקר בבתי המשפט היא בי־דיעת הדרג המדיני ועל דעתו. לעניין זה "הדרג המדיני" משמעו בעיקר ראשי הממשלה שמנה שנים נהגו לקיים פגישות תדירות עם ראשי השירות ולקבל דיוו־חים שוטפים. שמענו עדות מפי שלושה ראשי ממשלה שכיהנו בתקופה הנדונה כאן, לרבות ראש הממשלה הנוכחי. כולם הכחישו כל ידיעה על כך והתבטאו שדבר לא מתקבל כלל על הדעת. שום מדינה מתוקנת, כך אמרו, אינה יכולה להרשות לעצמה דברים כאלה. איש מראשי השירות לא טען לפנינו כי הדבר עלה אי־פעם בשיחות שקיימו עם ראשי הממשלה. אנו משו־כנעים שאכן נושא זה מעולם לא הובא לידיעתו של ראש ממשלה. אף לא מצאנו שום רמז לכך בתרשומת שנערכו על שיחות אלה.

פרשיות נפסו ואוטובוס 300

2.47 את שתי הפרשיות הללו כבר הזכרנו לעיל (בפיסקאות 1.6—1.7; 2.1—2.8). נאזכר אותן שוב בקצרה בהקשר לנושא של עדויות שקר, הנדון כאן.

מבחינת סדר האירועים קדמה, כידוע, פרשת נפסו בכמה שנים לפרשת האוטובוס (הבאת העניין לידיעת הציבור היתה בסדר הפוך). מבחינת הנושא הנדון כאן, לא היה בפרשה זו שום דבר השונה מהשיטה שהיתה נהוגה בשירות כל השנים. נגד הנאשם הופעל לחץ פיסי במהלך חקירתו, וחוקריו, בעומדם על דוכן העדים במשפט הצבאי הכחישו זאת והכחישו את טענותיו בנושא זה במשפט הזוטא. בית הדין הצבאי העדיף את עדות החוקרים בנושא זה על עדותו של נפסו והכשיר את הודאותיו. כל זה היה בהתאם למתכונת שהיתה נהוגה כל השנים, כפי שתארנו לעיל. לעניין זה העובדה שמדובר היה לא במחבל רגיל אלא במי שהיה קצין בצה"ל אינה מעלה ואינה מורידה. הייחוד שבפרשה זו הוא בכך שכעבור שנים לאחר מכן הודה הפרקליט הצבאי הראשי בפני בית המשפט העליון שעדויות החוקרים במשפט הזוטא בעניינו לא היו אמת. עמדתו בעניין זה והדברים שאמר בית המשפט העליון בקשר לכך, הם שהביאו, בסופו של דבר, להקמתה של ועדה זו. הם אף שהביאו לכך שהיום מכיר השירות בכך שהיתה זו נורמה פסולה, שאי־אפשר להשלים עמה, והפסיק נוהג זה לחלוטין.

הפרשה השניה, הידועה בכינוי "פרשת אוטובוס 300", שונה במידה רבה מהנוהג של מתן עדויות שקר במש־פטי הזוטא, שונה, ובעינינו חמורה הרבה יותר. כאן נעשתה, בנוסף על מתן עדויות שקר, ביודעין ובמתוכנן פעולה של שיבוש חקירה של ועדה שמונתה לצורך זה, באמצעות איש השירות שמונה כחבר באותה ועדה. נסתפק כאן בכך שנאמר כי קרוב לוודאי הוא שמעשה חמור מאין כמוהו כמו זה לא יכול היה לקרות, ואפילו לא יכול היה לעלות על דעתו של איש, אלא על רקע של שיטה רבת שנים של מתן עדויות שקר בבתי משפט, שהצליחה להוליך שולל בתי משפט בכל־כך הרבה מקרים.

מי נושא באחריות

2.48 על תחילתה של השיטה של מתן עדויות שקר בבתי המשפט כבר עמדנו לעיל. מהדברים עולה שלא ראשי השירות הם אלה שהנהיגו נורמה זו. לעומת זאת אין כל ספק בעינינו שהם האחראים העיקריים לכך שנורמה זו התמידה והאריכה שנים. העידו לפנינו שלושת ראשי השירות שתקופת כהונתם, לעניננו, משתרעת על פני כשש עשרה שנים. הראשון שבהם כבר היה מספר שנים ראש השירות כאשר, ב־1971, הונהגה הנורמה שאנו עוסקים בה. הוא כיהן בתפקידו עוד שלוש שנים לאחר מכן, עד 1974. הוא סיפר לנו, ואין לנו כל סיבה שלא להאמין לדבריו, שבמשך אותן שלוש שנים של כהונתו שבהן כבר שרר הנוהג של מתן עדויות שקר בבתי המשפט — אם כי אולי לא בכמויות גדולות — לא היה ער כלל לפרובלמטיקה זו ולא תפש את הקונפליקט שנוצר על־ידי כך שניתנת לחוקר הרשות לחרוג מתקינות החקירה ולאחר מכן הוא נשלח לבית המשפט להכחיש זאת בעדותו.

לדעת הוועדה, "לא ידעתי" ו"לא נתתי דעתי" אין בהם כדי לפטור ראש שירות מאחריות לנעשה, כפי שגם הוא עצמו אמר. בשנת 1971 כבר היה ראש שירות זה בתפקיד כשבע שנים וכל בעיותיו של השירות כבר היו נהירות לו היטב. העובדה שמכאן ואילך נדרשים חוקרים להופיע בבתי המשפט היתה אף היא נהירה לו היטב, והוא אף הביע דאגה על שעות העבודה הרבות שתבזבזנה על־ידי כך. מבחינה אובייקטיבית, היה לו אמנם על מה שיסמוך במסמך הנ"ל מיום 1.12.81, שבו תודרכו החוקרים להעיד אמת בבית המשפט. אבל אילו נתן דעתו לנוהג של מתן עדויות שקר שהחל להשתרש בפועל בתקופת כהונתו, עדיין ניתן היה לעקרו מן השורש בעודו באיבו. כל שנדרש היה לעשות היה להקפיד על ביצוע האמור בתדריך זה. הוא לא עשה כן ובשנת 1974, כאשר פרש ופינה את מקומו למחליפו, כבר היה הנוהג הפסול שהחל בתקופת כהונתו מושרש היטב כשיטה וכנורמה מקובלת.

2.49 ראש השירות שבא אחריו, בעל השכלה והסמכה משפטית, כיהן בתפקידו כשש שנים, עד שנת 1980. להבדיל מקודמו היה ער ומודע לשיטה, ולבעיה שהיא מעוררת. הוא לא עשה דבר כדי לשנותה, ובגילוי־לב הודה בפנינו כי "ברח" מן הבעיה ו"הדחיק" אותה. לדבריו לא שינה את הנורמה ולא היה מסוגל לשנותה משום "שאין אלטרנטיבה למצב הזה. לא היה לי פתרון אחר".

ביום 11 ביוני 1976 הופיע ראש השירות לפני חוקרי היחידה ונשא דברים בעניין הפעלת לחץ פיסי. דבריו הועלו על הכתב והופצו לאחר מכן בחוזר שהוצג לנו. חוזר זה כולל פיסקה על נושא זה שיש בה משום דבר והיפוכו. בהעידו לפנינו הסכים ראש השירות דאז שהנוסח אכן "איננו הנוסח הברור ביותר", וכי יש בו על פניו סתירה פנימית. מכל מקום, כך הסביר, ברור שה־כוונה היתה לומר שגם בפני בתי המשפט מכחישים את קיומה של הפעלת לחץ פיסי, אך חוקר לא יעשה כך בטרם קיבל תידרוך.

על־כל־פנים, העובדה, שכיום אינה מוכחשת כלל, היא שבמשך כל שש שנות כהונתו נמשכה השיטה שקיבל מקודמו. הוא היה מודע לה ולא רק שלא עשה דבר לשנותה, אלא אף תמך בה וחיזק אותה, וזאת משום שלדבריו אין אלטרנטיבה אחרת.

הוועדה רואה בראש שירות זה את אחד האחראים לכך שהנורמה של מתן עדויות שקר בבתי המשפט נמשכה שנים באין מפריע ובאין פוצה פה.

2.50 בשנת 1980 החל לכהן ראש שירות חדש. שירת אף הוא כשש שנים, עד שלהי 1986. גישתו שלו לבעיה היתה שונה בתכלית מזו של קודמו. הוא מצא כבר, כשהתמנה, נורמה מבוססת רבת שנים. זה היה ידוע לכולם, כך אמר לנו, ועבר "מדור לדור". בעוד שקודמו היה מודע לבעיה, חש שלא בנוח בעטיה ולכן הדחיקה, הרי ראש שירות זה כבר לא חש שקיימת כלל בעיה. לדידו מתן עדויות שקר היה מורשת מדורות קודמים שאין מהרהרין אחריה. כשאני חושב על מלחמה במחבלים, כך אמר לנו, אני לא חושב בקונטקסט של בית המשפט הישראלי. לי חשוב שהמחבל האשם יבוא על עונשו. במסגרת עדותו נשאל על ידינו שמא גם הוא, כקודמו, הדחיק את הבעיה. תשובתו היתה מאלפת: זה לא עניין של הדחקה, אמר. "אתה מדחיק משהו כשאתה מודע לו. זה לא עמד אצלי על הפרק בכלל".

לא יפלא איפוא שהיה זה בתקופת כהונתו של ראש שירות זה שבפעם הראשונה הועלתה על הכתב הוראה מפורשת לשקר במשפטי זוטא, לרבות הנחיה מה השקר שייאמר בעדות (ראה לעיל, פיסקה 2.32).

נמצא שהמדובר הוא בראש שירות שירש מקודמו נורמה קבועה ומבוססת של מתן עדויות שקר בבתי משפט, קיבל אותה כדבר מובן מאליו, ואפילו לא הבין שיש בה משום פגם. ממילא, לא רק שלא ניסה לעשות דבר נגדה אלא להיפך, אף חיזק אותה ואפילו לא נרתע מתת לה גושפנקא בכתובים.

הוועדה ראתה גם בו את אחד האחראים לקיומה של השיטה הפסולה הנדונה כאן, ולכך שהאריכה ימים עד שהתפוצצה בקול רעש גדול.

2.51 אווירה שונה במקצת בטיבה, אך לא פוחתת בחומרתה מייחסת הוועדה לעמדתם וגישתם של היוע־צים המשפטיים של השירות. כאן מדובר במשפטנים שעבורם אמירת אמת בבית המשפט חייבת להיות ערך עליון. על־אף זאת כיהנו בתפקידיהם שנים רבות בי־דיעה ברורה על השיטה הנקוטה בידי החוקרים לשקר בבית המשפט, ולא הגיבו. לא היה בידם להציג לנו שום מכתב, מסמך או פתק כל שהוא בו הובעה התנגדות, מחאה או דאגה ממצב זה. אחד מהם, שהיה היועץ המש־פטי של השירות מספר ניכר של שנים, פטר עצמו בכך שאמר כי כל המפקדים של השירות וכל המסכימים עמה "חיים עם מועקה בלב". לא מעט אירוניה יש בעובדה שיועץ משפטי זה חיבר ספר עב־כרס המתקרא "היבטים משפטיים בעבודת השב"כ" ובו פרק ארוך ומפורט על "ישראל כמדינת חוק". חבל שלא שינן לעצמו את אשר כתב. את עדותו הארוכה והמביכה בפנינו סיים בכך שהצהיר כי בהתעלמות מהשקרים חשב שהוא משרת את האינטרסים החשובים של מדינת ישראל. יועץ מש־פטי אחר הודה שידע על השקרים הנאמרים בבית המשפט והשלים עמם משום ש"פעלנו במסגרת של אילוצים ביטחוניים". הוא התנחם בכך שהם ידעו שבכל מקרה היתה ההודאה המוגשת לבית המשפט הודאת־אמת. יועץ משפטי שלישי, שאמר פחות או יותר אותם דברים, השיב לשאלה שנשאל, שאם חוקר היה אומר לו שהפעיל לחץ פיסי על נחקר, היה מורה לו להעלים זאת בעדותו בבית המשפט. לשון אחרת, היה מורה לו לשקר בעדותו. דברים כאלה, כשהם באים מפי משפטן ויועץ משפטי, מעוררים חלחלה.

הוועדה סבורה שהיועצים המשפטיים של השירות, שהיו מודעים לשיטה הנהוגה, היו חייבים להזהיר, להתריע ולהזעיק שמים וארץ. בכך שלא עשו כן השלימו עם המצב, עשו עצמם שותפים לאחריות במידה לא פחותה מזו של ראשי השירות.

2.52 עד כאן נתנו דעתנו על אחריותם של ראשי השירות ושל היועצים המשפטיים של השירות להשתר־שות "הנורמה" של מתן עדות שקר על־ידי חוקרי השירות. את אשר אמרנו ביססנו אך ורק על מה שאמרו הנוגעים בדבר בעדויותיהם. מבחינה משפטית היתה זאת לכאורה אחריות של שותפים לעבירה, דהיינו משדלים, לפי סעיף 26(3) של חוק העונשין, או של מי שביודעין לא נקט אמצעים סבירים כדי למנוע עשיית מעשה פשע על־ידי זולתו (סעיף 262). נראה לנו שזה הדין לגבי ראש השירות השני והשלישי מן הנזכרים לעיל, אשר פעלו או נמנעו מלפעול ביודעין. לא נוכל לומר זאת לגבי ראש השירות הראשון, משקבענו כי הוא לא ידע שחוקרי השירות נותנים עדות שקר בבית המשפט. אבל אין זה גורע מאחריותו הפיקודית לאשר קרה לראשונה בתקופת כהונתו כראש השירות.

אולם לא רק עליהם מוטלת האחריות: הממונים על החוקר בכל הדרגים האחרים, הוא בראשי יחידת החוקרים, שבאישורם המפורש או המשתמע הלך החוקר לבית המשפט והעיד כפי שהעיד, גם הם הינם לכאורה בבחינת משדלים לדבר עבירה, לפי סעיף 26(3) של החוק, והחוקר עצמו שהעיד שקר אחראי כ"עבריין בדרגה ראשונה" לפי סעיף 26(1). איש מאלה אינו יכול לחסות תחת הגנה של צידוק (ציות לצו של רשות מוסמכת), לפי סעיף 24(א)(2), שהרי המעשה שעשה היה בעליל שלא כדין.

סיכום

2.53 התמונה המצטיירת מהדברים דלעיל היא תמונה עגומה ומצערת: השירות שעשה ועושה עבודה חשובה ביותר בשמירה על ביטחון ישראל, ורשם לעצמו הישגים רבים וחשובים בשטח זה, נכשל כשלון חמור בכך שראה היתר לעצמו להפר בצורה שיטתית ומחושבת את החוק על־ידי הסכמה, אישור ואפילו עידוד של מתן עדויות שקר בבתי המשפט. צמרת השירות נכשלה בכך שלא הבינה ששום עשיה ביטחונית, חשובה וחיונית ככל שתהיה, אינה יכולה להעמיד את עושיה מעל לחוק. היא לא הבינה שהמפקדה בידה משימה חיונית שאולי מקדשת אמצעים, אך לא כל האמצעים, ובוודאי לא האמצעי של מתן עדות שקר.

הוועדה רושמת לפניה בסיפוק שנוהג נפסד זה נפסק עתה לחלוטין.

הנורמה של עדויות שקר בבתי המשפט החלה ב־1971 ונמשכה עד 1986

שמירת רשומות

2.54 נושא שמירת רשומות ממהלך החקירה עלה על סדר היום רק בשנים האחרונות. במשך כל השנים שלפני כן פעלו החוקרים על־פי העקרון שאין השירות עורך חקירותיו לשם איסוף ראיות הראויות להגשה במשפטים פליליים, אלא אך למטרותיו הבטחוניות והמודיעיניות. לפיכך לא ניהלו חוקרי השירות יומני חקירה. במהלך החקירה לא היה החוקר רושם את כל דברי הנחקר אלא רק מה שנראה בעיניו ראוי לרישום. בסיומה של החקירה היה נערך על־ידי החוקרים "דו"ח מסכם" שהכיל תמצית המידע שסיפר הנחקר והנתונים נוספים שהחוקרים ראום כרלבנטיים. סיכום זה היה מועבר למשטרת ישראל או למשטרה הצבאית. לאחר המצאתו של דו"ח כזה היה כל חומר החקירה הקודם מושמד כדבר שבשיגרה.

2.55 בשלהי שנת 1980, שעה שהחל כבר להתברר משפטו של נפסו בפני בית דין צבאי מיוחד, פנה סנגורו לבית המשפט העליון בעתירה להפסיק את ההליכים הפליליים נגדו. הנימוק לעתירה היה שחומר חקירה שנאסף בידי החוקרים ושהיה בו כדי להועיל להגנתו של העותר הושמד ומה שהועמד לרשות הסנגוריה היה חומר "סלקטיבי". (בג"צ 780/80, לא פורסם). העתירה נשמעה ביום 28.1.81 ונדחתה על אתר. ביום 25.2.81 פירסם בית המשפט העליון את נימוקיו, שנכתבו בידי השופט ח. כהן (הסכימו עמו השופטת בן פורת והשופט מ. כהן).

בפסק־הדין הדגיש בית המשפט את העובדה שלא נטען ולא הוכח שהושמד חומר חקירה כל שהוא בכוונה או במחשבה להשמיד חומר העשוי להועיל לעותר. בית המשפט קיבל את העקרון שהיה נקוט בידי השירות שחקירת השירות איננה חקירה פלילית, כזו המתנהלת בחוק סדר הדין הפלילי. ההבדל ביניהם — כך קבע בית המשפט — הוא בכך שחקירת המשטרה מתנהלת על־פי כללים קבועים שאין בכוחו של החוקר לשנותם ואילו זו של השירות "ניהולה מסור במידה רבה לשיקול דעתו של החוקר עצמו או הממונה עליו". הטעם לכך, מוסיף בית המשפט ואומר, הוא "בכך שחקירות אלו אינן באות לשם הכנת חומר ראיות לבית המשפט". דרכי ניהולה של חקירה כזו, אינן ענין לבית המשפט לעסוק בה: "כל עוד אין באמצעי חקירה משום עבירה על החוק, לא יבדוק בית המשפט את דרכי החקירה אם טובות או יעילות או סבירות הן, אם לאו".

חוקרי השירות, כך נאמר בפסק־הדין, אינם רואים לנגד עיניהם אלא את הצרכים הבטחוניים־מודיעיניים בלבד, הם אוספים את אשר נחוץ בעיניהם לצרכים אלה, ומשמידים את אשר אינו נחוץ בעיניהם. הסייג היחיד לדברים הנ"ל ראה בית המשפט במקרה של השמדת חומר חקירה במטרה להעלימו מעיני בית המשפט, שכן אז ההשמדה היא בלתי־חוקית. במקרה הנדון, כך קבע בית המשפט, לא כך היה: כאן היתה ההשמדה דבר שבשיגרה, לפיכך אין לבוא בטרוניה אל השירות שלידו מגיע חומר מודיעיני סודי רב "שההשמדה לאחר השימוש יאה לו מטעמים בטחוניים מובהקים". לפיכך נדחתה, כאמור, העתירה.

מובן שהשירות היה שבע רצון מפסיקה זו שנתנה גושפנקא לאישור לנוהל שהיה נקוט בידו זה שנים. פסק־הדין לא חייב שינוי כל שהוא בנהלים, ואלה נמשכו כבעבר.

2.56 אך לא לאורך זמן. ביום 3.8.83 ניתן בבית המשפט העליון פסק־דין שעתיד היה להביא שינוי מהותי בנוהלי שמירת הרשומות. המדובר הוא בערעור פלילי 345/82, אברבנינה נ. מדינת ישראל (לא פורסם). בחלקו האחרון של פסק־הדין התייחס בית המשפט העליון לנושא שימור הרשומות ומפאת חשיבות הדברים לעניננו נצטט אותו במלואו:

"בשולי פסק־הדין ולא בשולי הדברים: רואה אני מקום להעיר לענין שנתגלה במהלך הדיון בבית המשפט קמא, הנוגע לנוהלי החקירה של השב"כ. כפי שעולה מחקירתו של איש השב"כ המכונה 'סמי' לא זו בלבד שאין חוקרי השב"כ מנהלים רישומים על חקירת החשודים עליהם (ואריכי החקירה (מוצגת א' עמ' 26, 27 לפרוטוקול), אלא שגם אין הם שומרים תמיד על מסמכים שכותב החשוד במהלך החקירה וחלק מהם מושמד. שיקול הדעת לגבי מסמכים שנשמרים ואלה הנגרסים הוא לדברי העד שרירותי גרידא, ולפי "שיקול דעת" זה מועבר על־ידם רק חלק מהמסמכים שכתב החשוד לידי התביעה (מוצגת א' עמ' 34 לפרוטוקול). דרך זו פסולה היא ואין להמשיך וללכת בה. כשחקירת השב"כ והחקירה המשטרתית משולבת זו בזו וכשחקירת המשטרה איננה אלא המשכה הצמוד של חקירת השב"כ, אין כל הצדקה לנוהל הקיים. וכל שנאמר לא אחת על־ידי בית משפט זה בדבר חובת הרישום על־ידי חוקרי המשטרה והנימוקים שניתנו לכך יפה גם לענין זה (ראה בין היתר ע"פ 476/79, פד"י ל"ה (1) 785, 798–799, 810). על אחת כמה וכמה שאין כל הצדקה להשמדת מסמכים שיש בהם כדי לשקף את כל שהתרחש בחקירה ולאפשר לבית המשפט לחדור את הדין בידיעת כל העובדות לאמיתן." (הדברים נכתבו על־ידי השופט א. גולדברג, והנשיא שמגר והשופטת נתניהו הסכימו עמו).

2.57 הדברים הנ"ל מהווים שינוי מהותי בעמדתו של בית המשפט העליון כפי שהובעה בבג"צ נפסו שצוטט לעיל. מובן שעמדתו החדשה של בית המשפט חייבה תשובה, והיא לא איחרה לבוא. כבר ביום 5 בספטמבר 1983, כחודש לאחר שניתן פסק־הדין, כתב היועץ המשפטי לממשלה דאז מכתב אל היועץ המשפטי של השירות. במכתב זה מצוטט הקטע הנ"ל מפסק־הדין והוא מסתיים במלים: "אבקש התייחסותך לדברים אלה". היועץ המשפטי של השירות השיב, במכתב מפורט, ביום 13 בספטמבר 1983. במכתבו זה הוא חוזר ומתאר את הנוהל שהיה מקובל כל השנים ואת סיבותיו. מכתב הדברים מצוטטים במכתב קטעים נרחבים מדברי השופט ח. כהן בבג"צ נפסו שהובאו לעיל, שכאמור תמכו בעמדת השירות בנושא זה. עם זאת, ברור היה לשירות שפסק־הדין בענין אברבנינה יצר מצב חדש שחייב התייחסות. מכתבו של היועץ המשפטי של השירות מסתיים במלים אלה:

"פסק־הדין בענין אברבנינה מעמיד את חוקרי השירות הבטחון בפני קשיים רבים וחייבים לעצב את צנורות דרך עבודתם. אך כמובן שאנו נשמע להוראות בית המשפט ואף התחלנו מייד להערך לכך".

כשלב ראשון הוציא ראש יחידת החקירות עוד ביום 9 בנובמבר 1983 הנחיה כללית האומרת כי "יופצו כרטיסי מעקב לטיפול הנחקרים ותחול חובת מילוי הכרטיס לכל נחקר". זה היה צעד מיידי וזמני עד שילובנו וייקבעו הנהלים בשיתוף עם נציגי היועץ המשפטי לממשלה.

2.58 היועץ המשפטי לממשלה יזם ניסוח של נוהלי רישום חקירה בשירות, ובראשית שנת 1984 הוצא נוהל זה. את פרטיו אנו מביאים בחלק השני של דו"ח זה, ובו אנו מתארים שם את הפעלתו הלכה למעשה, וממליצים המלצה לדיון מחודש בנושא זה.

בקרה ופיקוח

2.59 בענין הבקרה והפיקוח על שיטות החקירה של השירות בעניני פח"ע קיימת בקרה פנימית בין כתלי השירות. כבר אמרנו לעיל (בפיסקה 2.32) שהמישמעת בתוך שורות השירות היא נוקשה. על כל חריג מן ההוראות הפנימיות בדבר ניהול חקירות פח"ע בה תגובה משמעתית חריפה, עד כדי הוצאתו של חוקר שחטא מן השירות.

הבקרה מופעלת כיום בשתי דרכים:

(א) בקרה פנימית בתוך יחידת החוקרים: הוא ליותנו תקנון הנמצא בתהליך של הכנה, המגדיר מחדש את תפקידי המטה של היחידה כמללים בקרה על ביצוע חקירות במגזר הערבי, ובכלל זה הכשרת יישומם של ההיבטים המוליכים המקצועיים ובדיקת תנאי הביצוע.

(ב) חקירות תלונות על התנהגות חוקרים בפח"ע על־ידי מבקר השירות שמונה באחרונה. בפברואר 1987 המבקר פועל במסגרת מטה השירות. הוא נעזר על־ידי מנגנון של בודקים וממלא כיום את התפקיד שבוצע בעבר על־ידי חוקרים מיוחדים שמונו מדי פעם על־ידי ראש השירות, לחקירת תלונה או אירוע חריג ספציפי. כל תלונה של הנחקר עצמו או מטעמו או של פרקליטו או של ארגון, כגון האגודה הישראלית לזכויות האזרח, הצלב האדום הבינלאומי או ארגון אמנסטי, המובאת לידיעת השירות על־ידי בתי משפט או גורמים משפטיים אחרים או על־ידי גורמי שלטון צבאיים או אזרחיים, על יחס לוקה לנחקרים, נבדקת כיום מטעם המבקר. לצורך זה נגבית גם הודעתו של המתלונן מפיו (בהנחיות לחוקר השירות נאמר שהבודק יחקור את המתלונן, אלא אם יש סיבה המונעת זאת, וירשום אותה. אנו סבורים שהסיבה היחידה שתוכל למנוע את חקירת המתלונן היא, שאין עוד אפשרות לאתרו, למשל אחרי ששוחרר בתום החקירה).

אם התלונה נמצאת מבוססת, מופעלת סנקציה משמעתית נגד החוקר שחטא. כי ניתן להעמיד חוקר במקרה מתאים לפני בית הדין המשמעתי המיוחד (ראה פיסקה 3.6 להלן).

מיתקני החקירה

2.60 החוקרים פועלים במיתקני חקירה מיוחדים. האחריות המנהלתית, הרפואית והאבטחתית של המיתקנים הינה של הגופים שבתחומם נמצאים המיתקנים. מבנה המיתקנים, שיפורם, בנייתם מחדש הינם באחריות השירות ומתקציבו, תוך תיאום עם הרשויות הנ"ל.

התמונה המצטיירת, הן מביקורים שלנו בחלק מהמיתקנים והן מתאור מצב המיתקנים האחרים, עליהם שמענו בעדויות, הינה כדלהלן: חלק מהמיתקנים עבר שיפוץ והם, במצב פחות או יותר תקין, הן מבחינת החוקרים והן מבחינת הנחקרים. חלק מהמיתקנים נמצא עתה בתהליך שיפוץ, והמצב בהם ישופר. וחלק מהמיתקנים עדיין במצב ירוד ביותר — תאים אפלים, ללא אור ואיוורור מספיקים. גם התנאים לחוקרים במיתקנים אלה אינם סבירים ומקשים על החוקרים ועל החקירה.

יתר־על־כן, בתי הסוהר מלאים עד אפס מקום, עובדה המונעת פינוי מידי של נחקרים אל אגף כללי של בית כלא עם סיום חקירתם. בינתיים אינם נהנים עצירים אלה מן הפריבילגיות (ביקורי קרובים, קנטינה וכו') הניתנות לכלואים באגף כללי של בית כלא. הצפיפות הינה בלתי־נסבלת ומוסיפה על התנאים הגרועים בלאו הכי. מצב זה אף מונע מעצרים של חשודים חדשים, לגביהם הצטבר חומר מודיעיני.

הטיפול הרפואי

2.61 הטיפול הרפואי בנחקרי השירות הינו בתחום האחריות של שירות בתי הסוהר ומשטרת ישראל, לפי מקומו של המיתקן. הטיפול הרפואי הינו בהתאם לפקודות הקבע של רשויות אלה. ככלל מקבלים הנחקרים במיתקני השירות את הטיפול הרפואי והסניטרי הנהוג במיתקני הכליאה.

כל עציר חדש נבדק עם מעצרו ולפני העברתו למיתקן השירות — על־ידי חובש, תוך כ־48 שעות, ולעתים תוך 72 שעות, על־ידי רופא. גם אם העציר כבר נמצא במיתקן של השירות. הבדיקה הרפואית במקרה זה נעשית בתנאים לא תנאים, במיתקן החקירה. כל נחקר המועבר ממתקן החקירה לאגף כללי בבית כלא — נבדק בדיקה רפואית, וכן הוא גם כאשר מועבר נחקר מבית כלא אחד למקום אחר. בדיקות אלה באות לודא שעציר אינו מגיע חבול למיתקן החקירה, ואינו מוחזר ממנו פגוע לאחר החקירה.

תשומת לב מיוחדת ניתנת לנחקרים, שלהם בעיות בריאות כרוניות המצריכות טיפולים ותרופות ספציפיות או המחייבות מיגבלות בחקירה.

סנקציות על חריגות של עובדי השירות מן הדין ומן הנהלים הקיימים הוטלו עד כה בעיקר בהליכים פנימיים בתוך השירות; בית הדין המשמעתי של השירות נהג לעיתים קולה בהטלת סנקציה משמעתית, למרות חומרת האישום; לנו נראה שבמקרים בעלי חומרה מיוחדת, שבהם יש יסוד לאישום הפלילי, אינו יכול עובד השירות להיות מחוסן למעשה בפני העמדתו לפני בית משפט באישום פלילי

בכל עת שנחקר מבקש בדיקה רפואית, נערכת הבדיקה במיתקן החקירה על־ידי חובש או רופא. כן מתקיים סיור חובש מדי יום גם בין העצורים שבמיתקן השירות.

החוקרים, ככל שהתברר לנו, מקפידים על ביצוע בדיקות אלה ואינם מונעים בדיקה רפואית. מניעת טיפול רפואי אינו חלק מאמצעי הלחץ בחקירה.

שירות בתי הסוהר מאפשר לרופאים ערביים, שעברו בדיקה בטחונית, לבדוק עצורים וכלואים. אין הדבר חל על אותם נחקרים הנמצאים במיתקני השירות.

היקף השירות הרפואי בכללו אינו מספק. מספר הרופאים בשירות בתי הסוהר אינו מאפשר אפילו רופא אחד לכל בית סוהר ומחייב התייעצות טלפונית בין חובש תורן לבין רופא. גם מספר החובשים אינו מספיק כדי לבצע ביעילות את כל המטלות שלהם, הן בתחום הסניטציה וכן בתחום הטיפול הרפואי.

פרק שלישי: היבטים משפטיים ומוסריים

הגדרות של עבירות פח"ע

3.1 "ארגון מחבלים" מוגדר בסעיף 91 לחוק העונשין, תשל"ז–1977, בתור "ארגון שמטרותיו או פעולותיו מכוונות למיגור המדינה או לפגיעה בבטחונה של המדינה או בבטחון תושביה או ביהודים במדינות אחרות". עבירות של פעילות חבלנית עויינת מוגדרת בתקנות 57 עד 67, 84 ו־85 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 (בהוראות המקבילות בפרק ג' של הצו בדבר הוראות בטחון (מס' 378)), וכן בפקודת מניעת טרור, תש"ח–1948.

על מעשים של התרגות מדינית שאינם מגיעים לכלל מעשי חבלה בפועל חל צו בדבר איסור פעולות הסתה ותעמולה עויינת (אזור הגדה המערבית) (מס' 101), תשכ"ז–1967 וצו מקביל לחבל עזה.

המעמד החוקתי של שירות הבטחון הכללי

3.2 מעמדו של השירות, תפקידיו וסמכויותיו אינם מעוגנים במעשה חקיקה חרות (סטטוטורי) שיוחד לנושא זה. אין זאת אומרת שהוא קיים ופועל מחוץ למסגרת של חוק המדינה: בסיסו המשפטי מצוי בסמכות השיורית הכללית של הממשלה, כרשות המבצעת, לעשות בשם המדינה כל פעולה, בכפוף לכל דין, שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת: סעיף 29 של חוק יסוד: הממשלה. נוסף על כך מאוזכרים חוקים שונים (חוק הגנת הפרטיות, תשמ"א–1981, סעיף 19(ג)(3); חוק האזנת סתר, תשל"ט–1979, (סעיף 5)) את השירות כעובדה משפטית קיימת, בתוך גוף שמוקנות לו סמכויות מסויימות. תפקידיו של השירות, כפי שתוארו בחלק השני לדו"ח זה, וביניהם התפקיד להילחם בטרור הערבי (פח"ע) בתוך השטח שבשליטת מדינת ישראל, הם מן הענינים שבהם מדבר סעיף 29 של חוק היסוד. סעיף 31 (א) של אותו חוק יסוד מאפשר אצילת סמכות של הממשלה לאחד משריה. משנקבעה בשנת 1963 כפיפות השירות לראש הממשלה, יש להוכיח על נוהג הקהי שלפיו ראש הממשלה הוא הנושא באחריות יחידה לפעולות השירות, במסגרת אחריותה המשותפת של הממשלה כולה בפני הכנסת, על־פי סעיף 4 של חוק היסוד. אשר לשטחים המוחזקים (יהודה, שומרון וחבל עזה), סמכויות הממשל מוקנות, כידוע, למפקד הצבאי. הוא הוציא צו בדבר אנשי שירות הבטחון הפועלים באזור הגדה המערבית (מס' 121), תשכ"ז–1967 (וצו מקביל לחבל עזה), שלפיו הוקנו לאנשי השירות הסמכויות הנתונות לחיילים, ובתיקון לצו זה בשנת תשל"ב נאמר שהממונים על איש השירות יהיו "רשות בת סמך שחובה עליו להישמע להם". בפועל מתואמת פעילותו של השירות בשטחים עם הפיקודים הרלבנטיים של צה"ל, המיפקדות ביהודה ושומרון וחבל עזה, עם ראשי המינהל האזרחי ועם מתאם הפעולות בשטחים, ובדרג המדיני חייב התאום להתקיים בין שר הבטחון הממונה על הממשל הצבאי בשטחים, לבין ראש הממשלה הממונה על השירות.

סמכויות החקירה של חוקרי השירות בעניני פח"ע

3.3 כפי שמוסבר בפרק על מבנה השירות, קיימת בו יחידה שמתפקידה לחקור בעניני פח"ע. רק לחלק מאנשי היחידה הזאת נתן שר המשפטים כתב מינוי של חוקר, כדוגמת המינוי הניתן לחוקר משטרתי, לפי סעיף 2(1) של פקודת הפרוצדורה הפלילית (עדות). נראית לנו גירסת השירות שמטרת ההוראה הזאת היא לקבוע את חובת הנחקר להשיב תשובה נכונה על שאלותיו של חוקר מוסמך כזה, כאמור בסעיף 2(2) לפקודה, אולם אין ללמוד מזה שזו הדרך היחידה שבה ניתן להסמיך שוטר או נושא תפקיד ציבורי אחר (כמו חוקרי השירות) לערוך חקירות בתחום תפקידו. כך הוחלט על־ידי בית המשפט העליון עוד בזמן המנדט. מקור הסמכות הזאת מצוי כיום בסעיף 17 לחוק הפרשנות, תשמ"א–1981, המקנה לבעל סמכות עניינית גם סמכות לקבוע נוהל עבודה ובדרך הכלל כל סמכויות עזר הדרושות למילוי תפקידו. את הסמכויות הללו חייב החוקר להפעיל בתחום המיגבלות המוטלות עליו על־פי הדין.

מיגבלות על־פי הדין

3.4 מיגבלות משפטיות על דרכי החקירה יכולות לנבוע מן הדין הפלילי, האזרחי או המינהלי (כולל הוראות מינהליות פנימיות המחייבות את החוקר).

מיגבלות על־פי הדין הפלילי

סעיף 277 של חוק העונשין, תשל"ז–1977, קובע עבירה פלילית של סחיטת הודיה בעבירה או מידע בדבר עבירה, בכוח, באלימות או באיומים, על־ידי עובד הציבור. כן יש להזכיר את הסעיף 428 על סחיטה באיומים, סעיף 415 על קבלת דבר במירמה וסעיף 416 על קבלת דבר בתחבולה, וסעיפי התקיפה (378 ואילך).

מיגבלות על־פי הדין האזרחי

פגיעה בגופו של הנחקר או בנחותו יכולה לעלות כדי מעשה נזיקין של תקיפה, לפי סעיפים 23 ו־25 של פקודת הנזיקין (נ"ח).

מיגבלות על־פי הדין המינהלי

חוקר השירות, כמו עובד ציבור אחר, חייב לקיים את החובות שהדין מטיל על פעולה מינהלית, כגון החובה שלא לחרוג מן הסמכות הנתונה לו על־פי דין ולהפעיל את סמכותו בתום־לב, ולא להפעיל אותה למטרה זרה לתכליות שלמענן הוקנתה לו הסמכות. בנוסף על־כך על החוקר למלא אחרי הנחיות מינהליות מיוחדות אשר נקבעו כדין למילוי תפקידיו. בהקשר זה עלינו להזכיר את הדיבור על "תקנות השופטים".

3.5 תקנות השופטים נקלטו בדין הישראלי מן המשפט האנגלי, בדרך הצינור של פסיקת בית המשפט העליון. אין הם כיום — והן לא היו מעולם — בבחינת דין מחייב שהפרתו גוררת סנקציה משפטית חד־משמעית. זאת יש להדגיש היטב, כי חוקרי השירות מדרגות שונות שהעידו לפנינו הודרכו כפי הנראה ברוח הגירסה שהמפר את תקנות השופטים, על תגיהן ודקדוקיהן, אחת דינו להפליל עצמו ושההודאה מפי נחקר שהושגה ללא שמירה קפדנית על תקנות השופטים דינה להיפסל מניה וביה; ומאחר שחקירה יעילה לא תיתכן תוך שמירה מלאה על תקנות השופטים, הרי שאין ברירה אלא להפרן, ומכאן המסקנה שחקירה של השירות בן ההכרח שתתנהל מחוץ לגדר החוק. ולא היא: היסוד לגישה זאת מוטעה מעיקרא.

תקנות השופטים נולדו באנגליה בשנת 1912, כתוצאה מפנייתו של ראש משטרה אזורי (Chief Constable) אל שופטי בית המשפט העליון שם, שידריכו את אנשי המשטרה כיצד לנהל חקירת חשודים, מאחר שנתגלו סתירות בדבריהם של שופטים על חובת המשטרה להזהיר נחקר (ראה הדו"ח של הועדה המלכותית על סדרי הדין הפלילי, משנת 1981, בעמ' 153). השופטים נענו לפניה זו וניסחו תקנות להדרכת המשטרה, מעין מקרה חריג של חקיקה שיפוטית שלא בדרך הפסיקה.

בשנת 1964 פורסמה באנגליה מהדורה חדשה ומתוקנת של "תקנות השופטים". אין כאן מקום להיכנס לבירור פרטיהן. די לומר שאמנם הן שומרות על זכות השתיקה של הנחקר, שעליה חייב החוקר להודיע לנחקר, במסגרות האזהרה הניתנות לו. אך עם זאת הן פותחות פתח נרחב לחקירת הנחקר, כל עוד החוקר לא החליט להאשימו בביצוע עבירה.

הלכה באנגליה היא שהודאה אשר הושגה שלא בהתאם לתקנות השופטים יכולה למרות זאת להיות קבילה כראיה במשפט.

בית המשפט העליון שלנו אימץ לעצמו את תקנות השופטים, כמתכונתן באנגליה, ולפיכך פסק גם הוא באותה רוח. מדי פעם ציין בית המשפט כי מוטב לה למשטרה לנהוג על־פי תקנות השופטים, אולם עד לפסילת הודאה בשל הפרתן לא הגיעו הדברים מעולם. תחת זאת מושם הדגש תמיד על התנאי שההודאה חייבת להיות "מרצון חופשי" (על־כך ראה להלן, בפיסקה 3.18).

בענין זכות השתיקה של הנחקר מן הראוי להזכיר שבחוקים שונים נתן המחוקק הישראלי את הגושפנקא שלו להוראות שונות, המחייבות נחקר להשיב לשאלות החוקר, כך שאין לראות את זכות השתיקה כעקרון שאין לסטות ממנו.

מיגבלות על־פי הנחיות פנימיות של השירות

3.6 כמו כל רשות מינהלית אחרת יכולים הממונים על השירות לקבוע לחוקר בחקירות פח"ע הנחיות, שעליו לקיימן, ושהפרתן יכולה להוות עילה להפעלת סנקציה משמעתית נגדו על־פי חוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג–1963, אם על־ידי הממונה עליו ואם על־ידי העמדתו לדין משמעתי. לענין זה הותקנו בשנת 1979 תקנות להקמת בית דין משמעתי מיוחד לעובדי השירות ולעובדי המוסד למודיעין ותפקידים מיוחדים. בית דין זה, בהרכבו המיוחד, הוקם בפועל.

עזאת נפסו על כפיים לאחר שיחרורו

החשאיות ההכרחית של פעילות החקירה והצורך למדוד אותה בקפדנות חייבים להישמר אבל אין שיקולים אלו צריכים להביא לידי אותה סגירות הרמטית של השירות כלפי כל ביקורת חיצונית שהיתה נהוגה עד כה ושנפרצה רק במקרים נדירים; יש יסוד לסברה שאילו היתה קיימת ביקורת נוספת כזאת מבחוץ לא היה השירות מסתבך באותה השיפת־יתר שאליה הוא נקלע לבסוף שלא בטובתו

טענות הגנה לחוקר

3.7 עתה נשוב אל נושא המיגבלות המוטלות על חוקר השירות בדין הפלילי והאזרחי ונברר אילו הן טענות ההגנה שהחוקר יכול להעלות נגד אישום בפלילים על מעשה או מחדל שעשה במהלך החקירה, או בתביעת נזיקין בשל כך.

סעיף 24 (1) (א) של חוק העונשין פוטר מאחריות נאשם אשר פעל תוך ציות לצו שניתן לו על־ידי רשות מוסמכת, בתנאי שהצו לא היה בלתי־חוקי בעליל. המונח הזה נתפרש בפרשת כפר קאסם, שם אישר, כזכור, בית הדין הצבאי לערעורים את דימויו הקולע של השופט הלוי בערכאה הראשונה ש"בלתי־חוקי בעליל" פירושו שדגל שחור האומר "אסור" מתנוסס על ההוראה, בעיני כל אדם בעל מצפון.

3.8 חשיבות רבה נודעת לדעתנו להגנת "הצורך" שבסעיף 22 של חוק העונשין, לענין אחריותו בפלילים של חוקר השירות. משמעותה של הגנה זו בהקשר המיוחד של פעולות הבאות לסכל מעשי טרור טרם נדונה בישראל בפסיקה של בתי המשפט. בשיטות משפט אחרות, בעולם המשפט המקובל ומחוצה לו, מצאנו דיון בה בספרות המקצועית, אך גם שם בתי המשפט טרם נתנו דעתם עליה בהקשר זה, ככל הידוע לנו. מן הדין הוא למלא את ההוראה הסטטוטורית הזאת תוכן פרשני, כדי לענות על בעיות חדשות שהזמן גרמן, אם כי בעיות אלה אולי לא היו לנגד עיני המחוקק שעה שניסח את ההוראה החוקית. אצלנו הקדישו שני סופרים מלומדים דיון מלא להגנת הצורך בכללה — פרופ' א. אנקר בספרו על הכרח וצורך בדיני עונשין (אוניברסיטת בר־אילן, תשל"ג) ופרופ' ש.ז. פלר, תחילה במאמרו על "הצורך" Stricto sensu כמצב השולל את פליליות המעשה", ובאחרונה בספרו המקיף על יסודות בדיני עונשין (ירושלים תשמ"ז–1987), כרך ב', בעמ' 487 ואילך.

3.9 סעיף 22 של חוק העונשין הועתק ללא שינוי מהותי מסעיף 18 של פקודת החוק הפלילי, 1936. המחוקק המנדטורי "יבא" אותו דרך חוק העונשין הקפריסאי, מן הקודקס של המשפט הפלילי שחובר על־ידי השופט סטיבן (Stephen). את ההתפתחות ההיסטורית הזאת סוקר פרופ' אנקר בספרו (בעמ' 98). סטיבן מסביר את גישתו לנושא זה בספרו

The History of English Law, Vol. 2 p. 108 ff.

יצויין שמשפטנים אנגליים חלוקים בדעתם על עצם הקיום של הגנה כללית מחמת צורך (necessity); ראה דיון על כך אצל

Glanville Williams, Textbook of Criminal Law, 2nd ed., p. 597 ff.

בעידות על כך התנגדות במסקנותיהן של ועדות שונות שישבו שם, בזו אחר זו, על המבוכה הזאת. צוות משפטנים ליד הועדה לרפורמה של המשפט (Law Commission) חיווה דעתו בשנת 1974 לטובת הנהגת הגנה כללית כזאת בחוק הכתוב, "בתנאי שאפשר יהיה לנסחה בצורה שתמנע תחולתה במקרים יוצאי דופן ובלתי־הולמים". מסייג זה משתקף החשש שהגנה כללית כזאת עלולה ליהפך על נקלה "מסוה לאנרכיה", כדברי השופט Edmund Davis L.J. בפסקת הדין

Southwark London Borough Council v. Williams (1971) 2 All E. R. 175, 186

אולם בשנת 1974 דחתה מליאת הועדה את ההמלצה הזאת, בדו"ח שלה, בפיסקה 4.33, על "הגנות בעלות תחולה כללית".

המילה האחרונה עד עתה נאמרה בדו"ח נוסף שהוגש לועדה בשנת 1985. בפיסקה 13.26, שם, בעמ' 120, הוצע להשאיר את השאלה בכללה להכרעה במסגרת המשפט המקובל, או במלים אחרות להכרעת בתי המשפט. עם זאת נכללה בהצעת החוק הפלילי שהוצעה שם (בעמ' 195) הגנה של צורך ל"מי שעושה מעשה שהוא מאמין כי הינו נחוץ באורח מיידי (immediately necessary), כדי למנוע מות או חבלה חמורה לעצמו או לזולתו, כאשר הסכנה שבקיומה הוא מאמין היא כזאת שאי־אפשר היה לדרוש ממנו שיפעל אחרת".

3.10 במשפט של ארצות הברית הדעה השלטת היא שיש להרשות הגנה כללית של צורך, כי "סייג כזה, כמו דרישות הכוונה הפלילית, הוא חיוני להגיון ולצדק שבכלל האיסורים הפליליים", וכי הגנת הצורך באה למנוע רעה הגדולה מן הרעה שהחוק המגדיר את העבירה מבקש למנוע: Model Penal Code, Sec. 3.02, ועיין שם, בעמ' 10: "הניסוח קובע שדי באמונת הפועל בדבר הצורך (בכוונה שבעשותה בחירה נכונה בין הרעות) ...שאלות של מידיות חשובות, כמובן, לגבי כנות האמונה בצורך..." וכן ראה דיון במבחן גמיש זה של מידיות הרע במיעוטו אצל

Perkins and Boyce, Criminal Law, 3rd ed., p. 1071 ff.

3.11 לגבי דיננו קובעת, כמובן, ההוראה החרותה שבסעיף 22 של חוק העונשין (ושל מקבילתה בשטחים, בסעיף 11 של הצו בדבר כללי האחריות לעבירה), וזה לשונה:

"ניתן לפטור אדם מאחריות פלילית למעשה או

ביקורת מבקר המדינה מצטמצמת לעניני המינהל והכספים של השירות והוא נמנע מלבקר את הפעילות האופרטיבית של השירות, ובכלל זה את הפעילות של יחידת החוקרים; אין אנו רואים הצדקה להגבלה זו ואנו ממליצים שביקורת המדינה תקיים ביקורת גם על פעילותה של יחידת החקירות בשירות

למחדל אם יש בידו להראות שלא נהג כפי שנהג אלא כדי למנוע תוצאות שלא ניתן למנען בדרך אחרת ושהיו גורמות חבלה חמורה או פגיעה בגופו, בכבודו או ברכושו או בגופם או בכבודם של אחרים שהגנתם עליו או ברכוש שהופקד בידו, ובלבד שלא עשה יותר משהיה צורך סביר לעשות לאותה מטרה ושהרעה שגרם איננה בלתי שקולה כנגד הרעה שמנע."

פרופ' פלר (במאמרו הנ"ל ובעמ' 387 בכרך ב' של ספרו) העיר על כך שבסעיף זה התערבבו שתי הגנות משפטיות, השונות מבחינה עיונית, דהיינו הגנה על הזולת (ובמינוחו של פרופ' פלר "צורך stricto sensu") והגנה עצמית. מעניינינו כאן ההגנה על הזולת, שהסעיף נותן לה פטור מאחריות בפלילים בשלושה תנאים מצטברים:

(א) שהנאשם פעל כדי למנוע חבלה חמורה לגופו או לכבודו או לגופם של אחרים שהגנתם עליו או לרכוש המופקד בידו.

(ב) שאי־אפשר היה למנוע אותו נזק בדרך אחרת.

(ג) שלמטרה זו לא עשה יותר ממה שהיה נחוץ במידת הסבירות ושהנזק שגרם על־ידי כך אינו מופרז בנסיבות הענין.

הסעיף מעניק לעושה הפעולה שיחרור מלא מאחריות פלילית ואין הוא מסתפק בהרשעה פורמלית, תוך הפחתת העונש. הוא משקף את ההתנגשות בין ערכים נוגדים: מצד אחד, ערך מן הערכים המוגנים על־ידי איסורי הדין הפלילי ומצד שני הזכות, שיסודה בדרישות המוסר, להגן על חייו ושלמות גופו שלו עצמו או של הזולת. ברוחה להגנה של ציות לפקודה, לפי סעיף 24 (1)(א), ניצב החוק מול הדילמה הזאת של: "חוסר האפשרות להשלים בין שני הערכים הנ"ל בשלמה גמורה באמצעי המשפט הפורמלי גרידא, ועל כן הוא מוותר על הנסיון לפתור את הבעיה רק באמצעים אלה והוא פורץ כאילו את גדר הקטגוריות המשפטיות, וקורא לעזרה את הרגשת החוקיות הצפונה בעמקי מצפונו של כל אדם...".

כמו שנאמר בערעור בפרשת כפר קאסם, שם, בעמ' 410. לשון אחר, הדין עצמו חורג בנסיבות אלה ממסגרת האיסורים הפליליים הקבועים בחוק, למען השמירה על ערך אנושי העולה בחשיבותו על קיום אותם איסורים.

3.12 נעיין בשלושת התנאים הנ"ל להגנת הצורך, באספקלריה של חקירת חשוד על־ידי חוקר השירות, שבמהלכה מבצע החוקר מעשה או מחדל; כגון פגיעה בגופו או בבוחתו של הנחקר, או איום עליו, שמתקיימים בו היסודות של עבירה פלילית, מן העבירות שנימנו לעיל (בפיסקה 3.4). עוד לפני כן יש לדון בתנאי רביעי, שאינו כתוב בסעיף 22, אך סופרים מלומדים, וביניהם גם פרופ' פלר, מבקשים לסייג בו את הגנת הצורך: כי הנזק שלמניעתו פעל הנאשם חייב להיות נזק מידי (כך מתורגמת התיבה הלועזית imminent). ברוחה לזה נאמר גם בחוות דעת שהפרקליט הצבאי הראשי חיבר בשנת 1986 על פרשנות הסעיף 22, שהסעיף יחול רק אם הפקת מידע מידי מהנחקר חיונית למניעת פגיעה בחיי אדם, והוא מדגים זאת בדוגמה של פצצה שהוטמנה זה עתה בסופרמרקט הומה מאנשים והיא עומדת להתפוצץ בכל רגע.

יש להעיר כאן שהדרישה בדבר מידיות הסכנה מתערבבת לפעמים בדברי הסופרים עם הדרישה להשגה מידית של המידע מאת הנחקר.

לפי גירסה זו אין איפוא להגנת הצורך מקום אלא אם מבחינת הזמן הסכנה עלולה להתממש מיד ומשום כך חיוני הוא לקבל מיד את המידע מאת הנחקר. דעתנו איננה כזאת. אין בסעיף עצמו זכר לסייג כזה אלא הוא בנוי כולו על הרעיון של "תפיסת הרע במיעוטו". אמנם המקרה הטיפוסי של הגנה עצמית הוא בפני סכנה מידית לנתקף, אבל גם זה אינו תנאי בל יעבור: ראה אצל

G. Williams, op. cit. p. 503 "The use of force may be immediately necessary to prevent an attack in the future".

ולעניננו: הרעה שבהפרת הוראה שבחוק במהלך החקירה, מזה, והרעה לחייו או לגופו של הזולת העומדת להתרחש במוקדם או במאוחר, מזה, חייבות להישקל זו כנגד זו. זה הרעיון הטמון בסעיף 22 על שלושת תנאיו. פרופ' Paul H. Robinson מאוניברסיטת רטגרס בארה"ב מדגיש את הבחירה הזאת במונוגרפיה שלו על Defences Criminal Law[18] המכילה את הדיון המלא ביותר בנושא זה, הידוע לנו, תחת הכותרת

"Lesser Evil Defence (Choice of Evils, Necessity)"

(בעמ' 45) הוא מביא את הדוגמה הבאה (התרגום שלנו):

"צוות של אניה מגלה בסמוך לעזיבת הנמל שבאניה חדרו המים באיטיות. הקברניט מסרב באורח בלתי־סביר לחזור לחוף... על הצוות למרוד כדי להציל את עצמם ואת נוסעי האניה. אם הדליפה לא תהיה מהווה סכנה לטביעת האניה אלא כעבור שני ימים, האם הצוות חייב להמתין עד שהסכנה ממש תלויה מנגד (imminent), אם כי האניה תהיה רחוקה מדי בלב ים, כאשר זה יקרה? או האם יוכלו לפעול לפני שיהיה מאוחר מדי, אם כי יתכן שמספר ימים יחלפו לפני שסכנת הטביעה תתממש?" (שם בעמ' 56–57).

הדוגמה נוספת, יותר קרובה בעובדותיה לעניננו (שם, בעמ' 58):

"פלוני מבין מטען חבלה, שלהרכבתו דרוש זמן של עשרה ימים ואלמוני יודע שפלוני עושה זאת, וכן הוא יודע שפלוני עומד להפעיל את המטען בבית ספר ושהמשטרה והרשויות אחרות אינן מסוגלות להתערב בדבר. לפי הדרישה הפשוטה שהפעולה נחוצה, אלמוני יכול לפרוץ בכל עת אל תוך הבית של פלוני כדי לעקר את המטען, אפילו ביום הראשון, אם זאת הפעולה הפחות קיצונית כדי למנוע את השלמת מימושו של פלוני. על־פי הסייג של 'דרוש מידית' היה עליו להמתין עד ליום האחרון, ויש להניח עד לרגע האחרון, שבו התערבותו תהיה עדיין יעילה".

על־כך מעיר המחבר המלומד שהחלופה השניה מוצדקת רק כדי לאפשר לפלוני להרפות בינתיים מכוונתו. אולם מחוקקים רבים יעדיפו להגן על החברה במחיר של התערבות מוקדמת יותר נגד מי שזומם כזאת.

דברים אלה מתקבלים על דעתנו. הם תואמים את נוסח ההוראה החרותה שלנו בסעיף 22, שכאמור אין בו זכר לדרישה דווקנית בדבר מידיות הסכנה, אלא המבחן שבו הוא גמיש של "תפיסת הרע במיעוטו", כדוגמת ההוראה שב־Model Penal Code שהוזכרה לעיל.

3.13 אשר לתנאי הראשון, הרי שמידע שהחוקר יכול להשיג מפי הנחקר, על מקומות מחבוא של חומרי חבלה שברשותו או בידיעתו של הנחקר, על מזימות למעשי חבלה העומדים להתבצע, על חברי חוליית מחבלים שאליה הוא משתייך, על מיפקדות של ארגוני חבלה בארץ ומחוצה לה ועל מחנות אימונים של מחבלים — כל מידע כזה עשוי לסכל מעשי הרג המוני ומעשי טרור אינדיווידואלי העומדים להתבצע. ההגנה על כלל האזרחים מפני כל אלה מוטלת על חוקרי השירות בתוקף תפקידם הציבורי, בגדר האמור בסעיף 22. יצויין כאן שפרופ' פלר מדגיש כי "אינטרס בטחוני של המדינה אינו נמנה על הערכים החברתיים הראויים להצלה מפני סכנת פגיעה חמורה ומידית, מבלי להסתכן במתן הדין על עבירה שבמעשה ההצלה...". יורשה לנו להעיר על כך שאינטרס בטחוני מובהק של המדינה הוא להגן על חיי אזרחיה והחובה להגן עליהם, המוטלת על המדינה, נכנסת בוודאי לגדר הצורך למנוע נזק לגוף או חבלה חמורה, כאמור בסעיף 22.

הצעת החלק הכללי לחוק עונשין חדש שהוכנה על־ידי פרופ' פלר וד"ר מ. קרמניצר בעקבות עבודתה של ועדה בראשותו של השופט אגרנט ושפורסמה ב"משפטים" מפרשת בסעיף 45 ("כורח הנסיבות"), כי גם "אינטרס בטחוני של המדינה" הוא בכלל האינטרסים המוגנים. אין אנו רואים שתוספת זו דרושה בקשר לאינטרס הבטחוני להגן על כלל הציבור, כי הרי הציבור מורכב מיחידים הטעונים הגנה על חייהם ועל שלמות גופם. בנוסף על כך זקוקה המדינה, בתור מסגרת הקיום החברתי, להגנה בפני מזימותיהם של ארגוני חבלה לקעקע את יסודותיה ולהרסה.

3.14 התנאי השני הגלום בסעיף 22 הוא שאי־אפשר היה למנוע את הנזק הצפוי בדרך אחרת. כבר הוסבר לעיל, ביחס לחקירות של השירות, כי המידע השמור עם חבר של ארגון חבלה (או של חבר קבוצת אנשים מקומיים שהתארגנה על דעת עצמה לביצוע מעשי חבלה) אינו ניתן לגילוי אלא בדרך חקירתם של אנשים, שעליהם נמצא בידי השירות מידע קודם כלשהו על השתייכות לארגון כזה או לקבוצה כזאת. ודאינו שללא מידע קודם כזה אין השירות פותח בחקירת אדם חשוד. ללא חקירה כזאת אין להגיע את מיצבורי הנשק וחומרי החבלה שמקום היצאם הוא בבחינת סוד הידוע רק לנחקר ולחברי חולייה שלו, ורק הוא יכול לגלות לחוקריו ידיעות על חבריו לחוליה.

3.15 התנאי השלישי הוא שלמטרת השגת אותו מידע לא עשה החוקר יותר ממה שהיה נחוץ במידת הסבירות ושלא גרם על־ידי כך נזק מופרז בנסיבות הענין. בתנאי זה יש לדון לאור העקרון של "תפיסת הרע במיעוטו" שעליו כבר עמדנו לעיל. שם הביא תחילה דוגמה קיצונית, ממאמר של A.S. Zuckerman מאוניברסיטת אוקספורד שפורסם ב־Law Quarterly Review מינואר 1986. שם המאמר

The Right against Sell Incrimination: an Obstacle to the Supervision of Interrogation.

בעמ' 45, שם, הוא דן בפסלותה של הודעה שהושגה על־ידי הכאת הנחקר, והוא מוסיף שם (בהערת שוליים 4):

> This is not say that it is impossible to envisage situations where the organs of the State may excusably resort to torture. Where it is known that a bomb has been planted in a crowded building, it is perhaps justifiable to torture the suspect so that lives may be saved by discovering its location.

(אין זאת אומרת שאי־אפשר להעלות על הדעת מצבים, שבהם תהיה הצדקה לאורגנים של המדינה להזקק לעינויים. כאשר ידוע שפצצה הוטמנה בבנין הומה מאנשים, כי אז אולי יש הצדקה לעינויו של החשוד לשם גילוי מיקומה, למען הצלת חיי אדם.)

זו דוגמה קיצונית של שימוש בעינויים של ממש, שיהיה אולי מוצדק להפעילם כדי לגלות מטען חבלה העומד להתפוצץ בבנין מלא בני אדם. בנסיבות כאלה אכן הסכנה היא מידית. אבל הבאנו לעיל את הדוגמאות הנוספות מחיבורו של פרופ' רובינסון שבהן מוצדקת פעולה נמרצת כדי לסכל סכנה של אובדן חיים, אם כי הסכנה עומדת להתממש רק כעבור זמן. ואמנם, כאשר כבר מתקתק שעון הפעלה המחובר למטען חבלה, מה בשעתנה, מבחינת הצורך לפעול, הפעלת המטען בוודאות בעוד חמש דקות מהפעלתו בוודאות בעוד חמשה ימים: לא גורם הזמן הוא המכריע אלא ההשוואה בין

מוכנים אנו לסמוך ידינו על המלצתה של ועדה שהגישה את הדו"ח שלה באחרונה לפיה: "ראש הממשלה יקים ועדת שרים מצומצמת שתדון במקרים חריגים מיוחדים" בתחום זה; נאמר לנו שוועדת שרים זו טרם הוקמה ולדעתנו מן הראוי שהיא תקום בהרכב מצומצם; בנוסף על בקרה זו בדרג המיניסטריאלי תובאנה מסקנות דיוניה של ועדת השרים לידיעתה של ועדת המישנה לשירותים של ועדת חוץ וביטחון של הכנסת לשם פיקוח פרלמנטרי ראוי

חומרת שתי הרעות — הרעה שבהפרת החוק כנגד הרעה העומדת להתרחש במוקדם או במאוחר; וכמו שכבר נאמר לעיל, שקילת שתי הרעות זו כנגד זו חייבת להיעשות על־פי מושגי המוסר הנטועים בלבו של כל אדם הגון וישר. הברירה היא, בלי כחל ושרק: האם יש להשלים עם עבירת התקיפה הכרוכה במתן סטירת לחי לנחקר או באיום עליו, כדי להניעו לדבר ולגלות מקום מחבוא של חומרי חבלה שנועדו לשימוש לשם ביצוע של מעשה טרור המוני נגד אוכלוסיה אזרחית, וכך למנוע את הרעה הגדולה העומדת להתרחש? התשובה על כך מתבקשת מאליה.

3.16 הכל תלוי בשקילת שתי הרעות זו כנגד זו. המבחן הנכון לענין זה הוא מה האמין עושה המעשה, בבירת הסבירות, ולא מה היה מצב הדברים בפועל. ראה אצל: Perkins & Boyce שם, בעמ' 1071:

> The determinant is in terms of belief and not actuality. It is not whether the harm avoided was in fact greater than the harm caused, but whether the defendant reasonably believed it to be so. If it were necessary to bring in extrinsic evidence to determine the actual degree of the harms, the result might be in some case, although human life was in no way involved, that defendant would be convicted for doing what any ordinary person would have done under the circumstances — and that is not acceptable.

(המבחן הקובע הוא האמונה ולא מה היה המצב לאמיתו. (המבחן) איננו אם הנזק שנמנע היה למעשה גדול מן הנזק שנגרם, אלא אם הנאשם האמין באופן סביר שכך הוא. אילו היה מן ההכרח להביא ראיות

هكذا من الأصل

סגל חוקרי השב"כ נכשל קשות בהתנהגותו כיחידים וכקולקטיב

חיצוניות כדי לקבוע את המידה (היחסית) של רעות שאין ביניהן קשר, כי אז יכול היה לקרות במקרה כלשהו שהנאשם יורשע על עשיית דבר שכל אדם רגיל היה עושה בנסיבות העניין, אם כי (בפועל) לא היתה קיימת שום סכנה לחיי אדם – ולבואת אין להסכים).

אמת נכון הדבר שחייבים להקפיד מאד, פן תביא פריצת המסגרת של איסורי החוק הפלילי לידי התרת הרצועה, כאשר כל חוקר עושה דין לעצמו על-ידי שימוש בלתי-מרוסן, לפי שרירות לבו, באמצעי כפיה נגד נחקר. בדרך זו עלולה דמותה של המדינה כמדינת חוק, השומרת על זכויות האזרח, להישחת ללא תקנה, והיא תדמה לאותם משטרים, הנותנים בידי שירותי הבטחון שלהם כוח ללא מצרים. כדי לקדם פני סכנה זו יש לנקוט כמה אמצעים: ראשית, אסור להפריז בהפעלת לחץ על הנחקר; אסור שהלחץ יגיע לדרגת עינויים גו־פניים או התעללות בנחקר או פגיעה חמורה בכבודו השוללת ממנו צלם אנוש. שנית, מידת השימוש באמצעים, הפחותים מאלה בחומרתם, חייבת להיות שקולה כנגד מידת הסכנה הצפויה, על-פי המידע שבידי החוקר. שלישית, את אמצעי הלחץ הפיסי והפסיכולוגי המותרים בשימוש לחוקר יש להגדיר ולהגביל מראש, בדרך מתן הנחיות מחייבות. רביעית, חייב להיות פיקוח קפדני על קיומן, הלכה למעשה, של ההנחיות שניתנו לחוקרי השירות. חמישית, על כל חריגה מן המותר בגדרן זה חייבים הממונים על החוקר להגיב בתקיפות וללא היסוסים, בענישה משמעתית, ובמקרים קשים בהעמדת החוקר שחטא למשפט פלילי. – בחלק השני, החסוי, של דו"ח זה, אנו מגדירים אמצעים אלה ביתר דיוק.

3.17 ברצוננו להוסיף כאן כדברי סופר על הדילמות האכזריות, שעמן חייבת מדינה המאמינה בעקרונות ליברליים להתמודד במלחמתה נגד הטרור המאיים על קיומה. אומר פרופ' Paul Wilkinson מאוניברסיטת אברדין, סקוטלנד, בספרו Terrorism and the Liberal State[21]:

a particularly barbaric form
of internal terorismis after all
unconventional war and political leaders
and decision—makers may need to
make tough and unpleasant decisions
to safeguard the security of State and
will with the citizens... in the final analysis terrorists
are engaged in test of
democratic community and its leaders." (p. 105).
"Ulimately the liberal state has no
deus ex machina it can rely upon to
rescue it from the agonizing
political and moral dilemmas of waging
war on terrorism. In the end
each sovereign liberal state is left to
shift as best it can in the constant
struggle to uphold the rule of law to
protect the life and of its citizens." (p. 234)

(אחרי ככלות הכל, טרור הוא צורה ברברית במיוחד של מלחמה בלתי-קונבנציונלית... יכול להיות שעל מנ־היגי מדינה ומקבלי החלטות לקבל החלטות קשות ובלתי-נעימות כדי להבטיח את בטחון המדינה ואזר־חיה... בסופו של ניתוח, טרוריסטים עוסקים במבחן כוח של רצונות עם הקהילה הדמוקרטית ומנהיגיה) (עמ' 105).

(בסופו של דבר אין בידי המדינה מכונת להסים שע־ליה תוכל לסמוך כדי להצילה מן הדילמות הפוליטיות והמוסריות המכאיבות של ניהול המלחמה בטרור. לב־סוף, כל מדינה ליברלית ריבונית חייבת לעשות את הסדירה לכאן ולכאן כמיטב יכולתה, במאבק המתמיד לקיים את שלטון החוק ולהגן על חייהם ושלמות גופם של אזרחיה) (עמ' 234).

בדיון שהתקיים ב־1982 בין ראש השירות וראש יחידת החקירות דובר על אמצעי הלחץ הפיסי המופעלים נגד נחקרים שבית משפט התייחס אליו באחד מפסקי־הדין והעיר הערות לגביו; הסיכום של אותו דיון, כך נאמר באותו מסמך, היה זה: "במשפטי זוטא... נכחיש ביצוע"; היתה זו לא רק הוראה מפורשת לשקר בבית המשפט אלא גם הנחיה מה יהיה השקר שיאמר; זכרון־הדברים מן הדיון הודפס במכונת כתיבה והופץ בין ראשי יחידות בשירות; בכירי השירות ראו במתן עדות שקר נורמה כל כך מושרשת ומובנת מאליה שאפילו לא חששו להעלות את הדברים בכתובים ולהפיצם

קבילות הודאה כראיה במשפט

3.18 מכאן נעבור לדיון בקבילותן במשפט פלילי של הודאות שנתקבלו מפי נחקרים בחקירות השירות, שה־תקבלו בהתאם להנחיות שעליהן דיברנו זה עתה. יש להבחין הבחנה ברורה בין סוגיה זו לבין סוגיית המותר והאסור בחקירה: יכולה הודאה שהושגה למלא אחרי ההנחיות לניהול החקירה ועם זאת היא תיפסל כראיה במשפט פלילי שהוגש נגד נותן ההודאה (וכאשר ההודאה היא הראיה העיקרית שבידי התביעה, ייחרץ דין הנאשם ממילא לזיכוי, אם ההודאה תיפסל). מאידך גיסא, ייתכן שהחקירה שכתוצאה ממנה הושגה ההודאה התנהלה תוך הפרת ההנחיות שבידי החוקר ושבכל זאת יקבל אותה בית המשפט כראיה כשרה. הדבר תלוי בהלכה השיפוטית, שעל פיתוחה מופקד בית המשפט העליון, בפירוש את סעיף 12 של פקודת הראיות (נ"ח), המורה כי הודאה של הנאשם תקובל רק אם הוכח כי ההודאה היתה "חפשית ומרצון". ברוחה לזה מורה סעיף 477 של חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו – 1955, כי "לא יקבל בית דין צבאי הודאת נאשם, אלא אם שוכנע כי ניתנה על-ידי הנאשם מרצונו הטוב". כידוע, יובאה גם הוראה זו אלינו מדיני הראיות של המשפט האנגלי המקובל. הפסיקה שהתפתחה אצלנו מסביב למונח "חפשי ומרצון". מאז ימיה הראשונים של המדינה ועד לימינו אלה, היא רבת היקף ורבת-נפתולים ואין ברצוננו לסכמה כאן במלואה. די לנו לומר שהמונח "חפשי ומר־צון" נתפרש בעבר ברוח של תקדימים אנגליים, כשוסל הודאות שנתקבלו כתוצאה מהבטחה, שניתנה לנחקר או מאיום שאיימו עליו שיבולע לו, אם לא יודה. נוסף על־כך ניתן למושג "ההפשיות" פירוש המרחיק אותו ממשמעותו הרגילה בלשון בני־אדם: שהודאה תיחשב כ"חפשית ומרצון". כל עוד היה בידי הנחקר חופש הב־חירה בין שתי אפשרויות: לעמוד על זכות השתיקה שלו, לבין מסירת הודאה כדי להסיר מעליו את לחץ החקירה[22]; על גמישות ההלכה האנגלית בדבר חפשיות ההודאה ראה בפסקי־הדין של בית הלורדים בעניין D.P.P. v. Ping Lin (1975) 3 All E. R. 175, 182, 188.

בהערת שוליים נעיר כאן כי בעוד שאצלנו נאבקת הפסיקה עדיין בירושת המשפט האנגלי המקובל בעניין "הרצון החפשי", הרי באנגליה עצמה כבר אבד הכלח על המבחן של "חפשי ומרצון", עקב התערבותו של המחוקק, בסעיף 76 (2) של ה־Police and Criminal Evidence Act 1984. סעיף זה פוסל כראיה במשפט הודאה אשר הושגה על-ידי העמדתו של הנחקר במצוקה (oppression) או אם היא ניתנה כתוצאה מדבר שנאמר או שנעשה שהיה עלול לעשות את ההודאה בלתי אמינה (כל זאת אפילו עשויה ההודאה להיות הודאת־אמת). הוראה זו הוחקה בעקבות הדו"ח ה11 של ה־Criminal Law Revision Committee. המונח oppression הגדר בסעיף 76(8) כבכלל, torture, inhuman or degrading treatment and the use or threat of violence (whether or not amounting to torture) (עינויים, יחס בלתי אנושי או משפיל, והשימוש או האיום באלימות (בין אם אלה מגיעים לכדי עינויים ובין אם לאו).

הידוש זה של החוק הזרות באנגליה פתח עידן חדש בכל הנוגע לקבילות הודאות ובתי המשפט האנגליים לא יזדקקו עוד לפסיקה קודמת בדבר "חפשיות" ההודאה.

3.19 הפסיקה של בית המשפט העליון שלנו נתונה עדיין בסד הפורמלי של סעיף 12 לפקודת הראיות. אבל במרוצת השנים צעד בית המשפט כברת דרך ארוכה לקראת קבילות הודאות מפי נאשמים, שנגבו באמצעי־לחץ החוקרים מלהעיד על חופש רצונו של המודה. סקירה על התפתחות זו ניתן למצוא בספרו של פרופסור הרנון על דיני הראיות, בעמ' 248 ואילך. בעקבות פסיקה זו הולכים גם בתי המשפט הצבאיים בשטחים, מבלי להפעיל את הסייג שבסעיף 9 של הצו בדבר הוראות ביטחון ש"בית משפט צבאי רשאי לסטות בדיני הראיות מטעמים מיוחדים שירשמו, אם נראה לו שמן הצדק לעשות כן". התפתחות זו הגיעה לעת עתה לגיבושה הלכתי בפסק הדין בפרשת האזים מוערי, בחוות דעתו הנרחבות של שלושת השופטים, שישבו שם לדין, נסקרה הפסיקה הקודמת. אמנם שלל בית המשפט את הדעה שהודאה אשר נגבתה באמצעי־לחץ מופלגים, יש לפוסלה מבלי לחקור כלל בשאלה, אם היא מכילה דברי אמת – סוגיה שבה נתגלעה לפני כן מחלוקת הפוסקים, בעניין אבו־מידג'ם. בית המשפט חזר ומאשר את האמינות של ההודאה. וכן הוא מאמץ לעצמו את הפרשנות הקודמת שזיהתה חופש הבחירה של הנחקר עם חופש רצונו. אך בכל זאת שמים השו־פטים סייג, בדבר פסילת הודאה אשר הושגה תוך פגיעה בערכי־יסוד מקובלים ועל-כן הודאה שהושגה על-ידי התעללות פיסית, או בדרך המקוממת את רגש המוסר תיפסל מכל מקום. אבל, אומר הנשיא י. כהן ז"ל, תוך ציטוט פסיקה קודמת – חומרת העבירה, בשאו הדין, יכולה להשפיע על נכונותו של בית המשפט להכשיר הודאה שניתנה. המדיניות השיפוטית בנדון זה, עשויה להשתנות עם התגברות הצורך להילחם בפשיעה גוברת. באותה רוח ניתן באחרונה פסק־הדין בערעור של אבו־דושמ. על-פי הלך מחשבה זה, מוכן בית המשפט להכשיר הודאה שהושגה בחקירה ממושכת, כולל חקירה בשעות הלילה, אם היתה הצדקה עניינית להמשכת החקירה, והודאה שהושגה באמצעות תחבולה, לרבות הפעלת סוכן מדיח כלפי הנאשם, לא תיפסל. ניתן לומר, שכיום מתירה ההלכה הפסוקה קבי־לות של הודאה, אף שהושגה מן הנאשם באמצעי־לחץ או הטעיה, כל עוד לא עשה החוקר שימוש באמצעים קיצוניים הנוגדים ערכי־יסוד מקובלים, או שהם פוגעים בצלם האדם. ראיות אחרות שהושגו באמצעות הודאה בלתי-קבילה ("פרי הבאושים") אינן פסולות לפי ההלכה הנוהגת אצלנו, ואף לא נתקבלה כאן הלכת Miranda של בית המשפט העליון הפדרלי בארצות־הברית הפוסלת הודאה שניתנה ללא אזהרה. יצויין שמאז 1966 ועד היום חל גם שם כרסום בדרישות הנוקשות הללו, מטעמים של ביטחון הציבור: New York v. Quarles, 104 S. Ct. 2626 (1984).

הגיעה העת, שגם אצלנו יאמר המחוקק דברו בסוגיה של קבילות הודאות במשפט פלילי. שתי גרסאות אפשריות על כך הוצעו בסעיף 37 של הצעת חוק הראיות החדש, תשמ"ה – 1985, שפורסמה על-ידי משרד המשפטים.

תלונות שווא של נחקרים על עינויים קשים שכביכול עברו עליהם בעת חקירתם על ידי השירות, או גוזמאות מופלגות לעניין זה, הן שכיחות בתור חלק ממסע שיטתי שמנהלים ארגוני החבלה נגד השירות במגמה לרפות את ידיו במלחמה נגד פח"ע ולהבאיש את ריחו אצל אנשים וארגונים בעלי רצון טוב על ידי הצגתו כארגון אכזרי שמדרכו לענות "לוחמי חופש" תמימים ולהתעלל בהם; כן משמשות תלונות שווא כאלו על עינויים לעיתים לנחקרים, שהודו בחקירה באשמתם, כדי לתרץ את הודאתם אצל ארגוניהם

חיקוקים נוספים

3.20 נשלים עתה את סקירתנו הקצרה על הדין המצוי בישראל ובשטחים, ככל שהוא נוגע לחקירות חשודים בעבירות של פח"ע, באיזכור הוראות שונות שאינן נוגעות במישרין לניהול החקירה, אך הן מש־פיעות בעקיפין על מעמדו של אדם הנתון בתהליך של חקירה.

(א) על מעצרו השרירותי בערובה של נחקר החשוד בפח"ע, והוא עומד להיות מובא לפני בית משפט (מחוזי) חלות ההוראות שבפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחי־פוש) (נוסח חדש), תשכ"ט–1969, ופרק ג' בחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), תשמ"ב–1982. כאשר הוא עומד להיות מובא לפני בית משפט צבאי, לפי תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, חלות תקנות 16, 17, ו־72 של תקנות אלה.

בשטחים חל על מעצרו של אדם החשוד בעבירה על צו הוראות ביטחון (יהודה ושומרון) (מס' 378), תש"ל–1970, סעיף 78 של הצו המאפשר מעצרו בפי־קודת קצין משטרה למשך תקופה כוללת של 18 יום. בית משפט צבאי רשאי לעצור לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים, ואחרי הגשת כתב אישום – עד לסיום המשפט. השחרור בערובה נדון בסעיף 78 (ט') ובסעיף 79 של הצו.

(ב) אשר לפגישת עצור עם עורך דין חלים בישראל סעיף 29 (ו') לחוק סדר הדין הפלילי ותקנות סדר הדין הפלילי (פגישות עצור עם עורך דין), תשמ"א–1981. לפי חיקוקים אלה יכול הממונה על חקירה (ובכלל זה ראש צוות חוקרים, שהוסמכו לכך ראש השירות) למנוע פגישת עציר החשוד בעבירות פח"ע לתקופה כוללת של 15 יום. אחרי סיום החקירה יש לאפשר פגישה עם עורך דין בכל מקרה. בשטחים חל סעיף 11 של צו בדבר הפעלת מיתקן כליאה תשכ"ז–1967, שלפי־רישה מפקד מיתקן הכליאה פגישה של כלוא (כהגדרתו בסעיף 1, שם) עם עורך דין, אם המפקד שוכנע כי הבקשה לפגישה הוגשה לשם טיפול בעניין משפטי של הכלוא – ובלבד שאין מניעה ביטחונית לקיום הפגישה ואין בפגישה כדי לפגוע במהלך החקירה.

בבג"צ 832/82, פד"י ל"ז (4), 775, החליט בית המשפט העליון שבעת שמיעת בקשה לשיחרור בערבות (שניתן להגישה במעצר מוקדם) אין עדיין להרשות מגע של העצור עם עורך הדין. כן קובעת ההלכה הפסוקה, שבעת שמיעת בקשה כזאת יכול בא כוח התביעה להגיש חומר ראיות, חסוי חיסוי, לעיונו של השופט בלבד, מבלי לגלותו לעצור או לעורך דינו.

(ג) לפי סעיף 28 של חוק סדר הדין הפלילי, יש למסור ללא שיהוי ידיעה על מעצרו של אדם ועל מקום המעצר לאדם הקרוב אליו, ולפי בקשת העצור גם לעורך הדין שהעצור נקב בשמו. ברם, לפי סעיף 30 של אותו חוק ניתן לעכב את מסירת ההודעה הזאת לתקופה שלא תעלה על 15 יום (בנוסף על ימי עיכוב הפגישה עם עורך דין לפי סעיף 29 (ו') הנ"ל). ביקורי קרובים אצל כלוא בשטחים טעונים החלטת המפקד של מיתקן כליאה והוא יכול לאסור ביקורים אצל כלוא מטעמי ביטחון (סעיף 12 לצו הנ"ל בדבר הפעלת מיתקן כליאה).

(ד) ביקורים של נציגי הצלב האדום אצל עצירי פח"ע ברוח סעיף 143 של אמנת ג'נווה הרביעית, מוסדרים על פי הסכם שנעשה עימן בשנת 1979, שלפיו רשאי נציג הצלב האדום לבקר אצל כל עציר (גם כאשר הוא נמצא עדיין בתהליך של חקירה) תוך 14 יום ממעצרו, ולשם כך תימסר הודעה על המעצר לצלב האדום תוך 12 יום ביום המעצר – כפוף לסייג בדבר טעמים מכריעים המחייבים סטייה מהסדר זה.

בעומדו על דוכן העדים, ראה החוקר סכנה כפולה באמירת האמת: הן חשיפת שיטות החקירה והלחץ הפיסי והן פסילת ההודאה וזיכויו של הנאשם; הפתרון שהחוקרים מצאו לעצמם לדילמה זו היה, מבחינתם, הפשוט והקל ביותר: הם העדיפו את עקרון המידור המוחלט על פני החובה לומר אמת בבית המשפט, ומעל דוכן העדים הכחישו הפעלת כל לחץ פיסי שהוא על הנחקרים; במלים בוטות יותר – הם פשוט שיקרו ובכך עברו עבירה פלילית של עדות שקר

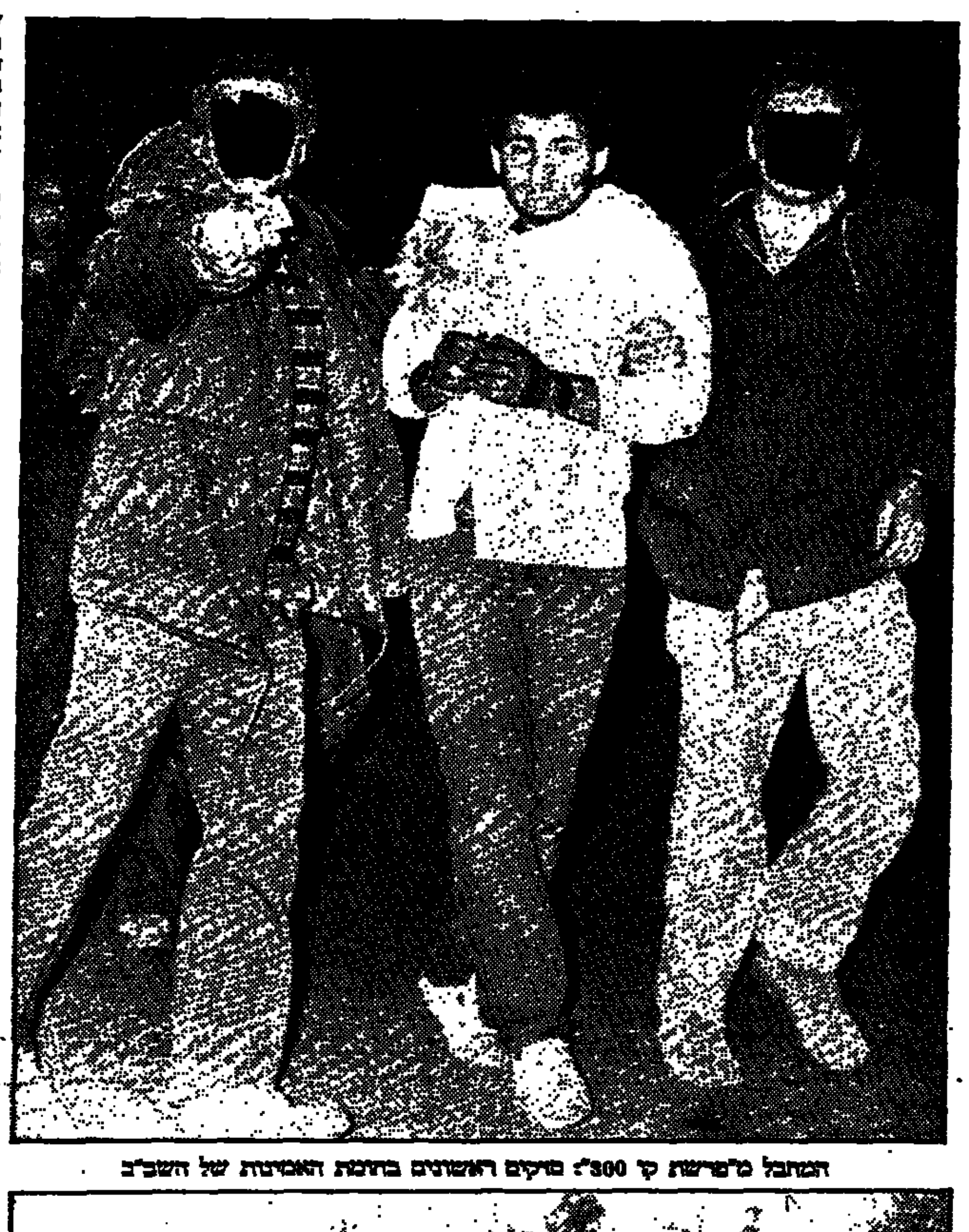

המחבל מ"פרשת קו 300": רגעים ראשונים בחזקתו האכזרית של השב"כ

אמנות בינלאומיות

3.21 נסקור עתה בקצרה הוראותיהן של אמנות בין־לאומיות הנוגעות לנושא של שיטות חקירה של אנשים החשודים בפעילות טרוריסטית. אנו עושים כן, אם כי אמנות אלה אינן מחייבות את מדינת ישראל מבחינה פורמלית. אולם בפרק הדו"ח הזה, שבו נגיש את מסקנו־תינו ואת המלצותינו, נשים לבנו לאמור בהן, במגמה לשמור על האיסורים הכלליים הכלולים בהן:

(1) סעיף 5 של ההצהרה הכללית על זכויות האדם: "איש לא יהיה נתון לעינויים או ליחס או לעונש אכזרי בלתי אנושי או משפיל".

(2) האמנה הבין־לאומית על זכויות אזרחיות ומדיניות שאושרה על ידי עצרת האומות המאוחדות ביום 16.12.1966, חוזרת בסעיף 7 על נוסח סעיף 5 של ההצהרה הכללית הנ"ל, ומוסיפה בסעיף (1) 10, כי "כל בני אדם שנשללה מהם חירותם יזכו ליחס הומני תוך התחשבות בכבוד של האדם".

(3) ברוחה לזה קובעת האמנה האירופית על זכויות האדם שנכרתה בין המדינות החברות במועצת אירופה, והיא קיבלה תוקף בשנת 1950 בסעיף 3, כי

no one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treament or punishment

("איש לא יהא נתון לעינויים או ליחס או עונש בלתי אנושי או משפיל").

את סגל החוקרים של השירות מאפיינים מקצועיות, מסירות לתפקיד, נכונות לעמוד בתנאי עבודה מפרכים בכל שעות היממה ובסכנות פי־סיות, ובראש ובראשונה מוטיבציה נפשית גבוהה לשרת את העם והמ־דינה בפעילות חשאית, כאשר "שכר מצווה–מצווה", ללא התהילה בעיני הציבור הבאה עם הילת הפרסום ברבים; שבעתיים מכאיב וטרגי הדבר שקבוצת אנשים כזאת נכשלה קשות בהתנהגותה כיחידים וכקול־קטיב; באמרנו זאת אין כוונתנו לשיטות החקירה שנקטו, עליהן יש ללמד זכות במידה רבה הן מבחינה מוסרית והן מבחינה משפטית, אלא לשיטה של מתן עדות שקר בבתי המשפט, שנתגלתה עתה במערומיה ויש לגנותה בכל פה

3.22 תלונות על הפרת האמנה מובאות, לפי סעיף 19, לפני הוועדה האירופית לזכויות האדם. נגד החלטו־תיה של הוועדה אפשר לפנות לבית הדין האירופי לזכויות האדם. עניין מיוחד עבורנו יש לפסק דינו של בית הדין האירופי בתלונתה של אירלנד נגד הממלכה המאוחדת, מיום 18.1.78. נדונו שם שיטות מסוימות שבהן השתמשה משטרת אירלנד הצפונית "בחקירה לעומק" (interrogation in depth) של חשודים במעשי טרור. וכך מתאר בית הדין את חמש השיטות הללו שהיו קרויות "טכניקות" של "חוסר התמצאות" (disorientation) או של "שלילת חושים" (sensory deprivation): (א) עמידה ליד הקיר למשך כמה שעות "במצב של מתח" כאשר אצבעות הידיים מעל הראש, הרגליים פשוקות והעמידה היא על אצבעות הרגליים, כך שמשקל הגוף בעיקר על האצבעות. נחקרים הועמדו כך ברציפות למשך פרקי זמן שבין שש וחמש עשרה שעות.

(ב) כיסוי הראש בשק השחור שם כל הזמן, פרט לשעת החקירה.

(ג) החזקת הנחקרים עד לחקירה בחדר מלא רעש חזק של שריקה מתמדת.

(ד) מניעת שינה בין זמני החקירות.

(ה) הקטנת מנות המזון והשתייה למשך כל החקירות.

השיטות הללו אושרו "בדרג גבוה". שוטרים של צפון אירלנד תודרכו בשימושם במרכז המודיעין האנגלי, בכ־מינר שנערך באפריל 1971. הוועדה האירופית לזכויות האדם הרגישה שאלימות (ill treament) צריכה להגיע לדרגת חומרה מסוימת, כדי שתיכנס לגדר האיסור שבסעיף 3 של האמנה. היא מצאה שהשיטות הנזכרות היו בבחינת עינויים (torture) במובן סעיף 3. אולם בית הדין חלק על הוועדה. הוא גרס שהמונח "עינויים" פיר־ושו "יחס בלתי אנושי מכוון הגורם סבל רציני ואכזרי מאוד". הראוי לציון מיוחד לגנאי" (a special stigma) ושאם כי מטרת "הטכניקות" הנזכרות היתה להוציא הו־דאות מפי הנחקר, לשם גילוי שמותיהם של אחרים והשגת מידע אם כי השתמשו בהן בדרך שיטה, הן לא גרמו לסבל במידת העוצמה והאכזריות המיוחדות הכרוכה במושג "עינויים" כמשמעותו זה. לעומת זאת הגיעו אותן טכניקות, כאשר השתמשו בהן במצטבר, (as applied in combination) לכלל יחס בלתי אנושי ומשפיל (ולמלים "כאשר השתמשו בהם במצטבר" כאילו יש הד בדברי בית המשפט העליון בעניין נאפסו כי לפי דברי באיכוח המדינה שם "חוקרי שירות הביטחון הכללי חרגו. לדעתו, מבחינת משקלם המצטבר של מעשיהם, מן המותר..."), כלומר, עדיין צריך עיון אם גם בכל אחד מן המעשים הללו בנפרד יש לראות חריגה מן המותר.

3.23 בחוות דעת של הוועדה האירופית לזכויות האדם על תלונות של מדינות שונות נגד יוון, בדבר הפרות של סעיף 3 לאמנה האירופית בחקירת אסירים פוליטיים שפורסמה בשנתון של האמנה האירופית על זכויות האדם משנת 1969, נמצא ששירותי הביטחון היווניים הפרו את הוראות הסעיף בשיטות החקירה שלהם. תוך כדי הדיון במקרים אלה מציינת הוועדה:

it appears from the testimony of a number of witnesses that a certain roughness of treatment of detainees by both police and military authorities is tolerated by most detainees and even taken for granted. Such roughness may take the form of slaps or blows of the hand on the head or face

"כי מעדותם של כמה עדים עולה שמידה מסוימת של נוקשות בטיפול בעצירים על ידי המשטרה ורשויות הצבא נסבלת על ידי רוב העצירים עצמם ואפילו מקובלת עליהם. נוקשות כזאת יכולה לקבל צורה של סטירות או מכות ידיים על הראש או על הפנים".

הוועדה מעירה על כך שמידה זו והאלימות הפיסית שעימה מובנים עצירים להשלים, בהיותה לא אכזרית ולא מופרזת, שונה לגבי ציבורים שונים ואפילו לגבי חלקים שונים מן הציבור. אבחנות כאלה בין בני אדם נראות לנו מפוקפקות. מכל מקום, המסקנה המתבקשת היא שהוועדה עצמה גרסה שמידה מתונה כזאת של אלימות פיסית לא הפרה את האיסור שבסעיף 3, על עינויים ועל יחס בלתי־אנושי או משפיל.

3.24 סעיף 31 של אמנת ג'נווה הרביעית משנת 1949, בדבר ההגנה על אזרחים בעתות מלחמה, שישראל קיבלה על עצמה לקיים את הוראותיה ההו־מניטריות, מורה כי "לא תופעל כפייה פיסית או מוסרית נגד אנשים מוגנים, במיוחד כדי להשיג מידע מהם או מצדדים שלישיים".

את ההוראה הזאת יש לקרוא כאחת עם סעיף 5 של האמנה, השולל את הזכויות והפריבילגיות לפי האמנה מאדם מוגן שהינו בבירור חשוד בפעילות עוינת לבטי־חון המדינה או העוסק בפעילות כזאת, במידה שמתן זכויות כאלה היה פוגע בביטחון המדינה. בני אדם כאלה זכאים למרות זאת ליחס הומני, ואם יועמדו לדין הם זכאים למשפט הוגן ותקין.

3.25 הבעיה, העומדת במרכז דיוננו, היא כיצד תתמודד מדינה הדוגלת בעקרונות ליברליים של חירות האדם עם פעילות טרוריסטית, המבקשת להתגבר תחת עצם קיומה. לעניין זה מציגו חומר השוואתי מאלף בסדרה של דינים וחשבונות של ועדות שונות בברי־טניה, אשר חקרו בשיטות החקירה של כוחות הביטחון הבריטיים בצפון־אירלנד להדברת מעשי הטרור, שפרצו שם בשנת 1969 והם נמשכים עד היום. אכן, ההשוואה אינה מלאה, כי מגמת הטרור שם אינה אלא ניתוקה של צפון־אירלנד מן הממלכה המאוחדת, בעוד שהטרור הערבי נגד ישראל מבקש לעקור את המדינה כליל. אך עקרוניות הדילמות שעמן התמודדו ועדות החקירה הבריטיות אינן שונות מאלו הניצבות לפנינו.

3.26 ועדת קומפטון (Compton) דיווחה בנובמבר 1971 על תלונות בדבר הפעלת אלימות נגד עצירים בידי הצבא והמשטרה, בעת "חקירות לעומק", תוך שי־מוש ב"טכניקות" שתוארו לאחר מכן בפסק־הדין של בית הדין האירופי לזכויות האדם בתלונתה של אירלנד נגד הממלכה המאוחדת (ראה בפסקה 3.22 לעיל). ועדה זו מתוחה קו של הבחנה בין "ברוטאליות פיסית" לבין "אלימות פיסית". ברוטאליות היא הגדירה כ"צורה בלתי־אנושית או פראית של אכזריות שכרוכה בה כוונה לגרום סבל, תוך אדישות למכאובי הקורבן או תוך הנאה מהם". היא מצאה שלא הוכחה ברוטאליות, אך ראתה ב"טכניקות" משום אלימות פיסית.

3.27 בנובמבר 1971 הוגש דין וחשבון של ועדה בראשות הלורד פרקר (Lord Parker of Waddington), שמטרתה "לעיין בשיטות מוסמכות לחקירת אנשים החשודים במעשי־טרור". לדו"ח הוועדה הזאת צורף נספח הנקרא, Joint Directive on Interrogation in Internal Security Operations Overseas, משנת 1965, ותיקון משנת 1967 (הנחיות משותפות בדבר חקירה צבאית בפעולות של ביטחון־פנים מעבר לים). נאמר שם (בסעיף 2) כי

"Successful interrogation... calls for a psychological attack. Apart from legal and moral considerations, torture and physical cruelty of all kinds are professionally unrewarding since a suspect so treated may be persuaded to talk, but not to tell the truth. Successful interrogation may be a lengthy process."

(חקירה מוצלחת דורשת גישה פסיכולוגית. חוץ משיקו־לים מוסריים, הרי עינויים ואכזריות פיסית מכל הסוגים אינם כדאיים מבחינה מקצועית, כי אפשר לשכנע חשוד המטופל כך לדבר, אך לא לומר אמת. חקירה מוצלחת עשויה להיות תהליך ממושך).

להלן נאמר שם, שיש לשמור על העקרונות הקבועים באמנת־ג'נבה ולפיכך יש להתייחס לנחקרים באופן הו־מני ואסורים יחס אכזרי ועינויים והתעללות בכבוד האדם ובמיוחד יחס מדכא ומשפיל. ברם (בסעיף 8):

"To obtain successful result from interrogation, the actual and instinctive resistance of the person concerned to interrogation must be overcome by permissible techniques. This will be more easily achieved by sustained interrogation in an atmosphere of rigid discipline. It may therefore be necessary for interrogation to be carried out continuously for long periods both by day and by night with consequent disruprion of the normal routine of living."

(כדי להשיג תוצאות מוצלחות מחקירה יש לגבור על ההתנגדות הממשית והאינסטינקטיבית לחקירה על־ידי השימוש בטכניקות מותרות. יותר קל להשיג זאת על־ידי חקירה נמרצת באווירה של משמעת נוקשה. לפיכך יכול להיות כי נחוץ לבצע את החקירה ברציפות למשך תקופות ארוכות גם ביום וגם בלילה, תוך שיבוש הכרוך בכך של שגרת החיים הרגילה).

הרוב בוועדה (לורד פרקר וחבר נוסף) לא פסל את ההנחיות הללו. אשר ל"טכניקות" הם הדגישו את יעי־לותן בהשגת מידע חיוני להצלת חיי אדם. אין הם תומ־כים בעיקרון, שהמטרה מקדשת את כל האמצעים. "האמצעים צריכים, לדעתנו, להיות כאלה שלא רק תו־אמים את ההנחיות, אלא שגם ניתן לאשרם מבחינה מוסרית, בהתחשב בנסיבות הקיימות". (כמובן, ההנ־חיות עצמן מכשירות דרכי חקירה המכוונות לגבור על רצון השתיקה של הנחקר). מסקנתם היא "כי התשובה לשאלה המוסרית תלויה במידת העוצמה של השימוש בטכניקות אלה ובמתן ערובות יעילות נגד שימוש מופרז בהם... בנתון לערובות אלה הגענו למסקנה שאין סיבה לפסול טכניקות אלה מטעמים שבמוסר, ושניתן להפעילן באורח התואם את רמות ההתנהגות הגבוהות ביותר של חברתנו". להלן הם קובעים את הערובות הדרושות ובין היתר מתן הנחיות לחוקרים, שחריגה מהן חייבת בדיווח מלא. ההנחיות שמהדינה השאיות תינתנה מטעם שר של ממשלת הממלכה המאוחדת, אחרי התייעצות עם ועדת מומחים מצומצמת, אשר תמונה על־ידי ראש הממשלה, שתעיין בהם לעתים מזומנות.

חבר הוועדה השלישי, הלורד גרדינר (Gardiner) חלק על דעת הרוב. הוא מציין שההנחיות הנ"ל נוגדות את חוקי אנגליה וצפון־אירלנד, ופסל את "הטכניקות". תחת זאת הציע להשתמש בשיטות החקירה שהופעלו כלפי שבויי־מלחמה גרמניים, שהתנהלו "בחביבות ובנ־מוס" (with kindness and courtesy) ובכל זאת הן היו יעילות "בגלל הרצון המובהק לשוחח עם אדם אחר, תהיינה הנסיבות אשר תהיינה". אין תימה, שהרוב חלק על הגישה האופטימית הזאת.

3.28 ושוב מונתה, בשנת 1972, ועדה בראשותו של לורד דיפלוק (Diplock), אחד השופטים של בית הלור־דים, "לעיין בפרוצדורות משפטיות לטיפול בפעילות טרוריסטית בצפון אירלנד". בדו"ח שלה הגיעה הוועדה כאי־רצון ניכר לכלל דעה, שאין ברירה אלא להמשיך במעצרים מינהליים של אנשים החשודים בעשי־טרור שאי־אפשר להעמידם לדין, באין עדים המו־כנים להעיד נגדם, מחמת חשש של מעשי תגמול נגדם. פרק מיוחד בדו"ח שלה הקדישה הוועדה לסו־גיה של קבילות הודאה של נאשם. היא ציינה שהמקור ההיסטורי של כללי המשפט האנגלי בנדון זה, שהם "טכניים ביותר" (highly technical), נעוץ בתקופה שבה הנאשם לא היה רשאי להעיד במשפטו, ו"אין ספק כי במקורו מנוח 'הקבילות' המצא כדי לפצות את הנאשם על חוסר יכולתו לתקוף את אמינות ההודעה כראיה לאשמתו". להלן מעירה הוועדה שלמושג "החו־פשיות" של ההודעה שפותח בפסיקה "נודעת כיום משמעות טכנית ביותר". אילו היו מפעילים את תקנות השופטים כלשונן, צריך היה לפסול כל הודעה אחרי מעצר החשוד אלא אם הוא התנדב לתיתה מיוזמתו. "מי שאשם, כרגיל אינו עושה כן. אם מנחים לו, הוא יעדיף לשתוק". לפיכך מצאו בתי המשפט דרך לעקוף את תקנות השופטים. "העובדה שאין להעלות על הדעת כי הודאה שהושגה רק בסוף פרק־זמן ארוך של תשאול נמשך היתה מתקבלת מלכתחילה כמרצון ביותר... לא הפכה את ההודאה בעיני השופטים לבלתי־קבילה". אשר־על־כן "כדי להציל חיי אדם ולמנוע הריסת רכוש בצפון אירלנד, אין מנוס ממתן כוח לרשויות הביטחון לחקור אנשים החשודים בחברות בארגוני טרור. הכללים הטכניים בדבר קבילות של הו־דאות מפליליות, הנהוגות בצפון אירלנד (כמנהגם לנהוג באנגליה), מכשילות את מהלך הצדק ביחס לפשעי טרור"... אמנם ועדת דיפלוק אינה מכבה לסמוך ידיה על הטכניקות שתוארו על־ידי ועדת קומפטון ופרקר. היא דוחה את הגירסה "הדרקונית" (המזכירה לנו את המחלוקת בפרשת אבו־מידג'ם) שאמינות ההודאה היא המבחן היחיד, אפילו הושגה ההודאה ב"שיטות המנוגדות מידות התנהגות מקובלות על הכל". הצעתה היא להשתחרר מן הכללים הטכניים בדבר קבילות הודאות ולקבוע בחוק, בעקבות סעיף 3 של האמנה האירופית, כי כל הודאה תהיה קבילה אלא אם הוכח שהושגה בדרך "עינויים או יחס בלתי־אנושי או משפיל". למעשה השליכה ועדת דיפלוק את יהבה בעיקר על שיטות של לחץ פסיכולוגי. המלצה זו נתקבלה על־ידי המחוקק, בסעיף 8 של ה־Northern Ireland (Emergency Provisions) Act, 1973 (ועתה הוראה דומה בסעיף 8 של חוק באותו שם משנת 1978). ישים לב שהוראה דומה לזו אומצה לאחר מכן בהגדרה של oppression המופיעה כיום בסעיף 76(8) הנ"ל של Police and Criminal Evidence Act, 1984 (ראה פסקה 3.18 לעיל).

3.29 גם אחרי זה הירבו ועדות חקירה לדון בהיבטים המשפטיים של המלחמה בטרור בצפון אירלנד. מבין אלה ברצוננו להזכיר עוד דו"ח אחד, של ועדה בראשותו של השופט בנט (Bennett), לעניין פרוצדורות של חקירה משטרתית בצפון אירלנד, משנת 1979. אנו מפנים את תשומת הלב לפרק 3 של דו"ח זה שכותרתו "שיטות חקירה". בפסקה 37, שם, אומרת ועדת בנט כי הוראות ניתנות רק "בפרוצדורה של חקירה באווירה נכונה. הן לא תינתנה באווירה של עוינות תוליך או של שיחות רעים ליד האח. יכול להיות שיהיה צורך בתשאול עקשני, תקיף". (Persistent, forceful questioning may be needed)

ובפסקה 41 היא מעמידה את השאלה:

"...how far a liberal democratic society thinks it right to proceed in its methods of crime detection. The situation in Northern Ireland poses the classic dilemma for such a society in its sharpest form. On the one hand that society is subject to violent attack aimed at its overthrow, and its people are killed, maimed and despoiled; on the other, that society seeks to assure to its people freedom under the law from violence and oppressive conduct... this dilemma... the solution to which can only rest in the hands of the political sovereign..."

(...עד היכן חושבת חברה ליברלית דמוקרטית כי נכון הוא להגיע בשיטות של גילוי פשעים. המצב בצפון אירלנד מציב את הדילמה הקלאסית לחברה כזאת בצורתה החריפה ביותר. מצד אחד נתונה החברה להתקפה אלימה המכוונת למיגורה וחבריה נהרגים ופ־צועים בגופם וברכושם; מצד שני, מבקשת החברה להב־טיח לעמה חירות על־פי החוק מאלימות ומיחס מציק... הפתרון לדילמה זאת, יכול להיות רק בידי הריבון הפוליטי"...)

אכן מרכזו דאגא זו הוא במשטרים מתוקנים הנ־תונים לאיום של טרור.

בפסקאות 178 ואילך של הדו"ח שלה ממליצה ועדת בנט על הנהגת "קודקס של התנהגות" לחוקרים שי־אסור מעשים מוגדרים של התעללות פיסית או נפשית משפילה. יותר גם שהיא רואה את העיקר של פיקוח על־ידי גורם חיצוני על פעילות החקירה של המשטרה. היא מציעה פיקוח פנימי על־ידי קציני משטרה בכירים, כולל צפייה והאזנה בחדרי החקירה באמצעות טלוויזיה במעגל סגור.

פרק רביעי:
מסקנות והמלצות

4.1 בפרק האחרון של דו"ח זה עלינו להסיק את מסקנותינו מכל האמור עד כה. כן אנו מוצאים לנכון להוסיף המלצות לגבי הנהלים המתאימים לחקירות פח"ע בעתיד, המלצות נוספות, שבהן נצביע על מוצא מן הסבך שבו הסתבך השירות, כדי שאנשיו ובמיוחד אנשי החקירות שלו יוכלו להתגבר על רגשות המועקה והחרדה נוכח גמל העבר הרובץ עליהם. בכתב המינוי שלנו כאילו הודרכנו להביא בחשבון, בגיבוש המלצו־תינו, "את הצרכים הייחודיים של המאבק בפח"ע". למותר לאמר שצרכים אלה הם לנגד עינינו, אך לא פחות מזה שמנו לנגד עינינו את הערכים של חוק ומוסר, שבלע־דיהם לא תיכון מדינה מתוקנת.

4.2 שלש דרכים קיימות כדי לפתור את הדילמה הקשה הזאת בין הצורך החיוני לשמור על עצם קיום המדינה ועל חיי אזרחיה לבין שמירת אופיה כמדינת חוק המחזיקה בערכי מוסר בסיסיים, שהרי דרכי החקירה המשטרתית הנהוגה במשטר פלילי הן בבחינה די־אמנה של טיב המשטר כולו. נוסיף כאן: קל וחומר דרכי החקירה של שירות ביטחון שסכנת גלישה אל עבר שיטות של משטרים השנואים עלינו אורבת לו תמיד.

4.3 הדרך הראשונה שהוצעה היא כי יש להכיר בכך בגלל איומים מכריעים של בטחון המדינה פעילותם של שירותי הבטחון במלחמתם בטרור, מתקיימת ב"אזור הדמדומים" שמחוץ לתחום החוק ועל־כן צריכים שירו־תים אלה להיות חופשים מכבלי החוק ויש להרשות להם סטיות ממנו.

את הדרך הזאת יש לדחות מכל וכל. החוק, המבטא את רצונו של עם חופשי, הוא בריח התיכון לקיום מדינה כשלנו, המאמינה בערכים של חירות ושל שוויון. אם השירות, עם כל הכוח הרב האצור בו, לא יהיה כפוף בחקירותיו לשלטון החוק, מי יקבע לו את אורחותיו? באלה האם הוא יבצה על עצמו או שהרת המפליט? יקבעו לו חוקיות משלו? נקל לראות שבדרך זו עלולה השליטה על השירות ליפול באחד הימים בידי אדם או קבוצת אנשים חסרי מעצורים, ומכאן כפשע בינו ובין שלטון העריצות של מדינת משטרה. אם לא נשמר בקנאות על שלטון החוק גם בשטח זה, רבה הסכנה שמלאכתם של המתנכלים לקיום המדינה מבחוץ תיעשה בפעולות של הרס עצמי במבצים. כאשר "איש את רעהו חיים בלעו". אם השירות זקוק למרוב פעולה בנוסף על מה שחוק המדינה מאפשר, הפתרון הוא בשי־נוע המחוקק שמן הצורך לתקן את החוק, ולא בהתעל־מות מן החוק הקיים.

גירסה במקצת שונה מן הראשונה היא ששירות הבט־חון יהיה כפוף למעין מערכת משפטית משלו, במקביל למערכת של חוקי המדינה ובמנותק ממנה. כאשר הוא עושה דין חוק פנימי לעצמו ועל שמירת אותו חוק פנימי הוא שוקד בעצמו, תוך הטלת משמעת ובעת הצורך סנקציות עונשין על אנשיו. ראינו שדרך זו הובילה את השירות למבוי סתום שממנו הוא חייב לצאת אל דרך־המלך, היא הדרך של ציות מלא לחוק המדינה בכל הנוגע לשיטות החקירה שלו.

4.4 הדרך השניה היא דרכם של הצבועים, המכריזים על דבקות בשלטון החוק, תוך העלמת עין מן הנעשה מתחת לפני השטח. במאמר של פרופ' בישופ Joseph W. Bishop, Jr. מאוניברסיטת ייל: Law in the Control of Terrorism and Insurrection: The British Laboratory Experience[66] הלך רוח זה, בדבר על שיטות חקירה נוקשות אומר המחבר (שם, בעמ' 166):

"The inclination of the average, ordinarily humanitarian, Member of Parlianent (Or Congressman, or voter) is to tolerate the use of such methods, but only when they are "unbeknownst" to him. Neither Parliament mor

יש לקדם הסכנה שדמותה של המדינה כמדינת חוק תישחת ללא תקנה

any responsibile Minister was prepared explicity to authorize the system of questioning described in the Compton Report...

(נטייתו של חבר הפרלמנט (או חבר הקונגרס או הבוחר) הממוצע, ההומניטרי כרגיל, היא לסבול את השימוש בשיטות אלה רק אם "לא ידע" עליהם. לא הפרלמנט ולא שום שר אחראי היה מוכן לאשר את שיטת החקירה שתוארה בדו"ח קומפטון.)

או במשל שהמשיל לפנינו אחד העדים מאנשי השירות: נוח לו, לאורח, לשבת על הדשא הירוק והנקי שבחזית ביתו, כאשר מתחתיו נשפכת הפסולת בצנורות הביוב. אך המשל אינו תופס, מפני שלא ניתן לבודד רשות מרשויות המדינה מכלל המבנה החברתי, והרקבון במקום אחד עלול להתפשט ולהשחית את המבנה כולו.

4.5 אין מנוס מללכת גם בסוגיה קשה זו בדרך הישר-לישית, היא דרך האמת של שלטון החוק. החוק עצמו חייב להבטיח מסגרת ראויה לפעילותו של השירות בנושא של חקירות פח"ע, על הבעיות והדילמות המיוחדות המגולות אליה. בתום דיונינו המפורטים אנו משוכנעים שהדבר הכרחי למען חוסנה המוסרי של החברה הישראלית ושל השירות כחלק ממנה, ושניתן לעשותו על-פי הקוים שנשרטט להלן.

מגמתם של מעשי הטרור היא לשלול זכות יסוד מאזרחי המדינה, היא הזכות לחיים ולשלימות הגוף. ארגונים שכזאת מטרתם, אין להם כל זכות מוסרית לתבוע מצידם שהמדינה תקיים כלפיהם את זכויות האזרח המקובלות. למרות זאת על המדינה ועל רשויותיה, כולל השירות, לשמור על התנהגות הומניטרית ועל צלם אנוש ביחסם אל אנשי פח"ע, כדי לקיים את ה"אני מאמין" של המדינה עצמה, כמדינת חוק המושתתת על מושגי יסוד של מוסר. כל פגיעה במושגי יסוד אלה, אפילו כלפי מבקשי נפשה, עלולה להתנקם בנו בהשחתת המידות כלפי פנים.

4.6 אנו משוכנעים שפעילות יעילה של השירות לסיכול מעשי פח"ע לא תתכן ללא שימוש במכשיר החקירה של חשודים, על מנת לקבל מהם מידע חיוני השמור עמם ושאין להשיגו בדרכים אחרות.

חקירה יעילה של חשודים בפח"ע לא תתכן בלי שימוש באמצעי לחץ כדי לגבור על רצון עיקש שלא לגלות מידע ועל פחדו של הנחקר שיבולע לו מידי אנשי ארגונו, אם יגלה מידע.

חקירה כזאת מותרת על-פי הדין, כפי שפרשנוהו לעיל, ונראה לנו כי הודאה שנתקבלה בה קבילה במשפט פלילי, על-פי הפסיקה הקיימת של בית המשפט העליון.

4.7 אמצעי הלחץ צריכים להתרכז בעיקר בלחץ פסיכולוגי לא-אלים של חקירה נמרצת וממושכת ובשימוש בתחבולות, כולל מעשי הטעיה. אולם כאשר אלה אינם משיגים את המטרה, אין להמנע מהפעלת מידה מתונה של לחץ פיסי. מן הצורך להדריך את חוקרי השירות בקביעת סייגים ברורים בנדון זה, כדי למנוע הפעלת לחץ פיסי מופרז, על-פי שרירות לבו של החוקר. כמפורט בחלק השני של דו"ח זה, הנחיות ברורות וסייגים כאלה קיימות בשירות מאז הרחבת היקף החקירות בענייני פח"ע, שהיתה מחוייבת המציאות אחרי מלחמת ששת הימים. הנחיות אלה שונו מדי פעם, בדרך כלל בהטלת מיגבלות של השימוש בלחץ פיסי, שהושלו לעתים ביזמת הדרג המדיני, עד שכיום הוגבלה ההרשאה למגע פיסי עם הנחקר עד מאד.

4.8 הוראות אלה מפוזרות עתה בהנחיות פנימיות שונות של השירות. מן הראוי לקבצן במסמך אחד. בפרק של דו"ח זה, שמטעמים מובנים יכלל בחלק השני, החסוי, ניסחנו איפוא קובץ הנחיות לחוקרי השירות, המגדיר על-פי נסיון העבר, בדיוק ככל האפשר, את גבולות המותר לחוקר ובעיקר את האסור לו. אנו משוכנעים שאם יישמרו סייגים אלה ככתבם וכרוחם, תובטח יעילות החקירה ועם זאת היא תהיה רחוקה מהפעלת עינוי גוף או נפש, מהתעללות בנחקר או מהשפלת כבוד האדם שלו.

אנו חוזרים ומציינים שאין לפתוח בחקירה נגד אדם, אלא אם קיים מידע הנותן יסוד סביר לחשד שהוא מעורב בדרך כלשהי בפעילות חבלנית עויינת, או בהתארגנות מדינית אסורה על-פי הדין בישראל או בשטחים. זה הכלל המקובל בידי השירות מאז ומתמיד ואין לסטות ממנו.

קובץ ההנחיות המפורטות שעליו אנו ממליצים בחלק החסוי של הדו"ח יובא מדי שנה לעיון מחדש לפני ועדת שרים מצומצמת שעל הקמתה כבר הומלץ בדו"ח אחר. ועדה זו תוכל לעשות בו שינויים שיראו לה דרושים, על-פי הנסיבות המשתנות מדי פעם. לאחר מכן יועבר הקובץ לידיעתה של ועדת המשנה לשירותים של ועדת חוץ וביטחון של הכנסת.

המלצות נוספות

4.9 מתקני חקירה

הוועדה ממליצה על טיפול מידי בשיפור התנאים במתקני החקירה שעדיין לא שופרו. יש להרחיב את מתקני החקירה, ליצור בהם תנאי תאורה סבירים, איוורור נאות בתאים, ואם ניתן הדבר — חדירת אור יום אליהם. ואורות החשמל בתאי המעצר בשעות הלילה לא תהיה בעוצמה העולה על הדרוש לשם צפייה מבחוץ על הנעשה בתוך התא. כן יש לשקוד על תנאי סניטציה ושירותים תקינים. התקציבים הדרושים לכך הינם צנועים ביחס לגודל הבעיה. חייב כמו כן להימצא פתרון אשר יאפשר פינוי מידי של נחקרים עם גמר החקירה.

4.10 מתקן פרעה, המשמש בעיקר לחקירת נחקרים צעירים, אינו באחריותו של השירות, אלא באחריותו של צה"ל. הדרכה מקצועית בלבד לחוקרים במתקן זה ניתנת על-ידי איש השירות. קיבלנו תלונות בכתב ובעל פה על דרכי חקירה אלימות במתקן זה. מכיון שנושא זה אינו בתחום חקירתנו, לא נכנסנו לבירור התלונות הללו, אולם אנו סבורים שיש מקום לבדיקה, על-ידי מערכת הביטחון, של דרכי החקירה במתקן פרעה כיום.

מסקנות והמלצות בענייני חוק ומשפט

4.11 הוגש לנו בשם השירות מסמך שכותרתו "בעיות משפטיות — מבט לעתיד" ובו הצעה מפורטת לחקיקה על-ידי הכנסת בנושאים הקשורים לחקירות פח"ע, ובין היתר על סמכויות חוקר וחובות נחקר, על קבילות אימרות שנמסרו במהלך חקירת פח"ע, על חסיון של פרטים שגילוים עלול להפריע לסיכול פעילות טרוריסטית, על הגנת "הצורך" בקשר לפעולות שנעשו לשם סיכול פח"ע ועל נושאים נלווים נוספים. הוצע לשלב הוראות אלה בפקודת מניעת טרור, תש"ח–1948. בהצעות אלה הושקעה מחשבה רבה והן ראויות לעיון מעמיק, לבירור השאלה העקרונית המוקדמת, אם יש מקום לקבוע בחוק הכנסת דינים מיוחדים לחקירות פח"ע, ועד לבירור עיניו של הצעה לפרטיה. אין ברצוננו להיכנס מצדנו לבירורים אלה. הטעם לדבר הוא שלפי מהות העניין ולפי הקצב המקובל של הליכי החקיקה בכנסת יחלוף זמן ניכר עד שהצעות אלה כמתכונתן, או דומות להן, תראינה אור כדבר המחוקק הראשי. ואילו הצורך לסיים בהקדם את תקופת המעבר עד להחזרת היציבות בשירות הוא כיום צורך חיוני ודחוף לשירות ולמדינה. גם ההצעה להתקין את התיקונים המוצעים לעת עתה בצורת תקנות לשעת חירום אינה עונה על הקושי הזה, כי הרי תקנות כאלה שוב טעונות אישור הכנסת כעבור שלושה חודשים מהתקנתן (סעיף 9(ג) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח–1948), ובזה ייפתח ממילא דיון ממושך בכנסת. אין בכוונתנו לאמר בזה שהנושא אינו ראוי לדיון כזה, שיוכל להתנהל בבוא שעתו.

4.12 הבענו לכלל דעה שלפיה לעתיד הקרוב יוכל השירות לפתוח דף חדש, נקי מפגמים, ולקיים את פעילותו החיונית בשטח המלחמה בטרור העויין במסגרת הדין הקיים, כפי שפירשנו אותו לעיל בפרק על "היבטים משפטיים ומוסריים", וכן ניתן יהיה להתמודד, במסגרת הדין הקיים, עם נטל העבר הרובץ על מצפונם של טובי החוקרים שהודו בפנינו כי חטאו לחובה להעיד עדות אמת. אף יתכן שבדרך שעליה אנו מצביעים כאן יוכל השירות ללכת לאורך זמן, מבלי שיהיה צורך לתקן למענו את עיקרי הדין הקיים.

4.13 בקשר לדרכי החקירה נגד חשודים בפח"ע הארכנו לעיל את הדיבור על החשיבות המרכזית שאנו מייחסים להגנת הצורך, לפי סעיף 22 של חוק העונשין. ניתחנו את העיקרון של "תפיסת הרע במיעוטו" הגלום בהוראות חוק זה, והסברנו שהרעה הגדולה שבפעילות החבלנית עוינת מצדיקה אמצעי-נגד בגדר הצורך לפעול כמובן סעיף 22 לא רק כאשר ביצועה של פעילות עומדת ממש בשער, אלא גם כשהיא קיימת בכוח, באופן שהיא יכולה להתממש בכל עת. כן פירטנו את המגבלות והתנאים שבהם יש לדעתנו להתנות את הפעילות החיונית של חקירת חשודים בפח"ע תוך הפעלת לחץ, כולל קובץ ההוראות שניסחנו לחוקרי השירות לעניין זה, המובא בחלק השני של דו"ח זה. אנו סבורים שמגבלות ותנאים אלה עומדים גם במבחן האיסורים הכלולים באמנות הבינלאומיות, שאת פרטיהן הבאנו לעיל כחומר השוואתי. ודאי הוא, שמהות דרכי הלחץ המותרות על-פיהם נופלת בחומרתה מאותן "טכניקות" שהעסיקו את ועדות החקירה האנגליות, אשר דנו בשיטות המלחמה בטרור בצפון אירלנד. הם שומרים כראוי על דמותה של ישראל כמדינת חוק המחזיקה בערכי מוסר בסיסיים, גם נוכח הסכנות המאיימות על קיומה ועל חיי אזרחיה מאת ארגוני החבלה, סכנות שאין דומה לחומרתן בשום מדינה ממדינות תבל.

4.14 שאלת קבילותן של הודאות מפי נחקרים תלויה בפסיקת בית המשפט העליון. מן הסקירה שלנו על התפתחות הפסיקה הזאת עולה, לדעתנו, שהודאות אשר נתקבלו בשיטות החקירה הנראות לנו מוצדקות, כמוסבר לעיל, תוכלנה לעמוד גם במבחן של כללי הקבילות הגמישים העולים מפסק הדין המנחה בפרשת מוזרי.

שמענו הצעה לפתור את בעיית הקבילות של הודאה, על-ידי הפרדה מוחלטת בין שלב החקירה על-ידי חוקרי השירות לבין גביית ההודאה על-ידי שוטר, שרק היא תוגש לבית המשפט. ההצעה אינה נראית לנו. אמנם החליט בית המשפט העליון, במסיבות מיוחדות, שהודאה מאוחרת ניתנה מרצונו החופשי של הנאשם, אם כי בשלב מוקדם יותר נתקבלה ממנו הודאה אחרת שנפסלה. הפרדה כזאת אינה פסולה כשהיא לעצמה, אבל באישום שהוגש בעקבות חקירה על-ידי חוקרי השירות לא קל יהיה לשכנע את בית המשפט שהשפעתם של אמצעי לחץ שהופעלו על-ידם סרה מעל הנחקר, שעה שהשוטר גבה ממנו את ההודאה שהוגשה לאחר מכן לבית המשפט.

4.15 חוקר הנקרא להעיד לפני בית משפט או בית דין או לפני איזו רשות אחרת המוסמכת לגבות ראיות יעיד אמת בלבד וכל האמת. זהו עקרון יסוד שאין לסטות ממנו בשום אופן. יש לשננו היטב לחוקרים בכל הדרגים, ובמיוחד לחוקרים חדשים, בקורסים שהם עוברים לקראת הסמכתם, ובהתחלת דרכם כחוקרים בשטח. לקח מר זה נלמד היטב על-ידי השירות על כל דרגותיו. כל האמת פירושו גם גילוי מלא של האמצעים שהופעלו נגד הנחקר, כל אימת ששאלה על כך עולה על הפרק במשפט. כאן קיימת דילמה נוספת, בשל ההכרח לשמור על חשאיות השיטות שבהן משתמש השירות בחקירותיו. בזה אין כוונתנו ללחץ פיסי או פסיכולוגי שהופעל נגד הנחקר. את העובדות על אלה חייב החוקר לגלות במלואן, אבל בנוסף לאלה נוהג השירות להשתמש בשיטות שגילויין עלול לבטל מיד את יעודן. בדיון בבקשה להארכת מעצר או לשחרור בערובה אפשר להגיש חומר חסוי כזה, מבלי לגלותו לעצור ולפרקליטו. לגבי המשפט עצמו אין אנו יודעים פתרון אחר לדילמה זאת זולת הגשת תעודת חסיון מאת ראש הממשלה או שר הביטחון, לפי סעיף 44 של פקודת הראיות [נ"ח], תשל"א–1971, (או בשטחים מאת מפקד האזור, לפי סעיף 9א של הצו בדבר הוראות ביטחון). הובע לפנינו חשש שעצם סירוב של עד מאנשי השירות להשיב על שאלה מסויימת עלול להביא לידי זיהוי אותה שיטה חסויה. אנו מבינים שאפשר להתגבר על הקושי הזה על-ידי ניסוח תעודת החסיון באופן שימנע חקירה על שיטות חסויות מיד "על הסף".

חיסוי חלק מן הראיות המפלילות את הנאשם ואי-הגשתן במשפט עלולים לגרום להחלשת מסכת הראיות מטעם התביעה עד כדי זיכויו של נאשם, אם כי אשמתו עולה ברורות מחומר הראיות החסוי שאי-אפשר להביאו בפני בית המשפט. את האפשרות הזאת יש להעריך מראש, בהתייעצות גלויית-לב לחלוטין בין נציגי השירות לבין נציגי התביעה (הפרקליטות הצבאית או האזרחית). נוהל בנדון זה נוסח באחרונה, ביום 2.6.87 לתקופת ביניים עד להגשת הדו"ח שלנו. נאמר לנו שהנוסח נמצא עדיין בדיון בין הנוגעים בדבר. מן הראוי שהסדר מעין זה יושג כהסדר של קבע.

4.16 כל אימת שיימצא כי אדם שנגדו קיים חומר הוכחות מרשיע על אישום בפח"ע או בהתארגנות מדינית עויינת, אין להעמידו למשפט בשל ההכרח לחסות את חומר ההוכחות או מקצתו, יש לשקול אם הנסיבות מחייבות מתן צו למעצר מינהלי לפי חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), תשל"ט–1979 (בתחום הקו הירוק) או תקנה 111 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, או צו הגבלה לפי תקנות 109 ו–111 של התקנות. במקרים חמורים במיוחד ניתן להחליט לגירוש מעבר לגבול, לפי תקנה 112 לתקנות ההגנה (שעת חירום). ידוע היטב שישנן השגות עקרוניות על הפעלת אמצעים אלה, ובמיוחד האמצעי החריף של עקירת אדם מסביבתו וגירושו. אולם התברר לנו שלאמצעי זה, משום חריפותו דווקא, השפעה מרתיעה רבה לריסון פעילות טרוריסטית או התארגנות עויינת. כמובן מאליו כי אסור שהשימוש בו יהפך לשיגרה, אבל אין לשלול כליל הפעלתו מדי פעם לפי צורכי השעה. בדיקה ראויה של העובדות מובטחת גם לגבי צו מעצר מינהלי בחוק הנ"ל משנת תשל"ט ולגבי מעצר מינהלי וגירוש, על-ידי פניה לוועדה המייעצת, לפי תקנות 111(4) ו–111(8) שלפניה יובא חומר ההוכחות כולו ומשם נפתחת הדרך גם לפניה אל בית המשפט הגבוה לצדק.

4.17 נתנו דעתנו על הדין המצוי, שעליו עמדנו לעיל (בפיסקה 3.20) בעניין מעצר לחקירה ולמשפט, שחרור בערובה, מגע בין נחקר ועורך הדין שלו וביקורי קרובים. אין אנו ממליצים לשנות את הדין בנושאים אלה אלא בעניינים הבאים:

(א) הסברנו, שם, שבשטחים ניתן לעצור חשוד לתקופה כוללת של 18 יום, לפני שעניין מעצרו מובא לפני שופט. אנו תומכים בהצעה לקצר תקופה זו וממליצים שעניין הארכת המעצר יובא לפני שופט לא יאוחר מכתום היום השמיני אחרי יום המעצר.

(ב) הובאה לפנינו טיוטא של תיקון לצו הוראות ביטחון שהוכנה על-ידי הפרקליט הצבאי הראשי, שם הוא מגדיר ביתר דיוק את זכויות העציר בשטחים לפגישה עם עורך דין, ועוד. אנו תומכים במגמה זו של הגדרות ברורות, לעומת שיקול הדעת הרחב הקיים כיום בנושאים אלה.

(ג) לעומת זאת התרשמנו מדבריהם של אנשי השירות שצינו לפנינו בטענות, כי בקשות לשחרור של נחקר בערבות מוגשות על-ידי פרקליטים כמעשה של שיגרה לפני בית המשפט בשלב מוקדם כזה. בינתיים נגרמת הפרעה רצינית לחקירה עצמה, החייבת להימשך בדרך-כלל ברציפות בשלביה הראשונים דווקא. בשל הצורך להביא את הנחקר לפני בית המשפט, לעתים מחייב הדבר את הובלתו מרחוק ניכר ממקום המעצר עד למקום מושבו של בית המשפט. מכיון שבלאו הכי אין מפגשים בשלב מוקדם זה בין העציר לבין פרקליטו (ראה לעיל, בפיסקה 3.20), אנו מציעים להתקין הוראה שלפיה בשטחים לא יהיה צורך להביא נחקר בפח"ע לפני השופט לשמיעת בקשה לשחרורו בערבות, אלא כעבור שבעה ימים מיום מעצרו.

4.18 נחזור עתה, בפרק זה על מסקנות והמלצות, לעניין הביקורת והבקרה על שיטות החקירה של השירות בענייני פח"ע. כאן יש להקדים ולהעיד שתלונות-שווא של נחקרים על עינויים קשים שכביכול עברו עליהם בעת חקירתם על-ידי השירות או נחמאות מופלגות לעניין זה הן שכיחות. בתוך חלק ממסע שיטתי שמנהלים ארגוני החבלה נגד השירות, במגמה לרפות את ידיו במלחמה נגד פח"ע ולהבאיש את ריחו אצל אנשים וארגונים בעלי רצון טוב, על-ידי הצגתו כארגון אכזרי שמדרכו לענות "לוחמי חופש" תמימים ולהתעלל בהם. כן משמשות תלונות-שווא כאלה על עינויים לעתים לנחקרים שהודו בחקירה כאמתלה, כדי לתרץ את הודאתם אצל ארגוניהם. משימה ראשונית בבירור תלונות היא איפוא לברור תלונות-שווא כאלה מתלונות שיש בהן ממש.

לדעתנו מחייבת שורת הצדק שלא לשלול גם מנידונים בשטחים את האפשרות להשיג עתה את ביטול ההרשעה, כאשר הנידון לא היה מורשע אלמלא עדות שקר שניתנה לחובתו; לפיכך אנו ממליצים לאפשר קיומם של משפטים חוזרים; אם ההרשעה תבוטל יוכל מי שהורשע קודם לכן לתבוע מאוצר המדינה את הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו

ביקור קרובים בכלא המרכזי בנרה: תנאי כליאה קשים ומכבידים

4.19 ההסדרים החדשים לבקרה בתוך יחידת החוקרים העומדים לפני גיבוש סופי, ופעילותו של מבקר השירות שנתמנה באחרונה נותנים יסוד לתקווה שיתחזקו הבקרה והפיקוח על ביצוען של חקירות פח"ע על-ידי השירות בהתאם לדין ולהנחיות הקיימים. אך לדעתנו אין להסתפק באמצעים אלה. ברי לנו שהחשאיות ההכרחית של פעילות החקירה והצורך למדר אותה בקפדנות חייבים להישמר. אבל אין שיקולים אלה צריכים להביא לידי אותה סגירות הרמטית של השירות כלפי כל ביקורת חיצונית, שהיתה נהוגה עד כה ושנפרצה רק במקרים נדירים. אדרבא, יש יסוד לסברה שאילו היתה קיימת ביקורת נוספת כזאת מבחוץ, לא היה השירות מסתבך באותה חשיפת-יתר שאליה נקלע לבסוף שלא לטובתו, בשל התקלות החמורות המחייבות עתה בדיקה יסודית באות מידרותיו. אנו סבורים שיש לקיים את הבקרה והפיקוח החיצוני בכמה מישורים:

(א) סנקציות על חריגות של עובד השירות מן הדין, ומן הנהלים הקיימים הוטלו עד כה בעיקר בהליכים פנימיים בתוך השירות, כגון העברת העובד ליחידה אחרת ועד לפיטורי עובד שסרח מן השירות, לאו דווקא בהליכים פורמליים של העמדתו לדין משמעתי. באותם מקרים שבהם נתקיים דיון לפני בית הדין המשמעתי המיוחד נהג בית הדין לעיתים קולה בהטלת סנקציה משמעתית בלתי-פורמלית על העמדת העובד לדין משמעתי. לנו נראה שבמקרים בעלי חומר כיוחות, שבהם יש יסוד לאישום פלילי, אינו יכול עובד השירות – ולעניננו חוקר של השירות – להיות מחוסן למעשה בפני העמדות לפני בית משפט באישום פלילי.

(ב) קיבלנו תזכיר מן היועץ המשפטי לממשלה ובו הצעה לדרוך החקירה של תלונות נגד חוקרים על-ידי יחידה מיוחדת, העתידה לקום במשרד המשפטים, לשם ביצוע המלצותיה של ועדת איתן-סירוסקה, בעניין חקירת תלונות נגד שוטרים. ביקשנו את תגובתו של ראש השירות להצעה זו והיא הוגשה לנו. יש בה הצעת-נגד נראית לנו קונסטרוקטיבית וסבירה, בהבטיחה איזון הולם בין מעמדו הראוי של היועץ המשפטי לממשלה ופרקליטות המדינה בבדיקת תלונות נגד חוקרי השירות לבין הצרכים הלגיטימיים של השירות. אנו סומכים ידינו על עמדת השירות, שאת פרטיה אנו מביאים בחלק השני של דו"ח זה.

(ג) השירות הוא מוסד המדינה. בנגוד סעיף 9(2) של חוק מבקר המדינה, תשי"ח–1958, העומד לביקורתו של מבקר המדינה. שמענו שעד כה מצטמצמת ביקורת המבקר לענייני המינהל והכספים וכדומה של השירות, אך הוא נמנע מלבקר את הפעילות האופרטיבית של השירות, ובכלל זה את פעילותה של יחידת החוקרים. אין אנו רואים הצדקה להגבלה זו. אנו ממליצים שביקורת המדינה תקיים ביקורת גם על פעילותה של יחידת החקירות בשירות. אין כוונתנו שהיא תעסוק בבירור תלונות ספציפיות של נחקרים או מטעמם, אלא ביקורתה תתייחס לתקינות החקירות בהתאם לדין ולהנחיות שניתנו כדין. לשם כך תהיה לאנשי הביקורת גישה חופשית לכל המיתקנים של יחידת החוקרים, והיא תוכל לבקר את מצבם הפיסי של מיתקני החקירה והכליאה שבשימוש יחידת החוקרים.

פעילותה של יחידת ביקורת זו חייבת, היא עצמה, להתנהל בחשאיות ותוך מידור קפדני בפני כלל המערכת של ביקורת המדינה. דו"חות הביקורת של היחידה יוגשו לוועדת-משנה מיוחדת של הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת, שלדיוניה תובטח חשאיות מלאה.

(ד) הממונה על השירות בדרג המדיני הוא, כמובן, ראש הממשלה. מתקיימות פגישות בין ראש השירות לבין ראש הממשלה לעתים מזומנות, שבהן מדווח ראש השירות לראש הממשלה על עניינים בעלי חשיבות מיוחדת ועונה לשאלותיו של ראש הממשלה בעניינים הנוגעים לפעילות השירות. מטבע הדברים אינו יכול ראש הממשלה, מרוב עיסוקיו, להתעמק בכל הנעשה בתוך השירות, אפילו בקוים כלליים, אלא הוא זקוק למנגנון שיעמוד לצדו ושיוכל לסנן עבורו חומר יותר מפורט המובא אליו מאת השירות, ולהפנות את תשומת לבו של ראש הממשלה לכל תופעה או התפתחות הראויות לעיונו. איננו רואים טעם להתווכח עם אלה החולקים על הצורך במינוי יועץ מיוחד לראש הממשלה בנושאי מודיעין, שעליו המליצה בשעתו ועדת שרף-ידין, וועדת אגרנט חזרה על המלצה זו. מוכנים אנו לסמוך ידינו על המלצתה של ועדה אחרת שהגישה את הדו"ח שלה באחרונה "כי יש להרחיב את סמכויותיו של המזכיר הצבאי (לראש הממשלה) ומעמדו, שיכלול —
..."

(בב) לקבל דיווח, לפי דרישתו, בנוסף לדיווח שנמסר לראש הממשלה על-ידי ראש השירות;

חייבים להקפיד מאד פן תביא פריצת המסגרת של איסורי החוק הפלילי לידי התרת הרצועה, כאשר כל חוקר עושה דין לעצמו על-ידי שימוש בלתי-מרוסן, לפי שרירות לבו, באמצעי כפיה נגד נחקר; בדרך זו עלולה דמותה של המדינה כמדינת חוק, השומרת על זכויות האזרח, להישחת ללא תקנה, והיא תדמה לאותם משטרים, הנותנים בידי שירותי הבטחון שלהם כוח ללא מצרים; כדי לקדם פני סכנה זו אסור להפריז בהפעלת לחץ על הנחקר; אסור שהלחץ יגיע לדרגת עינויים גופניים או התעללות בנחקר או פגיעה חמורה בכבודו השוללת ממנו צלם אנוש; מידת השימוש באמצעים חייבת להיות שקולה כנגד מידת הסכנה הצפויה; את אמצעי הלחץ הפיסי והפסיכולוגי יש להגדיר ולהגביל מראש; על כל חריגה מן המותר חייבים הממונים להגיב בתקיפות וללא היסוסים ובמקרים קשים בהעמדת החוקר שחטא למשפט פלילי

(גג) לקבל מידע מראשי (יחידות בשירות) בידיעת ראש השירות."

סמכויות אלה תחולנה איפוא גם על הבקרה ביחידות החוקרים של השירות.

בנוסף על-כך נראית לנו המלצתה של הוועדה הנ"ל, ביחס לשירות, כזו הלשון:

"ראש הממשלה יקים ועדת שרים מצומצמת, שתדון במקרים חריגים מיוחדים ובנושאים שראש הממשלה יביא לפניה."

נאמר לנו שוועדת שרים זו טרם הוקמה. לדעתנו מן הראוי שהיא תקום, בהרכב מצומצם. לעניין שיטות החקירה של פח"ע היא תמלא התפקיד של עיון מחדש בקובץ של אמצעי הלחץ המותרים בחקירות פח"ע של השירות. כן יובא לפניה הדו"ח השנתי של יחידת החוקרים. המזכיר הצבאי, שידכו את דיוניה של ועדת השרים המצומצמת, יביא לפניה גם את הערותיו על פעילותה של יחידת החוקרים, אם תהיינה כאלה, בנוסף על דיווחו לראש הממשלה.

(ה) בנוסף על בקרה זו בדרג המיניסטריאלי תובאנה מסקנות דיוניה של ועדת השרים המצומצמת לידיעתה של ועדת המשנה לשירותים של ועדת חוץ והביטחון של הכנסת. כן יובא לפניה הדו"ח השנתי של יחידת החוקרים. לשם פיקוח פרלמנטרי ראוי, תוכל ועדת משנה זו לקיים דיון גם על כל עניין הנוגע לחקירות פח"ע של השירות, ככל הנראה לה.

הליכים משפטיים בשל מעשים של חוקרי השירות בעבר ומתן עדות על-ידם בקשר לכך

4.20 אנו מגיעים עתה לבעיות החמורות הכרוכות בהליכים משפטיים העשויים להיפתח נגד חוקרי השירות, בשל מעשים של הפעלת לחץ שנעשו על-ידם במהלך החקירה של חשודים בפח"ע, ובשל עדות שקר שנתנו בקשר לכך לפני בית משפט או בית דין. אשר למעשים של לחץ פיסי או פסיכולוגי שהופעלו על-ידם: לכאורה היו ביניהם עבירות פליליות של תקיפה, סחיטה ואיומים (ראה לעיל בפיסקה 3.4). אולם נראה לנו שכל עוד לא חרגו המעשים מן ההנחיות שהיו קיימות בשירות בעת החקירה (ואכן, בדרך כלל הם לא חרגו מן ההנחיות), תהיה לחוקר שביצע את המעשים טענת צידוק, על יסוד סעיף 24 (א)(1) לחוק העונשין, כי הרי החוקר ציית לצו של הממונים עליו וצו זה לא היה בלתי-חוקי בעליל, מאחר שהיה יסוד לאמונתו של החוקר שהוא פועל כך כדי להשיג מידע חיוני על פעילות טרוריסטית של ארגון החבלה שבהשתייכות אליו היה הנחקר חשוד. כן יוכל החוקר להסתמך על הגנת הצורך, לפי סעיף 22 של חוק העונשין, כפי שפרשנוהו לעיל.

4.21 טענות הגנה דומות יוכל החוקר לטעון בתביעת נזיקין לתשלום פיצויים, אם תביעה כזאת תוגש נגדו, בעילת תקיפה לפי סעיף 23 (1) של פקודת הנזיקין (נ"ח). לתביעה כזאת יש לו אולי טענת הגנה לפי סעיף 24 (1) של הפקודה, הדומה במידת-מה להגנת הצורך לפי סעיף 22 של חוק העונשין, אם כי לשונו של סעיף 24 (1) רחבה פחות. על כל פנים, הדעה המקובלת היא, שאם כי הגנת צורך כללית אינה מפורשת בפקודת הנזיקין, יש ללמוד עליה במשתמע מן התנאי שבהגדרת כמה מן העוולות, שהמעשה ייעשה "שלא כדין" או "בלי סיבה מסתברת" (ראה דיון על-כך אצל טדסקי ואחרים, דיני נזיקין, פיסקאות 160"–164". בעמ' 294 ואילך).

לא ראינו לנכון להתעמק בשאלה אם קיימת עילת נזיקין בידי מי שניזוק בשל עדות שקר שניתנה לרעתו.

4.22 יותר חמורה היא הבעיה של תלונות פליליות הצפויות מאנשים שנחקרו על-ידי חוקרי השירות, כאשר החוקר נתן לאחר מכן עדות שקר בפני בית משפט או בית דין על דרכי החקירה. כאן לא תעמוד לחוקר הגנה של צורך לפי סעיף 22 או של ציות לצו של הממונים עליו לפי סעיף 24 (א) (1), שהרי מתן עדות שקר היא עבירה פלילית חמורה ומעשה בלתי-חוקי בעליל, שעליו מתנוסס אותו דגל שחור האומר "אסור". אחרי התלבטות לא מעטה אנו מציעים שאף-על-פי-כן תימנע העמדת החוקרים הללו למשפט פלילי בשל כך, מטעמים אלה:

4.23 המניע של החוקרים לא היה מניע אנוכי של השגת טובת הנאה לעצמם, אלא המחשבה — ולוא גם מחשבה פסולה לחלוטין — שגם בהתנהגותם זו הם משרתים את הציבור. ואמנם הם עשו גדולות בעבודתם המסורה, כדי להבטיח את שלום הציבור ואת שלוות חייו. הם הודרכו לשמור בקפדנות על מידור ההנחיות שניתנו להם על-ידי הממונים עליהם ושהגדירו את אמצעי הלחץ שהפעלתם הותרה להם. מתוך גישה מעוותת של משמעת קפדנית לא ראו לפניהם ברירה אלא מתן עדות שקר כדי לקיים את מצוות המידור.

יכול להיות שכל השיקולים הללו לא היה בכוחם למנוע את מיצוי הדין על עבירה כה חמורה. אך לזה מתווסף טעם הנראה לנו מכריע:

לא עלה בידינו להשיג נתונים סטטיסטיים מדוייקים על מספר המקרים שבהם הופיעו חוקרי השירות במשך השנים מאז 1971 ואין אנו יודעים בכמה משפטים מאלה העידו חוקרים עדות שקר. לפי הערכה יכול מספרם להיות ניכר. יהיו בודאי נחקרים לא מעטים מאלה שנחקרו בשעתו והועמדו למשפט, שירצו לנצל אפשרות זו כדי להציק לחוקריהם. העמדת חוקרים למשפט פלילי, אפילו בחלק ממקרים אלה, עלולה לגרום זעזוע עמוק בשורות החוקרים, ומעבר לזה בשירות כולו, ולהסב נזק חמור ליכולת השירות לתפקד ביעילות לשם סיכול מעשי פח"ע. יש להביא בחשבון כי רוב החוקרים הצפויים להגשת תלונות פליליות משרתים עדיין בשירות, ויש ביניהם מי שנושאים כיום בתפקידים בכירים. זוהי קבוצת אנשים קטנה ומגובשת, בעלי מיומנות גבוהה שנרכשה על-ידם במרוצת השנים. לא על נקלה ולא בן-לילה יימצא תחליף לכל אלה. אך פעילותה של יחידת החוקרים חייבת להימשך יום-יום ללא הפוגה. כבר הכרנו שגם בזמן האחרון, בעוד ועדת-חקירה זו מקיימת דיוניה, רשמה יחידה זו כמה הצלחות חשובות לזכותה, בגילוי חוליות מחבלים שביצעו בעבר פעולות רצח והן היו ממשיכות בפעילותן הפושעת אלמלא גילוין. אנו מאמינים שכיום עז רצונם של חוקרים אלה, לכל דרגותיהם, ללמוד את לקחי העבר. מוטב לאפשר להם להתרכז במתן שירותם החיוני לציבור. אולי דרוש הדבר פחות לטובתם שלהם מאשר לטובת הציבור. גם במישור האישי יש איפוא ללכת בדרך ריפוי הפצעים ולא בדרך הניתוח של אבר מן החי מגוף השירות, שתוצאותיו מי ישורן. לא יכולנו להשלים עם המחשבה שאם נמליץ על תגובה שיש עימה משום "יקוב הדין את ההר", היא עלולה לשתק את עבודת החקירות של השירות, וקרוב לוודאי הוא שיפלו קורבנות-שווא בפעולות טרור שהשירות מסוגל לסכלן.

4.24 הדרך שעליה אנו ממליצים, כדי להשיג מטרה זו, התוותה בדו"ח של צוות המשפטנים משנת 1963, בראשותו של השופט אגרנט, שבו הוגדרו סמכויותיו של היועץ המשפטי לממשלה, כנגד אלה של שר המשפטים. בדו"ח זה, שכיום הוא בבחינת מסמך יסוד חוקתי, דנה אותה ועדה בדרכי פעולתו של היועץ המשפטי בתחום העונשין, ובפיסקה 5 (בעמוד 12) היא משיבה על השאלה, אם "חייב או צריך (היועץ המשפטי) להתייעץ עם שר המשפטים על-כך (כלומר על דרכי פעולתו בתחום העונשין), ביחוד בעניינים שיש להם ערך בטחוני, מדיני או ציבורי", ותשובתה היא:

"(א) היועץ המשפטי חייב להתייעץ עם שר המשפטים, מזמן לזמן, על דרכי פעולתו בתחום העונשין.

(ב) ביחוד מוטלת עליו חובה זו — ולפעמים גם החובה להתייעץ עם הממשלה כולה — לגבי סוג הפעולות שיש להם משמעות בטחונית, מדינית או ציבורית.

(ג) במקום שקיימים חילוקי דעות בין השניים (או בין היועץ המשפטי לבין הממשלה) נתונה ההכרעה הסופית בידי היועץ המשפטי".

ולהלן מסבירה ועדת המשפטנים (בעמ' 13, שם — הדברים אלה כבר הביא השופט ברק בחוות דעת המיעוט כולו (בעמ' 608), בבג"צ 428/86 ואחרים (פד"י מ (3) 505), בעניין החנינות בפרשת אוטובוס 300):

"מצוות ההתייעצות הנ"ל חלה ביחוד כאשר המדובר הוא בעשיית פעולת עונשין בעניין שיש לו ערך בטחוני, מדיני או ציבורי. במקרה כזה שומה עליו, על היועץ המשפטי, לשקול היטב, פן יהיה בפעולה של פתיחת תהליך הפלילי (או של הפסקתו) כדי להזיק יותר לאינטרסים של המדינה מאשר אילולא נעשתה אותה פעולה. ובזה יהיה לעשות כן רק לאחר שיבקש אינפורמציה ועצה מאלה אשר עליהם מוטלת האחריות הראשונית לדאוג לבל יפגעו האינטרסים של המדינה מבחינה בטחונית, פוליטית או ציבורית — מאלה אשר כך צריכה להיות המחויבות — הינם יותר מעטים ובקיאים ממנו בעסקים הללו. כאמור, בדרך כלל יהיה עליו לפנות, לשם קבלת הידיעה והעצה הדרושות לו, לשר המשפטים; אך לפעמים — כלומר במקרים שבהם מתעוררת שאלה של 'מדיניות גבוהה' (high policy) — לא יהיה מנוס מפנייתו לעצת הממשלה כולה."

להלן מציינים המשפטנים שזו גם ההשקפה האנגלית, כלומר כאשר טובת הציבור עלולה להתנגש עם השימוש הדווקני בסמכות היועץ המשפטי, כי אז לא רק זכותו, אלא חובתו היא להיוועץ בקבינט (האנגלי).

4.25 דברים אלה נכתבו בשנת 1963, לפני חקיקת חוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה 1965. אבל עקרונית לא השתנה המצב גם אחרי חקיקתו: לפי סעיף 11 של החוק (בנוסח המשולב משנת תשמ"ב) היועץ המשפטי לממשלה הוא המאשים במשפטים פליליים במדינה ובתור שכזה הוא מוסמך להדריך את הרשויות האחרות העוסקות בזה. סעיף 58 קובע כי על המשטרה לעסוק בחקירה לשם איסוף חומר לקראת הגשת האישום הפלילי, ולפי סעיף 60 חומר שהושג בחקירה יועבר על-ידי המשטרה לפרקליט מחוז, וזה יכול, לפי סעיף 62, שלא להעמיד לדין, "אם היה סבור שאין במשפט עניין לציבור". על החלטה כזאת רשאי המתלונן לערור לפני היועץ המשפטי לממשלה, כאמור בסעיף 64.

4.26 על-פי הוראות אלה מוסמך, לדעתנו, היועץ המשפטי להדריך את המשטרה שכל תלונה נגד חוקר השירות על מתן עדות שקר במשפט בקשר לדרכי החקירה שהשירות נקט נגד מי שנחקר על-ידו (וכן על הפעלת לחץ פסול בחקירה) תועבר עוד מתחילתה ליועץ המשפטי, על מנת שהוא יחליט אם יש במשפט על-כך עניין לציבור. מן הטעמים שהסברנו סבורים אנו כי לא זו בלבד שאין בניהול משפט כזה (ובחקירה משטרתית שעשויה להביא לידי הגשת משפט כזה) עניין לציבור, אלא להיפך, ניהול משפט כזה היה גורם נזק לציבור, בהחלשת ההגנה עליו בפני מעשי טרור, עקב פגיעה בתיפקודו של השירות לשם סיכול מעשים כאלה. מכיון שהחלטה על-כך עשויה להוות תקדים לתלונות דומות נגד חוקרים, אם תוגשנה, והמדובר, כאמור, בשאלה של תיפקודו התקין של השירות בחקירות פח"ע, שבה כרוכים במובהק שיקולים של טובת הציבור, אנו מניחים שהיועץ המשפטי יראה לנכון לפנות להיוועץ בשאלה זו בממשלה. אם יעשה כן, המלצתנו לממשלה היא כי תחווה את דעתה שטעמים מכריעים של טובת הציבור מחייבים הפסקת הליכים פליליים כאלה עוד בשלב ההתחלתי של החקירה המשטרתית. לאחר מכן תהיה ההחלטה הסופית על-כך בידי היועץ המשפטי לממשלה.

מאחר שזאת המלצתנו לגבי אנשי השירות המשרתים עדיין בעבודתם בשירות, איננו רואים מקום להפלות לעניין זה בין אלה לבין מי שכיום אינו עובד עוד בשירות.

4.27 מאותם טעמים של טובת הציבור אנו נמנעים מלהגיש המלצה להסקת מסקנות אישיות משמעתיות לעניין זה נגד עובדים הממשיכים לעבוד בשירות.

4.28 למותר להוסיף שהאמור בזה יחול רק על מה שקרה בעבר, במשפטים שהתנהלו עד שהתביעה הודתה במה שהודתה בערעור בפרשת נפסו בבית המשפט העליון.

4.29 מאחר שלא המלצנו המלצה לגבי איש מאנשי השירות, לא היה, לדעתנו, מקום להפעיל את הוראות סעיף 15 לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט–1968.

4.30 בעיה אחרת, נפרדת מן הקודמת, היא מה ייעשה בבקשה לעריכת משפט חוזר על-ידי מי שטוען שהורשע שלא כדין על סמך הודייה שנתקבלה כראיה במשפט על אישום בפח"ע, ושהיא נתקבלה שלא כדין מפני שהופעל עליו לחץ פסול והעובדה זו הוסתרה מפני בית המשפט על-ידי עדות שקר של חוקר או חוקרים של השירות. את הזכות להגשת בקשה כזאת בוודאי שאין לשלול ממי שהורשע כך, ובמיוחד כשהוא כלוא עדיין על-פי גזר-דין שניתן במשפט נשוא הבקשה לעריכת משפט חוזר. בנדון זה לא תהיה בידי העותר עילה של מתן עדות שקר, לפי סעיף 31 (א) (1) של חוק בתי המשפט (נוסח משולב), תשמ"ד–1984, (או לפי סעיף 445 (1) או סעיף 440ג לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו–1955), אם תתקבל המלצתנו למנוע ניהול משפטים פליליים על מתן עדות שקר במקרים מסוג זה. אבל המבקש יוכל עדיין להגיש את בקשתו למשפט חוזר בטענת גילוי עובדות חדשות, לפי סעיף 31 (א) (2), של חוק בתי המשפט, והיינו העובדה שנתגלתה בדו"ח הוועדה הזאת שלנו, כי חוקרים נהגו לתת עדות שקר במשפטיהם של נאשמים בפח"ע, כאשר חשבו שאין לפניהם ברירה אלא לעשות כן. אם תוגש בקשה כזאת, היא תועבר בדרך הרגילה ליועץ המשפטי לממשלה לשם חוות דעתו, בהתאם לתקנה 2 (ג) של תקנות בתי המשפט (סדרי דין במשפט חוזר), תשי"ז–1957, ולאחר מכן יהיה על נשיא בית המשפט העליון להחליט אם נתמלאו התנאים לעריכת משפט חוזר, כאמור בסעיף 31 של החוק.

יש להניח שרוב המשפטים שבהם ניתנו עדויות שקר בעניין שיטות החקירה התנהלו לפני בתי משפט צבאיים בשטחים. אשר לאלה, לא מצאנו בצו בדבר הוראות ביטחון הוראות בדבר עריכת משפט חוזר, אחרי אישור פסק-הדין לפי סעיף 41 של הצו. בתקנה סעיף 44 רשאי המפקד רק לחון את הנידון בכל זמן או להקל בעונשו. לדעתנו מחייבת שורת הצדק שלא לשלול גם מנידונים בשטחים את האפשרות להשיג את ביטול הרשעה, כאשר הנידון לא היה מורשע אלמלא עדות שקר שניתנה לחובתו. לפיכך אנו ממליצים על תיקון הצו על-ידי הוספת התרופה של עריכת משפט חוזר על-פי הוראתו של מפקד האזור. אפשר יהיה לכלול בהוראות על-כך פניה של מפקד האזור אל הפרקליט הצבאי הראשי, שימציא לו את חוות דעתו, ועריכת בדיקה או חקירה מוקדמת לשם חוות הדעת, בדומה לאמור בסעיפים 448(ג) ו-449 לחוק השיפוט הצבאי. הבדיקה או החקירה יכולה להיערך על-ידי ועדה מייעצת, בראשותו של שופט צבאי משפטן.

4.31 אם הרשעה בוטלה בעקבות משפט חוזר כנ"ל, יוכל מי שהורשע, מבלי שהיה יסוד להאשמה, לתבוע מאוצר המדינה את הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה לבסוף, בגדר סעיף 80 לחוק העונשין, תשל"ז–1977.

יועץ משפטי לשירות

4.32 השירות פועל היום ללא יועץ משפטי שימלא את התפקיד התיקני של ראש היחידה לייעוץ משפטי. מן הראוי שימונה בהקדם משפטן בעל שיעור קומה לתפקיד חשוב זה. אחד התפקידים הראשונים של היועץ המשפטי לשירות, לכשיתמנה, יהיה לפעול להסרת החיכוכים שנוצרו כפי הנראה בין השירות לבין הפרקליטות הצבאית והאזרחית, בעטיו של משבר אמון שיש עתה לחסלו, למען הסדרות המשותפות של רשויות ממלכתיות אלה.

לסיום מביעה הוועדה את מלוא הוקרתה למרכז שלה, השופט אלון גילון, על העזרה החיונית שהושיט לה בכל שלבי עבודתה, במסירות וביעילות למופת ובשכל טוב. כן חייבת הוועדה תודה למנגנון המינהלי שלה שהיה קטן במספר, אך מצויין בביצוע משימותיו, ולאנשי הביטחון שאבטחו את הוועדה על הצד הטוב ביותר.

בצרוף לדו"ח זה נספח המפרט את הוצאותיה הכספיות של הוועדה.

אנו מחליטים, על יסוד תקנה 8(ג) לתקנות ועדות חקירה (סדרי דין), תשל"ט–1969, שהפרוטוקול של דיוני הוועדה ייגנז בגנזך המדינה, ושזכות העיון בו אחרי גניזתו תנתן למי שירשה לכך על-פי החלטה משותפת של ראש הממשלה ושל יושב ראש ועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

ניתן בירושלים היום, ד' בחשון תשמ"ח — 30.10.1987.

משה לנדוי	יעקב מלץ	יצחק חופי
יושב ראש הוועדה	חבר הוועדה	חבר הוועדה

(1) בשלב מאוחר, ביום 11.9.87, הגיעה אל הוועדה פניה טלפונית בשם ראש המשלחת של הצלב האדום הבינלאומי בישראל, שביקש להיפגש עם יושב ראש הוועדה. מרכז הוועדה הסביר לפונה שלפי סדרי הדיונים של הוועדה צריכה הפניה אליה להיעשות בכתב. פניה כזאת לא נתקבלה על-ידי הוועדה מאת הצלב האדום.
(2) החקיקה ביטחונית והפיקוח, הצבאה הרשה מעודכנת בעריכת צבי פריילה, עו"ד (להלן פריילה) עמ' 5.
(3) פריילה, עמ' 146.
(4) פריילה, עמ' 371.
(5) ע"פ 100/46 (1946) 2 אל"ר 674, 676, וכן ראה ע"פ 155/52, פד"י ה, 415, בעמ' 421.
(6) Cmnd. 8091-2
(7) R. v. May (1952) 36 Cr. App. R. 91, 93; R. v. Best (1909) 1 K.B. 692
(8) ראה בפסקי-הדין המנחים בע"פ 21"20/49 (עלי עבדול האדי ותפולה זקזוק) פד"י ג', 33,13, ובע"פ 307/60 (חסין יאסין) פד"י י"ד 1541, 1556.
(9) ראה פקודת מס הכנסה (נוסח חדש), סעיף 138; פקודת המכס, סעיף 2; חוק מס ערך מוסף, תשל"ו–1975, סעיף 108; חוק הפיקוח על המטבע, תשל"ח–1978, סעיף 14.
(10) ראה ק"ת תשכ"ט, עמ' 750, וק"ת תש"נ, עמ' 36.
(11) ע"פ 283"279/58 עופר נ. התובע הצבאי הראשי, פסקים עליונים כ"ד 362.
(12) וראה ע"א 150/50, קאופמן נ. מרגינס פד"י ו' 1005, 1034.
(13) מהספים ד' עמ' 5.
(14) Law Com. No.83
(15) Law Com. No.143
(16) פריילה, עמ' 144.
(17) בספרו, כרך ב, עמ' 389, 400.
(18) West Publishing Co., 1984.
(19) שם, בעמ' 399
(20) כרך י"ד (תשמ"ד) בעמ' 127 ואילך.
(21) Jhon Wiley & Sons, New York, 1977
(22) ראה ע"פ 307/60, בפרשת חסין יאסין, פד"י י"ד 1541, בעמ' 1553.
(23) ראה R.v. Fulling (1987) 2 W.L.R. 923
(24) פריילה, עמ' 6.
(25) ע"פ 115/82, פד"י ל"ח (1), 197.
(26) ע"פ 183/87, פד"י ל"ד (4), 533.
(27) בעמ' 246–247.
(28) בעמ' 224.
(29) בע' 249–250.
(30) בעמ' 245, 248.
(31) ע"פ 154/85, פד"י כ"א (1), 387.
(32) ע"פ 408/79 פד"י ל"ד (2), 272.
(33) ע"פ 115/82 פד"י ל"ח (1), בעמ' 245.
(34) 384 U.S. 436 (1966)
(35) ראה בכתב העת משפטים, כרך ט"ו, בעמוד 3, ודברי פרופסור לגדיכה השניה, שם, בע"ע 26"27.
(36) (אצל פריילה הודפס בסעיף 78 (ה) בטעות: 'כינה החדשים')
(37) פריילה, עמ' 377.
(38) עב"מ 1/80, פד"י ל"ה (2), 253, 258; בג"צ 732/80 פד"י ל"ה (1), 499, 502.
(39) Series A No. 25
(40) בעמ' 41 של פסק הדין.
(41) ראה בדו"ח פרקר – (פיסקה 3.27 להלן), בעמ' 12.
(42) בעמ' 501.
(43) Cmud 4823
(44) פיסקה 105, בעמ' 23.
(45) עמ' 71.
(46) Cmud 4901
(47) פיסקה 27.
(48) סעיף 34.
(49) פיסקה 34.
(50) פיסקאות 36 ו־37.
(51) עמ' 18–19.
(52) פיסקאות 25–26, בעמ' 6, שם.
(53) Cmud 5185
(54) פיסקאות 27–34 של הדו"ח.
(55) פיסקה 73.
(56) פיסקה 79.
(57) פיסקה 80.
(58) פיסקאות 81–82.
(59) שם.
(60) פסקה 8.
(61) פיסקאות 88–89.
(62) Cmud 7494
(63) פיסקה 202.
(64) פיסקה 224 ואילך.
(65) ע"פ 264/65, ארצי נ. י"מ, פד"י כ' (1) 225, 231.
(66) Law & Contemporary Problems, Duke University, Vol. 42 (1978), p. 140.
(67) בע"פ 69/53, פד"י ד' 807 ואילך (ענין סייף).
(68) פריילה, בעמ' 6.

هكذا امن الاحتلال

נפגע קשה הדימוי

(סוף מעמוד 1)

מכל הוא ששלושה ראשי שב"כ השלימו עם התופעה המזורה הזו, ואף נתנו לה גיבוי".

בהתייחסו להמלצה שלא להעמיד לדין את החוקרים שעברו עבירות פליליות של שקרים בבתי המשפט, אמר כי אמנם הדבר מהווה סתירה, בהתייחס למסקנותיה המזורות של הוועדה, אך יש להשלים איתה, ולוא רק בשל הבעיה המעשית שהיתה מתעוררת אם היו מעמידים לדין עשרות חוקרי שב"כ. "הדבר היה גוזל זמן רב מאוד, היה משתק את פעולת השב"כ".

להערכתו, גם בלי שיועמדו חוקרים לדין, יש בדו"ח ועדת לנדאו משום פגיעה קשה בדימוי הציבורי של השב"כ.

גורם בכיר במערכת השיפוט הצבאית אמר אתמול כי דו"ח לנדאו "מרחיק לכת". הדברים האמורים בו על נורמות התנהגות של חוקרי השב"כ הם מדהימים.

לדבריו, לא ידעו אנשי המערכת המשפטית של צה"ל כי חוקרי השב"כ משקרים בעדויותיהם בבתי־הדין. "אם היינו יודעים על כך, לא היינו משתפים פעולה. לא יעלה על הדעת שצה"ל היה נותן ידו לרמות את בתי־המשפט".

מסקנות ועדת לנדאו מחייבות, לדעתו, היערכות מחדש ובדיקה יסודית של פעולות המערכת המשפטית להבא. בכל מקרה, יש לראות בדברים הבוטים שנכתבו בדו"ח העלאת סימן שאלה לגבי תיפקוד בתי־הדין במשפטי מחבלים. "דו"ח לנדאו מצביע על כשלון חמור ומתמשך של בתי־הדין".

אלה לא הסכילו להבחין במערכת הונאה כמשכת, שהטעתה אותם, ואולי אף היטתה את הצדק".

באופן תיאורטי, ייתכן שייפתחו תיקים ישנים. המורשעים יכולים לראות במסקנות הדו"ח, בכוונת "ראיות חדשות", ולפנות אל נשיא בית־המשפט העליון; או במקרה שהיה זה משפט צבאי, אל נשיא בית־הדין הצבאי לערעורים, ולבקש משפט חוזר. "עם זאת, איני מאמין כי הרבה חפים מפשע יושבים היום בבתי־הכלא".

המשטרה יכולה תיאורטית להמשיך בחקירת פרשת נאפסו, ולהעביר את הממצאים ליועץ המשפטי לממשלה. זה מצידו רשאי להחליט ככל שירצה, כולל העמדתם לדין של חוקרי השב"כ. אך, לאור המלצות ועדת לנדאו, קשה להאמין שיחליט כך.

"בכל הידוע, לא בדקה ועדת לנדאו את תיק נאפסו לעומק".

"בכל מקרה, מה טעם להעמיד למשפט את הקטנים — החוקרים, בעוד הגדולים — ראשי השב"כ — הם שהעלימו עין מנורמות כה פסולות ונתנו גיבוי לחוקרים".

ההערה שהפתיעה מאוד את הגורם המשפטי היא זו המתייחסת ללגיטימיות שבהפעלת "מידה מתונה של לחץ פיסי" על נחקרים. "קיימת אמנם מה שמכונה 'הגנת צורך', לפיה מותר להפעיל לחץ פיסי במקרים בהם נתפס מחבל, ויש הכרח להוציא ממנו מידע על איום מיידי לחיי אנשים. אולם, מתן היתר להפעיל לחץ פיסי במהלך חקירה שיגרתית, הוא מפתיע".

להערכתו של הגורם המשפטי, קיבלה ועדת לנדאו חלק גדול מהטענות שהעלו בפניה אנשי השב"כ.

גורמים מבין חוקרי השב"כ הגיבו אתמול בסיפוק מסויים על דו"ח לנדאו. "חשוב מאוד שוועדה מכובדת באה וקבעה באופן ברור את האמת בטענותינו. אמרנו כל הזמן כי מקרה נאפסו אינו יוצא דופן. דיברנו על כך שחוקריו לא עשו מעשים השונים מאלה שנעשים בשב"כ שנים רבות. לא האמינו לנו. דיברו על העמדת קומץ חוקרים לדין. הנה, ועדת לנדאו אימצה את טענותינו".

לדבריהם, אין בלבם שמחה, למרות שהוחלט לא להעמיד איש לדין. "הפגיעה בשב"כ קשה, ואין לדעת בינתיים כיצד יתפתחו הדברים".

עו"ד דב וייסגלס, פרקליטו של יוסי גינוסר, אמר בראיון ל"גלי צה"ל" כי הוא "מרוצה בהחלט מהדו"ח. זה מאמת את כל הטענות שטענו החוקרים במהלך הבירורים הארוכים. איש לא טען שהנורמה שהתפתחה היא רצויה".

לדבריו, ראשי השירות היו ערים לדילמה שעמדה בפני החוקרים שהלכו להעיד בבתי־המשפט — לא לגלות את אמצעי החקירה ולא לחשוף סודות, למול הרצון לראות את האשמים מורשעים. "ייתכן שראשי השב"כ הניחו לדרגים הנמוכים למצוא פתרון לדילמה". הפתרון היה "אי־אמירת האמת בפני בית־המשפט".

"כאשר חוקר יודע שמתן תשובות־אמת עלול לחשוף את שיטות החקירה, ואת הכלים היעילים להצלת חיי אדם, ולביטול סכנו של הוראות המאשמים, הוא נוסט עמוק, הוא אינו אומר את האמת".

יוסי גינוסר כבר אתמול בתגובה לדו"ח לנדאו, כי הוא "מרוצה מדו"ח הוועדה". גינוסר סירב להרחיב בכלל זה מעבר לתגובה לקונית זו.

איסר הראל שיבח אתמול את עבודתה של ועדת לנדאו. לדבריו, הוועדה "עשתה עבודה יסודית ויוצאת מגדר הרגיל. זו דוגמה לכך, שוועדה ציבורית בלתי תלויה יכולה לתרום לפתרון בעיות ולחשיפת האמת".

"קביעת הוועדה לפיה הותרשה הנורמה הפסולה במשך 16 שנה, והביש לעקרה מהשורש, היא חשובה ביותר. הוועדה הבינה שאין אפשרות להביא להפסקת עבודת השירות, בעקבות העמדתם לדין של חוקרים רבים. ולפיכך אני סומך את ידי על ההמלצה לפיה לא יינקטו צעדים בתחום האישי. לדעתי, המלצה זו לא באה בגלל שחברי הוועדה ניסו להתעמק מטיפול בבעיה, אלא בשל העובדה שהם לא התעלמו מהצורך להמשיך את המלחמה בטרור".

היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, אמר כי יישם את ההמלצות והמסקנות ויפעל ליישומם בשירות.

היועץ המשפטי לא יעמיד לדין פלילי את אנשי השב"כ שהעידו עדות־שקר בפרשת נאפסו, אך עם זאת לא יורה עתה להפסיק את החקירה המשטרתית נגד חוקרי השב"כ, מאחר שזו כבר הסתיימה. חוקרי המשטרה אמורים להגיש תוך ימים ספורים את חומר החקירה לידי היועץ המשפטי לממשלה.

אברהם שלום: בנדור

(סוף מעמוד 1)

מזכירה את שמו במבוא, בעקבות מעורבותו בפרשת "אוטובוס קו 300". הוועדה מדגישה, כי לפי כתב־המינוי שלה, היא לא היתה אמורה לעסוק בפרשה זו, שהסתיימה במתן חנינה ע"י הנשיא ל־11 מאנשי השב"כ שמעורבים בפרשה. אבל "לא נטעה אם נאמר שכשלונם החמור ביותר של אלה, באשר לקשר הפלילי שנקשר ביניהם לשיבוש דיוניהן הענייני של ועדות שחקרו באותה פרשה, הוא אשר הכשיר את הקרקע לגילויים שנתלוו אל פרשת נאפסו. משעורער האמון בה קשות בפרשה הראשונה (אוטובוס 300 — ג.א.), אי־אפשר היה לכסות עוד על התופעות שנחשפו בערעורו של נאפסו".

יוסי גינוסר — סוס טרויאני

הוועדה מגדירה את איש השב"כ לשעבר יוסי גינוסר (שפרש מהשירות בעקבות מעורבותו בפרשת "אוטובוס 300") כ"סוס טרויאני". "במהלך הקשר הפלילי שקשרו כמה אנשי צמרת של השירות לשבש הליכים של ועדות אשר חקרו בפרשת האוטובוס, פעל עובד בכיר של השירות, מר יוסי גינוסר, כסוס טרויאני בוועדת זורע, בתור חבר הוועדה ליד האלוף (מיל') זורע".

הוועדה מספרת כי "ועדה זו מסרה את הדו"ח שלה במאי 1984. לאחר מכן הוטעה גם צוות בראשותו של פרקליט המדינה, יונה בלטמן, ע"י שיבוש מתואם של עדויות שקר לאותו צוות שהגיש את הדו"ח שלו ביולי 1985. כאשר נתגלתה חרפת הקשר הזה, נתחזקו הספקות בקרב השירות גם ביחס לצדקת הרשעתו של נאפסו שהיו קיימים פה ושם בשירות עוד קודם לכן, וראש השירות החדש הורה מיוזמתו בינואר 1987 על עריכת חקירה פנימית לבירור מחדש של פרשה זו".

הוועדה דנה בהרחבה בפרשת נאפסו, שהיתה נקודת מוצא לכינון הוועדה. בסקירה שלה על השתלשלות הפרשה מצוי גילוי שלא פורסם עד כה: "בין שמונת החוקרים שהשתתפו בחקירה בשלביה השונים נתגלעו חילוקי־דעות יסודיים. היו ביניהם שניים שהאמינו כי נאפסו חף מפשע, והיה מי שקבע שהוא עבר את כל העבירות שבהן הואשם, בעוד שלראש הצוות דווקא היו ספקות לגבי אשמתו של נאפסו באישום החמור שבין האישומים, בעניין העברת האמל"ח לישראל. חילוקי־דעות אלה משתקפים היטב בדו"ח מסכם ומלא שהוכן בסוף החקירה של נאפסו. הסיכום היה יוצא־דופן לעומת הנוהל הרגיל בחקירות השירות, משום שלא היתה בו מסקנה ברורה בשאלת אשמתו של נאפסו ומידת אשמתו (חילוקי־דעות אלה כולל גם בעניין פיענוח הפוליגרף קיימים בין החוקרים עד היום, כפי שנוכחנו לדעת מדבריהם בעדותם לפנינו)".

בסיכום התייחסותה לפרשת נאפסו קובעת הוועדה: "פרשה זו יש בה כדי להבהיל ולהתריע. לא רק בשל עיוות דינו של נאפסו עצמו, אלא לא פחות בגלל קלקול המידות שבמתן עדות שקר, אשר נתגלה בה לעין השמש ושיש עתה לעקרו מן השורש".

בנימה של לעג מתייחסת הוועדה למי ששימש במשך שנים כיועץ המשפטי של השב"כ, עד שהודח מתפקידו בעקבות פרשת אוטובוס 300. "אחד מהם, שהיה היועץ המשפטי של השירות מספר ניכר של שנים פטר עצמו בכך שאמר כי כל המפעילים את השיטה (של עדויות השקר — ג.א.) וכל המסכימים עימה "חיים עם מועקה בלב". לא מעט אירוניה יש בעובדה שיועץ משפטי זה חיבר ספר עב־כרס המתקרא "היבטים משפטיים בעבודת השב"כ" ובו פרק ארוך ומפורט על "ישראל כמדינת חוק". "חבל," — קובעת הוועדה בעוקצנות — "שלא שינן לעצמו את אשר כתב. את עדותו הארוכה והמביכה בפנינו סיים בכך שהצהיר כי בהתעלמות מהשקרים חשב שהוא משרת את האינטרסים החשובים של מדינת ישראל".

פרשנות משפטית

(סוף מעמוד 1)

בכל דרך אחרת". את ממצאיה מעבירה המשטרה לפרקליט המחוז והלה מחליט אם יש באותם ממצאים ראיות לכאורה להעמדת החשוד לדין פלילי.

החליט הפרקליט "שהראיות מספיקות לאישום אדם פלוני, יעמידו לדין זולת אם היה סבור שאין במשפט עניין לציבור" (סעיף 62). על החלטה שלא להעמיד לדין ניתן להגיש ערר ליועץ המשפטי לממשלה (סעיף 64). מכאן שליועץ המשפטי (שפרקליט המחוז כפוף לו) שיקול־דעת רחב ביותר בכל הנוגע להעמדת חשוד לדין. את שיקול־דעתו זה עליו להפעיל באורח עצמאי ומכאן שהמלצת ועדת החקירה אינה מחייבת אותו.

על היועץ לשקול את עמדת הוועדה

עם זאת, במקרים רגישים במיוחד מקובלת הדעה, שעל היועץ המשפטי לממשלה להיוועץ בממשלה ובשר המשפטים. דעה זו הובעה בחוות־דעת חשובה של ועדת משפטנים (בהרכב שופט בית המשפט העליון ש' אגרנט רצ' ברנזון, הד' משפטן א' ליוין), שהוקמה בשנת 1962 על ידי הממשלה ושעסקה בסמכויותיו של היועץ המשפטי ועצמאותו כלפי הממשלה בנוגע להפעלת סמכויותיו בכלל ובתחום הפלילי בפרט. עמדה זו של ועדת המשפטנים אומצה גם בפסק דינו של השופט ברק בפרשת החנינה לאנשי השב"כ בעקבות פרשת אוטובוס קו 300. לפי קביעת ועדת המשפטנים "מצוות ההתייעצות הנ"ל חלה ביחוד כאשר המדובר הוא בעשיית פעולת עונשין בעניין שיש לו ערך ביטחוני, מדיני או ציבורי".

במקרה הקונקרטי יש להניח, שהממשלה תאמץ את עמדתה של ועדת לנדוי בדבר העדר "עניין לציבור" באשר להעמדת אנשי השב"כ לדין פלילי (בהתאם לחוות דעת של היועץ המשפטי לשעבר, פרופ' יצחק זמיר, המלצות של ועדת חקירה במישור האופרטיבי — לרבות במישור הפרסונאלי — מחייבות למעשה את הממשלה במובן זה שרק שיקול חריג וכבד משקל יש בו כדי לגרום לכך, שהממשלה לא תפעל בהתאם לאותן המלצות אופרטיביות). היועץ המשפטי יהא חייב לשקול בכובד ראש את עמדת הממשלה ולקחת אותה בחשבון במבחן שיקוליו לקבלת החלטתו. עם זאת, גם במקרים רגישים אלה, ההחלטה הסופית היא של היועץ המשפטי, ולאחר ששקל את עמדת הממשלה (ואת עמדת ועדת לנדוי) ונתן לה משקל ראוי, רשאי היועץ לקבל החלטה שונה, קרי, להעמיד לדין את אנשי השב"כ — שיש נגדם ראיות לכאורה באשר לביצוע עבירה פלילית — בניגוד לעמדת הממשלה. נקודה זו הובהרה גם בדו"ח לנדוי, שם נאמר (סעיף 4.26) שלאחר ההיוועצות בממשלה "תהיה ההחלטה על כך בידי היועץ המשפטי לממשלה".

הפעלת לחץ פיסי על הנחקר

מעבר לשאלה הקונקרטית של העמדה לדין פלילי, חשוב לעמוד על מסקנת הוועדה, שחוקרי השב"כ מסוגלים לעמוד במשימות המוטלות עליהם למניעת פעילות חבלנית עויינת ולהעמדה לדין של חשודים בפעילות כזאת גם לפי הדין הקיים, בלא שיש צורך לשנותו. לדעת חברי הוועדה עומדת לחוקר — שבמהלך חקירתו מפעיל לחץ על הנחקר תוך פגיעה בגופו או בכבודו או תוך איום עליו, שאז נעברת מצד החוקר, לכאורה, עבירה פלילית — הגנה של "צורך" הקבועה בסעיף 22 של חוק העונשין. סעיף זה קובע, כי ניתן לפטור אדם מאחריות פלילית למעשה או למחדל, אם יש בידו להראות כי לא נהג כפי שנהג אלא כדי למנוע תוצאות שלא ניתן למנען בדרך אחרת, ושהיו גורמות חבלה חמורה או פגיעה בגופו, בכבודו או ברכושו, או בגופם או בכבודם של אחרים, שהגנתם עליו, או ברכוש שהופקד בידו, ובלבד שלא עשה יותר משהיה צורך סביר לעשות לאותה מטרה, ושהרעה שגרם איננה בלתי שקולה כנגד הרעה שמנע.

חברי הוועדה מקנים לסעיף זה פירוש רחב, כך שגם אם הסכנה — פעולות חבלנית עויינת — אינה מיידית (כמו סכנה של מטען חבלה העומד להתפוצץ תוך דקות אם לא יפורק), אלא המדובר בסכנה פוטנציאלית לפעילות כאמור, ניתן יהיה לעשות שימוש בהגנת הצורך. שכן "מידע שהחוקר יכול להשיג מפי הנחקר, על מזימות למעשי חבלה העומדים להתבצע, על חברי חוליית מחבלים שאליה הוא משתייך, על מיפקדות של ארגוני חבלה בארץ ומחוצה לה ועל מחבואים של מחבלים — כל מידע כזה עשוי לסכל מעשי הרג המוני ומעשה טרור אינדיבידואלי העומדים להתבצע".

לחץ פיסי מוגבל — כן; עינויים — לאו

עם זאת, מבהירה הוועדה, שיש להיזקק להגנת "הצורך" בזהירות רבה, שמא "ייפתח פתח לשיטות חקירה פסולות, שיש בהן כדי לפגוע באופייה הדמוקרטי של המדינה. למניעת סכנה זו יש לנקוט בכמה אמצעים:

"ראשית, אסור להפריז בהפעלת לחץ על הנחקר; אסור שהלחץ יגיע לדרגת עינויים גופניים או התעללות בנחקר או פגיעה חמורה בכבודו השוללת ממנו צלם אנוש. שנית, מידת השימוש באמצעים הפסולים כאלה כחומרתם, חייבת להיות שקולה כנגד מידת הסכנה הצפויה, עלפי המידע שבידי החוקר. שלישית, את אמצעי הלחץ הפיסי והפסיכולוגי המותרים בשימוש לחוקר יש להגדיר ולהגביל מראש, בדרך מתן הנחיות מחייבות. רביעית, חייב להיות פיקוח קפדני על קיומן, הלכה למעשה, של ההנחיות שניתנו לחוקרי השירות. חמישית, על כל חריגה מן המותר בדרך זה חייבים הממונים להגיב בתקיפות וללא היסוסים, בענישה משמעתית, ובמקרים קשים בהעמדת החוקר שחטא למשפט פלילי (סעיף 3.16 לדו"ח).

בכפוף לתנאים אלה, רשאי יהיה החוקר — כאשר אמצעי הטעיה ולחץ פסיכולוגי אין בהם כדי להביא להוצאת הודאה מהחשוד בפעילות חבלנית עויינת — להפעיל "מידה מתונה של לחץ פיסי" ובלבד שלא יהא "לחץ פיסי מופרז, עלפי שיקולו לבו של החוקר". בתנאים דלעיל תיתנה, לדעת הוועדה, התנהגות כזו של החוקר, גם מהגנה בפני תביעת נזיקין.

קבילות ההודאה שניתנה מתוך לחץ על הנחקר

עוד חשובה התייחסות הוועדה לקבילותה של הודאה הנגבית בלחץ כאמור וגם כאן הוועדה סבורה שניתן להכשיר את ההודאה לפי הדין הקיים בלי צורך לשנותו. הקושי בהקשר זה נובע מסעיף 12 לפקודת הראיות, שלפיו הודאה של נאשם תתקבל במשפט פלילי רק אם הוכח כי היתה "חופשית ומרצון". האם ניתן לאמר שהודאה שניתנה בעקבות הפעלת לחץ כאמור — לרבות לחץ פיסי — היתה "חופשית ומרצון"? לדעת הוועדה, ניתן למצוא סימוכין בפסיקתו של בית המשפט העליון לכך, שחקירה שעומדת בתנאים דלעיל לא תביא לפסלותה של ההודאה שנגבתה במסגרת המאבק בטרור והפעילות החבלנית עויינת. הוועדה מסתמכת על פסק דין של בית המשפט העליון, לפיו "חומרת העבירה החשיפתית בנד עשויה להשתנות עם התגברות הצורך להלחם בפשיעה גוברת" מכאן מסקנתה של ועדת לנדוי, שחקירה שמנהלים חוקרי השב"כ בדרך הכללים שקבעה הוועדה הינה מותרת עלפי הדין ו"הודאה שנתקבלה בה קבילה במשפט פלילי עלפי הפסיקה הקיימת של בית המשפט העליון".

שמיר על דו"ח השב"כ

(סוף מעמוד 1)

הוועדה. אם שיטת גינוסר היא שיטת חקירה חריגה, או שזו הנורמה של השב"כ. איני יודע כיצד חוקרים חוקרי השב"כ האחרים, אני יודע רק על גינוסר ומה שאני יודע עליו, חמור מאוד בנושא זה של שיטות החקירה".

על קביעתה של ועדת לנדוי, שחוקרי השב"כ משקרים ב־16 השנים האחרונות בעדויותיהם בבתי המשפט, אמר נאפסו: "ודאי שהחוקרים שיקרו במשפט שלי. אחת מטענותי נגד אנשי השב"כ היא, שהשקרים שלהם בעדויות נגדי בבית המשפט לא היו שקרים של כל חוקר בנפרד אלא שקר מכוון ושיטתי. אנשי השב"כ, זה אחרי זה נשבעו לשקר. אם אתה מעמיד בשורה אחת את העדויות של כל החוקרים ומסתכל ובוחן אותן, אתה מוצא מכנה משותף ביניהן, נקודות מתואמות ודי מהר אתה מקבל תמונה של שיטת שקר בקו אחד, של יישור קו, כשכל החוקרים מיישרים קו בעדויותיהם השקריות והולכים לפי קו זה. אדם שיש שכל בראשו, היה מבין שכל החוקרים מתודרכים ע"י אדם אחד, המוביל אותם לשקר מסויים.

עדיין מפחד מגינוסר

"מסקנות ועדת החקירה מאמתות לכן את אחת הטענות המרכזיות שטענתי, כי השקרים נגדי היו מכוונים ותאמו כשיטה ולא כשקרים בודדים ובלתי־מתואמים ביניהם, של כל אחד מהחוקרים, שהעידו נגדי דברי שקר".

בהופעתו במועדון "צוותא" בסוף שבוע, סיפר נאפסו: "אני עדיין מפחד מיוסי גינוסר. איני מוכן להימצא אתו בחדר אחד, לעולם לא אחליף אתו מילה ולא אלחץ את ידו. הוא לא יודה לעולם שטעה. הוא האיש שהביא עלי את כל הסבל הזה ואני מצפה שיבוא על ענשו ושהמוסדות יעשו משהו, כדי להענישו על כך".

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, הביע הערכה לעבודתה המעמיקה והיסודית של הוועדה. הוא אמר: ראוי למדינת ישראל, תוך כדי מאבק בלתי פוסק בטרור, לבדוק מדי פעם עצמה ולהסיק המסקנות הדרושות. אלו יתרמו תרומה חשובה לשב"כ בעתיד תוך מיזוג בין המאבק היומי והמוכרח על ביטחון המדינה לבין דבקות באמות־המידה של החוק וערכי הדמוקרטיה.

היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, אמר אמש כי הוא מתכוון לקיים בימים הקרובים שורה של התייעצויות לגבי יישומן לאלתר של המלצות ועדת לנדוי, הן בחלקו הגלוי והן בחלקו החסוי.

חריש הוסיף, כי הוא מקדם בברכה ובהוקרה רבה את דו"ח ועדת החקירה ורואה בו ציון־דרך רב השראה לגבי הקיום בצוותא של שלטון החוק כפי שאומה נאורה מקיימת מזה, לבין צרכי הבטחון והקיום של מדינת ישראל מזה.

תגובות ח"כים

יו"ר ועדת ביקורת המדינה ח"כ דוד ליבאי (מערך) הציע אמש בעקבות דו"ח לנדוי כי שר הבטחון יצחק רבין בהתייעצות עם נשיא בית המשפט העליון מאיר שמגר ימנה ועדה בראשות שופט לשעבר שתעיין בתיקי האסירים הביטחוניים הטוענים כי נפלו קורבן לעדויות שקר ולעדויות בדויות.

חברי הכנסת יוסי שריד (רצ) וחיים רמון (מערך) קראו אמש להורות על עריכת משפטים חוזרים לאסירים שהורשעו בגלל עדות שקר.

ח"כ מרדכי וירשובסקי ([illegible]) אמר כי בעקבות הדו"ח צריכים היו כל מי שכיהנו ב־16 השנים האחרונות כראשי ממשלה להשעות את עצמם מתפקידם הציבורי.

ח"כ עוזי לנדאו (ליכוד) אמר כי הציבור כולו מקווה שעכשיו יושם קץ לדיון הפגום על השב"כ ויאפשר למערכות הבטחון לחדש ביתר שאת את מלחמתם בטרור שנחלשה בשנתיים האחרונות.

יועץ למודיעין

חבר הכנסת אלעזר גרנות, חבר ועדת חוץ וביטחון, תובע מראש הממשלה למנות לצידו יועץ מיוחד לענייני מודיעין, ולקיים על ידי כך את ההמלצה הקיימת בעניין זה בדו"ח ועדת אגרנט.

ראש הממשלה נתבע גם לבטל את, ולהתמיד את זכות החוסן שהעניקו לעצמם ראשי השירותים החשאיים בנושא זה.

תביעתו זו של ח"כ גרנות כלולה בקריאה לכינוסה המיוחד והמיידי של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת לשם דיון בדו"ח ועדת לנדוי.

מה יש בחלק החסוי

(סוף מעמוד 1)

תרשימים של כוח האדם בשב"כ במגזר הערבי, מספרם של נחקרי פח"ע מול מספר חוקרי שב"כ, מספר הפיגועים, שיעור הנחקרים בעקבותיהם ומספר המקרים שבהם פוענחו פיגועים בתוך שנתי, מספר הדרוגים המבוצעים בפעולות פח"ע בתוך אזורי ושנתי, תרשימים על חוליות שנחשפו לפני ביצוע פיגוע האחריו, פרטים על ההשתייכות הארגונית של חוליות מחבלים שנחשפו, תרשימים על כמויות אמצעי לחימה (אמל"ח) מסוגים שונים שנתפסו, בתוך שנתי, וטבלה השוואתית של נתונים על מספרי הנחקרים שהודו בחקירתם ושל אלה שהועמדו לדין בשנים מ־1983/84 עד 1986/87. [illegible] כמו כן: עוסק החלק החסוי בכלל של שנתן השב"כ במקרים שבהם פעלו חוקרים תוך חריגה מן ההוראות בתחום החקירה של חשודים, סוגי הלחץ שהפעילו חוקרים נגד נחקרים במשפטי זוטא, נהלי רישום חקירה בשב"כ ושיטת הפעלתו למעשה, וכן קובץ הנחיות לחוקר השב"כ המגדיר, עפ"י נסיון העבר, בדיוק ככל האפשר, את גבולות המותר והאסור בחקירות שב"כ, ושהוועדה ממליצה לפני ראשי השב"כ לפעול לפיו.

הוועדה מביעה את בטחונה שאם יישמרו הסייגים שהיא מציעה ככתבם וכרוחם, תובטח יעילות החקירה, ועם זאת תהיה רחוקה מהפעלת עינויי גוף או נפש, מהתעללות בנחקר או מהשפלת כבוד האדם שלו.

הוועדה ממליצה שמדי שנה יובא קובץ ההנחיות לעיון מחדש לפני ועדת שרים מצומצמת, ותוכל לעשות בו שינויים שייראו לה דרושים על־פי הנסיבות המשתנות. לאחר מכן, יועבר הקובץ לידיעת ועדת המשנה לשרותים בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

פרשנות בטחונית

(סוף מעמוד 1)

עדות שקר בבית משפט יש בה משום עבירה פלילית. למרות זאת, החליטה הוועדה, שכללה כאמור גם שני שופטים, כי אף לא אחד מהמעורבים במקרים אלה לא יועמד לדין. כמו כן הוחלט כי לא יוסקו מסקנות אישיות נגד אלה שהיו מעורבים בפרשת הקצין הצ'רקסי עיזאת נאפסו. זה, למעשה, המסקנה החשובה השלישית.

גישתה הבסיסית של ועדת החקירה היתה להימנע מהגישה של "יקוב הדין את ההר". בניגוד לעמדתם הנחושה של כמה משפטנים בויכוח הציבורי שגרסו כי אין להתחשב בנימוקים הביטחוניים, כאשר אלה ניצבים מול סוגיית חוק. [illegible] כי הוא השני בעבודת הוועדה ובמסקנותיה, הוא "שמירה על שלמותו" וחוסנו של שרות הביטחון המגן על מדינת חוק דמוקרטית, והבנה כי בלעדיו עלולה ישראל להחשף לסכנות ביטחוניות מחוץ ומבית.

מבחינה זו יכול השב"כ לראות במסקנות ועדת החקירה הישג לתפישתו. עם זאת, ברור כי לא היו נוקטים בקו זה לולא הידיעה כי עדויות השקר של עדים מטעם השב"כ פסקו מאז, ולולא הידיעה כי נעשו כבר צעדים באשר לפיקוח הדוק יותר על השב"כ.

וזה מביא אותנו למסקנה הרביעית החשובה של הדו"ח: הצורך להגביר את הפיקוח על ארגון חשוב זה, שהוא למעשה המשטרה החשאית של מדינת ישראל. פיקוח שאינו מסתפק במה שעושה ראש הממשלה הממונה על השב"כ או מנהליו הקרובים, אלא מטעם ועדת [illegible] ניתנה על ידי ועדה אחרת שעסקה בענייני מודיעין, אך כזכור לא מימשו אותן מסקנות מסיבות שונות.

שלושת ראשי השב"כ — 16 שנה

(סוף מעמוד 1)

בצורה שיטתית המשכשת את החוק ע"י הסכמה, אישור ואפילו עידוד של מתן עדויות שקר בבתי־המשפט. צמרת השירות נכשלה בכך שלא הבינה ששום עשייה בטחונית, חשובה וחיונית ככל שתהיה, איננה יכולה להעמיד את עושיה מעל לחוק. היא לא הבינה שהופקדה בידיה משימה חיונית שאולי מקדשת אמצעים, אך לא כל האמצעים, ובוודאי לא האמצעי של מתן עדות שקר".

חברי הוועדה — נשיא ביהמ"ש העליון בדימוס משה לנדוי, מבקר המדינה יעקב מלץ, וראש המוסד לשעבר אלוף (מיל') יצחק חופי — שקיבלו את ההמלצות והמסקנות פה אחד, קיימו 43 ישיבות, שבהן שמעו 42 עדים, ובהם שלושה ראשי ממשלה בהווה ובעבר (שמיר, פרס ורבין), ראשי השב"כ בהווה ובעבר, וכן מומחים בתחומים שונים. כמו כן קיבלה הוועדה 56 פניות בכתב מיחידים, עורכי דין וארגונים (האגודה לזכויות האזרח בישראל וארגון אמנסטי).

הוועדה מייחדת חלק גדול מן הדו"ח לעדויות השקר של חוקרי השב"כ במשפטי זוטא. היא מציינת כי מאז 1971 הפכה הופעת חוקרי השירות כעדי תביעה במשפטי זוטא לתופעה שכיחה. הדבר הביא את התופעה המזורה של מתן עדויות־שאינן־אמת של חוקרי השב"כ במשפטי זוטא.

הוועדה מדגישה כי "הפתרון שהחוקרים מצאו לעצמם לדילמה זו היה, מבחינתם, הפשוט והקל ביותר: הם העדיפו את עקרון המידור המוחלט על פני החובה לומר אמת בבית־המשפט, ומעל הדוכן הכחישו הפעלת כל לחץ פיסי שהוא על הנחקרים. במלים בוטות יותר, הם פשוט שיקרו, ובכך עברו עבירה פלילית של עדות שקר".

הוועדה מביעה פליאה על שמול עוצמתה של דילמה זו, החוקרים הם שנאלצו למצוא לעצמם את הפתרון שנראה להם, וזאת משום שצמרת הפיקוד של השירות לא נתנה דעתה עליה כלל בצורה מסודרת ומסודרת.

הדו"ח קובע כי "עד מהרה הפך מתן עדות שקר בבתי־המשפט לנורמה שאיש לא עירער עליה. נורמה זו עתידה היתה לשלוט בכיפה כ־16 שנה". כדי להוכיח עד כמה השתרשה נורמה זו, מצטטת הוועדה קטע ממסמך מ־6 בספטמבר 1982 המהווה זכרון דברים מדיון שהתקיים בין ראש השב"כ לראש יחידת החקירות הקובע כי: "במשפטי זוטא. . . נכחיש ביצוע. . . ונטען כי. . . כמקובל עפ"י נוהלי הכלא / בית המעצר".

לדברי הדו"ח, זו היתה "לא רק הוראה מפורשת לשקר בביהמ"ש, אלא גם הנחייה מה יהיה השקר שייאמר".

בעיני הוועדה "נורמה זו של מתן עדויות שקר בביהמ"ש היא כשלונו החמור של כל מי שהיתה לו נגיעה לענייני השירות. הנורמה של עדויות שקר בבתי־המ"ש החזיקה מעמד עד 1986. שני אירועים חמורים שהתפרסמו בציבור בקול רעש גדול, כמו אחד זה, פרשת אוטובוס 300 ופרשת נאפסו, הם שגרמו תוך זמן קצר להחשפתה של הנורמה ולהפסקתה".

הוועדה מציינת כי "הצדקה" נוספת לעשות את אשר עשו, [illegible] החוקרים בגיבוי הבלתי מסוייג שקיבלו מהממונים עליהם. במסגרת של הירארכיה כה ברורה ונוקשה כמו השב"כ, יש לגיבוי "מלמעלה" משמעות רבה. מטבע הדברים, חוקר הניצב על דוכן העדים, קל לו הרבה יותר לעבור עבירה של עדות שקר כאשר הוא יודע שהדבר נעשה לא רק בידיעתם אלא גם בברכתם של הממונים עליו".

הוועדה שוכנעה שהדרג הבכיר של התביעה האזרחית והצבאית לא רק שלא ידע על הנוהג של מתן עדויות שקר ע"י החוקרים, אלא אף לא שיער שקיים נוהג כזה.

לדעת הדו"ח, לא ראשי השב"כ הם שהנהיגו נורמה זו. "לעומת זאת אין ספק בעינינו שהם האחראים העיקריים לכך שנורמה זו התמידה והאריכה ימים".

הוועדה מותחת ביקורת על שלושת ראשי השב"כ שכיהנו מאז 1971 עד 1986. הראשון (שכיהן עד 1974) אמר שלא היה ער לפרובלמטיקה זו. השני (שכיהן עד 1980 והיה בעל השכלה משפטית) "לא עשה דבר כדי לשנותה, ובגילוי לב הודה בפנינו כי 'ברח' מן הבעיה 'והדחיק' אותה". על ראש השב"כ השלישי (אברהם שלום) שסיים את כהונתו אשתקד, עקב החנינה שקיבל מנשיא המדינה בשל מעורבותו בפרשת "אוטובוס 300", מותחת הוועדה את הביקורת החריפה ביותר: "לגביו מתן עדויות שקר היה מורשת מדורות קודמים שאין מהרהרים אחריה. . . במסגרת עדותו נשאל על ידינו שמא גם הוא כקודמו הדחיק את הבעיה. תשובתו היתה מאלפת: זה לא עניין של הדחקה. אתה מדחיק משהו שאתה מודע לו. זה לא עמד אצלי על הפרק בכלל. . . נמצא שמדובר בראש שירות שירש מקודמיו נורמה קבועה ומבוססת של מתן עדויות שקר בבתי־המ"ש, קיבל אותה כדבר מובן מאליו, ואפילו לא הבין שיש בה משום פגם. . . הוועדה רואה גם בו אחד האחראים לקיומה של השיטה הפסולה, ולכך שהאריכה ימים עד שהתפוצצה בקול רעש גדול".

הוועדה מותחת גם ביקורת חריפה על היועצים המשפטיים של השב"כ: "על אף זאת שכיהנו בתפקידיהם שנים רבות בידיעה ברורה על השיטה הנקוטה בידי החוקרים לשקר בביהמ"ש, הם לא הגיבו. לא היה בידם להציג לנו שום מכתב, מסמך או פתק בו הובעה התנגדות, מחאה או דאגה מהמצב הזה. . . הוועדה סבורה שהיועצים המשפטיים שהיו מודעים לשיטה הנהוגה היו חייבים להזהיר, להתריע ולהזעיק שמים וארץ, ובכך שלא עשו כן השלימו עם המצב, עשו עצמם שותפים לאחריות במידה לא פחותה מזו של ראשי השירות".

הוועדה ממליצה שלא לנקוט צעדים משפטיים נגד איש מאנשי השב"כ החשודים בהפעלת לחץ על חשודים בפח"ע במהלך חקירה ובמתן עדויות שקר בבתי־המ"ש. הוועדה מנמקת את המלצתה שלא להגיש אישומים נגד החוקרים שהפעילו לחץ פיסי ופסיכולוגי על חשודים, אף שלכאורה ביצעו עבירות פליליות של תקיפה, סחיטה ואיומים, משום שהם לא חרגו מן ההנחיות שהיו קיימות בעת החקירה. אשר לחוקרים שהעידו עדות שקר, קובעת הוועדה כי אחרי התלבטות לא־מעטה, הגיעה להמלצה שלא להעמידם לדין משום שהמניע שלהם לא היה אנוכי לשם השגת טובת הנאה לעצמם, אלא המחשבה הפסולה לחלוטין שגם בהתנהגותם זו הם משרתים את הציבור.

כמו כן השתכנעה הוועדה שעז רצונם של החוקרים ללמוד את לקחי העבר ומוטב לאפשר להם להתרכז במתן שירותם החיוני לציבור. וגם במישור האישי "יש ללכת בדרך של ריפוי הפצעים, ולא בדרך הביתוק של אבר מן הגוף מגוף השירות, שתוצאותיו מי ישורן. לא יכולנו להשלים עם המחשבה שאם נמליץ על תגובה שיש עימה משום יקוב הדין את ההר, היא עלולה לשתק את עבודת החקירות של השירות, וקרוב לוודאי שיפלו קורבנות שווא בפעולות טרור שהשירות מסוגל לסכלן".

לפיכך ממליצה הוועדה בפני היועץ המשפטי לממשלה להדריך את המשטרה שכל תלונה נגד חוקר השרות על מתן עדות שקר במשפט, תועבר אליו על מנת שהוא יחליט אם יש במשפט על כך עניין לציבור. לדעת הוועדה, לא זו בלבד שאין בניהול משפט כזה עניין לציבור, אלא להיפך, ניהול משפט כזה היה גורם נזק לציבור, בהחלשת ההגנה עליו מפני מעשי טרור, עקב פגיעה בתפקודו של השירות לשם סיכול מעשים אלה. המלצה זו חלה הן לגבי חוקרי השב"כ הממשיכים בשירותם והן לגבי אלה שפרשו מהשירות.

גורם משפטי בכיר העריך אמש שעקב המלצה זו של ועדת החקירה, יורה היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, למשטרה להפסיק את החקירה נגד חוקרי השב"כ החשודים במתן עדויות שקר בפרשת נאפסו ותיקי החקירה ייסגרו.

מסקנות והמלצות נוספות של ועדת החקירה:

● יש לדחות מכל וכל את ההצעה להכיר בכך שבגלל אינטרסים מכריעים של בטחון המדינה פעילותו של השב"כ במלחמתו בטרור מתקיימת ב"אזור הדמדומים" מחוץ לתחום החוק. לדעת הוועדה, החוק מבטא את רצונו של עם חופשי, הוא בריח התיכון לקיום מדינה כשלנו, המאמינה בערכים של חירות ושל שוויון. אם השירות, עם כל הכח הרב הנצור בו, לא יהיה כפוף בחקירותיו לשלטון החוק, מי יקבע לו את אורחותיו באלה? הסכנה היא שהדרג הפוליטי יקבע לו חוקיות משלו [illegible] שבדרך זו עלולה השליטה של השירות ליפול באחד הימים בידי אדם או קבוצת אנשים חסרי מעצורים, ומכאן — המסע קצר לכינון שלטון העריצות של מדינת משטרה. אם לא נשמור בקנאות על שלטון החוק גם בשטח זה, רבה הסכנה שמלאכתם של המתנכלים לקיום המדינה מבחוץ תיעשה בפעולות של הרס עצמי מבפנים כאשר "איש את רעהו חיים בלעו". אם השירות זקוק למרחב פעולה בנוסף על מה שהחוק מתיר למעשה, הפתרון הוא בשבוע המחוקק שמן הצורך לתקן את החוק ולא להתעלמות מן החוק הקיים".

● "אין לפתוח בחקירה נגד אדם, אלא אם קיים מידע יסודי סביר להשד שהוא מעורב בדרך כלשהי בפעילות חבלנית עויינת או בהתארגנות מדינית האסורה עפ"י הדין בישראל או בשטחים. . . זה הכלל הנקוט בידי השירות ומאז ומתמיד ואין לסטות ממנו".

● חוקר הנקרא להעיד לפני ביהמ"ש או ביה"ד יעיד אמת בלבד וכל האמת. זהו עקרון יסוד שאין לסטות ממנו בשום אופן. יש לשננו היטב לחוקרים בכל הדרגים. . . כל האמת פירושו גם גילוי מלא של האמצעים שהופעלו נגד הנחקר על אימת ששאלה על כך עולה על הפרק במשפט".

● הוועדה סבורה שיש לקיים בקרה ופיקוח חיצוני על השב"כ שיהיה נתון לביקורת של מבקר המדינה (עד כה הצטמצמה הביקורת רק לענייני המינהל והכספים) שיוכל לבקר את פעילותה של יחידת החקירות בשב"כ. כן מומלץ שחוקרי שב"כ שיסטו מן הנהלים בצורה חמורה, לא יהיו חסינים מפני אישום פלילי (עד כה הם הועמדו לדין בהליכים פנימיים בתוך השירות).

● מומלץ להקים מנגנון ליד ראש הממשלה, משום שרה"מ אינו יכול, מרוב עיסוקיו, להתעמק בכל הנעשה בתוך השירות אפילו בקווים כלליים. המגמה היא שהמנגנון שיוקם יוכל לסנן עבורו חומר יותר מפורט המובא אליו מהשב"כ, ולהפנות את תשומת לבו של ראש הממשלה לכל תופעה או התפתחות הראויות לעיונו. כן מאמצת הוועדה את ההמלצה שראש הממשלה יקים ועדת שרים מצומצמת שתדון במקרים חריגים מיוחדים ובנושאים שראש הממשלה יביא לפניה.

● הוועדה ממליצה למנות בהקדם יועץ משפטי לשב"כ. מזה זמן אין יועץ משפטי (מאז פרשו שני היועצים המשפטיים שקיבלו חנינה מהנשיא עקב פרשת "אוטובוס 300"). לדעת הוועדה, יש למנות לתפקיד זה משפטן בעל שיעור קומה. הוועדה סבורה שאחד מתפקידיו הראשונים של היועץ המשפטי החדש יהיה לפעול להסרת החיכוכים שנוצרו בין השב"כ לבין הפרקליטות הצבאית והאזרחית.

● הוועדה ממליצה על טיפול מיידי בשיפור התנאים במתקני החקירה. מומלץ להרחיב את מתקני החקירה וליצור בהם תנאי תאורה סבירים, אוורור נאות כמתאים. כמו כן מומלץ למצוא פתרון שיאפשר פינוי מיידי של הנחקרים עם תום חקירתם. אשר למתקן פרעה המשמש בעיקר לחקירות נחקרים צעירים, מומלץ שמערכת הבטחון תבדוק את דרכי החקירה הקיימים בו.

החלק הגלוי של הדו"ח שפורסם שלשום, משתרע על 88 עמודים, ומתחלק לארבעה פרקים: מבוא (נושאי החקירה של הוועדה והמשבר בשב"כ המחייב תיקון); תאור עובדות (פרשת נאפסו, ארגוני החבלה ו"המאבק המזויין", אחיזתם של ארגוני החבלה באוכלוסיה המקומית, הברחות אמצעי לחימה (אמל"ח) והתארגנות מקומית, חתרנות מדינית, פעילות השב"כ בסיכול פח"ע (פעילות חבלנית עויינת) וקשיים במערכה נגד פח"ע, תאור הפעילות של השב"כ מאז מלחמת ששת הימים, עדויות שקר במשפטי זוטא ושמירת רשומות; היבטים משפטיים ומוסריים (הגדרות של עבירות פח"ע, מגבלות עלפי הנחיות פנימיות של השב"כ; מסקנות והמלצות.

המצב בוול־סטריט

(סוף מעמוד 1)

הראה מדד דאו־ג'ונס עליה של 55.20 נקודות, ל־1,993.53 נקודות. צויין, כי לא רק שערי מניות מועדפות עלו; העליה היתה כללית. ונרשמה כמעט בכל המניות.

על כל מניה שמחירה ירד, נרשמה עליה במחירי שבע מניות. מספר המניות שנסחרו ביום ששי היה 303.4 מיליון — השביעי בגודלו בתולדות הבורסה.

היציבות המבוקרת שציינה את המסחר ביום ששי, נזקפת לזכות העליה בשערי המניות בבורסות של טוקיו, הונג־קונג, לונדון ובירות מערב־אירופיות אחרות. גם היציבות היחסית בערך הדולר, שנרשמה ביום ששי בשווקי הכספים בעולם, תרמה להתאוששות הנמשכת של שערי המניות.

המנהל הראשי של חברת הברוקרים הגדולה שירסון־להמן, פיטר גריינאן, סיכם את המסחר בבורסה בשבוע שעבר במלים: "בתוך שבוע אחד עברנו את השלבים של שאננות, דאגה, פחד, הקלה, ועתה אנו בשלב התקווה".

אך גריינאן וכלכלנים אחרים הזהירו כי השיקום הנוכחי ומצב הרוח הטוב של המשקיעים, עשויים להתגלות כעדינים וקלושים. "אנשים רבים עדיין ממתינים לראות מה יעשה הנשיא ומה יהיו הצעדים עליהם יוחלט כדי לקצץ מיידית את גרעון התקציב הפדרלי", אמר גריינאן.

יום כל המלאכים:

תשומת־הלב וההתעניינות של הפרשנים מתמקדות במצבו של הדולר, והחדשות משוקי הכספים בעולם, תופסות את מקום הידיעות על המסחר בבורסת ניו־יורק. יום ששי נחשב בדרך כלל כיום שקט בשוק המטבעות, אך הידיעות כי לא חלה ירידה נוספת בערך הדולר, בניגוד לנפילות החדות בערכו שנרשמו בשבוע שעבר, הוא שמר על יציבות מסויימת ביום ששי, נתקבלו בסיפוק. עם זאת, צויין כי ערך הדולר לעומת היין היפאני, המארק המערב גרמני והלירה האנגלית, הוא הנמוך ביותר אחרי שנים רבות.

השאלה העיקרית, לדעת כלכלנים, היא אם הממשלות והבנקים המרכזיים של המדינות המתועשות, יפעלו עתה לייצובו של הדולר, כאשר ערכו הוא כה נמוך. שוקי המטבעות באירופה יהיו סגורים מחר לרגלי יום "כל המלאכים" הנחוג באירופה. הציפייה רבה לקראת חידוש המסחר בשוקי המטבעות באירופה ביום שלישי, ושווי הדולר שייקבע ביום שלישי, עשוי להשפיע על שערי המניות בבורסת ניו־יורק.

הדולר איבד 45%

בתוך שבוע אחד איבד הדולר 45% מערכו לעומת היאן היפאני והלירה האנגלית ו־5% לעומת המארק המערב־גרמני.

שרי החוץ של ארה"ב, מערב־גרמניה ויפאן, שוקלים לקיים ישיבה מיוחדת בימים הקרובים כדי לגבש מדיניות פיננסית מתואמת לייצובו של הדולר.

נמשך הדיון על קיצוץ בגרעון

פיניקס, אריזונה (ע"ד וע"צ). הנשיא רייגן אמר אתמול בפיניקס כי "מעתה, קיצוצים בגרעונות, כדוגמת יהלומים, חייבים להיות לנצח".

רייגן, שנסע לאריזונה לרגל הלוויית אחותו, הגב' אדית דייוויס, ציין כי הגרעון התקציבי בשנה הנוכחית היה נמוך ב־73 מיליארד דולר מאשר הגרעון הקודם, והבהיר כי ההתאוששות הכלכלית "ממשיכה בצורה חזקה", אמר כי הוזהר בחודשים האחרונים מפני תקלות אפשריות.

"ואכן, שוק המניות נתן לנו עכשיו אזהרה משלו. וישנם צעדים מסויימים שאנחנו יכולים לנקוט בוושינגטון כדי לטפל בגרעון של התקציב הפדראלי, כדי להראות צעדים לקראת פרוספקציות במוסר וכדי לבחון את המבצעים ואת הנהלים של שוק המניות", אמר.

הגרעון בתקציב נחשב כאחד הגורמים להתמוטטות בשערי המניות בוול סטריט ביום שני השחור ב־19 באוקטובר. התמוטטות זו גם פגעה במניות בבורסות אחרות, אולם בימים האחרונים התאוששו המניות והשערים עלו.

בהתייחסו לשיחות בוושינגטון על הקיצוץ בגרעון, אמר רייגן: "הקיצוצים בגרעונות אינם יכולים עוד להיות דבר חולף. עלינו להחליט כי מהיום והלאה נעשה מאמצים משותפים מדי שנה בשנה כדי להקטינו עד אשר יאוזן התקציב. כאשר אנו מקצצים בהוצאות, אנו חייבים להמשיך בכך. לא נשוב בשנה הבאה עם תוכניות חדשות או הגדלות חדשות בתקציב".

רייגן לא הזכיר את העלאת המסים, לה התנגד לפני שהסכים לדיונים המשותפים בין הבית הלבן והקונגרס, אחרי התמוטטות השוק.

אחד מחברי הקונגרס המשתתפים בשיחות בוושינגטון, הסנאטור הרפובליקאי בוב פאקווד, אמר לכתבים: "אני חושב כי ביום שני נוכל להגיע לתוצאות". הוא סירב למסור פרטים נוספים על השיחות שהתנהלו אתמול.

עלייה בבורסת טוקיו

בורסת טוקיו, הגדולה בעולם והבורסה הגדולה היחידה הפתוחה בשבת, סיימה עם עלייה של 2.5% והמדד עמד על 23.329 נקודות.

היתה זו הפעם הראשונה מזה ימי־מסחר שהמדד בן 225 המניות עלה על 23.000 נקודות, לאחר שביום ששי עלה ב־731 נקודות.

בורסת לונדון התאוששה ביום ששי, לאחר שממשלת בריטניה סיפקה "רשת ביטחון" לחתמים שאמורים היו למכור מניות של החברה הממשלתית "בריטיש פטרוליום", אשר הפסידו כספים רבים מכיוון שלא היו קונים למניות אלה. בעקבות ההתמוטטות בבורסות העולם, היה המחיר שנקבע על ידי הממשלה למניות אלה הרבה מעל לשאר המניות בבורסה.

פיסגת רייגן־גורבצ'וב

(סוף מעמוד 1)

ההודעה על ועידת הפיסגה באה שבוע ימים לאחר שגורבצ'וב הבהיר לשר החוץ שולץ כי לא יבוא לוואשינגטון לוועידת פסגה.

בוואשינגטון העריכו פקידים אמריקאים כי העיכוב נבע מרצונו של גורבצ'וב "לסחוט" עוד ויתורים מרייגן, במיוחד בתחום מערכת ההגנה החללית. אולם נראה עתה, כי ההודעה המוקדמת על עיכוב הוועידה נובעת, ככל הנראה, מחילוקי דעות פנימיים בקרמלין בין תומכיו של גורבצ'וב לבין מתנגדי הרפורמות שהוא מנסה להנהיג.

על פי אחת הגרסאות האשים יו"ר מרכז המפלגה הקומוניסטית במוסקווה, בוריס ילצין, את גורבצ'וב בטיפוח פולחן אישיות, אך האשים כמה מחברי הפוליטביורו בעיכוב הרפורמות, ואילו עמיתו, איגור ליגצ'וב, הנחשב לאידיאולוג של המפלגה, האשים את גורבצ'וב ביישום מהיר מדי של הרפורמות.

במסיבת עיתונאים שהתקיימה בוואשינגטון עם תום פגישותיו של שר החוץ הסובייטי אדוארד שוורדנדזה, שבא לכאן כדי להכין את הפסגה, אמר שר החוץ ג'ורג' שולץ כי ההסכם לחיסול הטילים לטווח קצר ובינוני (5000 — 4500 ק"מ) אמנם אינו סופי, באשר טרם נקבעו עדיין כל האמצעים לאימותו ולפיקוח על מימושו, וכן טרם הוסכם על המועד הסופי לחיסולם של טילים אלה — הגישה האמריקאית גורסת שלוש שנים מיום החתימה, הסובייטית — חמש — אולם "אין ספק שהוא ייחתם לקראת הפסגה".

התקדמות במגע

במכתב שהביא עמו שוורדנדזה לרייגן, נאמר כי המנהיג הסובייטי מבקש להרחיב את יריעת הפסגה ולא להפכה לארוע חד־נושאי שבו רק ייחתם ההסכם.

לפיכך הוסכם כי בפסגה תידון גם הפחתת מספר ראשי הנפץ הגרעיניים המותקנים על הטילים הבין־יבשתיים בחמישים אחוז, ל־6000 בכל צד. נושא זה עדיין שנוי מאד במחלוקת, ובשיחות סוף השבוע הושגה רק "התקדמות בטון השיחות", כדברי שולץ.

הבעיה העיקרית היא התנגדותה של ברית המועצות לא רק לפריסתה של מערכת ההגנה בחלל אלא גם לניסויים בחלל. רייגן מצידו הדגיש כי איננו מוכן לעשות ויתורים בנושא זה.

עד כה היו הדיונים על קיצוץ מספר הטילים הבין־יבשתיים מותנים בפשרה בנושא מערכת ההגנה החללית. מנגד, נראה כי תיתכן פשרה בנושא יישומו של ההסכם למניעת יצורם של טילים נגד טילים שנחתם בשנת 1972.

ארה"ב מבקשת לפרוש מהסכם זה ב־1994, ואילו ברית־המועצות עומדת על כך שפרישה מן ההסכם (שלא הוגבל בזמן) תותר ב־1997, וכי עד אז ידבקו הצדדים בסעיפי ההסכם במלואם. אף על פי הדברים של שוורדנדזה, נראה כי גם נושא זה "נתון למיקוח ואיננו סופי".

אשר למערכת ההגנה החללית, גם כאן גילו הסובייטים גמישות־מה שבאה לידי ביטוי בנכונותם לקבוע, עם האמריקאים, רשימת רכיבים שייאסר לפרוס בחלל. דיונים על מהותם של רכיבים אלה יימשכו בשיחות המשלחות בז'נווה. שני נושאים אלה, עם זאת, לא יהוו עוד מכשול בפני החתימה על ההסכם לחיסול הטילים לטווח קצר ובינוני שתתקיים בעת ועידת הפסגה.

צפויה יציאה מוגברת

שולץ הוסיף כי שיחות הפסגה יכללו גם את נושא זכויות האדם והגירת יהודים מברית־המועצות, ואף שיבח את נכונותם של הסובייטים להגיע להידברות בשאלת שיטת מתן רשיונות ההגירה.

לדברי מקורות בממשל, נראה כי הסובייטים ישתדלו עד הפסגה להביע רצון טוב בתחום זה, ולפיכך יש לצפות שהגירת יהודים בחודש הקרוב תגבר באופן דרסטי (ארגונים יהודיים, ובמיוחד הוועד למען יהודי ברית המועצות הודיעו אתמול כי יקיימו הפגנה רבתי בוואשינגטון ב־6 בדצמבר, יום אחד לפני ועידת הפסגה).

בין הנושאים האחרים יהיו המצב במפרץ הפרסי ונסיגת הכוחות הסובייטיים מאפגניסטן.

אף כי לא נקבע מועד לסיומה של הפסגה, העריכו פקידים בוואשינגטון, כי היא תימשך כ[illegible] ימים עם אופציה להארכה. גורבצ'וב מסר במכתבו כי איננו יכול להיעדר תקופה ממושכת מדי מברית המועצות, אף כי היה מעוניין לבקר בערים שונות בארה"ב. לבקשתו של רייגן. עם זאת מעריכים פקידים אמריקאים כי אפשרות זו עדיין קיימת.

שביתת השידורים

(סוף מעמוד 1)

תיים. גורמים בכירים בהנהלת הרשות טענו אתמול כי אסור לה לחתום על הסכם לשנה, משום שהוא תיחשף בכך לתביעות כספיות נוספות של העובדים דווקא בשנת הבחירות, ובסמוך למועד הגיעתה ה־40 למדינה, שהן תקופות רגישות.

עוד הובהר מן ההנהלה כי חתימה על הסכם המסגרת, המושתת על מעבר לשבוע עבודה של 5 ימים, היא בלתי־אפשרית למוסד עיתונאי הפועל 7 ימים בשבוע, ותחייב אותו לגייס כוח אדם נוסף, או הפסקת פעילות ליום אחד בשבוע.

גורמים בהנהלה טענו אתמול כי נראה שעמדת האוצר נובעת ממניעים פוליטיים, ומהתחייבויות שיש לאוצר כלפי ההסתדרות.

היום, במלאת 24 ימים לשביתה, צפוי יום קשה לעובדים השובתים. הם מקבלים היום את משכורתם המקוצצת, ועל פי ההערכה תגיע רק ל־50 אחוז מהרגיל, וגם זאת בזכות השעות הנוספות של ספטמבר המשולמות במשכורת זו. מהיום, אין נצברת לזכות העובדים כל משכורת לקראת החודש הבא.

דחיית ההצעה מצד האוצר, גררה תגובות קשות של ההנהלה והעובדים כאחד.

מנכ"ל הרשות, אורי פורת, אמר כי "עתה אין זו עוד שביתה, אלא משבר עמוק בלא מוצא".

פורת מתכונן לזמן השבוע "פסגה" של הנהלת הרשות עם יו"ר האיגוד המקצועי, חיים הברפלד, הממונה על השכר באוצר, יעקב דנון, נציגי משרד החינוך, פרקליטות המדינה והעובדים, במאמץ להיכנס מיד למשא ומתן על תוכנית 5 הסעיפים שגיבש בראשית השביתה.

בין השאר, תיבדק במסגרת זו הצעתו של פורת להפוך את כל עובדי הרשות, מכל המגזרים, לאיגוד אחד, דבר שיאפשר לאוצר להכיר ביחודיות המקצוע, ולגבש הסכם עקרוני למולם שכר אחד על בסיס התייעלות ופיטורי עובדים מיותרים. לצורך ביצוע תוכנית עבודה זו, הציע פורת אמנה לשקט תעשייתי לשנתיים. אם לא תהיה כל התקדמות, אמר פורת, "לא יהיה מנוס מהשבתת מגן של העובדים הטכניים והמנהלים ברדיו ובטלוויזיה, המקבלים שכר מקופת הציבור, ומנועים מלתת כל תמורה".

דובר מטה השביתה, צבי גורן, אמר על סירוב האוצר לקבל את ההצעה כי "נראה שהאוצר מנסה להפוך את רשות השידור למחלקה במשרד האוצר, ומונע מן ההנהלה להגיע להסדר עם העובדים. גם ההצעות שאינן נוחות לאיגוד העיתונאים, מתעורר החשד, מנהל נגד העובדים מלחמת התשה בנסיון להוכיח מיהו בעל הבית האמיתי של רשות השידור".

האמנים מתגייסים

אמני ישראל יטלו חלק במאבק העיתונאים השובתים של רשות השידור. כך סוכם בפגישה שקיימו בסוף השבוע יו"ר האיגוד הארצי של העיתונאים, אמנון נרב, עם יו"ר איגוד אמני ישראל, מוטקו אלקלע. האמנים ישתתפו במופעי "ערוץ ה'" שורה של אירועים בכל רחבי הארץ שמפיקים ומבצעים העיתונאים השובתים. כ־20 מופעים כבר נקבעו סופית לשבוע הקרוב.

מרבע מהכנסות הערב, המיועד לקרן מטה השביתה של העיתונאים, יועברו לאמנים, לקרן השביתה שלהם.

בין האמנים שהביעו נכונות להשתתף באירועים של העיתונאים: ירדנה ארזי, הדודאים, חנן יובל, מ[illegible] פאר, נתן דטנר, פנינה זלצמן, יוס[illegible] בנאי, יהודה פוליקר, אילנית, מ[illegible] כספי, טוביה צפיר, ורבים אחרים.

כלכלה ועסקים

דובק שכרה מומחים שיבדקו את איכות הטבק ומחיריו

מאת יונתן שרמן

יצחק ברמן, יו"ר מועצת המנהלים של "דובק", שכר שני מומחים מחו"ל, שיבדקו את איכותם ומחיריהם של משלוחי הטבק שרוכשת החברה. ברמן החליט לשכור את שני המומחים על־מנת להשלים את מערכת הבקרות החדשה ב"דובק", הכוללת גם שכירת רואי־חשבון חיצוניים לביצוע הביקורת הפנימית בחברה.

שני המומחים, אחד מבלגיה והשני מבריטניה, נשכרו לאחר שורה של התייעצויות עם משרדי רואי־חשבון גדולים בחו"ל ומומחים בתחום הטבק. הם יקבלו דגימות מכל משלוחי הטבק שנרכשים על־ידי "דובק" ויביעו את דיעותיהם לגבי תנאי הרכישה. ברמן מתכוון לשכור מומחה שלישי, שיהיה שותף לבדיקות אלו, ובימים אלה נבדקים מועמדים לתפקיד זה.

ברמן — מומחים מחו"ל

לאחר בניית מערכת הביקורת החיצונית בחו"ל, שוקל כעת ברמן את פרישתו מתפקיד יו"ר מועצת המנהלים של "דובק", כדי לשמש כדירקטור מטעם הציבור. לדבריו, הוא השלים את בניית מערכות הביקורת הנדרשות בחברה ואת יצירת מערכות הניהול הנדרשות ב"דובק", שלא היו קיימות בה בעבר. כפי שתכנן עם כניסתו לתפקיד. וכעת אין הוא מבקש להמשיך לכהן כיו"ר בחברה שהעסקים מתנהלים בה בצורה שגרתית.

ברמן מסר ל"הארץ" כי התכוון לפרוש מתפקידו כיו"ר מועצת המנהלים כבר בדצמבר, עם השלמת מערך הביקורת על רכישות הטבק. אך החליט להמשיך בתפקידו למשך שנה, תקופה לה הסכים בתחילת כהונתו בדירקטוריון.

הציבור מאמין לפירסומאים כמו לעיתונאים

הציבור בישראל סבור שהפירסומאים והעיתונאים אמינים כמעט באותה מידה – כך עולה מסקר טלפוני שנערך על־ידי מחלקת המחקר של פירסום אריאלי, לפי הזמנת האיגוד הישראלי לפירסום.

הסקר על תדמית ענף הפירסום כלל 300 אזרחי ישראל בעלי טלפון, והוא מלמד שהפירסומאים זוכים לרמת אמון של 4.6 על סקאלה של 1–10, ואילו העיתונאים – לציון של 4.7. בתשובה לשאלה על רמת תרומתם של בעלי המקצוע השונים לטובת הכלל זכו הפירסומאים בציון של 5.2 ואילו העיתונאים – 6.9.

אבי גבאור

מחירי השמן יוצאו מפיקוח בתחילת פברואר

מאת יונתן שרמן

מחירי שמן הסויה ישוחררו, לראשונה, מפיקוח המחירים הממשלתי ב־1.2.88, בעקבות הסכם הליברליזציה שנחתם לפני כשבועיים בין הממשלה לבין יצרני השמנים.

בשלב שני יפורק קרטל הנוספה ב־1.9.88. גם מחיר הנוספה ישוחרר מפיקוח המחירים באותו תאריך – וענף ייצור השמן יחל לפעול כשוק תחרותי לכל דבר מאותו חודש.

חמשת יצרני השמנים בארץ פועלים בימים אלו באינטנסיביות לקראת מועד שחרור מחירי השמן מפיקוח, וכל אחד מהיצרנים מכין כעת סל מוצרים חדש. בשלב ראשון, הציפיה היא כי השינוי המשמעותי ביותר בתחום ייצור ענף השמן יהיה בהחלפת האריזות. עליה מסויימת במחירים וכן בהצגת סוגים נוספים של שמנים.

אושרו הנפקות

דירקטוריון הבורסה אישר בישיבת סוף השבוע שלו את בקשות גיוס ההון של חברת קרגל ומלי לייזרים. קרגל מבקשת לגייס לראשונה מהציבור 9 מיליון שקל בחיתום "כלל מנפיקים", ומלי לייזרים מבקשת לגייס מהציבור 2 מיליון שקל בחיתום חברת הברוקרים "יוניטראסט".

יהודה שרוני

ACI ישירות למיאמי ומשם לדרום אמריקה

ושוב חידוש בלעדי לאייר קונסולידטורס ישראל!

מ־28 לאוקטובר מפעילה ACI פעמיים בשבוע קונסולידציה למיאמי בטיסות מטען ישירות של אל־על ומשם לרחבי פלורידה, אסלנטה, מרכז ודרום אמריקה.
יש לנו גם שרות אקספרס ליעדים אלו.

פנה לסוכן המטען שלך או ל־ACI
טל. 03־9721176 TEL. (5 קווים)

אתה כבר מכיר את שרות האקספרס החדש שלנו?

כור — הפעם נחשפה האמת

החברה הציגה הפסד של 94 מיליון שקל לגבי המחצית הראשונה של 1987, לאחר שבשנתיים האחרונות ביצעה תרגילים חשבונאיים במטרה לכסות על התוצאות העגומות

דו"ח על דו"ח / רו"ח נת סופר

קבוצת כור תעשיות בע"מ (להלן: "כור") היא בשליטת חברת העובדים מיסודה של הסתדרות העובדים הכללית.

כור מהווה את המערכת התעשייתית הגדולה ביותר בארץ מבחינת היקף הפעילות שלה – 12% מהתפוקה התעשייתית הכוללת בשנת 1986.

החלטות כור מושפעות בין היתר משיקולים לאומיים וחברתיים, הבאים לידי ביטוי – בין היתר – בהשקעות רווחיות במפעלים, השקעות באזורי פיתוח והבטחת תעסוקה.

בכור מועסקים כ־33,000 עובדים.

הדו"ח הכספי הלא מבוקר ליום 30 ביוני 1987 שפורסם ביום ד' שעבר מצביע על הרעה ניכרת בתוצאות. מרווח נקי של 6 מיליון שקל בשנת 1986 חלה התדרדרות במחצית הראשונה של 1987 עד כדי הפסד של 94 מיליון שקל (במונחי השקל של יוני 1987). בתקופה זו היה התיסוף הריאלי כ־1% בלבד בהשוואה לכ־21% תיסוף ריאלי בכל אחת מהשנים 1986 ו־1985. לפיכך לא היו בדו"ח רווח והפסד של ינואר־יוני 1987 הכנסות מימון משמעותיות בגין שחיקת ההלוואות הדולריות, ויש לצפות שמצב דברים זה ימשך גם בעתיד.

המצב הכספי

המזומנים והאמצעים הנזילים האחרים ליום 31 בדצמבר 1986 הסתכמו ב־478 מיליון שקל לעומת 660 מיליון שקל ב־31 בדצמבר 1985.

היחס השוטף נשאר ללא שינוי בשיעור של 1.05 (שעור נמוך למדי). בהקשר זה ראוי לציין כי היחס השוטף של חברת האם כור תעשיות בע"מ נמוך עוד יותר – 0.86 – וזה כבר שיפור עצום לעומת סוף שנת 1985 בו עמד היחס השוטף על 0.56 בלבד. השיפור הושג באמצעות הנפקה בסך 105 מיליון דולר מיוני 1986 ששימשה בעיקר להקטנת ההתחייבויות השוטפות.

עוד כדאי לציין כי היחס השוטף של הקבוצה משקף את הממוצע שלה, כלומר, ישנן חברות בהן היחס הוא טוב יותר מהממוצע ואחרות בהן היחס הוא פחות טוב מהממוצע. אפשרויות העברת כספים בין החברות אינן בלתי־מוגבלות בגלל קיומם של בעלי מניות נוספים בחברות השונות. מכאן ניתן להסיק שישנן חברות בקבוצה שנזילותן איננה טובה.

הסעיפים העיקריים ברכוש השוטף הם המלאי והחייבים. יתרתם ליום 31 בדצמבר 1986 עולה על מכירות של 7 חודשים. הדרך לחסכון בהוצאות מימון חייבת לכלול הקטנה בסעיפים אלה. משימה זו לא עלתה יפה במחצית הראשונה של 1987. יתרה מזאת – סעיפים אלה גדלו ב־16%.

סעיפים אחרים

לצורך השוואה בין תוצאות הפעילות בשנים השונות יש לבודד סעיפים מיוחדים וחד־פעמיים.

חברה בת של כור התמה בשנת 1987 על הסכם לבצוע עבודה באיראן בסכום כולל של 340 מיליון דולר. מזמין העבודה שילם כמקדמה 170 מיליון דולר. מאוחר יותר הופר ההסכם על־ידי הלקוח, וביצוע העבודה הופסק. לחברה הבת תביעות ממזמין העבודה לפיצוי בגין נזקים שנגרמו לה כשל הפרת ההסכם. עם עצירת העבודה ניתנו בשעתו ערבויות בנקאיות, וכביטחון חלקי להן שועבדו בעבר פקדונות לזמן קצר. כור נקטה מדיניות חשבונאית שמרנית וזקפה את התוצאות הנובעות מההסכם בד בבד עם שחרור השיעבודים על הפקדונות והערבויות שניתנו. סכומי ההכנסות שנכללו בדו"ח רווח והפסד המאוחד של כור היו 54 מיליון שקל ב־1986 ו־81 מיליון שקל ב־1985. מבכך השלמה זקיפת התוצאות מעיסקה זו לדו"ח רווח והפסד. בדו"ח הכספי של החברה נכללו סעיפים אלה בהכנסות ממכירות. בדו"ח רווח והפסד המצורף הוצגו הכנסות אלו ב"סעיפים אחרים".

בעקבות סקירת מערכות התמחיר הגדול המלאי בחברה הבת בשנת 1986. השפעת השנוי היא הקטנה של עלות המכירות של כור ב־5 מיליון שקל. כתוצאה מהערכות מחדש לגבי אורך החיים של סוגי ציוד מסויימים שבבעלות כמה מחברות הבת שונו שיעורי הפחת, וכתוצאה מכך קטנה עלות המכירות בדו"ח המאוחד ב־11 מיליון שקל.

בדו"ח רווח והפסד המצורף הוגדלה עלות המכירות של שנת 1986 ב־16 מיליון שקל וסכום זהה נרשם כ"סעיפים אחרים".

הסעיפים האחרים הנ"ל מסתכמים ב־70 מיליון שקל בשנת 1986 ו־81 מיליון שקל ב־1985.

בעיות מדידה ורווח

קבוצת כור מנהלת את חשבונותיה בשקלים חדשים נומינליים.

הדו"חות הכספיים של הקבוצה עד ליום 31 בדצמבר 1985 הוצגו בש"ח מותאמים על בסיס השנויים בשער החליפין של הדולר של ארה"ב – בתוקף האפשרות שנקבעה בגילוי דעת 36 של לשכת רואי חשבון בישראל לבחור בדולר כבסיס המדידה לגבי חברות שניירות הערך שלהן נסחרים בבורסה של מדינת חוץ. בהתאם לכך כל הסכומים הנומינליים הותאמו בדו"חות הנ"ל על בסיס שער החליפין היציג של הדולר ליום 31 בדצמבר 1985 (1.4995 = $1 ש"ח).

כמו־כן נערכו באותן שנים גם דו"חות מותאמים על בסיס השנויים במדד המחירים לצרכן. ההבדלים בין הדו"חות היו משמעותיים, בעיקר בסעיפי המימון, הפחת, המסים על ההכנסה והרווח.

הרווח הנקי בשנת 1985 בשקלים מותאמים של דצמבר 1986 על בסיס המדד היה 89 מיליון שקל ועל בסיס הדולר 52 מיליון שקל. ב־1984 היה הרווח הנקי 50 מיליון שקל על בסיס המדד ו־60 מיליון שקל על בסיס הדולר.

בתשקיף שפירסמה כור ביוני 1986 בארה"ב לגיוס 105 מיליון דולר באגרות חוב נכללו הדו"חות הכספיים לשנים '83–'85 בשקלים חדשים על בסיס שער החליפין של הדולר. זה היה איפוא הבסיס של הדו"ח המייצג של כור.

ב־1986 עלה מדד יוקר המחיה ב־19.65% ואילו שער החליפין של הדולר ירד בכאחוז אחד. לפיכך החליטה הנהלת כור להתאים את הדו"חות הכספיים של הקבוצה לשנת 1986 על בסיס השינויים במדד המחירים לצרכן ולא על בסיס השנויים בשער החליפין של הדולר, כבעבר, וזאת לצורך הפקת נתונים כספיים משמעותיים יותר ומניעת עוותים ברווחה כספי הגורמים בעקבות התאמה על בסיס שער החליפין של הדולר, שאינו משקף עוד את השינויים בכוח הקניה הכללי של המטבע הישראלי.

השינוי בבסיס המדידה גרם לגידול ביתרת ההון העצמי לתחילת שנת 1986 בסך 218 מיליון שקלים. מכיוון שבשנת 1986 לא נערכו דו"חות על בסיס הדולר, אין אפשרות לקבוע את השפעת שינוי בסיס המדידה על הרווח בשנה זו. אולם ברור ששינוי בסיס המדידה תרם בצורה משמעותית לשפור הרווח שדווח.

תוצאות 1987

בשנת 1986 שינתה, כאמור, כור את בסיס התאמת הדו"חות הכספיים משער החליפין של הדולר למדד המחירים לצרכן. בידי החברה אין מספרי השוואה – הערוכים על בסיס התאמה החדש – לתקופה ינואר–יוני 1986. מסיבה זו לא ניתן לערוך השוואה משמעותית של הנתונים הכספיים למחצית הראשונה של 1987 לעומת התקופה המקבילה אשתקד. ההשוואה האפשרית היחידה היא איפוא לנתונים הכספיים בגין שנת 1986 בשלמותה, תוך התחשבות בהשפעת גורם העונתיות. גורם זה, ככל שמלמד נסיון העבר, מתבטא בכך שהיקף הפעילות במחצית השניה של השנה עולה במידת מה על זה שבמחצית הראשונה של השנה.

המכירות במחצית הראשונה של 1987 שמרו פרופורציונלית על הרמה של 1986 גם ביצוא (במונחים שקליים מותאמים למדד) וגם בשוק המקומי. אולם, לאור גורם העונתיות, צפויות המכירות של 1987 כולה לעלות על אלה של 1986.

היצוא במונחים דולריים היה ב־6 החודשים הראשונים של 1987 305 מיליון דולר בהשוואה ל־243 מיליון דולר בתקופה המקבילה אשתקד.

ההפסד התיפעולי הצטמק במחצית הראשונה של 1987, עקב שיפור של כ־2% בשעור הרווח הגולמי וכן עקב גידול ניכר במענקי מ"פ.

השיפור ברווח הגולמי נבע מהפעילות התעשייתית. שעור הרווח הגולמי בפעילות התעשייתית עלה מ־8.5% בשנת 1986 ל־12.7% במחציתה ראשונה של 1987. בפעילות המסחרית (המהווה כאמור כ־15% מכלל פעילות הקבוצה) חלה נסיגה בשיעור הרווח הגולמי מ־19.8% ל־11.3%. התוצאה של שתי התפתחויות מנוגדות אלו היתה, כאמור, גידול משמעותי ברווח הגולמי. ניתוח השינוי ברווח הגולמי בתעשייה מראה כי הוא הושג למרות המשך הגידול הריאלי בשכר (מ־22.2% מהמכירות ב־1986 ל־24.3% מהמכירות בתקופה ינואר–יוני 1987). השפור הושג עקב הגדלת הפער בין מחיר המכירה לבין עלות החומר, שהושג כנראה, כתוצאה מהפשרה נוספת של מחירי מוצרים שהוקפאו בעבר.

ההפסד התיפעולי בתקופה ינואר–יוני 1987 הסתכם ב־60 מיליון שקל במונחי דצמבר 1986, בהשוואה ל־197 מיליון שקל בכל שנת 1986.

הפיחות בשעור של כ־7% בינואר 1987 בהשוואה לעליית מדד יוקר המחיה בתקופה ינואר–יוני 1987 בשעור של 8.5% הביאו לתיסוף ריאלי של כ־1% בלבד בהשוואה לתיסוף של כ־21%, בכל אחת מהשנים 1986 ו־1985.

במחצית הראשונה של 1987 לא היתה כמעט שחיקה במונחי שקלים בהלוואות הדולריות. ההכנסה מסעיף זה שהיתה ב־1986 296 מיליון שקל הצטמקה עד כדי 15 מיליון שקל בינואר–יוני 1987.

עקב כך גדל ההפסד אחרי הוצאות מימון בתקופה זו והגיע לכדי 159 מיליון שקל במונחי יוני 1987 (או 145 מיליון שקל במונחי דצמבר 1986 בהשוואה ל־75 שקל בכל שנת 1986).

הטענה כי פיגור בהתאמת שער החליפין של הדולר לעומת עליית מדד יוקר המחיה פוגעת ברווחיות החברה, בגלל תמורות היצוא המופחתות, איננה נכונה. היצוא השנתי בכור עומד על כ־600 מיליון דולר. עם זאת, מרכיב היבוא בסעיף התשומות והתמורות מתקרב לרמה של 650 מיליון דולר. פיחות או תיסוף אין איפוא בכוחם להשפיע משמעותית על הרווח הגולמי הכולל של כור.

לאחר סעיפים אחרים, מיסים על ההכנסה וזכויות המעוט נרשם במחצית הראשונה של 1987 הפסד נקי של 94 מיליון שקל שהם קרוב ל־60 מיליון דולר. במונחים של דצמבר 1986 שקול הפסד זה ל־88 מיליון שקל בהשוואה לרווח של 6 מיליון שקל בכל שנת 1986.

מבחינת המצב הכספי – בששת החודשים הראשונים של 1987 ירדו יתרות המזומנים והאמצעים הנזילים בקרוב ל־100 מיליון שקל. ההון החוזר – לעומת זאת – גדל בכ־60 מיליון שקל עקב החלפת התחייבויות קצרות מועד בהלוואות לזמן ארוך.

תוכנית הבראה

התוצאות של המחצית הראשונה של 1987 הן משמעותיות מאוד משלושה טעמים:

- אלה הן התוצאות העדכניות ביותר;
- אין בתוצאות הללו "סעיפים אחרים" יוצאים מהכלל;
- בתקופה זו היתה עליה כמעט זהה של שער החליפין ושל מדד יוקר המחיה – וזה המצב הטבעי לאורך זמן. בתוצאות הללו אין השפעה גדולה של מדיניות מונטרית כפויה ולפיכך הן מיצגות בצורה טובה יותר את פעולות החברה.

הנהלת כור צופה שיפור בתוצאות העסקיות במחצית השניה של 1987. אולם גם כך יסתכם ההפסד בכל שנת 1987 בסכום ניכר.

לכור מצב כספי טוב וצבר הזמנות ענק.

אך, גם גוף גדול ככור אינו יכול לסבול הפסדים כבדים לאורך זמן ואכן החברה עיבדה תוכנית הבראה מקיפה ומפורטת שביישומה הוחל בתחילת שנת 1987 והשלמתה צפויה תוך שנה עד שנה וחצי.

העורך: נחמיה שטרסלר

משווי שוק של 550 מיליון לשווי של 160 מיליון דולר

מאת יהודה שרוני

מניית כור סבלה במחצית השנה האחרונה משחיקה חריפה במחירה. סוחרי הבורסה הקדימו וחזו את מצבה העיסקי הקשה של החברה, וצימצמו את אחזקותיהם בירידות שערים תלולות.

קודם לירידות השערים, נסק שווי השוק של מניות החברה והגיע לשיא של 550 מיליון דולר. הרכישות הוזרמו באמצעות גופים עיסקיים שפעלו באמצעות הבנק הבינלאומי, ומנהלי תיקים נוספים, שהעריכו – משום מה – כי החברה עומדת בפני מפנה עיסקי חיובי.

בינתיים השתנו הלכי הרוח, והמניות נסחרות לפי שווי שוק של 160 מיליון דולר בלבד. בעלת המניות החיצונית העיקרית בחברה היא "לאומי פיא", המחזיקה 2% מההון במניות, שערכן נאמד ב־3 מיליון דולר. יצויין כי לפני חצי שנה היו שווי אחזקות אלו 10 מיליון דולר.

מניות כור נסחרות במסגרת "המסחר המבוקר", שבמסגרתו נקבעים השערים בצורה טכנית, על־פי עוצמת הביקוש וההיצע. השער נקבע על־ידי בנק דיסקונט המשמש "מחזיק במלאי".

תכניות החברה לגיוס הון באמצעות כור תעשיות, נותרו לפי שעה על הנייר, בגלל קשיים מנהליים ומשפטיים. לכור תעשיות יש שבעה סוגי מניות, שאחת מהן מוחזקת על־ידי ממשלת ישראל. במסיבת עיתונאים שהתקיימה בשבוע שעבר, הודיעו ראשי הקונצרן על תכניתם לגייס הון באמצעות חברות הבת.

הגרף של "מיטב" מראה כי מניית כור ירדה ממחיר שיא של 121 דולר למניה שהיה במאי '87 – למחיר של 34 דולר למניה כיום.

אגס

פרי חדש באילנות דיסקונט

„אגס" קרן נאמנות המתמחה בהשקעה באגרות חוב שהונפקו שלא ע"י המדינה (אגרות חוב של המגזר העסקי).

מדיניות ההשקעות של הקרן היא לפחות 65% מנכסיה באג"ח של המגזר העסקי.

החל מיום 29.10.87 ועד ל־30.11.87 עד לשעה 9.45 תימכר הקרן במחיר היסודי (ללא שיעור הוספה).

ניתן לרכוש את תעודות ההשתתפות בקרן בכל סניפי הבנקים בישראל.

עוד דרך שנותנים לך מומחי „אילנות דיסקונט" **להשקיע בהגיון.**

אילנות-חברה לניהול קרנות נאמנות של דיסקונט בע"מ

אילנות דיסקונט

אין לראות במודעה זו הזמנה לרכישת יחידות.

תכן תפקות (1987) בע"מ

הודעה בדבר פרסום תשקיף

ניתנת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 23 לחוק ניירות־ערך תשכ"ח-1968 כי החברה פרסמה היום תשקיף בדבר

הנפקה של

סדרה של אגרות־חוב, רשומות על־שם, 2003-1995 (סדרה 2), בערך נקוב כולל של 30,000,000 שקל חדש, נושאות ריבית בשיעור של 7% לשנה, צמודות (קרן וריבית) למדד המחירים לצרכן בגין חודש ספטמבר 1987 (181.3 נקודות).
גלים החזקות בע"מ, ותאגיד מקבוצת תאגידי הקיבוץ הארצי, התחייבה בהתקשרות מוקדמת, לרכוש מאת החברה למחרת סגירת רשימת החתימות בבורסה השלי, אגרות־חוב בערך נקוב של 450,000 ש"ח במחיר המכירה כהגדרתו בסעיף 3.3 ("הצעה בדרך של מכרז") בתשקיף, ולהעמידן לרשות בנק הפועלים בע"מ על מנת שיפעל להבטחת מסחר סדיר, כמפורט בסעיף 3.9 ("רישום בבורסה ומסחר סדיר") בתשקיף ולפיכך מוצעות לציבור אגרות־חוב בערך נקוב כולל של 29,650,000 ש"ח מתוך סדרה זו. שניים משלושת החתמים להנפקה בנק הפועלים ובנק לאומי לישראל בע"מ, מתכוונים להזמין, כל אחד, 10% מאגרות־החוב המוצעות עפ"י תשקיף זה, כמפורט בסעיף 3.3.2 בתשקיף.
אגרות־החוב מוצעות לציבור בדרך של מכרז בשתי קבוצות שהראשונה בהן תוצע לציבור ב־5.11.1987 במחיר מינימלי של 90% מערכן הנקוב והשניה ב־8.11.1987 במחיר מינימלי של 90.5% מערכן הנקוב. במחיר המינימלי המוצע התשואה לפדיון הינה כ־8.3%. פרטי ההצעה מצויים בסעיף 3.3 ("הצעה בדרך של מכרז") וסעיף 3.4 ("הצעה בדרך רגילה") בתשקיף.

כל תמורת ההנפקה מסדרה 1 ותמורת ההנפקה מסדרה זו בסך כולל של 70,000,000 ש"ח ערך נקוב מועמדות כהלוואות לזמן ארוך לקיבוצים הנמנים עם תנועת הקיבוץ הארצי – השומר הצעיר, לתאגידים בשליטתם ולתאגידים קיבוציים, למימון פעולותיהם ולשיפור מיבנה ההון.
סך כל התחייבויות הקיבוצים ליום 30.6.87 נאמד בכ־1,593 מליון ש"ח כמפורט בסעיף 7.2 ("תאור כללי של קיבוצי הקיבוץ הארצי – השומר הצעיר") בתשקיף.

לחברה הון עצמי מותאם לפי גילוי דעת 36 של לשכת רואי החשבון בישראל לחודש יולי 1987 בסך 8,152,000 ש"ח כמפורט בפרק 10 ("דו"חות כספיים") לתשקיף. היחס בין ההון העצמי לבין אגרות־החוב במחזור והמונפקות על פי תשקיף זה הוא 1:8.71 כמפורט בסעיף 12.3 לתשקיף.

לתאריך התשקיף לא מצויים דו"חות כספיים ערוכים ל־31 בדצמבר 1986 של הלווים ושל נותני שטרי החוב.

עד ל־29 באוקטובר, 1987 פעלה החברה כמוסד כספי (תאגיד בנקאי) על פי רשיון שניתן לה על ידי בנק ישראל לפי חוק הבנקאות (רשוי), התשמ"א – 1981 כמפורט בסעיף 7.1 ("תאור החברה") בתשקיף.

הבטוחות לפרעון אגרות־החוב הינן כדלקמן:
1. שיעבוד צף, ראשון בדרגה, על כל נכסיה של החברה כפי שיהיו מעת לעת שווה בדרגה עם השיעבוד הצף שנוצר להבטחת אגרות החוב מסדרה 1, שהונפקו על ידי החברה.
2. שיעבוד קבוע, ראשון בדרגה, על זכויותיה החוזיות של תכן – חברה כלכלית של הקיבוץ הארצי בע"מ, תאגיד מקבוצת תאגידי הקיבוץ הארצי, לחכירת חלקים מנכס מקרקעין המצוי בתל אביב ברחוב דניאל פריש 3 (הידוע כ"מגדל רסקו") בשטח כולל של 3,570 מ"ר הכוללים 5 קומות משרדים מהן שתי קומות מושכרות ושלוש קומות ריקות לגביהן מתנהל מו"מ להשכרתן ובזכויות בגג. שווי הזכויות לגבי החלקים האמורים בניכוי המס המתחייב בעת מכירתם הוערך ליום 20 באוקטובר, 1987 בסכום של 9,792,000 ש"ח. בנכס לא מצויים דיירים מוגנים ולתכן – חברה כלכלית של הקיבוץ הארצי בע"מ לא יהיה מעמד של דייר מוגן במקרה של מימוש השיעבוד על ידי הנאמן.
3. שטרי חוב לטובת הנאמן מאת מקבלי ההלוואות מן החברה להם מיועדים כספי ההנפקה על פי תשקיף זה, על כל סכומי הקרן, הפרשי ההצמדה והריבית שיהיה עליהם לשלם לחברה בגין ההלוואות האמורות. שטרי חוב אלה יעמדו בתקפם עד לפרעון כל אגרות החוב נשוא תשקיף זה גם אם ההלוואות בגינן ניתנו נפרעו על ידי הלווים. הנאמן יהיה רשאי לממש שטרי החוב גם אם הלווים עושי שטרי החוב פרעו לחברה את ההלוואות בגינם ניתנו. שטרי חוב אלה אינם מובטחים כלפי הנאמן בערבות או שעבוד כל שהם והינם נוספים להתחייבויות הלווים כלפי החברה בגין ההלוואות שקיבלו.
4. שטרי־חוב לטובת הנאמן מאת 76 קיבוצים, בעלי המניות בחברה, בסכום כולל של 6 מליון ש"ח כשסכום זה צמוד למדד המחירים לצרכן. כל אחד מעושי שטרי החוב אחראי ל־78.948 ש"ח מהסכום האמור. שטרי חוב אלה נוספים לשטרי החוב האמורים בסעיף 3 לעיל. הם יעמדו בתקפם כל עוד יהיו במחזור אגרות חוב מסדרה 2 של החברה. שטרי חוב אלה אינם מובטחים כלפי הנאמן בערבות או שעבוד כלשהם.
הנאמן רשאי לממש את שטרי החוב האמורים בסעיפים 3 ו־4 לעיל בכל מקרה בו החברה תמנע מלשלם במועד את הסכומים המגיעים ממנה לבעלי אגרות החוב כולם או מקצתם. על ידי פניה ישירה לכל אחד מעושי שטרי החוב ללא פניה מוקדמת לחברה וגבית כל סכום עד לסכום המובטח על ידי עושה שטר החוב והכל כמפורט בשטר הנאמנות.
אגרות החוב למועד פתיחת רשימת החתימות יהיו מובטחות בשעבוד הקבוע המפורט בסעיף 2 לעיל בשעור של כ־32%. 68% הנותרים מובטחים בבטוחות האחרות ופרעונם מותנה ביכולת הפרעון של החברה ושל עושי שטרי החוב כמפורט בסעיפים 3 ו־4 לעיל אשר נהגים מעת לעת ליתן ערבויות בינם לבין עצמם.

החברה תהיה רשאית לשעבד את נכסיה להבטחת אגרות־חוב נוספות שיונפקו על ידיה בשיעבוד שווה־דרגה (פרי פסו) לאגרות־החוב המונפקות לפי תשקיף זה. תכן – חברה כלכלית של הקיבוץ הארצי בע"מ, תהיה רשאית לשעבד את זכויותיה לגבי נכס המקרקעין לטובת אחרים בשיעבודים אשר יהיו נחותים בדרגה מהשיעבוד להבטחת אגרות־החוב.
סך כל עמלות חיתום, הניהול, ההפצה וההיוכח הכרוכות בהנפקה אשר החברה תשלם לא יעלה על 5.8% מתמורת ההנפקה.
הרישום של אגרות־החוב למסחר בבורסה מותנה בפיזור נאות שלהן בציבור. אם לא יהיה פיזור נאות של אגרות־החוב בין מחזיקיהן על פי כללי הבורסה והבורסה תחליט שלא לרשום למסחר את אגרות־החוב המוצעות, תבוטל ההנפקה לציבור והתמורה תוחזר למזמיניהן באמצעות בנק הפועלים בע"מ תוך 48 שעות ממועד קבלת הודעת הבורסה על אי רישום ניירות־הערך למסחר. לסכום ההחזר תיווסף ריבית בחישוב יומי בשיעור שיהיה נהוג לבנק הפועלים בע"מ לגבי פיקדון חוזר קרדיטורי (פח"ק) בסכומים השווים לסכום ההחזר לו יהיה זכאי כל מזמין לתקופת ההחזקה. מסכומי הריבית ינוכה מס־הכנסה במקור כפי שיהיה במועד התשלום.

הנאמן: **חברת נאמנות של בנק הפועלים בע"מ.**
מנהלי קונסורציום החתמים: **בנק הפועלים בע"מ***
בנק לאומי לישראל בע"מ*
בנק דיסקונט לישראל בע"מ*

תאריך התשקיף: 1 בנובמבר, 1987.

* מנהלי קונסורציום אלה הינם מבין הנשים העיקריים של קיבוצי הקיבוץ הארצי – השומר הצעיר.
עותק מהתשקיף והעתק מההיתר לפרסומו הוגשו לרשם החברות. עותק מהתשקיף ניתן להשיג אצל סניפי בנק הפועלים בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ, בנק דיסקונט לישראל בע"מ, ואצל בנקים וחברי בורסה אחרים.
הודעה זו אינה מהווה הזמנה לרכוש את ניירות־הערך המוצעים.

הבנק הבינלאומי הראשון

הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ וחברות בנות שלו

תמצית מאזן מאוחד ליום 30.9.1987 באלפי ש"ח (לא מבוקר)*

	31.12.86 (מבוקר)	30.9.87	30.6.87
מזומנים ופקדונות בבנק ישראל	**671,046	884,947	801,221
פקדונות בבנקים	**228,300	227,021	193,083
ניירות ערך להשקעה	339,072	388,193	376,158
הלוואות לממשלה	1,091,383	907,718	979,577
הלוואות לציבור	2,137,169	2,475,517	2,407,779
בניינים וציוד	124,599	115,463	118,651
נכסים אחרים.	45,261	37,783	37,851
סך הכל נכסים	4,636,830	5,036,642	4,914,320
פקדונות מבנקים	217,778	282,125	205,932
פקדונות הציבור	2,891,390	3,263,698	3,241,147
פקדונות למתן הלוואות	1,116,456	1,054,144	1,034,204
אגרות חוב שאינן ניתנות להמרה	96,109	83,899	89,026
התחייבויות אחרות	24,402	31,582	31,826
סך הכל התחייבויות	4,346,135	4,715,448	4,602,135
זכויות בעלי מניות חיצוניים	8,429	9,643	9,243
הון עצמי	282,266	311,551	302,942
סך הכל התחייבויות והון עצמי	4,636,830	5,036,642	4,914,320

תמצית דו"ח רווח והפסד מאוחד ל־9 חודשים שהסתיימו ביום 30.9.1987 באלפי ש"ח (לא מבוקר)*

	9 חודשים שהסתיימו ביום 30.9.87	9 חודשים שהסתיימו ביום 30.9.86
רווח מפעולות רגילות לפני מסים	79,358	49,882
הפרשה למסים	(45,786)	(34,543)
רווח מפעולות רגילות לאחר מסים	33,572	15,339
חלקם של בעלי מניות חיצוניים	(1,090)	(519)
רווח נקי לתקופה	32,482	14,820

דו"ח מאוחד על השינויים בהון בקרנות ובעודפים ל־9 חודשים שהסתיימו ביום 30.9.1987 באלפי ש"ח (לא מבוקר)*

	30.9.87 הון וקרנות הון	30.9.87 עודפים	30.9.86 הון וקרנות הון	30.9.86 עודפים
יתרה לתחילת התקופה	147,310	134,956	144,870	131,604
רווח נקי לתקופה	—	32,482	—	14,820
דיבידנד ביניים (ברוטו)	—	(4,558)	—	(4,603)
התאמות מתרגום דו"חות כספיים של שלוחות בחו"ל	—	1,361	—	(187)
יתרה לסוף התקופה***	147,310	164,241	144,870	141,634

* מותאם לתקנות הארגנלציה לפי מדד ספטמבר 1987. ** מוין מחדש. ***העודפים לסוף התקופה הינם לאחר ניכוי התאמות מתרגום דו"חות כספיים של שלוחות בחו"ל בסך 2,955 אלפי ש"ח (30.9.86 – סך 3,113 אלפי ש"ח).

הדו"חות הכספיים נערכו לפי אותם כללי חשבונאות לפיהם נערכו הדו"חות הכספיים השנתיים המבוקרים ליום 31 בדצמבר 1986.

هكذا من الأصل

מדריך הארץ

תורנויות

תורנות רופאים

המוקד הרופאים במקרים דחופים: ב־6 בערב עד לשעה 6 בבוקר מתחנת מד"א טל' 101.
מגן דוד אדום:
ירושלים 525133
תל־אביב 5460111
חיפה 512233
גוש דן 781111
הרצליה 052־541333
נהריה 823333
רחובות 08־451333
בת־ים 5511111
חולון 803133
לוד־רמלה 08־221022
באר שבע 057־74767
מוקד מידע רפואי בקופ"ח הכללית:
בימים א'־ה' — 8.00—20.00
בימי ו' — 8.00—15.00
טלפונים: 03־433300
שירו"ן — שירות רפואי ביתי
(24 שעות ביממה, כולל רפואת שיניים):
ירושלים, מוקד יום 660585, 669551
מוקד לילה, שבת וחג 226191 מנוי
מס' 1788 ולהשאיר הודעה לרופא תורן
תל־אביב, מוקד יום 218820, 218898
מוקד לילה 631011 מנוי 3752
ולהשאיר הודעה לרופא תורן מכון ב"ד
שקים — שירות רפואי לבד
שירות ביקורי בית של רופאים מומחים לילדים ותינוקות בשעות 24—19:
טל' 03־7549111 "שקס" קוד מנוי 222
מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
תל־אביב:
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר)
טלפון: 294869, 03—285822
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים 24 שעות ביממה. בר כוכבא 49
טל: 03־284649 פתוחה בימים א'־ה בין 21.00 עד 23.00 ימי ו' וערבי חג מ־

24.00 עד 18.00
שבתות וחגים מ־15.00 עד 21.00
קופ"ח לבית —
שרות מיוחד לשואה, טיפול וסיעוד בבית.
מרכז רפואי הרצליה פיתוח 052—548575
איתורית 1500 7549111
ער"ן — עזרה ראשונה נפשית:
(24 שעות ביממה)
ירושלים 227171
תל־אביב 5461111
ילדים ונוער 261113
חיפה 672222/3
נתניה 053־35316
באר־שבע 057־418111
מרכז רפואי באר־יעקב 08־223958
מרכז סיוע לקרבנות אונס
(24 שעות ביממה)
תל־אביב טל' 234819
ירושלים טל' 02־245554
חיפה טל' 04־660111
יד ביד — ארגון קהילתי לילד ולהורים
תל אביב: ליל"ך 226027 24 ש' ביממה להורים, בימים ב', ה' מ־20.00־17.00 222732
ירושלים 243358
חיפה והקריה — 229488
הגליל המערבי 04־922222
מרכז מידע למבוגרי להדן
בשפע "סתגליה"
א רדה 11.00־13.00
ב רדד 16.00־18.00
טל: 220031
רחוב באזור 13 תל־אביב
קו אל"י — האגודה למען הילד
לוה במצבי אלימות כלפי ילדים
261070 א'־ה' 16.00־20.00
אוים לשירות אוים — חברה סיעודית לשירות הציבור בגוש דן 24 שעות ביממה
03־5461727/8
שח"ל — שרותי מידע טיפול נפשי להלי לב בגוש דן
350848
דיבר — 24 שעות קו אדום לנשים

מוקדת, טל: 03־5461133, 08־550586
הוועד למלחמה באיידס — המבחנה: הוועד לחולים, מידע מוקלט 24 שעות בטלפונים: 03־290101, 03־205121, 08־ שעה בכל יום ב' 19.30—23.00, ת.ד. 33602 תל־אביב.

תורנות בתי־חולים

תל אביב איכילוב — (ילדים)
איכילוב — (פנימית, כירורגית)
ירושלים בקור חולים — (כירורגית)
הדסה ע"כ — (ילדים, אורטופדית, עיניים, א.א.ג)
שערי צדק — (פנימית, נשים)

תורנות בתי־מרקחת

תל־אביב: ארלוזורוב ארלוזורוב 76 230746
נצח ישראל נצח ישראל 11 226545
ירושלים: פרמצת המשמה הנ"ג 28 523191
חיפה: יבנה אבן סינא 7 672288
רמת־גן: אלמוג ז'בוטינסקי 41 7511874
חולון: אדמון הנשיא 52 889155
בת ים: מאור הבריאה ויצמן 20 588560
פתח תקוה: הדקון, שטמפר 24 910946
הקריות: הרמן ... מוצקין 715136
רחובות: מאוחדת בנימין 23 457991
חדרה: נגבי ה. סמואל 74 322150

דלת פתוחה

מרכז מידע וייעוץ לצעירים ע"י צוות מקצועי — ייעוץ ומידע בנושא חברות, משפחה, מיניות — אנונימי במידה. ימים ב' ג' ד' — 16.00־19.00. רעם"ס 9, 5101511/2
חיפה: ימים א' ד' 16.00־19.00 רחו' הספורט 14 טל' 381520

מרכזי מידע — אגד

02־304304 03־432777 04־549121

מוגש כשירות לציבור על ידי
הסנה
חברה ישראלית לביטוח בע"מ

טלוויזיה

לימודית

08.00 טלטקסט
08.05 שעת כושר
08.15 תלמוד (כ)
08.40 ספרות יסודי
09.00 אנגלית ד'
09.20 השעה שלנו. המגולד העני המלך (כ)
10.00 שעת כושר
10.10 אנגלית ד'
10.30 פרפר נחמד
11.00 חשבון ה'
11.15 צרפתית על־יסודי
11.30 גאוגרפיה כללית ה־ו'
12.00 ספרות ד'־ט'. העץ הנדיב (כ)
12.25 אנגלית ט'
13.00 אנגלית י'
13.30 היסטוריה כללית

14.00 טלטקסט
14.05 האנציקלופדיה המתוחה
15.00 רכבת ההפתעות
15.20 גברת פלפלת
15.40 שעת כושר
15.50 טלטקסט
15.55 רחוב סומסום
16.25 ילדת הפלא, סדרה
17.00 ערב חדש

18.15 לקט שירים
18.30 חדשות בעברית
18.45 לקט שירים
19.00 חדשות בערבית
19.30 צ'ארלס האנגלי
20.10 סיפור האהבה
21.00 חדשות באנגלית
21.20 ספינת האהבה
22.10 המשווה (מתח)

ערוץ 2

17.30 סיפורי היער הירוק
18.00 סרט. הילד מעבר לרחוב
19.30 נשים בג'אז
20.00 סודות דרמה
20.30 הטלוויזיה — עוצמת המוחה
21.00 סוף 2

ירדן ערוץ 6

16.15 מספר האות (הודון צרפתי)
17.00 רחוב קרנר (סדרה)
17.30 כשרונות צעירים
18.00 חדשות בצרפתית

לבנון ערוץ 12

13.30 חיים אחרים (סדרה)
14.00 מועדון 700
14.30 מעשיות משעשעות (ערבית)
15.00 חדול גמידד
15.30 הבית המעופף (מצויר)
16.00 שוכבי הסלפים (לילדים)
16.30 סרט (ערבית)
18.00 משפחת הלטון (סדרה)
19.00 60 דקות (אקטואליה)
20.00 מופעים קלאסיים
21.00 סרט. "מלכודת הזהב"
22.30 מעשיות משעשעות (ערבית)

רדיו

גלי־צה"ל

18.05 שעה קלה על כלכלה
18.45 משולש
19.05 רדיו ספורט. מאבאוין ספורט
20.05 עושים מדינה
21.00 מבט לחדשות
21.30 אנציקלופדיה משודרת

22.05 על הדבש ועל העוקץ
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה
23.55 שירות הצות
00.05 ציפורי לילה
02.05 לא רוצים לישון. מוסיקה
05.05 צלילי בוקר. שירים עבריים

שידור קבוע

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה פתוחה
06.30 מוקדים עין־חדשות
07.07 שבע אפס שבע
08.05 בוקרטוב ישראל — אקטואליה
09.05 אלי־הבוקר. עם אלי ישראלי
10.05 מוסיקה עם אודלי יניב
11.05 נכון לעכשיו
13.05 אחד אחד — להיטים עבריים
14.05 דרדה יומי
15.05 שירים לחג
16.05 ארבע אחר־הצהרים
17.00 ערב טוב ישראל

שידורי צה"ל 2

19.05 הדה, הדיו
20.05 מאבנה בבסיס
22.05 הפסקת עשר
23.05 קול הצאן הזה

קולנוע

תל־אביב

אולי — התנקשות 5.30, 8.30
אבנר — הקשר המקצועי 5.00, 7.30, 9.45
בית ציוני אמריקה — יומן אהבותיה 4.30, 7.15, לא שם זין 9.30
בית לסין — בלוז לחופש הגדול 11.15
בן יהודה — ללא מוצא 4.30, 7.00, 9.30
גורדון — 38 4.30, 7.30, 9.30
גת — המכשפות מאיסטוויק 5.00, 7.30, 9.50
דיזנגוף 1 — לו היית כאן 11.00, 13.00־3־5, 7.30, 9.45
דיזנגוף 2 — יום הורד 11.00, 13.30, 4.30, 7.15, 9.45
דיזנגוף 3 — גבר מאוהב 11.00, 13.00, 3־5, 7.30, 9.45
דקל — האלמנה השחורה 7.15, 9.30
דרייב אין — השוטר מבוורלי הילס 2 7.15, 9.30, סקס 12.00
הוד — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 5.00, 7.15, 9.30
חן 1 — מטאל ג'אקט 5.00, 7.30, 9.50
חן 2 — הפורצת מסן פרנציסקו 5.00, 7.35, 9.50
חן 3 — ריטה, סו ובוב גם הוא 5.00, 7.35, 9.50
חן 4 — הגורל האהבה המצאכבת 11.00, 2־5, 7.30, 9.50
חן 5 — פגישה עיוורת 11.00, 2־5, 7.30, 9.50
לימור — ללא מוצא 4.30, 7.00, 9.30, שכרון חושים 12.00 חצות
לב 1 — המשפחה 2.00, 4.30, 7.20, 9.50
לב 2 — גברים גברים 2־5־8־10
לב 3 — נרדפי הזוק 2־5־8־10 + קפה וסיגריות (סרט קצר)
לב 4 — חימר מלך ירושלים 2־5, 7.50, 9.45
מוזיאון ת"א — זקוף ת' אוזן 4.30, 7.15, 9.30
סינמה 1 — הזוהרה לפשעים חמורים 5.00, 7.15, 9.30
סינמה 2 — אשה מסדרה 5.00, 7.15, 9.30
סיון — ביבי אריזונה 5.00, 7.30, 9.40
סינמטק ישראלי — כובע צילינדר 7.00, הזמנה למחול 9.30
פאר — לחישה ועצמת 4.30, 7.15, 9.30
פריז — לא יכולה בלי זה 12, 2־4, 7.15, 9.30, מונטי פייטון הגביע הקדוש 11.30 בלילה
צפון הבשוריש — ז'אן דה פלורט 4.30־7, 9.30
שחף — הבלתי משוחדים 4.30, 7.00, 9.30
תמוז — בולשים 7.30, 9.40
תכלת — הזנות מעבר לפינה 5, 7.30, 9.45
תל־אביב — אשת הגנב 5.00, 7.15, 9.30

ירושלים

אדיסון — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 4.30, 7.00, 9.15
אמריקאי — מטאל ג'אקט 4.30, 6.45, 9.00
אור 1 — קונלנד אמריקאי 4.30, 7.15, 9.15
אור 2 — חימר מלך ירושלים 4.30, 7.00, 9.15
אור 3 — זהב רבזה 4.30, 9.00, בית האמצים 7.00, 11.15
אור 4 — לא שם זין 4.30, 7.00, 9.00, חימר מלך ירושלים 11.15 בלילה
אור 5 — הבונות האורקקה 4.30, 8.30, מעבר לשיא 11.00 בלילה
ארמון — המכשפות מאיסטוויק 4.30־7, 9.15
בית אגרון — ימי הרדיו 6.00, 7.45, ראשים מדברים 10.15
חביר — ללא מוצא 4.30, 7.00, 9.15
מיטשל — הבלתי משוחדים 7.00, 9.15
סינמטק 1 — הגשר על הנהר קוואי 7.00, חיכוכים 9.45
סינמטק 2 — לאן נעלם דניאל וקס 9.30
רון — הקשר המקצועי 4.30, 7.00, 9.00
תיאטרון ירושלים — מותו של סוכן 7.00
ז'אן דה פלורט 7.00, 9.30
עדן — הזוהרה לפשעים חמורים 4.30, 7.00, 9.00
סמדר — קטנוד 7.15, 9.15

רמת גן

ארמון — מטאל ג'אקט 7.20, 9.50
אורדע — משפחת פלודר 7.15, 9.30
ארמן — הקשר המקצועי 7.30, 9.45
הדר — הבלתי משוחדים 4.30־7, 9.30
לילי — נערי הבדך 7.15, 9.30
רב גן 1 — המכשפות מאיסטוויק 5.00, 7.30, 9.50
רב גן 2 — הגורל האהבה המצאכבת 5.00, 7.30, 9.50
רב גן 3 — הפורצת מסן פרנציסקו 5.00, 7.30, 9.50
רב גן 4 — ריטה, סו ובוב גם הוא 5.00, 7.30, 9.50
שבתם — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 7.15, 9.30

נתניה

סטודיו — מטאל ג'אקט 5־7, 9.15
שרון — יום הורד 5־7, 9.30
חן — ימי הרדיו 7.15, 9.30

עפולה

היכל התרבות — בלוז לחופש הגדול 7.00, 9.15
מועצתון — חימר מלך ירושלים 9.00

חדרה

חדרה — גבר מאוהב 7.00, 9.15
חוף — ריקוד חי 7.00, 9.15

בת־ים

אורנים — בלוז לחופש הגדול 4.30, 7.15, 9.30
עצמאות — הבלתי משוחדים 5.00, 7.15

עכו

אודיטוריום — בלוז לחופש הגדול 7.00, 9.15

חולון

ארמון — סופר רומן 7.30, 9.30
מגדי — הבלתי משוחדים 4.30־7, 9.30
רינה — סוד ההצלחה 5.00, 7.15, 9.30
כנול — המכשפות מאיסטוויק 7.30, 9.30

צפת

מתנ"ס אלון — ילדים חורגים לאלוהים 7.00, 9.30

חיפה והסביבה

אורלי — המשפחה 6.30, 9.00
אורה — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 6.30, 9.15
אסטוריה — רוקסנה 4.30־7, 9.15
בית העם — בלא הילכון 9.15
חן — נרדפי הזוק 4.30־7, 9.15
עממון 1 — ללא מוצא 4.30, 6.45, 9.15
עממון 2 — מעקב זוהמי 4.30־7, 9.15
עממון 3 — סוכן של שוטר 4.30־7, 9.15
קרן אור — חימר מלך ירושלים 4.30, 7.15, 9.15
שפר — המכשפות מאיסטוויק 4.30־7, 9.15
רון — הבלתי משוחדים 4.30־7, 9.15
רב גת 1 — מטאל ג'אקט 4.15, 6.45, 9.15
רב גת 2 — ביבי אריזונה 4.30־7, 9.15
אורות — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 5.00, 7.00, 9.15
הדגל — מעלות נקם 9.15
סמיר — בנני בלו 7.00, 9.15
סביון — הזנות מעבר לפינה 7.00, 9.15
צבון — הזוהרה לפשעים חמורים 7.00, 9.15
סינמטק — אינגבורג חולם 9.30

ראשל"צ

גן־רון 1 — חנות קטנה ומפחידה 4.30, 7.00, 9.30
גן־רון 2 — הבלתי משוחדים 4.30, 7.00, 9.30

כפר סבא

חן — סוד ההצלחה 7.00, 9.15
שמיר — בלוז לחופש הגדול 7.00, 9.15
בית ביל — הפרוחחים 8.30

הרצליה

דוד — משפחת פלודר 7.15, 9.30
מלון דניאל — מעקב זוהמי 7.15, 9.30
היכל — הבלתי משוחדים 4.30־7, 9.30
תפארת — פגישה עיוורת 7.15, 9.15
דן אכדיה — אהבה במלון ראמה 7.00, 9.30

פתח תקוה

היכל 1 — הבלתי משוחדים 4.30, 7.15, 9.30
היכל 2 — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 5.00, 7.15, 9.30
היכל 3 — המכשפות מאיסטוויק 5.00, 7.15, 9.30

רחובות

בית העם — הגורל האהבה המצאכבת 7.15, 9.15
הדר — הבלתי משוחדים 7.15, 9.30
חן — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 7.15, 9.15

באר שבע

חן — השוטר מבוורלי הילס מס' 2 4.30, 7.00, 9.30
היכל התרבות — מועצת הפרעלים, הפתיחה בקרוב

רמת השרון

כוכב — ילדים חורגים לאלוהים 7.00, 9.30

טבריה

יד שמריה — מטאל ג'אקט 7.15, 9.15

מכתבים למערכת הארץ

למה דווקא סכיני גילוח?

בחניות הוכרז חרם על חנויות המכולת שמוכרות סכיני גילוח. איימו עליהם בנידוי ובפגיעה בפרנסתם.
למה דווקא סכיני גילוח? ומה עם משחות ומברשות הגילוח ואבן הגלבים? ומדוע חנויות המכולת דווקא ולא המספרות והגלבים עצמם? כלום להם מותר ולאלו אסור?
ומה עם הבגדים החושפניים, החולצות ללא השרוול, הצאיות המיני ובגדי הים הקצרצרים? הרי שימוש באלו הינו עבירה על חוק ההלכה?
הפתרון היחיד הוא, איפוא, לסגור את כל חנויות הלבשה, המספרות, המכולת, המסעדות, המלונות, ולחסל את כל הפגיעה האיומה והמחורדה בחוקי ההלכה!
רגע, ומה עם השירה? שהרי "קול באשה — ערווה"! אם כן — גם המקהלות, התזמורות, התיאטראות, המועדונים, הבארים, הדיסקוטקים, ואתרים העיתונים החילוניים וכל הספרות — כי תועבה היא — לסגור הכל, את המדינה כולה!
לא החרדים הקיצוניים בנתיבות הם הסוטים. אנו הננו המטומטמים, שנתנו להם אפשרות להגיע למצב, בו מסוגלים הם לאיים — ולהצליח להחרים חרם — ולזכות עוד שניים שלושה ויתורים בנתיבות, באפקים, בירושלים, בכנסת, בממשלה — והציבור כולו שלהם, ומדינת ההלכה קום תקום!

יהודית קרם
רמת־אביב

הדתיים והקואליציה בתנועה הציונית

ב"הארץ" 27.10.87 מופיעה ידיעה המספרת כי "ההסכמים של תנועת העבודה הציונית מרגיזים את התנועות הדתיות". שומו שמיים ודוני ארץ! מה היה זה לא פחות מאשר ר' פנחס מש"ס שמיהר להודיע בחמת־אף לידיד תנועת העבודה על מורת רוחו של ש"ס מן ההסדר עם אותם אלו שהוא עצמו פסל, אך לפני מספר שבועות, מלהימנות על העם היהודי. גם אגו"י החרדה החזיקה אחר ש"ס ובטאותה מביע אף היא זעזוע ממעשה הנבלה. אל נא בטרייאף ודאי לאנשי "התנועות הדתיות" להשוב כי דברי חכמים — בנות נשמעים. תנאי מוקדם לעצמם קיומה של הזכות ליטול חלק במעשה המרכבה הוא כי "החרדים" ישתייכו לאותו גוף שאת מרכבתו מבקשים להרכיב — והמדובר, רחמנא ליצלן בתנועה הציונית שאליה, בדרך־כלל, לא מצטרפים אפילו אנשי המפד"ל, מה עוד אנשי אגו"י וש"ס.
לאחר שבמשך זמן רב, ללא לאות ובמרץ פעלו אנשי אותן "תנועות דתיות" לדחוף את תנועת העבודה אל זרועותיהן הפתוחות של אנשי הקהילה הרפורמית והקונסרבטיבית — חייבות אותן "תנועות" לשמוח על שהדבר עלה בידיהן ולברך את ה'. פרט על שביצע את מה שרצה. מתאה ומורתיהו אינן מתיישבות עם ההגיון, ואנשי "התנועות הדתיות" הרי אינם מבקשים להציג עצמם כלאהגיוניים. לא פחות מזה יש לשמוח על אנשי ש"ס ואגו"י שבמשך שנים רבות שנאו ותעבו את התנועה הציונית על החלטתם להצטרף אליה ולקחת חלק בפעילותה. על החלטה כזו ייאמר כי מוטב מאוחר מאשר בכלל לא.

גבריאל ולצר,
תל אביב

זכות פולחן לכל בהר הבית

במכתבו ל"הארץ" (27.10.87) מביע ראובן הר־זהב מורת רוח נוכח פעילותם של נאמני הר־הבית, שלדבריו מעוררת מהומות ומגבירה את השנאה בין יהודים לערבים.
על־פי תפישה פטאליסטית מעין זו מוטב היה אולי שלא להכריז כלל על הקמת מדינת ישראל, לפני 40 שנה, ובלבד שלא להרגיז ולהפריע את שלוותם של הערבים.
וכאן המקום להזכיר, כי מבחינה היסטורית זכותם של יהודים לקיים פולחניהם הדתיים בכל חלקי הר־הבית, אינה פחותה משל המוסלמים.

אליהו מיומקין
רמת־אביב

קולנוע / רחל גורדין

שון יאנג (מימין) ואימאן, שתי דוגמניות מצליחות, מעניקות ל"ללא מוצא" זוהר מנוכר

תככים ומזימות בפנטגון

"ללא מוצא", קולנוע לימור, ת"א

סיפור עלילה מלודרמטי, המאמץ להפתיע לקראת הסוף. קטעי האהבה לא משכנעים, בעיקר בגלל משחק גרוע, בצד בבה ביזיונים מותחים לבדי. ג'ין הקמן, הפעם בתפקיד שר ההגנה האמריקאי, משחק היטב, כתמיד. גם ויל פאטון, כעוזרו הנאמן, בונה דמות החושפת אינטנסיביות רגשית מתחת לחזות של פקיד ממשלה אפור. אך צמד האוהבים החדש — מגולם ע"י קווין קוסטנר מ"בלתי משוחדים" ושון יאנג מ"בלייד ראנר" ומסידרת הטלוויזיה "ענוג הוא הלילה" — חסרים ממשות קולנועית, ויוצרים הרגשה של חוסר אמינות בכל הקטעים בהם הם מופיעים.
"ללא מוצא", של הבימאי האוסטרלי רוג'ר דונלדסון, הוא סרט בינוני נוסף, ברמה המתמצעת של הסרטים המסחריים המיוצרים בארה"ב.
הרעיון שאול מספר בשם "השעון הגדול", מאת קנת פירינג, שב־1948 עובד לסרט קולנוע בכיכובם של צ'רלז לוטון ורי מילנד ובבימוי של ג'ון פרו. הגירסה של 1948 עסקה במוציא לאור ניו־יורקי הרוצח את נערתו ושוכר את עוזרו לחקור בפרשה, מתוך כוונה להפליל את זה האחרון. "ללא מוצא" משנה את מקום ההתרחשות. הפעם הרקע לסיפור הוא משחקי הכוח בפנטגון, והיריבות בין משרד ההגנה האמריקאי, נציג הקונגרס, ושרותי המודיעין של ארה"ב. תום פארל (קווין קוסטנר) הוא קצין בצי ארה"ב, שבזכות מבצע הצלה נועז בים הסוער — מוזמן לשרת בתפקיד בכיר במשרד ההגנה. באירוע חברתי מפואר הוא פוגש בסוזן אטוול (שון יאנג) הזוהרת, ועוד באותו ערב הם מגלים זה את זו במושב האחורי של מונית שכורה.
מה שמתחיל כסיפור אהבה נעשה לפרשיית ריגול, תככים ומשחקי כוח, בשפי החברה של פקידי ממשלה גבוהים. טיול ביאכטה עם עקיצה, ומסדרונותיו של הפנטגון, מהווים נושאים לצילומיו של ג'ון אלקוט, שזה סרטו האחרון לפני מותו (בעבר צילם אלקוט את סרטיו של קובריק "בארי לינדון" ו"הניצוץ"). שתי דוגמניות (שון יאנג ואימאן — ילידת סומליה) וגבר נאה וסתמי (קווין קוסטנר) נותנים לסרט אופי זוהר ומנוכר. האישיות הקולנועית המאופקת של ג'ין הקמן, המראה ה"מרובע" של ויל פאטון, אמנם עומדים בניגוד לסערת הרגשות שלתוכה הם נקלעים, ומספקים ל"ללא מוצא" מעט אנושיות. אך התמונה הכוללת דלה ושגרתית.
התסריט של רוברט גארלנד על־פי ספרו של פירינג, מורכב מ"טלאים" של פרשיות מוכרות, כגון פרשת פרופיומו, אך זה אינו מצליח לחלץ את הסרט מתחום הבידייה המסחרית. הנסיון ליצור מיפנה עלילתי מפתיע ברבע האחרון, גם הוא אינו עולה יפה.
הבימאי רוג'ר דונלדסון, שבעבר הצליח לשעמם את הצופה בסרט ההרפתקאות עטור הכוכבים "הבאונטי", ואחר־כך עשה את "סיפורה של מאריי" — דרמה שיגרתית על עוול חברתי — אינו יוצא מגידרו גם ב"ללא מוצא". אלא שהפעם, בזכות המתח החיצוני של סיפור החקירה והמירדפים, הוא לפחות מצליח לשמור על מתח כלשהו.

הארץ ממליץ

לו היית כאן (ת"א) — סיפור קטן וחינני על נערותה־פרוטיות של נערה באנגליה של שנות החמישים.
האלמנה השחורה (ת"א) — הוא סרט מתח פסיכולוגי של בוב רפלסון, על קשר ריגושי הנוצר בין רוצחת (תרזה ראסל) ובין חוקרת פדרלית היוצאת בעקבותיה (דברה וינגר).
חנות מעבר לפינה (ת"א, חיפה) — קומדיה רומנטית מ־1940, על זבן וזבנית בחנות סידקית בבודפשט בבימויו של ארנסט לוביטש ("להיות או לא להיות").
נרדפי הזוק (ת"א) — סרטו של ג'ים ג'ראמוש על שלישייה תמהונית הבורחת מבית הסוהר וחיה בשולי החיים בארה"ב.
שם הוורד (ת"א) — סיפור מתח המתרחש במנזר במאה ה־14, לפי ספרו של ההיסטוריון אומברטו אקו.
המשפחה (ת"א, חיפה) — משפחה איטלקית במשך שמונים שנה, מאז ראשית המאה. אטורה סקולה ("יום מיוחד", "פאסיונה ד'אמורה") מביים, עם ויטוריו גסמן, סטפניה סנדרלי, ופאני ארדאן.
ז'אן דה פלורט (ת"א, ירושלים) — הראשון בין שני סרטים על־פי ספרו של מרסל פאניול "מי הגבעות". מאבק על מקור מים בכפר בפרובאנס של 1920 עם ז'רארד דה פרדייה, איב מונטאן, ודניאל אוטיי.
בלוז לחופש הגדול (ת"א) — בוגרי שמיניות ב"חופש הגדול" האחרון לפני גיוסם, בתקופת מלחמת ההתשה.
הבלתי משוחדים (ת"א, ירושלים, חיפה) — סרטו של בריאן דה־פלמה על תפיסתו של אל קפונה ע"י צוות שומרי חוק שאי אפשר היה לקנותם.
זקוף ת'אוזן (ת"א) — סרטו של הבימאי האנגלי סטיבן פרירס על חייו ומותו של המחזאי האנגלי ג'ו אורטון.

סרטים מיוחדים

בית האמנים (ירושלים) — מיצג מרתק דינצא דופן של מוסיקה, תנועה, מילים, צבעים וקולות, מופע של לורי אנדרסון.

סרטי בידור

ביבי אריזונה (ת"א, חיפה) — קומדיה אמריקאית מטורפת של האחים כהן, על פושע לא יוצלח ובשוי לשוטרת לשעבר וגונב תינוק כדי לאמצו כבן.
רובוקופ (חיפה) — סרט אלים אך עשוי היטב, על שוטר־רובוט המפתח רצון עצמי ומוסל בשירות הצדק.

עזבון המנוחה גניה זרמן ז"ל

הודעה על פי סעיף 99 לחוק הירושה תשכ"ה — 1965.
בתור מנהל עזבון של המנוחה גניה זרמן ז"ל (ת.ז. 4293817) לשעבר מרחוב הנביאים 26 תל־אביב.
מזמין אני בזה את נושי העזבון להודיעני על תביעותיהם בכתב, תוך שלושה חודשים מיום פרסום הודעה זו לפי המען: ירוחם גורניצקי, עו"ד מנהל עזבון המנוחה גניה זרמן ז"ל, רחוב מונטיפיורי 39 תל אביב מיקוד 65201.
ירוחם גורניצקי, עו"ד
מנהל עזבון של המנוחה גניה זרמן ז"ל

תזמורת סימפונית ירושלים
קונצרט מס' 2 למנויים
מנצח: לאון פליישר
סולן: מישה דיכטר
קופלנד: וריאציות תזמורתיות
מוצארט: סימפוניה מס' 38
ברהמס: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר ותזמורת
מוצאי־שבת, 7.11.87
יום שלישי, 10.11.87
יום רביעי, 11.11.87
ב־8.30 בערב באולם הנרי קראון

התזמורת הפילהרמונית הישראלית
תל אביב, היכל התרבות, 8:30 בערב
קונצרט למנויים מס' 2
יואל לוי
מנצח
שלמה מינץ
כנר
המקהלה הפילהרמונית תל אביב
התכנית:
מוצרט: סמפוניה מס' 34
פרוקופייב: קונצ'רטו לכנור מס' 2
ראוול: "דאפניס וכלואה"
סדרה ה' הערב 1.11.87

תל אביב, היכל התרבות, 8:30 בערב
קונצרט מוסיקה קלאסית קלה מס' 2
יואל לוי
מנצח
פנינה זלצמן
פסנתרנית
התכנית:
סמטנה: הפתיחה ל"כלה המכורה"
שופן: קונצ'רטו לפסנתר מס' 1
ברנשטיין: מחולות סימפוניים מתוך "סיפור הפרברים"
גרשווין: סוויטה מתוך "פורגי ובס"
יום ב' 2.11.87

חיפה, אודיטוריום חיפה, 8:30 בערב
קונצרט למנויים מס' 2
זובין מהטה
מנצח
פנינה זלצמן
פסנתרנית
התכנית:
שופן: קונצ'רטו מס' 1 לפסנתר
מאהלר: סימפוניה מס' 5
סדרה ד': יום ג' 3.11.87

קבלת מודעות!
מ־8.00 עד 20.00
לוח העיר
אשראי מיוחד!!
03-735588
03-738707
לבעלי כרטיסי אשראי

נוער מוסיקלי בישראל
היכל התרבות רח' הוברמן 1 טל. 03-202333
תא התנועה בתל־אביב
מיפגש מוסיקלי עם:
שלישיית הפסנתר הישראלית
מנחם ברואר — כינור, מרסל ברגמן — צ'לו, אלכס וולקוב — פסנתר
בית האהרונה של התזמורת הפילהרמונית,
רח' עגנון 28, תל־אביב
היום — יום ראשון 1.11.87 בשעה 4.30 אחה"צ
דמי כניסה: לחבר 3 ש"ח, לאורח 10 ש"ח
המפגש מיועד לחברים מכל תאי התנועה.

קופת־חולים הכללית
מחלקת הנכסים
הזמנה להציע הצעות
ניתנת בזה הודעה בדבר קבלת הצעות לרכישת בנין מגורים הנמצא בעפולה.
בנין ברחוב ולפסון 5 בגוש 16662 חלקה 105 16 דירות
4 דירות בנות 4 חדרים
4 דירות בנות 2 חדרים
8 דירות בנות 3 חדרים
אדמה פרטית.
לכל הצעה יש לצרף ערובה בנקאית בשיעור 5% מסכום ההצעה. הערובה תשמש כבטוחה לחתימת חוזה רכישה על ידי המציע אשר הצעתו תתקבל ותחולט בתור פיצוי קבוע ומסוכם מראש. אם המציע יחזור בו מהצעתו.
הצעת המחיר לא תכלול מס ערך מוסף ובהיטל השבחה במידה ויחול ישא הקונה.
קופת־חולים שומרת על זכותה לנהל מו"מ עם המציעים לאחר פתיחת ההצעות.
את ההצעות יש להגיש עד 19/11/87 ועד בכלל, לפי הכתובת: רחוב ארלוזורוב 101 ת"א חדר 218 ולציין על המעטפה הצעה מס' 168/87.
קופת־חולים לא מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
המכר כפוף לחתימת חוזה עם המציע שהצעתו תתקבל.

תיאטרוני ישראל
הערב יום א' 1.11
תיאטרון הבימה:
"אהובת החייל" 20.30
התיאטרון הקאמרי:
"עלובי החיים" — 20.30
"רכוש נטוש" — בכרמיאל ב־21.00

י. בקנסים (זיטו) — דני סלם מאים להציג:
האנסאמבל הקאמרי המפורסם מן הטובים בעולם
הסוליסטים מזאגרב
I SOLISTI DI ZAGREB
בתוכנית:
בוקריני — "משמר הלילה במדריד"
ראמו — קונצ'רטו מס' 6
ויואלדי — קונצ'רטו
גרוסו־קונצ'רטו אופוס 3 מס' 11
פאראנק — מוסיקה לכלי־מיתר
יאנצ'ק — סוויטה למיתרים
תל אביב — היכל התרבות יום ד' 11.11.87
חיפה — אודיטוריום יום ה' 12.11.87
כרמיאל — היכל התרבות יום ו' 13.11.87
כפר סבא — היכל התרבות מוצ"ש 14.11.87
ירושלים — תיאטרון ירושלים יום א' 15.11.87
כפר בלום — אולם הקונצרטים יום ב' 16.11.87
קבוץ יחיעם יום ג' 17.11.87
למנויי התזמורת הקאמרית הישראלית ולמנויי התזמורת הסימפונית ירושלים
כרטיסי הנחה עם הצגת כרטיס המנוי במשרדים: ת"א — "הדרן", "קסטל" בירושלים: "בימות", "קלעים"
כרטיסים להשיג:
תל־אביב "הדרן" אבן גבירול 90 טל. 248844, "קסטל" אבן גבירול 153 444725 "השרון" סוקולוב 60 רמת השרון טל. 5400552 וביתר משרדי הכרטיסים. למחזיקי כרטיסי אשראי: "הדרן קסטל" טל. 221792, 239258. ירושלים "קלעים" שמאי 16 טל. 223748. "בימות" שמאי 8 טל. 234061. "כהנא" ובקופת תיאטרון ירושלים. חיפה — "גרבר" מרכז הכרמל טל. 384222, 384777, ביתר משרדי הכרטיסים ובקופת האודיטוריום. כרמיאל — קופת היכל התרבות טל. (04) 987951 כפר סבא קופת היכל התרבות טל. (052) 915566 כפר בלום אסתי בקיבוץ טל. (06) 932219. בערב הקונצרט בקופת האולם.
חברי איגוד המפיקים והאמרגנים בישראל

תזמורת סימפונית חיפה
HAIFA SYMPHONY ORCHESTRA
מנהל מוסיקלי: סטנלי ספרבר
קונצרט מנויים מס' 2
מנצח: אבי אוסטרובסקי
סולן: ארנן ויזל — פסנתר
ברהמס: קונצ'רטו לפסנתר מס' 1
ברהמס: סימפוניה מס' 1.
קרית־חיים, בית נגלר, מוצ"ש 7.11.87 שעה 20.30
אודיטוריום חיפה, יום ראשון 8.11.87 שעה 20.30
אודיטוריום חיפה יום שני 9.11.87 שעה 20.30
היכל התרבות העירוני, יד לבנים כפר־סבא, יום רביעי 11.11.87 שעה 20.30, סדרת מוסיקה קלאסית, סדרה א',
כרטיסים להשיג בקופה, טל. 052-910618
פרטים במשרדי התזמורת: רח' פבזנר 50, טל. 660741, 641973. ימים א'־ה' 08.30־18.00, יום ו' 08.30־12.30 ובבית נגלר, קרית־חיים, בערב הקונצרט: בקופת האולם.

י. בן נסים (זיטו) דני שלם — חברי אגוד המפיקים והאמרגנים בישראל
"מעל 200,000 חובבי־פולקלור־פעילים בישראל" (מן העתונות)
ויש רק 14 הופעות
לרוץ!
LADO
לאדו — להקת הפולקלור הלאומית היוגוסלבית
תל אביב היכל התרבות
יום א' 6.12 ב־21:00
יום ד' 9.12 ב־21:00
כרטיסים: "הדרן קסטל" 248844 444725 "השרון" 5400552 וביתר משרדי הכרטיסים. למחזיקי כרטיסי אשראי: "הדרן קסטל" 221792, 239258.
חיפה אודיטוריום
יום ב' 7.12 ב־21:00
הצגה חגיגית של מועדון "ליהנס" — חיפה. כל ההכנסות קודש לפעילויות קהילתיות
יום ה' 10.12 ב־21:00
כרטיסים: "גרבר" טל. 384222.
ירושלים תיאטרון י־ם
יום ג' 8.12 ב־17:00 וב־21:00
כרטיסים: "קלעים" טל: 223746
"בימות" טל: 234061 "כהנא" ובקופה.
כפר מנחם בית הבנים
יום ה' 3.12 ב־21:00
כרטיסים: מועצה איזורית יואב 08־583501
קיבוץ דורות
יום ה' 17.12 בשעה 21:00
כרטיסים: במועצה האזורית שער הנגב.
כרמיאל היכל התרבות
יום ג' 15.12 ב־21:00
כרטיסים: בקופת ההיכל טל: 987951
עין גב אולם "כנרות"
יום ו' 4.12 ב־21:00
כרטיסים: עין גב 758032, 758030, בטבריה "בידור הצפון" 722597, בכל המועצות האזוריות, המשרדי הכרטיסים בצפת. בועדי עובדים. להיילים בקצין העיר טבריה ובערב המופע בקופת האולם.
גבעת חיים (מאוחד) בית שרת
מוצ"ש 5.12 ב־21:00
כרטיסים: נתניה "סיגל" טל: 23198 "מועצ" טל: 30335 ובקופת בית שרת טל: 368489, 365909
אילת השחר
יום ד' 16.12 בשעה 21:00
באר שבע גילת
מוצ"ש 12.12 ב־21:00
כרטיסים: "הגווה" טל: 33446 ובקופה.
כפר סבא היכל התרבות
יום א' 13.12 ב־21:00
כרטיסים: קופת ההיכל טל: 910618 ברעננה "לאן הערב" טל: 915566
עפולה היכל התרבות
יום ב' 14.12 ב־21:00
כרטיסים: שמעון אשל בי"ח עפולה, זאב שפירא קיוסק הדקל, "תנובה" הליוזף, עיריית עפולה, מכירות ביתאשבה, בועדי העובדים ובקופה.